Η ΑΓΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΕΡΓΟΝ ΓΚΡΟΣΟ
ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ ΣΑΛΟΝ

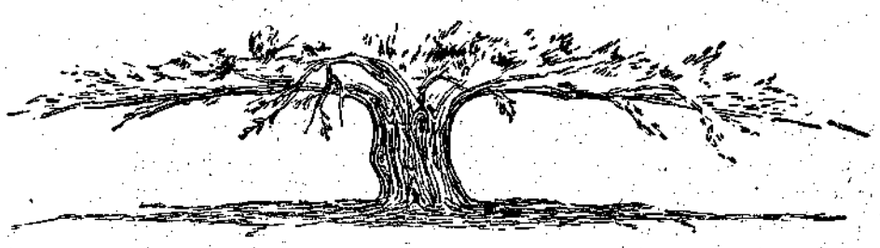

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
15-31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1903

ΕΘΝΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ

Φαντάζομαι τὴν θείαν Λατρείαν ὡς μίαν ὡραίαν Τέχνην, ποῦ συνδυάζει ὅλας τὰς ἄλλας: ποίησιν, μουσικήν, ζωγραφικήν, ἀρχιτεκτονικήν, γλυπτικήν, ἀπαγγελίαν, ἠθοποιΐαν. Ὅταν ὁ θύτης, πρὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς βωμοῦ, περιβεβλημένος χρυσοποίκιλτα ἄμφια, ἐνῷ ἐκπνέουν ἠρέμα πρὸς τὸν γιγάντειον θόλον αἱ ἁρμονίαι τοῦ χοροῦ, ψαλμῳδοῦντος ἀργὰ τὸ τελευταῖον Ἀμήν, καὶ τρέμει τὸ ἐλαφρὸν ὑποκύανον σύννεφον τοῦ θυμιάματος, ἐπισκιάζον μυστηριωδῶς τὰς ἱερὰς τοιχογραφίας, — ὅταν ὁ θύτης προσλαμβάνῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς ὑπερτάτης ἐκστάσεως, καὶ γονυπετῶν ἀνατείνῃ διὰ τῶν δύο χειρῶν τὰ συμβολικὰ δῶρα, καὶ μὲ ἰσχυράν, μὲ τρομώδη, καὶ παλλομένην φωνὴν ἀνακράζῃ: «τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα», — ὁ θεατὴς αἰσθάνεται νὰ τὸν περιζώνῃ ἕνα ρῖγος θαυμάσιον, ποῖ μόνον ὁ σοφὸς συνδυασμὸς τόσων ὡραίων πραγμάτων, μόνον μία ὑπερφυὴς ἠθοποιΐα θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ μεταδώσῃ τόσῳ σύσσωμον καὶ τόσῳ σύμψυχον. Εἶνε ἴσως αὐτὴ ἡ ὡραιοτέρα στιγμὴ τῆς θείας λειτουργίας, τὸ ἐπικαιρότερον σημεῖον τοῦ μεγάλου συμβολικοῦ δράματος, τὸ ὁποῖον ἀναπαριστάνεται εἰς τοὺς ὀρθοδόξους ναούς. Αἰσθάνεται κανεὶς τὸ μεγαλεῖόν του καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ ναὸς εἶνε μικρὸς καὶ γυμνός, καὶ ὅταν ὁ γιγάντειος θόλος χαίνῃ ὡς ἄβυσσος μόνον εἰς τὴν φαντασίαν, καὶ ὅταν ὁ χορὸς ἀποτελῆται μόνον ἀπὸ δύο ψάλτας, καὶ ὅταν ὁ ἱερεύς, ἀντὶ χρυσοπαρύφου στολῆς, φορῇ ἁπλοῦν λευκὸν φελόνιον μ' ἕνα κόκκινον σταυρόν...

Κάποτε μάλιστα, ἡ συγκίνησις τοῦ ἐκκλησιαζομένου εἶνε ἰσχυροτέρα καὶ ἁγνοτέρα εἰς τὰ πτωχικὰ ἐξωκλήσια, παρὰ εἰς τοὺς μεγαλοπρεπεῖς καὶ πολυανθρώπους ναοὺς τῶν πόλεων. Προπάντων ἐδῶ, εἰς τὰς ὀψιπλούτους Ἀθήνας, ὅπου ἡ πολυτέλεια εἶνε ἀκόμη πολὺ μεγαλειτέρα ἀπὸ τὴν καλαισθησίαν, καὶ ὅπου δὲν κατωρθώθη νὰ συνδυασθῇ ἁρμονικῶς, — οὔτε εἰς τοὺς ναούς, οὔτε εἰς τὰ θέατρα, οὔτε πουθενά, — τὸ ἀληθῶς ὡραῖον μὲ τὸ πραγματικῶς πλούσιον. Ἐγὼ τοὐλάχιστον, ὁσάκις θέλω νὰ ἀπολαύσω μίαν τελείαν Λατρείαν, ἱκανὴν νὰ μοῦ δώσῃ ὅλην τὴν συγκίνησιν ποῦ ἐπιδέχεται τὸ ἔμφυτον θρησκευτικὸν αἴσθημα, δὲν πηγαίνω οὔτε εἰς τὴν ἐπίσημον Μητρόπολιν, οὔτε εἰς τὴν ἀστικὴν Ἁγίαν Εἰρήνην, οὔτε εἰς τὸν ἀριστοκρατικὸν Ἅγιον Γεώργιον: Προτιμῶ ἕνα οἱονδήποτε λαϊκὸν ναΐσκον μὲ τὴν λιτότητά του καὶ τὴν ἁπλότητα. Ὄχι διότι ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πολυτέλεια εἶνε πράγματα περιττὰ διὰ τὴν συγκίνησιν, ἀλλὰ διότι, ἐκτὸς αὐτῶν, χρειάζεται καὶ κάτι ἄλλο, ποῦ δὲν τὸ εὑρίσκω εἰς τοὺς ἀθηναϊκοὺς ναούς. Καὶ εἶμαι σημειώσατε, καλοσυνειθισμένος... Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ εὕρισκα πάντοτε εἰς τοὺς ναοὺς τῆς πατρίδος μου, — τῆς ὡραίας ὅσον καὶ πολιτισμένης Ζακύνθου, — ὥστε ἡ ἔλλειψίς του ἐδῶ νὰ μοῦ κάμνῃ ζωηροτέραν ἴσως ἢ εἰς ἄλλους ἐντύπωσιν. Καὶ ἂν ὑπάρχῃ πρᾶγμα τῆς πατρίδος μου, τὸ ὁποῖον νὰ νοσταλγῇ θερμότατα ὁ ἐντός μου ἀκοίμητος ζακυνθινός, εἶνε μία ζακυνθινὴ λειτουργία.

Μία... μία περισσότερον ἀπ' ὅλας: ἡ πανηγυρική, ἡ ἀρχιερατικὴ λειτουργία, — ὅπως ἐγί-

νετο τουλάχιστον πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν, — εἰς τὸν ναὸν τῆς Παναγίας τῆς Φανερωμένης, τὴν 15 Αὐγούστου, ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως. Ἄ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, θὰ ἦτο κάπως δύσκολον νὰ φανταστῆτε τὴν καλλιτεχνικὴν τελειότητα αὐτῆς τῆς λειτουργίας, ὅσοι ἐκκλησιάζεσθε εἰς τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην! Εἶνε τόσῳ διαφορετικὸν πρᾶγμα! Καὶ ὅμως, θὰ προσπαθήσω νά σας δώσω κάποιαν ἰδέαν.

Ὄχι μακρὰν τῆς θαλάσσης, παρὰ τὸν Ἄμμον, ὑπάρχει μία μικρὰ πλατεῖα, ἕνα *πλάτωμα* ὅπως τὸ λέγουν εἰς τὸν τόπον [1], περιτριγυρισμένον ἀπὸ σπίτια ἀρκετὰ μεγάλα, τὰ ὁποῖα ὅμως φαίνονται ὡς νάνοι ἀπέναντι τοῦ γίγαντος: τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὑψηλοῦ της κωδωνοστασίου. Εἶνε οἰκοδόμημα δύο αἰώνων, ἀλλὰ τόσον στερεὸν ὥστε οἱ ἀλλεπάλληλοι σεισμοὶ δὲν τὸ ἐπείραξαν, καὶ τόσον καλὰ διατηρούμενον, καὶ ἀπέξω καὶ ἀπὸ μέσα. ὥστε νομίζεις ὅτι πρὸ ὀλίγου τὸ ἄφισαν οἱ τεχνῖται. Αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμναν πάντοτε τὰ ἄφθονα ἐκεῖνα παλαιὰ χρυσώματα, τὰ ὁποῖα λάμπουν εἰς τοὺς τοίχους, εἰς τὸ φάτνωμα, εἰς τὸ εἰκονοστάσιον, ὡς χθεσινά. Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶνε οὔτε μεγάλη οὔτε μικρά· ρυθμοῦ δὲ ἁπλουστάτου, χωρὶς περιστύλια, χωρὶς κίονας, χωρὶς πτέρυγας, χωρὶς θόλον. Ὅλη της ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μεγαλοπρέπεια συνίσταται εἰς τὴν συμμετρίαν, εἰς τὴν αὐστηρὰν ἀναλογίαν τῶν τριῶν διαστάσεων. Ἀλλ' ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος ὅ,τι κομψόν, ὅ,τι πλούσιον, ὅ,τι ἁρμονικόν. Θαῦμα ἰδέσθαι τὸ ἐκ γλυπτοῦ ξύλου χρυσοῦν εἰκονοστάσιον, αἱ τοιχογραφίαι αἱ ἄνωθεν τῆς διπλῆς σειρᾶς τῶν κομψῶν στασιδίων, ὁ γυναικωνίτης μὲ τὸ δικτυωτόν του καὶ τὸ ζωγραφημένον του περίζωμα, ἡ ὀροφή, προπάντων ἡ ὀροφή, μὲ τρεῖς πελωρίας συνθέσεις τοῦ Δοξαρᾶ, μέσα εἰς θαυμάσια διακοσμητικὰ πλαίσια χρυσᾶ. Ὅλα ἐκεῖ μέσα ταιριαστά, ἀπὸ τὸ μεγαλοπρεπὲς κουβούκλιον τῆς Ἁγίας Τραπέζης, μέχρι τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς χρυσῆς περιστερᾶς τοῦ ὑψηλοῦ ἄμβωνος. μέχρι τῶν χρυσῶν καρφίων. ποῦ εἶνε ἐπάνω ἀπὸ τὰ στασίδια διὰ τὰ καπέλλα. Σκεύη, εὐαγγέλια, ἄμφια, σταυροί, θυμιατήρια, κανδῆλαι, πολυέλαιοι, κηροπήγια, μανουάλια, μέχρι τοῦ ἐλαχίστου, ὅλα παλαιά, ὅλα σφραγισμένα μὲ τὴν ἰδίαν σφραγῖδα τοῦ πλούτου, τῆς κομψότητος καὶ τῆς καλαισθησίας.

Τὴν ἡμέραν τῆς πανηγύρεως, ἡ Ἐκκλησία ἔχει ἀκόμη ἕνα θαυμάσιον στόλισμα: τὸν Ἐπιτάφιόν της. Εἶνε ἕνα χαριτωμένον κουβούκλιον, ἀπὸ χρυσωμένον ξύλον διάγλυφον, περιενδεδυμένον ἀπέξω μὲ βελοῦδον βύσσινον βαθύ, καὶ ἀπὸ μέσα μὲ μεταξωτὸν ἰόχρουν ἀνοικτόν. Ἐπ' αὐτοῦ ἀναπαύεται ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου νεκρᾶς, καὶ τὸ ὅλον τοποθετεῖται ἐπὶ τριπλοῦ βάθρου εἰς τὸ μέσον τοῦ Καθολικοῦ. Ἤθελα νὰ ἤξευρα, ἂν ὁ τεχνίτης ὁ ὁποῖος ἐσχεδίασεν αὐτὸ τὸ κομψοτέχνημα, ἐβασανίσθη πολύ, διὰ νὰ εὕρῃ τὰς ἀναλογίας αἱ ὁποῖαι θὰ ἥρμοζαν. Διότι εἶνε τόσον ἀνάλογον, ὥστε θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἐσχεδιάσθη μαζὶ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον ἄνθρωπον.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι, εἰς τὴν παιδικήν μου φαντασίαν, ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος τὰ ἔκαμεν ὅλα αὐτά, ἦτον ὁ Δεσπότης. Ἀργότερα ἐνόμιζα ὅτι ὅλα ἔγιναν διὰ τὸν Δεσπότην. Καὶ ἀργότερα, ὅταν ὁ Δεσπότης ἀπέθανε, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἡ Φανερωμένη, — ἡ ὡραία Ἐκκλησία, — ἔμεινε χήρα...

Ἦτον ὁ Νικόλαος Κατραμῆς, ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου. Ὁ ὡραιότερος, ὁ μεγαλοπρεπέστερος, ὁ κομψότερος, ὁ λεπτότερος καλλιτέχνης -κληρικός, ἀπ' ὅσους εἶδα εἰς τὴν ζωήν μου. Ὑψηλός, ἰσχνός, εὐλύγιστος, ὅλος χάρις καὶ εὐγένεια, μὲ γλυκεῖαν φωνήν, μὲ ἁβροὺς τρόπους, μὲ θαυμασίας ὑποκλίσεις, μὲ ἀγγελικὰς εὐλογίας, μὲ ἄσπρα γένεια, μὲ χρυσᾶ γυαλιά. Λεπτὴ καὶ μακρυὰ ἡ χρυσῆ ἅλυσις τοῦ σταυροῦ του, καὶ ὁ σταυρός του στενόμακρος, ὅπως αὐτός. Ὁ λαὸς τὸν ἐλάτρευεν. Οἱ ἐργάται ἐπετοῦσαν τὰ σύνεργα κ' ἔτρεχαν νὰ τὸν θαυμάσουν, ὅταν ἐπερνοῦσεν. Οἱ ἁπλοϊκοὶ θαυμασταί του τὸν ἔλεγαν «Χρυσόστομον», μολονότι δὲν ἦτο ρήτωρ ὅσον ὁ Λάτας, — ὁ διάδοχός του, — ἀλλ' εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ ὁ Χρυσόστομος εἶνε τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ ἀρχιερατικοῦ μεγαλείου. Οἱ ἐχθροί του τὸν ἔλεγαν «πριμάντονα», καὶ μόνον αὐτό, νομίζω, εἶνε ἀρκετὸν διὰ νὰ δείξῃ πῶς ἐννοοῦσε τὴν Λατρείαν. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ὁ κ. Χρηστομᾶνος, ὁ διευθυντὴς τῆς «Νέας Σκηνῆς», τοῦ ὁποίου κατήντησε πλέον παροιμιώδης ἡ λεπτολόγος καὶ φανατικὴ καλαισθησία. ἂν ἐγνώριζε τὸν Δεσπότην αὐτόν, θὰ ἐδάγκανε τὰ χείλη ἀπὸ τὴν ζήλειαν. Ὁ κ. Χρηστομάνος εἶνε ἱκανὸς νὰ ἀργήσῃ τὴν ἔναρξιν τῆς παραστάσεως μισὴν ὥραν, διὰ νὰ σιάξῃ ἕνα φιόγκον εἰς τὸ φόρεμα τῆς δεσποινίδος Ξανθάκη Ὁ Κατραμῆς ἦτο ἱκανὸς νὰ κάμῃ τὸ ἴδιον, διὰ νὰ δεθοῦν οἱ φιόγκοι τοῦ τρικηρίου καὶ τοῦ δικηρίου δύο δάκτυλα παρακάτω ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ τοὺς ἔδεσεν ὁ Εὐταξίας του. Μὴ νομίσετε ὅτι λέγω ὑπερβολήν· τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου νὰ στέλλῃ ὀπίσω εἰς τὸ Ἱερὸν «γιὰ νὰ φτειάσουν καλλίτερα τὰ τρικέρια», τοὺς δύο διακόνους, ποῦ ἐξῆλθαν κάποτε νὰ τὸν περιστοιχίσουν «διὰ νὰ πάρῃ καιρὸ» μὲ διτρίκηρα δεμένα ἀκαλαισθήτως. Ἄλλοτε τὸν ἤκουσα, αὐτὸν τὸν ἀγαθώτατον καὶ μελίγλωσσον, νὰ ὑβρίζῃ τὸν Εὐταξίαν, διότι εἶχε τοποθετήσῃ τὶς *τόρτσες* [1] μὲ κάποιαν ἀσυμμετρίαν, ἀνεπαίσθητην διὰ κάθε ἄλλον, ἀλλ' ἀνυπόφορην διὰ τὸν Δεσπότην. Καὶ ὁ καλὸς Ἀναγνώστης ὑπέκυψε κατησχυμένος, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι εἶχε διαπράξῃ ἔγκλημα ὀλίγον ἐλαφρότερον ἀπὸ σιμωνίαν.

Ὁ Κατραμῆς ἦτον ἐρωτευμένος μὲ τὴν Φανερωμένην. Ἦτον ἡ Ἐκκλησία ποῦ τοῦ ἐταίριαζε. Πρὶν γίνῃ Δεσπότης ἐχρημάτισεν ἐφημέριός της, καὶ ἀφοῦ ἔγινε Δεσπότης, δὲν ἔπαυσε νὰ τὴν προτιμᾷ καὶ ἀπὸ τὴν Μητρόπολιν. Ἐκεῖ μετέβαινε μόνον ὁσάκις τοῦ τὸ ἐπέβαλλε τὸ καθῆκον, ἐνῷ εἰς τὴν Φανερωμένην ἐκκλησιάζετο κάθε Κυριακήν, καὶ εἰς τὴν Φανερωμένην ἐτέλει συνήθως τὰς χειροτονίας του, καὶ τῆς Φανερωμένης τὰς ἑορτὰς ἐλάμπρυνε προθυμότερα διὰ τῆς παρουσίας του. Ὁ ἀρχιερατικὸς θρόνος τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, ὑψηλὸς καὶ αὐτὸς καὶ στενός, ὡς νὰ κατεσκευάσθη ἐπίτηδες, ἦτον ὁ κατ' ἐξοχὴν θρόνος τοῦ Κατραμῆ [2]

Ἀλλ' ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς 15 Αὐγούστου. Τὸ πλακόστρωτον δάπεδον τοῦ ναοῦ εἶνε σπαρμένον μὲ μύρτα. Παρὰ τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου ἁπλοῦται τάπης, κ' ἐπ' αὐτοῦ μία πολυθρόνα βυσσινόχρους. Οἱ νεωκόροι ἀνάπτουν τὰ τελευταῖα κηρία. Ἀπὸ τὸν ὑψηλὸν πύργον διαχύνεται ἡ μουσικὴ τῶν γλυκυλάλων κωδώνων. Εἶνε τόσον ἁρμονική, ὡς νὰ παρήγετο ἀπὸ γιγάντειον κλειδοκύμβαλον. Οἱ παρὰ τὴν θύραν δίδουν τὴν εἴδησιν: «Ἔρχεται ὁ Δεσπότης!» Ὁ λαὸς συγκινεῖται, παραμερίζει, ἀνοίγει εὐλαβῶς δίοδον ἀπὸ τῆς εἰσόδου μέχρι τοῦ καθολικοῦ. Βιαστικὸς καὶ ἀσχολοφανὴς εἰσορμᾷ πρῶτος ὁ Εὐταξίας, ρίπτων παντοῦ τὸ ἐξεταστικὸν βλέμμα του, διὰ νὰ ἴδῃ ἂν εἶνε ὅλα ἐν τάξει... Ἔπειτα εἰσέρχονται οἱ διάκονοι, καὶ σχεδὸν συγχρόνως παρουσιάζεται ὁ Δεσπότης μὲ τὴν ἀκολουθίαν του, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ψάλτας. Φορεῖ ἁπλῶς τὸ μαῦρον του ράσον καὶ τὸ ἐπανωκαλύμαυχον. Εἶνε σοβαρός· οἱ ὀφθαλμοί του βλέπουν εἰς τὸ κενὸν καὶ τὰ χείλη του ψιθυρίζουν: «Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκον σου...» Προχωρεῖ μέχρι τῆς Ὡραίας Πύλης, κύπτει, σταυροκοπεῖται, καὶ μεταστρεφόμενος, ἀνατείνει τὴν χεῖρα κ' εὐλογεῖ τὸν λαόν. Τότε ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν μελῳδεῖ: «Τὸν Δεσπότην καὶ Ἀρχιερέα ἡμῶν, Κύριε φύλαττε..» Καὶ τὸ πρῶτον ρῖγος διατρέχει τὴν ἐκκλησίαν: διὰ τὴν πανήγυριν, ἔχουν συναχθῆ οἱ καλλίτεροι ψάλται τῆς πόλεως, καὶ ὁ χορός των εἶνε θαυμασίως κατηρτισμένος· εὐφραίνει τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν καρδίαν ἡ ἁρμονία τοῦ ψαλμοῦ· εἶνε ἡ ὑπόσχεσις μιᾶς τελείας μουσικῆς ἀπολαύσεως.

Ἤδη ὁ Δεσπότης ἐκάθησεν εἰς τὴν πολυθρόναν του. Πλησίον του στέκεται μόνον ὁ γηραιὸς τελετάρχης καὶ ὁ νεαρὸς ἀναγνώστης, ὁ κρατῶν τὴν πατερίτσαν· οἱ ἄλλοι ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι ἐμβῆκαν εἰς τὸ Ἱερὸν διὰ νὰ ἐνδυθοῦν. Τὴν ὥραν αὐτὴν τῆς ἀναμονῆς, ὁ Δεσπότης εἶνε ἁπλοῦς, ἱλαρὸς καὶ ἐπίχαρις. Τείνει τὴν χεῖρᾶ πρὸς ἀσπασμὸν εἰς τοὺς προσερχομένους νὰ ὑποβάλουν τὰ σέβη των, ἐπιτρόπους, ψάλτας, ἐνορίτας. Δι' ὅλους ἔχει ἕνα καλὸν λόγον, κάποτε μίαν εὐφυολογίαν. Εἶνε ὡς ἄνθρωπος τοῦ κόσμου εἰς τὸ σαλόνι του.

Ἀλλ' οἱ ἱερεῖς ἐνεδύθησαν. Οἱ διάκονοι ἐφόρεσαν στιχάρια καὶ ὁράρια ὁμοιόμορφα, ἀπὸ κόκκινον μεταξωτὸν μὲ χρυσοκέντητα κλαδιά. Ὁ ἐφημέριος, ὁ ὡραῖος ἐκεῖνος γέρων μὲ τὰ κάτασπρα γένεια καὶ τὰ ἀργυρόλευκα μαλλιά, περιεβλήθη τὴν ἑορτάσιμον στολήν, τὴν ὁποίαν μόνον τρεῖς φορὰς τὸν χρόνον φορεῖ, — τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα καὶ σήμερον, — ἕνα θαῦμα ρωσσικῆς ἀμφιουργίας, ἀπὸ ἀργυρόχρουν στόφαν μὲ μεγάλα κόκκινα ἢ ἰόχροα τριαντάφυλλα, μὲ χρυσὰ κλαδιά. Ἀπὸ τὸ ἴδιον ὕφασμα εἶνε καὶ ὅλα τὰ καλύμματα τῆς Προθέσεως. Ὁ Κατραμῆς ἔβλεπε ζηλοτύπως τὴν ἱερατικὴν αὐτὴν στολήν, ἡ ὁποία συνήνονε τὴν ρωσσικὴν πολυτέλειαν μὲ τὴν παρισινὴν χάριν, καὶ πολὺ εὐχαρίστως. ἂν τοῦ ἦτο δυνατόν, θὰ διέτασσε τὸν Εὐταξίαν, — ὁ ὁποῖος ἦτο καὶ ὁ ἰδιαίτερος ράπτης του, — νὰ τοῦ μεταβάλῃ τὸ φελόνιον εἰς κροταλίαν σάκκον. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ ἦτο ὄνειρον,

[1] Ἐσχάτως ὠνομάσθη «Πλατεῖα Δοξαρᾶ», πρὸς τιμὴν τοῦ ζωγράφου τῆς Ἐκκλησίας.

[1] Τόρτσες = λαμπάδες Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ζακύνθου μεταχειρίζονται ὑψηλὰς λαμπάδας, σχηματισμένας ἀπὸ τέσσαρα κηρία συγκεκολλημένα, αἱ ὁποῖαι βαστάζονται ἀπὸ παιδία καὶ τοποθετοῦνται κατὰ ζεύγη, δύο, τρία ἢ καὶ περισσότερα, ἀναλόγως τοῦ πλούτου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐπισήμου τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Εὐαγγελίου, τὴν ἐκφορὰν τῶν Τιμίων Δώρων, κτλ.

[2] Ὁ Νικόλαος Κατραμῆς εἶνε γνωστὸς καὶ ὡς συγγραφεὺς τῶν πολυτίμων ἐκείνων «Φιλολογικῶν Ἀναλέκτων Ζακύνθου». Ἐγεννήθη τῷ 1820 καὶ ἀπέθανε τῷ 1886. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διετέλεσεν ἐφημέριος τῆς ἐν Νεαπόλει ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἀρχιεπίσκοπος ἐχειροτονήθη τῷ 1868.

ἠρκεῖτο νὰ δανείζεται, ὁσάκις ἠκολούθει τὴν λειτανίαν τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, τὸ ἐπιτραχήλιον, τὸ ἐπιγονάτιον καὶ τὰ ἐπιμανίκια.

Ὁ Δεσπότης ἐσηκώθη. Ὁ τελετάρχης καὶ ὁ Εὐταξίας τοῦ ἐφόρεσαν τὸν μακρόουρον μανδύαν, ὁ ἀναγνώστης τοῦ ἔβαλε στὸ χέρι τὴν πατερίτσαν, καὶ οἱ δύο διάκοι μὲ τὰ διτρίκηρα τὸν ἐπεριστοίχισαν. Τόρα ἔρχεται εἰς τὴν μέσην, πρὸ τῆς Ὡραίας Πύλης. Θὰ «πάρῃ καιρὸ» διὰ τὴν λειτουργίαν. Κ' ἐνῷ ψιθυρίζει τὰς πρώτας προσευχάς, οἱ ψάλται, διαιρεθέντες εἰς δύο χορούς, τονίζουν τὸ προκαταρκτικὸν ἐκεῖνο: «Ἐν τῷ ναῷ ἑστῶτες τῆς δόξης σου, ἐν οὐρανῷ ἑστάναι νομίζομεν...»

Ἡ μελῳδία εἶνε ἁπλῆ, σεμνὴ καὶ βραδεῖα. Αἱ ὥραῖαι φωναί, ἀπὸ τοῦ *μπάσου* μέχρι τῆς *σουλτάνας*, συνενοῦνται εἰς ἀγγελικὴν ἁρμονίαν, κ' ἐνῷ ὁ πύργος σημαίνει *μὲ τὴν μίαν* — τὴν μικρὰν καμπάναν, σύνθημα ὅτι ἀρχίζει ἡ λειτουργία, — κ' ἐνῷ εἰς τὰ μικρὰ διαλείμματα τῆς ψαλμῳδίας, ἀκούεται ὁ γλυκύς, ὁ κατανυκτικὸς ψίθυρος τοῦ προσευχομένου ἀρχιερέως, οἱ πιστοί, μέσα εἰς τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο περιβάλλον τοῦ Ναοῦ, ὅπου βασιλεύει ὁ χρυσὸς καὶ ἡ πορφύρα, τὰ ζωηρὰ χρώματα τἀναδεικνυόμενα εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, τὸ ὁποῖον εἰςορμᾷ ἄφθονον ἀπὸ τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ παράθυρα, εἰς τὴν ἡμεροκαλλῆ αἴγλην ὅπου ἀγωνίζονται ὠχρὰ τὰ μύρια φῶτα τῶν κηρίων καὶ τῶν κανδυλῶν, μέσα εἰς ὅλην ἐκείνην τὴν λαμπρότητα, τὴν τάξιν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὅπου καθένας εἰξεύρει τὴν θέσιν του καὶ τὸ ἔργον του, ναί, οἱ πιστοὶ νομίζουν πραγματικῶς ὅτι «ἵστανται ἐν οὐρανῷ...»

Οἱ χοροὶ ψάλλουν, ὁ Ἀρχιερεὺς προσεύχεται. Τόρα ἀσπάζεται τὰς εἰκόνας, τὸ Τρίμορφον, τὴν νεκρὰν Παναγίαν εἰς τὸν Ἐπιτάφιον, τὴν χρυσῆν εἰκόνα τῆς Φανερωμένης, τὴν εὑρεθεῖσαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ κοντὰ ὅπου ἐκτίσθη ὁ ναός. Ἐπιστρέφει πρὸ τῆς Ὡραίας Πύλης, πάντοτε περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τοὺς Διακόνους, προσκλίνει εὐλαβῶς, ἀπαγγέλλων ἀσκεπὴς τὴν τελευταίαν εὐχήν: «Κύριε, ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕψους κατοικητηρίου σου καὶ ἐνίσχυσόν με εἰς τὴν προκειμένην διακονίαν σου...» καὶ μὲ μίαν ὡραίαν στροφήν, μὲ μίαν βαθεῖαν μετάνοιαν πρὸ τοῦ λαοῦ, εἰςέρχεται διὰ τῆς Ὡραίας Πύλης εἰς τὸ Βῆμα καὶ ἀσπάζεται τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν.

Τώρα ὁ πύργος πανηγυρίζει μὲ ὅλους του τοὺς κώδωνας θριαμβευτικῶς, καὶ ὁ χορὸς ψάλλει μὲ τὴν ἰδίαν ἀργοστάλακτην ἁρμονίαν: «Ὑπερευλογημένη Θεοτόκε, ἄνοιξον ἡμῖν τὴν θύραν τοῦ ἐλέους σου..» Ὁ Δεσπότης ἐκβάλλει τὸν μανδύαν, τὰ ἐγκόλπια καὶ τὸ ἐξώρασον. Οἱ διάκονοι ἐκφωνοῦν: «Ἱερεῖς ἐξέλθετε!..» Καὶ οἱ ἱερεῖς, κρατοῦντες ἐπὶ προσκεφαλαίων τὰ ἀρχιερατικὰ ἄμφια, ἐξέρχονται ἀπὸ τό Βῆμα καὶ παρατάσσονται παρὰ τὰς βαθμίδας τῆς Ὡραίας Πύλης. «Θὰ ντυθῇ ὁ Δεσπότης»,— μία ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας τελετὰς τῆς ἀρχιερατικῆς λειτουργίας. Ἄλλοτε, εἰς τὴν Ζάκυνθον, κατεσκεύαζαν *πάρκον* εἰς τὸ μέσον τοῦ καθολικοῦ, — πολυτελῆ ἐξέδραν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνερχόμενος ὁ Ἀρχιερεὺς ἐνεδύετο. Ἀλλ' ἡ καλαισθησία τοῦ Κατραμῆ ἔκρινε τὸ *πάρκον* ὑπὲρ τὸ δέον πομπῶδες, καὶ τὸ κατήργησεν. Ἐπροτιμοῦσε νὰ ἐνδύεται εἰς τὴν Ὡραίαν Πύλην, κατάντικρυ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἰδοὺ ἐπαρουσιάσθη, ὑψηλότερος ὅλων, ἀσκεπής, μὲ τὸ ἐσώρασον, ἀπὸ βαθὺ καφόχρουν ὕφασμα, θαμβόν. Ὁ τελετάρχης καὶ ὁ Εὐταξίας, - οἱ μόνοι μαυροφόροι κληρικοί, — σπεύδουν νὰ τοῦ φορέσουν τὸ μεταξωτὸν κυανόλευκον στιχάριον. Ὁ χορὸς διακόπτει πρὸς στιγμὴν τὴν ψαλμῳδίαν, διὰ νὰ ἐκφωνήσῃ ὁ ἀρχιδιάκονος τὴν εὐχὴν τοῦ στιχαρίου, καὶ πάλιν τὴν ἐπαναλαμβάνει ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ ἔμεινε. Τὸ ἴδιον γίνεται διὰ τὸ ἐπιτραχήλιον, τὴν ζώνην, τὰ ἐπιμανίκια, τὸν σάκκον, τὸ ἐπιγονάτιον, τὸ ὠμοφόριον, τὴν μίτραν καὶ τὴν ράβδον. Τοῦ τὰ φοροῦν τοῦ Δεσπότη ἕνα-ἕνα, ἀλλὰ μόνος του ἐκεῖνος δίδει τὸ «τελευταῖον χέρι», διότι θέλει τὸ κάθε τι νὰ πηγαίνῃ εἰς τὴν θέσιν του ἀκριβῶς, νὰ ἐφαρμόζεται τελείως. Καὶ ἀπὸ τὴν πολύφωνον ἁρμονίαν τοῦ χοροῦ, ξεπροβάλλει κάθε τόσον μὲ ὡραίαν πτῆσιν τὸ ὑψηλὸν καὶ διάτορον *σόλο* τῶν διακόνων, ἐκφωνούντων ἐκ περιτροπῆς τὰ θαυμάσια λόγια, ποῦ ὑπενθυμίζουν ἢ διεξηγοῦν τὸν συμβολισμὸν ἑκάστου ἀμφίου: «Περίζωσαι τὴν ρομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ, τῇ ὡραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου ..» καὶ ἡ ρομφαία αὐτὴ εἶνε τὸ ἐπιγονάτιον. «Ἐπὶ τῶν ὤμων, Χριστέ, τὴν ἀνθρωπίνην ἄρας φύσιν...» καὶ ἡ φύσις αὐτὴ εἶνε τὸ λευκὸν ὠμοφόριον. «Καὶ ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου...» καὶ ὁ στέφανος αὐτὸς εἶνε ἡ μίτρα.

Τόρα ὁ Δεσπότης εἶνε πάνοπλος. Ἵσταται ἐκεῖ μεγαλοπρεπής, πάγκαλος, θεῖος, ἀπαστράπτων, εἰς μέταξαν, εἰς χρυσόν, εἰς πολυτίμους λίθους. Θάμβος κατέχει τὸν λαὸν πρὸ τῆς λάμψεως ἐκείνης τῆς ἀπαραμίλλου, ἐνῷ ὁ ἀρχιδιάκονος ἐκφωνεῖ εἰς τὴν διαπασῶν: «Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων...»

Ὁ ἀρχιερεὺς εὐλογεῖ τὸν λαόν, καὶ περιστοιχιζόμενος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἱερεῖς, προχωρεῖ εἰς τὸν θρόνον, τοῦ ὁποίου ἀναβαίνει τὰς ταπητοστρώτους βαθμίδας. Ο χορὸς ἀργοψάλλει: «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι...» Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ. Ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἀναιμάκτου θυσίας. Ἱερεῖς καὶ διάκονοι κλίνουν ἀσκεπεῖς τὰς κεφαλὰς περὶ τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον, ζητοῦντες τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀρχιερεὺς προσεύχεται μαζί των, μὲ τὴν ἰδίαν συντριβήν, μὲ τὴν ἰδίαν ταπείνωσιν. Ἡ ἄφωνος αὐτὴ σκηνὴ τῶν συλλειτουργῶν ἐνέχει τόσην κατάνυξιν, ὥστε ἡ συναίσθησις, ἡ ἐπίγνωσις τοῦ μεγαλείου τῆς στιγμῆς μεταδίδεται ἠλεκτρικῶς εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους, καὶ ὅταν ὁ χορὸς ψάλλῃ: «αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συλλειτουργήσει σοι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου», νομίζεις ὅτι ἡ οὐρανία περιστερὰ πτερυγίζει θεόσταλτη ὑπεράνω τῶν σεβασμίων κεφαλῶν.

Ὁ ἐφημέριος εἰσέρχεται εἰς τὸ Βῆμα καὶ ἵσταται πρὸ τῆς ἁγίας Τραπέζης. Οἱ διάκονοι λαμβάνουν τὰς θέσεις των πρὸ τῆς Ὡραίας Πύλης. Ἡ ψαλμῳδία ἐκπνέει ἠρέμα, εἰς τόνους χαμηλούς, καὶ μετ' ὀλίγων δευτερολέπτων σιγὴν ἱεράν, ὁ ἀρχιδιάκονος ἐκφωνεῖ: «Εὐλόγησον, Δέσποτα!» Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἱερέως ἀνταποκρίνεται ὑψηλότερα: «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρός...» Οἱ πιστοὶ σταυροκοποῦνται. Ἡ λειτουργία ἤρχισε.

*
* *

Καὶ ἐξακολουθεῖ, καὶ τελειόνει, μὲ τὴν ἰδίαν τάξιν, μὲ τὴν ἰδίαν ἀκρίβειαν. Διατί νὰ πολυλογῶ; Κάθε στιγμή της εἶνε ὡραιοτέρα τῆς ἄλλης καὶ μεγαλοπρεπεστέρα. Ὅλα γίνονται εἰς τὴν ὥραν των καὶ εἰς τὸν τόπον των, χωρὶς χάσμα, χωρὶς δισταγμόν, χωρὶς ἔλλειψιν. Νομίζεις ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι εἶνε *κουρδισμένοι*, ἢ τουλάχιστον ὅτι ἔκαμαν *πρόβες*. Καὶ διατί ὄχι; Ἂν ἡθεία λειτουργία εἶνε ἡ παράστασις ἑνὸς συμβολικοῦ δράματος, ποιητικοῦ καὶ μουσικοῦ, διατί νὰ μὴ θέλῃ καὶ αὐτὸ τὴν *πρόβαν* του, ὅπως κάθε ἄλλο; Νὰ μή σας φανῇ λοιπὸν παράξενον ἂν σᾶς εἴπω, ὅτι εἰς τὴν Ζάκυνθον εἶδα ἱερέα νὰ κάμνῃ *πρόβες* μὲ τὸν ψάλτην του. Ἐπρόκειτο νὰ κανονισθοῦν αἱ φωναί, διότι ἡ ἐκφώνησις τοῦ ἱερέως πρέπει νὰ εἶνε κατὰ μίαν κλίμακα ὑψηλοτέρα ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ψαλμῳδίας· καὶ ὁ καλὸς ψάλτης ἤθελε νὰ ἰδῇ ἕως ποῦ φθάνει ἡ φωνὴ τοῦ παπᾶ του, διὰ νὰ κανονίσῃ τὴν ἰδικήν του!

Μόνον αὐτὸ τὸ ἀνέκδοτον εἶνε ἱκανὸν νὰ σᾶς δώσῃ ἰδέαν περὶ τῆς ζακυνθινῆς ἱεροτελεστίας. Εἶνε μία ἑνότης, μία ἁρμονία συνόλου καὶ μία τελικὴ ἐντύπωσις, τὴν ὁποίαν εἰς μάτην θὰ ἐζήτει κανεὶς εἰς οἱονδήποτε ἀθηναϊκὸν ναόν, — ἐννοῶ ὀρθόδοξον. Δὲν εἶνε, βλέπετε, μόνον ἡ μουσική, ἡ διαφορὰ τῆς ζακυνθινῆς ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν, ἡ ὁποία, ὁσάκις ἐκκλησιάζομαι ἐδῶ, μοῦ προξενεῖ διαρκῆ δυσφορίαν καὶ ἀγανάκτησιν, καταστρέφουσαν καὶ τὴν ἐλπίδα ἀκόμη τῆς συγκινήσεως ἐκ τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου. Εἶνε τὰ χάσματα, ἡ ἀταξία, ἡ ἀτημελησία, ἡ πλήρης ἀσυμφωνία μεταξὺ χοροῦ, ἱερέων, διακόνων, ἐπιτρόπων καὶ ἐνοριτῶν...

Ἀλλὰ καὶ τὸ ζήτημα τῆς μουσικῆς δὲν εἶνε βέβαια τὸ μικρότερον. Εἰς τὴν Ζάκυνθον ψάλλουν κατὰ δύο τρόπους: *πολίτικα* ἢ *κρητικά*, — μὲ ἄλλους λόγους, κατὰ τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν ἢ κατὰ τὴν εὐρωπαϊκήν. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο αὐτοὶ τρόποι εἶνε σαφῶς καθωρισμένοι, χωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων, ἀποκρυσταλλωμένοι πρὸ αἰώνων. Ζήτημα «ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς» ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει· ἡ ἐλευθερία τῶν ψαλτῶν εἶνε πολὺ περιωρισμένη, καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοσυνθέται εἶνε πρᾶγμα πρὸ πολλοῦ ἄγνωστον. Ὁ ἄμουσος ξένος, ὁ μεταβαίνων εἰς ζακυνθινὴν ἐκκλησίαν καὶ νομίζων ὅτι αἱ ποικιλῳδίαι ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας δὲν ἐννοεῖ, εἶνε αὐτοσχεδιάσματα τοῦ ψάλτου, θὰ ἐξεπλήσσετο πολὺ μανθάνων ὅτι εἶνε συνθέσεις παλαιαὶ καὶ πατροπαράδοτοι. Ἀπεναντίας, ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας ψάλλουν κατὰ χιλίους τρόπους, — τουλάχιστον μέχρι πρὸ ὀλίγου, — καὶ συνθέται *νέας* ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, βεβηλοῦντες τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια, εἶνε τὸ συνηθέστερον φαινόμενον. Κατήντησε κάθε ἀθηναϊκὴ ἐκκλησία νὰ ἔχῃ ἰδικήν της μουσικήν, ἰδικόν της σύστημα, ἰδικόν της Μπάχ. Ἐπήγαινες ν' ἀκούσῃς τὸ τροπάριον τῆς Κασσιανῆς, διὰ νὰ συγκινηθῇς μὲ τὴν γνώριμην μουσικήν, μὲ τὰ γνώριμα λόγια, κ' ἐτρέπεσο εἰς φυγήν, ἀπὸ φόβον μήπως διαπράξῃς ἀνθρωποκτονίαν... Ἔμβαινες εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν καὶ εὑρίσκεσο πρὸ τοῦ ἰδίου βεβήλου ἀκούσματος, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ μουσικὴ ἦτο ἄλλου εἴδους... ταραχῆς, ἄλλου χαρακτῆρος. Ἀλλὰ τί λέγω; Πολλάκις τῆς αὐτῆς λειτουργίας, τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας τὰ τεμάχια ἀποτελοῦσαν τὸ παραδοξότερον μουσικὸν σύμφυρμα, τὸ γελοιωδέστερον ψηφιδωτόν, ἀκούων δὲ τὰ ἄρρητα ἐκεῖνα καὶ τἀθέμιτα μέλη τῶν αὐτοσχεδίων Παλεστρινῶν, ἠρώτας μὲ ἀγωνίαν

ποῦ θὰ καταλήξῃ τελοσπάντων ἡ ἀχαλίνωτος αὐτὴ ἀναρχία, τί θὰ προκύψῃ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὸ ἀπερίγραπτον αὐτὸ χάος.

Ἐπιτέλους ἐπενέβη ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν — ἄ, ἦτο καιρός! — κατήργησε τὴν δῆθεν εὐρωπαϊκὴν μουσικήν, ἀλλὰ κυρίως ἀθηναϊκὴν ἀμουσίαν, κ' ἐπέβαλε παντοῦ τὴν βυζαντινήν. Τώρα τὰ σεμνὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ βυζαντινὰ μέλη, τὰ πατροπαράδοτα καὶ αἰωνιόβια, κυριαρχοῦν ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς ἀθηναϊκοὺς ναοὺς καὶ φαίνεται ὅτι θὰ κυριαρχήσουν. Διότι δὲν πιστεύω νὰ χαλαρωθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ αὐστηρότης τῆς ἀπαγορεύσεως. Εἶνε ἀλήθεια, ὅτι δὲν ψάλλονται ἀκόμη ὅπως πρέπει, γνησίως καὶ ἀδιαφθόρως, καὶ προπάντων *ἐντέχνως*. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι ὁ κ. Νάξος, διευθυντὴς τοῦ Ὠδείου, μετέβη μ' ἐντολὴν τοῦ Μητροπολίτου εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖθεν τὴν ἀληθινὴν βυζαντινὴν μουσικήν, καὶ νὰ ἱδρύσῃ ἐδῶ σχολὴν τελείων ἱεροψαλτῶν. Τοῦτο θὰ λύσῃ ἀρά γε τὸ ζήτημα; Δὲν γνωρίζω. Περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν τοῦ κυρίου Νάξου, μᾶς ἐνδιαφέρει πρὸς τὸ παρὸν ἡ ἀπαγόρευσις τῶν μουσικῶν καινοτομιῶν. Δι' αὐτοῦ γίνεται τὸ πρῶτον βῆμα· τὰ ἄλλα θὰ ἔλθουν μόνα των, εἴτε μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ κ. Νάξου, εἴτε χωρὶς αὐτήν.

Τώρα γεννᾶται ἡ ἑξῆς ἀπορία. Ὅτι ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ εἶνε ἡ μουσικὴ τῆς ἐθνικῆς μας Λατρείας, δὲν ὑπάρχει ζήτημα. Ἀλλ' ἀρά γε εἰμπορεῖ νὰ μείνῃ αἰωνίως ὅπως εἶνε; Ἡ ἐποχὴ δὲν ἔχει κ' ἐδῶ τὰς ἀπαιτήσεις της; Ἡ «θρηνώδης ρινοφωνία» — ὅπως τὴν λέγουν οἱ ἐχθροί της, — εὐχαριστεῖ, ἐνθουσιάζει, μεταρσιόνει πλέον ἀνθρώπους, ἀπολαύσαντας ἤδη τὰ θέλγητρα κάποιας εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἀκούσαντας καὶ μερικὰ *ὀρατόρια*, εἰσελθόντας ὁπωσδήποτε εἰς τὴν ὁδὸν νέου πολιτισμοῦ;

Εἶπα, ὅτι εἰς τὴν Ζάκυνθον ψάλλεται καὶ ἡ βυζαντινὴ μουσική. Ἀλλ' ἡ Ζάκυνθος εἶνε τόπος πολιτισμένος. Τριακοσίων ἐτῶν κατάκτησις ἐνετική, γαλλική, ἀγγλική, ἐδημιούργησαν ἕνα πολιτισμὸν εὐρωπαϊκόν, ὁ ὁποῖος μόνον ἐσχάτως, μετὰ τὴν Ἕνωσιν, ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ. Πρὸ ἑκατὸν σχεδὸν χρόνων, ὅταν ἀκόμη αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἄθροισμα καλυβῶν κ' ἐρειπίων, εἰς τὴν Ζάκυνθον εἶχαν... μελόδραμα! Καὶ ὅμως, ἄνθρωποι ἀνατραφέντες μὲ τοιαύτας παραδόσεις, φοιτῶντες τακτικώτατα καὶ ἐμπαθέστατα εἰς τὸ θέατρον, μελομανεῖς σφυρίζοντες ἀπέξω κάθε ὅπεραν καὶ συχνάζοντες χάριν τοῦ ὀργάνου καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν, — ἐνθουσιάζονται, ἐκστασιοῦνται, δακρύζουν ἀπὸ τὴν συγκίνησιν, ὁσάκις πηγαίνουν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς πατρίδος των καὶ ἀκούουν τὴν βυζαντινὴν μουσικήν! Σᾶς βεβαιῶ, ὅτι δὲν εὐχαριστοῦνται ὀλιγώτερον τὴν Σαρακοστὴν καὶ τὴν Μ. Ἑβδομάδα, ὅταν εἰς τὰς ζακυνθινὰς ἐκκλησίας ψάλλουν *πολίτικα*, ἀπὸ τὰς ἄλλας Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὅταν ψάλλουν *κρητικά*. Πῶς λοιπὸν τολμᾷ νὰ λέγῃ ἕνας Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος οὔτε νἀντικρύσῃ εἶνε ἄξιος ἕνα Ζακύνθιον ὑπὸ ἔποψιν πολιτισμοῦ, — τουλάχιστον μουσικοῦ, — ὅτι δὲν εἶνε πλέον διὰ τὸ αὐτί του ἡ βυζαντινὴ μουσική; Ὄχι! ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ εἶνε διὰ κάθε αὐτὶ ἑλληνικόν, εὑρίσκει ἠχὼ εἰς κάθε ἑλληνικὴν καρδίαν, καὶ δι' αὐτὸ ὁ Ζακύνθιος, ὁ ὁποῖος, ὅσον καὶ ἂν εἶνε πολιτισμένος εἶνε πάντοτε Ἕλλην, συγκινεῖται ἀκούων βυζαντινὴν ψαλμῳδίαν. Αὐτὸς εἶνε ὁ πρῶτος λόγος· ὁ δεύτερος εἶνε, ὅτι εἰς τὴν Ζάκυνθον ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ψάλλεται ἀπὸ τελείους καὶ καλλιφώνους ψάλτας, οἱ ὁποῖοι τὴν γνωρίζουν κατὰ βάθος, καὶ ἔχουν τόσον ἀνεπτυγμένον τὸ μουσικὸν αἴσθημα, ὥστε νὰ τὴν ψάλλουν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς, — ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ εἴπω οὕτω, — χωρὶς νά την ἀλλοιώνουν κατ' οὐσίαν διόλου.

Λείπω πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον. Ἴσως αὐτὰ ποῦ λέγω νἀνήκουν πλέον εἰς τὸ παρελθόν... Ἴσως καὶ αὐτῆ ἡ λειτουργία τῆς Φανερωμένης, νὰ μὴ τελῆται σήμερον ὅπως προσεπάθησα νὰ τὴν περιγράψω ἀνωτέρω. Ὁ Κατραμῆς ἀπέθανε πρὸ πολλοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ πόσοι καὶ πόσοι ἐκ τῶν *μακαρίων* ἐκείνων, τῶν ἀγαπώντων ὅσον καὶ ὁ ἀλησμόνητος ἀρχιεπίσκοπος *τὴν εὐπρέπειαν τοῦ οἴκου* τοῦ Θεοῦ. Ἀδιάφορον! Κάτι θὰ σώζεται ἀπὸ τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο παρελθόν. Τοὐλάχιστον ἡ μουσικὴ παράδοσις δὲν θὰ ὑπέστη διαφθορὰν σημαντικήν. Θὰ ὑπάρχουν ἀκόμη εἰς τὴν Ζάκυνθον ἔμπειροι ἱεροψάλται, ἱκανοὶ νὰ συγκινήσουν πιστοὺς καὶ ἀπίστους, εἴτε μὲ τὴν μίαν μουσικὴν εἴτε μὲ τὴν ἄλλην. Καὶ ἂν ἤμουν Μητροπολίτης, θὰ ἐδοκίμαζα νὰ στείλω τὸν κ. Νάξον καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον.

Ὅταν εἰς ἕνα τμῆμα τοῦ ἐλευθέρου Κράτους ὑπάρχῃ ἐκκλησιαστικὴ μουσική, καλλιεργουμένη ἀπὸ αἰώνων καὶ φθάσασα εἰς σημεῖον νὰ ἱκανοποιῇ τελείως καὶ νὰ συμβιβάζῃ τὰς νέας ἀπαιτήσεις μὲ τὴν παλαιὰν παράδοσιν, νομίζω ὅτι ἔχει ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐπικρατήσεως. Ἡ κεφαλὴ τοῦ Κράτους ἡ πρωτεύουσα, ὀφείλει νὰ τὴν προσέξῃ, νὰ τὴν γνωρίσῃ, νὰ τὴν δοκιμάσῃ. Ἴσως εἶνε ἡ πολυπόθητος καὶ ὀνειρευτὴ μουσική, ἡ ὁποία θὰ ἔλυε διὰ παντὸς τὸ ζήτημα μιᾶς νεοελληνικῆς Ἐκκλησίας, συνενούσης ἐναρμονίως τὸν βυζαντινισμὸν μὲ τὸν εὐρωπαϊσμόν. Ἄλλως τε, μία μελέτη ἐκ τοῦ πλησίον τῆς ἐν Ζακύνθῳ Ἐκκλησίας ἐκτὸς τῆς βυζαντινῆς, τῆς ψαλλομένης κατ' ἰδιαίτερον τρόπον, — συμφωνότερον πρὸς τὰ γοῦστά μας, — θὰ μᾶς ἀπεκάλυπτε κ' ἕνα θησαυρὸν ἄγνωστον ἐθνικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τὴν *εὐρωπαϊκὴν* ὅπως ψάλλεται ἐν Ζακύνθῳ. Εἶνε, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, αὐτὴ ἡ βυζαντινή, τροποποιηθεῖσα, ἐξελιχθεῖσα, ἐξευρωπαϊσθεῖσα βαθμηδόν, διὰ τῶν αἰώνων, — τελεία, μόνιμος, στερεά, ἀποκρυσταλλωμένη καὶ αὐτὴ ὅσον καὶ ἡ πρώτη. Τόσον ὡραία καὶ τόσον ὑψηλὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσική, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μείνῃ αἰωνίως περιωρισμένη εἰς τὴν νῆσόν της. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εὐώδη ἄνθη τοῦ πολιτισμοῦ της ἐδάνεισεν ἕως τώρα εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα ἡ Ἑπτάνησος. Καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ τῆς Ζακύνθου, εἶνε ἓν ἀπὸ τὰ εὐωδέστερα τῶν ἀνθέων αὐτῶν. Ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἀφοῦ ἐννοήσουν καὶ ἀγαπήσουν πρῶτα τὴν βυζαντινὴν μουσικήν, θἀναγνωρίσουν ἔπειτα, — ὅπως τὸ ἀνεγνώρισαν πρὸ πολλοῦ οἱ Ζακύνθιοι, — ὅτι τὸ πένθιμον, τὸ θρηνῶδες της ὕφος δὲν ἁρμόζει αἰσθητικῶς δι' ὅλας τὰς ἀκολουθίας τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, διὰ τὰς πανηγυρικὰς λειτουργίας, διὰ τὰς θριαμβευτικὰς τελετάς, διὰ τὰς χαρμοσύνους δοξολογίας, καὶ ἐπιθυμήσουν ὡς κάτι πρεπωδέστερον καὶ ὀλίγην εὐρωπαϊκὴν μουσικήν, ὁ θησαυρὸς τῆς ζακυνθίας θὰ εἶνε πρόχειρος, καὶ τὸ νέον ζήτημα θὰ ἔχῃ τὴν λύσιν εὐκολωτάτην.

Ἀλλὰ μήπως εἶνε μόνον ἡ μουσική; Πόσα ἄλλα διδάγματα καὶ παραδείγματα ἱεροτελεστικῆς εὐπρεπείας θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ μᾶς δώσῃ ἡ ζακυνθινὴ Ἐκκλησία! Ὦ, ἂν ἤμουν ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ πραγματοποιοῦν τὰ ὄνειρά των! Θἀφιέρονα τὴν ζωήν μου εἰς τὸ ὡραιότερον. Θὰ ἐζητοῦσα τὴν προστασίαν τῶν ἰσχυρῶν, — ὁ ζητῶν εὑρίσκει, — θὰ ἐνεργοῦσα νὰ γίνῃ ἕνας μεγάλος ἔρανος καὶ θὰ ἔκτιζα εἰς τὰς Ἀθήνας μίαν μικρὰν ζακυνθινὴν ἐκκλησίαν. Μίαν Ἐκκλησίαν — ὤ, πῶς τὴν ὀνειρεύομαι... — κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Φανερωμένης ἐν μικρογραφίᾳ, μὲ πλούσιον καὶ καλαίσθητον διάκοσμον, καὶ μὲ πύργον ὑψηλόν, πανύψηλον, ἁρμονικόν, ἀντηχοῦντα ὡς γιγάντειον κλειδοκύμβαλον... Καὶ θὰ ἐγκαθίδρυα ἐκεῖ-μέσα ὅλῳ ζακυνθινούς, ἀπὸ τοῦ πρώτου ἱερέως, μέχρι τοῦ τελευταίου νεωκόρου. Φυσικά, αἱ λειτουργίαι, αἱ ἀκολουθίαι, αἱ τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἐγίνοντο ἀπαράλλακτα ὅπως γίνονται εἰς τὴν Ζάκυνθον, — μὲ ὀλίγας μόνον μεταβολάς, ὅσας θὰ ὑπηγόρευεν ἡ ἀνάγκη, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐγκλιματίσεως. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἀφοῦ παρήρχετο ἡ πρώτη κατάπληξις, καὶ ἀφοῦ ἔξέπνεαν αἱ ἀναπόφευκτοι διαμαρτυρίαι τῶν ἀμούσων καὶ τῶν ὀπισθοδρομικῶν, ὅλος ὁ καλαίσθητος κόσμος τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἐκκλησιάζετο εἰς τὴν ζακυνθινὴν ἐκκλησίαν. Θὰ παρίστατο ἔκθαμβος εἰς ἐθνικὴν Λατρείαν, ὀρθόδοξον, ἑλληνικήν, προσκολλημένην μὲ φανατισμὸν εἰς τοὺς πατροπαραδότους τύπους, — διότι ὁ ωτήριος αὐτὸς φανατισμὸς ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον ἕνεκα τῆς σφοδρᾶς ἀντιζηλίας πρὸς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία ἄλλοτε εἶχεν ἐκεῖ ἴσα πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον δικαιώματα, — ἀλλὰ καὶ εἰς Λατρείαν πολιτισμένην, σύμφωνον πρὸς τὸ νεώτερον πνεῦμα, ἁρμόζουσαν πρὸς τὴν ἀθηναϊκὴν ἐποχήν. Δὲν θὰ ἦτο τίποτε νέον, ἀφοῦ εἰς τὴν Ζάκυνθον τελεῖται ἡ αὐτὴ ἀπὸ αἰώνων· ἀλλὰ διὰ τὰς Ἀθήνας θὰ ἦτο νεοφανής. Μία ἀνακαίνισις διὰ τοῦ παλαιοῦ, διὰ τοῦ ὑπάρχοντος. Καὶ θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ διανοίξῃ πολλοὺς ὀφθαλμούς, τυφλοὺς τώρα πρὸς τὸ κάλλος, πρὸς τὴν ἀληθινὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ πρὸς τὴν ἀληθινὴν σεμνότητα τῶν ὀρθοδόξων ἱεροτελεστιῶν. Διότι θὰ ἔβλεπαν φανερά, ὅτι αἱ τελεταὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας τόσον θαυμάζουν καὶ προβάλλουν πάντοτε ὡς ἀμίμητον ὑπόδειγμα, ἔχουν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς ἐφαμίλλους των, καὶ ὅτι τὸ Κράτος μας κατέχει πλέον ὅλα τὰ στοιχεῖα διὰ νὰ καταρτίσῃ μίαν νεοελληνικὴν Ἐκκλησίαν, ὄχι μόνον ἐλευθέραν καὶ αὐτοκέφαλον, ἀλλὰ καὶ τόσον πολιτισμένην, ὥστε νἀνταγωνίζεται πρὸς τὰς εὐρωπαϊκάς. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ μουσική, ὁ τρόπος, τὸ σύστημα, τὰ ἔθιμα, ἡ εὐπρέπεια καὶ ἡ τάξις τῆς ζακυνθινῆς Ἐκκλησίας θὰ εἰσήγοντο εἰς τὰς ἀθηναϊκάς, καὶ ἡ ἀναμόρφωσις, ἀργὰ ἢ γρήγορα, θὰ ἐπήρχετο πλήρης καὶ γενική. Τότε καὶ τὸ κοιμώμενον θρησκευτικὸν αἴσθημα θἀφυπνίζετο, καὶ ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὴν Λατρείαν, τῶν ἀνεπτυγμένων προπάντων τάξεων, θὰ μετεβάλλετο εἰς θερμὸν νεοφώτιστον ἐνδιαφέρον. Διότι τότε θὰ ἐσύχναζαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ οἱ ἀντιλαμβανόμενοι τὴν θείαν Λατρείαν ὡς μίαν ὡραίαν Τέχνην.

Ὦ, ἂν ἤμουν ἐκ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ πραγματοποιοῦν τὰ ὄνειρά των!

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΗΕΛΙΑ ΕΡΓΟΝ ΙΟΥΛΙΟΥ ΛΕΦΕΒΡ

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ ΣΑΛΟΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ

ΥΜΝΟΣ

Ἔλα καὶ πάρε με, ψυχή,
στὴ δόξα καὶ στὰ φτερουγίσματά σου,
τέλος τοῦ κόσμου ἐσὺ κι' ἀρχή,
στὸ φῶς, στὰ μάγια καὶ στὰ θαύματά σου.

Γυναῖκα, παίρνεις γιὰ κορμὶ
τὸ σχῆμα τῶν μεγάλων ἀμφορέων,
κι' ἀνθοῦν σ' ἐσένα οἱ λογισμοί,
ψυχή, τῶν γλυκυτάτων Ναζωραίων.

Μὲ τά μαλλιά σου, ντροπαλή,
τ' ἀγνά σου κάλλη κρύβεις κὶ ἀπ' τ' ἀστέρια,
τῶν κρίνων πίνεις τὸ φιλί,
ποῦ στῶν ἀγγέλων τρέμουνε τὰ χέρια.

Κι' ἀδιάκοπα δημιουργεῖς
τὸν ἄνθρωπο στοὺς κόλπους τοὺς βαθεῖς σου,
μοιάζεις τῆς Δήμητρας τῆς Γῆς,
εἶν' ἡ ζωὴ στὰ στήθεια του δική σου.

Ἀχόρταγα τήνε ρουφᾷ,
τὴν πίνει μὲ τὸ τίμιο σου τὸ γάλα,
σὲ νανουρίσματα κρυφά,
ποῦ φτερουγίζουν ὄνειρα μεγάλα.

« — Πατρίδ', ἀλήθεια καὶ τιμή,
— μικρό μου, ἀποκοιμήσου, — νάνι-νάνι! —
πατρίδ' ἀλήθεια καὶ τιμή
σοῦ πλέκουν τῶν ἡρώων τὸ στεφάνι . . . »

Καὶ λὲς σ' ἐκεῖνον, ποῦ γεννᾷς:
« — Ξέρεις; ἡ Μοῖρα δόντια ἔχει θηρίου·
παιδί μου, κάπου μὴ ξεχνᾷς
τὸ δρόμο ν' ἀνεβῇς τοῦ μαρτυρίου! »

Σ' ἀκούει ἐκεῖνο καὶ μεθᾷ·
δυνάμωσεν ἡ σκέψη τ' ὄνειρό του,
καὶ νειός, σὲ κάποιο Γολγοθᾶ,
μονάχος του στυλώνει τὸ σταυρό του.

Κ' ἔτσι, γυρμένο μιὰν αὐγὴ
στὶς δάφνες, τοῦ φορεῖς τὰ σάβανά του,
— ὦ! τῆς ζωῆς χρυσοπηγή,
μεγάλη καταλύτρα τοῦ θανάτου!

Μ' ἀτέλειωτες εἶν' οἱ μορφές,
ψυχή, ποῦ πέρνεις κ' οἱ λαμπράδες
στοῦ πόνου ἀσπρίζεις τὶς κορφές,
ὁλόρθη, σ' ὑπερκόσμιες ὠμορφάδες.

Σ' ἀρέσουνε, νὰ στολισθῇς,
στοὺς κήπους τὰ τριαντάφυλλα, τὰ κρῖνα,
καὶ μέσ' στοὺς κάμπους, τοὺς βαθεῖς,
τὰ στάχυα, ποῦ χορταίνουν κάθε πεῖνα.

— Τὰ στάχυα εἶν' ὤμορφα, χρυσᾶ,
ἡ γῆ, χωρὶς νὰ τὰ μετρᾷ, τὰ δίνει
κι' ὅταν ὁ ἀγέρας τὰ φυσᾷ,
ἐκεῖνα κλαῖν καὶ λὲν « — ἐλεημοσύνη! »

Σὰ βλέπῃς μέσ' στὸν οὐρανὸ
τἄστρο, τὸ φῶς, ποῦ στὸ σκοτάδι ἀνάφτει
σ' ἕνα κατάρτι μακρυνό,
ἐσὺ κρυφοδακρύζεις γιὰ τὸ ναύτη.

— Ποῦ πᾶν τὰ ὁλόασπρα πανιά;
Ἂν πάλι θὰ γυρίσουν ποιὸς τὸ ξέρει;
— Γυναῖκα, πᾶν στὴ σκοτεινιά,
ἡ θάλασσα ὅπου θέλει καὶ τ' ἀγέρι!

Μὰ ἐσύ, πεντάμορφη, γλυκειά,
τῆς Μοίρας φέρνεις τὸν ξενητεμένο,
μέσ' ἀπὸ νύχτα μαγικιά,
σὲ κάποιον οὐρανὸ γαληνεμένο.

Κἰ ἂν ἔλθ' ἡμέρα καὶ χαθῇ,
ἀπ' τὴ ψυχή του τοῦ φωτὸς τ' ἀστέρι,
γυναῖκα, θὰ τ' ἀνάψῃς πάλι ἐσύ,
μὲ τ' ἅγιο, τὸ θαματουργό σου χέρι!

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΠΡΟ ΕΝΟΣ ΑΙΩΝΟΣ

Η γαλλικὴ « Ἐφημερὶς τῶν Συζητήσεων », ἀκολουθοῦσα τὸ παράδειγμα τῶν ἀγγλικῶν « Τάιμς » — διότι εἶναι αἰωνόβια καὶ τὰ δύο φύλλα, — ἀναδημοσιεύει εἰδήσεις, αἵτινες περιείχοντο εἰς τὰς στήλας αὐτῆς πρὸ ἑνὸς ἀκριβῶς αἰῶνος, ἤτοι κατὰ τὴν ἀντίστοιχον ἡμερομηνίαν τοῦ ἔτους 1803. Εἶναι περιεργότατον πρᾶγμα νὰ βλέπῃ τις εἰδήσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν τότε πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης καὶ ἀναγραφομένας μὲ ὅλον τὸ χρῶμα τῆς νωπότητος, τὸ ὁποῖον συνήθως ἔχουσιν αἱ καθημεριναὶ ἀναγραφαί. Καὶ Ἑλλὰς μὲν τότε δὲν ὑπῆρχεν, ὥστε νὰ κινῶσι τώρα τὸ ἡμέτερον ἐνδιαφέρον ἑλληνικὰ ἀγγέλματα πρὸ ἑνὸς αἰῶνος· ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸ 1803 δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀναστηθῇ ἐκ τοῦ τάφου. Ὑπῆρχεν ὅμως ὁπωσδήποτε ἓν μικρὸν ἑλληνικὸν κράτος, ἡ Ἑπτάνησος Πολιτεία, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὸ ἔτος 1800, καὶ ὑπάρχουσιν εἰδήσεις ἀναφερόμεναι καὶ εἰς αὐτό.

Ἡ « Ἐφημερὶς τῶν Συζητήσεων » τῆς 12 Ἰουλίου 1803 εἶχεν ἐκ Βενετίας τὴν ἑξῆς ἀνταπόκρισιν· « Ἐν Βενετίᾳ τῇ 26 Ἰουνίου 1803. Ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ρωσσίας ἔλαβεν ἐγκύκλιον κοινοποίησιν διαλαμβάνουσαν, ὅτι ἡ θέλησις τοῦ Αὐτοκράτορος εἶναι, ἡ Ἰονικὴ σημαία καὶ οἱ ὑπήκοοι τῆς Γαληνοτάτης Πολιτείας τῶν Ἑπτὰ νήσων νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Ρώσσων πρακτόρων καὶ προξένων ». Ἡ Ἑπτάνησος Πολιτεία διετέλει, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ρώσσου Αὐτοκράτορος, διότι ἡ ρωσσοτουρκικὴ συμμαχία ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν Ἰονίων νήσων τοὺς δημοκρατικοὺς Γάλλους καὶ ἵδρυσε τὴν ἀνεξάρτητον ἐκείνην πολιτείαν. Σημειωτέον δὲ ὅτι εἶχε καὶ ἡ Πολιτεία ἰδίους προξένους. Ἐν τῷ ἐνταῦθα ἐκδιδομένῳ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας (τμ Β΄, 1885, σελ. 467-468) ἐδημοσιεύθη προξενικὸν δίπλωμα, δι' οὗ ὁ ἐκ Κέας Μιχαὴλ Πάγκαλος διωρίζετο πρόξενος τῆς Ἑπτανήσου ἐν Ἀθήναις, ἔχει δὲ ἐκδοθῇ τὸ δίπλωμα ἐκεῖνο τῇ 19 Μαΐου 1805. Ἡ Πολιτεία διήρκεσε μέχρι τοῦ ἔτους 1807, ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ Α΄ παρεχώρησε τὰς νήσους εἰς τὸν Μέγαν Ναπολέοντα διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Τιλσίτ.

Ὑπάρχει μία προκήρυξις τῆς Ἑπτανησιακῆς Κυβερνήσεως, τοῦ ἔτους 1801, δι' ἧς γίνεται γνωστὴ ἐπισήμως εἰς τοὺς κατοίκους τῶν νήσων ἡ ἀναγνώρισις τῆς Ἰονικῆς σημαίας. Ἡ προκήρυξις αὕτη, τῆς ὁποίας εἶναι σπάνια τὰ ἀντίτυπα, δὲν εἶναι πολὺ γνωστή, διὰ τοῦτο δὲ δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ τὴν δημοσιεύσωμεν ἐνταῦθα, ἀφίνοντες μὲν ἀμετάβλητον τὴν γλῶσσαν, διορθοῦντες δὲ μόνον τὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα.

« Ἡμεῖς Σπυρίδων Γεώργιος Κόμης Θεοτόκης Πρίγκηψ καὶ Πρόβουλος τοῦ ἐξοχωτάτου Σενάτου τῆς ἐξοχωτάτης Ἑπτανήσου Ρεπούμπλικας, καὶ Κομμενδατόρος τῆς Ὑπερτάτης Τάξεως τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν Ἱεροσολύμων.

Ἡ ἔνδοξος παντιέρα τῆς ἰδικῆς μας Ρεπούμπλικας, εὑρίσκεται εἰς τὰ παρτίδα τῶν συννησιωτῶν μας βαλμένη, καὶ ἔχει ἀπέρασιν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ἕως Αἴγυπτον. Αὐτὴ ἐκυρώθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ἐνδόξους βασιλεῖς ὅπου μᾶς τὴν ἐχάρισαν, γνωρισμένη εἶναι ὁμοίως ἀπὸ τὸν αὔγουστον μονάρχην ἰμπεράτορα καὶ βασιλέα τῶν Ἀλεμάνων, ἀπὸ τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, ἀπὸ Προυσσίαν, ἀπὸ Ἀλγέρην. Πλησιάζει ἀκόμη ἡ εἴδησις ὅποῦ νὰ τὴν δεχθοῦν καὶ νὰ τὴν κυρώσουν καὶ ἄλλαις βασιλείαις. Ὅθεν ἀξέγνοιαστα ἠμποροῦν μὲ αὐτὴν νὰ ταξειδεύουν τὸν ὠκεανόν, τὸ μεντιτερράνεον, τὸ ἀρχιπέλαγος, τὸ ἀδριατικὸν καὶ ἰονικὸν πέλαγος καὶ τὰ ἑξῆς. Ἕνα εἶναι ἐτοῦτο ἀπὸ τὰ πρῶτα κέρδη, ὁποῦ ἡ ἐλευθέρα κατάστασίς μας ἀπολαμβάνει. Πρέπει ἡμεῖς καὶ νὰ τὸ ἀπολαύσωμεν, καὶ νὰ τὸ γνωρίσωμεν, καὶ νὰ δειχθῶμεν ἱκανοὶ εἰς τοιαύτην ἀπόλαυσιν.

Λοιπὸν μὲ τὸ παρόν, θέλει σταλθῇ εἰς ὅλα τὰ συνενωμένα Νησία μας, προσκαλοῦνται ὅλοι οἱ Καπετάνιοι καὶ Καραβοκυρέοι τοῦ Γένους καὶ τῆς Ρεπούμπλικας, ὁποῦ ὀρέγονται νὰ θέσουν εἰς τὰ μπαστιμέντα τους τὴν αὐτὴν παντιέραν μας, νὰ δώσουν ἢ κάμουν νὰ δοθῇ εἰς τὸ ὀφφίκιον τῆς σεκρεταρίας μας τὸ ὄνομά τους καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, τὸ ὄνομα τοῦ

παρτίδου μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν καταρτίων του, πόσος ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ὁ φόρτος του καὶ τίνος ἀπαρθανεύει τὸ αὐτὸ παρτίδον, ποία νῆσος εἶναι ἡ πατρὶς τοῦ Καραβοκύρη, διὰ τί μὲ τοιοῦτον φῶς ἢ ἀμέσως δι' αὐτοῦ ἢ διὰ πρεκουρατόρου γειναμέναις ἢ συνηθεισμέναις πιετζαρίαις καὶ ἕτεραις μέθοδες, ἠμποροῦν ἔτζι νὰ λάβουν τὴν κυρίαν πατέντα.

Καὶ διὰ νὰ γένῃ πλέον σίγουρη ἡ ἀπέρασις τῆς αὐτῆς παντιέρας καὶ τελείως ἀπείρακτη ἀπὸ τοὺς Μπαρπαρέσους, πρέποντας νὰ λάβουν καὶ τὸ φερμάνι τῆς Πόρτας, ἠμποροῦν αὐτὴν τὴν θέλησίν τους νὰ τὴν προσφέρουν εἰς τὸ Γοβέρνο, καὶ αὐτὸ μὲ τὸ μέσον τοῦ μινίστρου του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἠμπορεῖ νὰ τὸ λάβῃ καὶ νὰ τοὺς δώσῃ, ἐξοδεύοντας διὰ τὴν λαβὴν τοῦ αὐτοῦ φιρμανίου ἀπὸ ἴδιον ἐδικόν του ὁ κάθε Καραβοκύρης.

Ἀφ' οὗ λάβουν ὅμως τὴν πατέντα, πρὶν ὑψώσουν εἰς τὰ παρτίδα τους τὴν παντιέρα μας, θέλει δώσουν ὅρκον πρὸς τὸ Γοβέρνο, ὅθεν καὶ ἂν εὑρίσκωνται, ἐμπιστοσύνης καὶ πρὸς τὴν Ρεπούμπλικαν καὶ πρὸς τὴν παντιέραν.

Ἐπειδὴ ὅμως πλησιάζει ἡ Γενικὴ Ἀναστήλωσις τοῦ ἐλευθέρου συνενωμένου Γοβέρνου, θέλει διορισθῇ ἕνας κώδικας ἐπιταυτοῦ πρὸς φῶς τῶν Καπιτανέων, πρὸς σιγουρίαν τῶν ταξειδευόντων, πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ Γένους, πρὸς αὔξησιν καὶ μεγαλεῖον τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ συναλλάγματος, ἤτοι τοῦ κομμέρτσιου, ὅπου εἶναι ἡ ἀληθινὴ πηγὴ τῆς εὐτυχοῦς καταστάσεως καὶ μονίμου τοῦ κάθε κράτους.

Παραγγέλλομεν ὡς τόσον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κάθε παρτίδου τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν καλοήθειαν. Τὸ Σενᾶτον τοὺς παρακινεῖ νὰ φανοῦν ἄξιοι διὰ νὰ ἀπολαύσουν τὰ πολύτιμα κέρδη τῆς Ἐλευθερίας μας.

Τὸ παρὸν θέλει τυπωθῇ εἰς τὸ ρωμαϊκὸν ἰδίωμα, τυπωθῇ καὶ δημοσιευθῇ.

Ἀπὸ τὸ Σενᾶτον ἐν Κερκύρᾳ κείμενον εἰς τὰς 10 Ἀπριλίου 1801.

Σπυρίδων Γεώργιος Θεοτόκης

ΑΛΟΙΣΙΟΣ ΚΟΡΝΕΡ
Σεκρετάριος τοῦ Σενάτου».

Θὰ ἦτο ἄτοπον, ἄν τις, στηριζόμενος εἰς τὴν ἀνώμαλον καὶ ἀλλόκοτον γλῶσσαν καὶ τούτου τοῦ ἐγγράφου, ὅπως καὶ ἄλλων δημοσιευθέντων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας καὶ μετ' αὐτήν, ἤθελεν ἐξ αὐτῶν κρίνῃ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς γλώσσης ἐν γένει κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν Ἑπτανήσῳ. Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, ἢ κάλλιον ἡ *γραφειοκρατικὴ* γλῶσσα ὄχι μόνον παρεῖχεν ἀνυπερβλήτους τότε δυσκολίας ἕνεκα μάλιστα τῶν τυπικῶν φράσεων καὶ τῶν ὅρων τῶν ἀπαραιτήτων εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰσηγμένων ἤδη ἀπὸ αἰώνων διὰ τῆς βενετικῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ ἦτο παραδεδομένη εἰς ὑπαλλήλους συνήθως ξένους, Ἰταλούς, οἵτινες μετὰ κόπου καὶ μόχθου, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ ἐν γένει διὰ τὸ ἀκατάρτιστον αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ μεταφράζωσιν ὁπωσδήποτε, ἐνίοτε καὶ ἀκαταλήπτως, τὰ πρωτότυπα ἰταλικὰ ἔγγραφα. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι σύγχρονα πρὸς τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι τὰ *Κυριακοδρόμια* τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη συντεταγμένα εἰς γλῶσσαν καθαρεύουσαν καὶ συγχρόνως εἰς πάντας καταληπτήν. Λέγει δὲ περὶ τοῦ Νικηφόρου ὁ Δ. Θερειανὸς (ἐν τῷ περὶ Ἀδαμαντίου Κοραῆ συγγράμματι ἐν τμ. Α' σελ. 77), «ὅτικατ' ἀνάγκην ἐγένετο οὕτως εἰπεῖν εἰσηγητὴς ὀρθοεποῦς καὶ εὐκρινοῦς γραπτοῦ λόγου». Τὸ ζήτημα τῆς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ ἰδίᾳ ἐν Κερκύρᾳ ἔδωκε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν (1885) ἀφορμὴν εἰς τὸν κ. Μᾶρκον Θεοτόκην νὰ γράψῃ ἐκτενὲς βιβλίον. Ἠμύνετο δὲ ὑπὲρ τοῦ γλωσσικοῦ οὕτως εἰπεῖν ἑλληνισμοῦ τῆς Κερκύρας ὁ κ. Μᾶρκος Θεοτόκης ἐναντίον τῶν συμπερασμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξ ἐπισήμου ἐγγράφου ὁμοίου περίπου πρὸς τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν ἐξῆγεν ὁ μακαρίτης Παῦλος Λάμπρος.

Ἡ αὐτὴ «Ἐφημερὶς τῶν Συζητήσεων» ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 16 Ἰουλίου 1803 (27 τοῦ *θεριστοῦ* τοῦ ἔτους ΙΑ') ἐδημοσίευσε τὴν ἑξῆς ἐκ Κερκύρας ἀπὸ 26 Ἀπριλίου ἀνταπόκρισιν, ἣν ἀναδημοσιεύει εἰς τὸ φύλλον τῆς 16 Ἰουλίου 1903. «Ἐν Κερκύρᾳ 26 Ἀπριλίου 1803. Ὁ πληρεξούσιος πρέσβυς τῆς Ρωσσίας ἐδημοσίευσε κοινοποίησιν περὶ ἱδρύσεως διδασκαλείου ἐν τῇ Πολιτείᾳ τῶν Ἑπτὰ Νήσων. Τὴν ἵδρυσιν τῶν διδακτηρίων τούτων κατέστησεν ἀναγκαίαν ἡ ἀμάθεια, ἐν ᾗ εὑρίσκονται οἱ κάτοικοι τῶν νήσων καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐβύθισεν αὐτοὺς ἡ Βενετικὴ κυβέρνησις, ἥτις ἐμίσει ἢ ἐφοβεῖτο τὸν ἐκπολιτισμὸν αὐτῶν καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματός των. Ὁ Ρῶσσος πρέσβυς προτείνει τὴν ἵδρυσιν ἑνὸς διδασκαλείου ἐν ἑκάστῃ τῶν Ἑπτὰ Νήσων. Θὰ διδάσκηται δὲ εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια ἐκεῖνα ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἡ λατινικὴ γλῶσσα, ἡ ἰταλικὴ καὶ ἡ γαλλική, κα-

θὼς καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φιλολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας». Σχετικῶς πρὸς τὴν εἴδησιν ταύτην τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων» περὶ τῆς πρωτοβουλίας τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ρωσ- (ὅστις ἦτο ὁ κόμης Μοτσενῖγος) ὡς πρὸς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς παιδείας ἐν Ἑπτανήσῳ, ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ *Ἱστορίᾳ τῶν Ἰονίων νήσων* του κ. Γερασίμου Μαυρογιάννη (τμ. Β σελ. 102 ἑξ.) τὰ ἑξῆς:

«Καθιερωθείσης ἐν τῷ μέλλοντι ὡς ἐπισήμου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὤφειλεν ἡ Κυβέρνησις νὰ προνοήσῃ ὅπως γίνῃ τοῦτο δυνατὸν κατὰ τὸν ὡρισμένον χρόνον διὰ συστάσεως σχολῶν πρὸς ἐκμάθησιν αὐτῆς. Ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις ἐν ταῖς νήσοις εὑρίσκετο ἐν τῇ αὐτῇ ἐλεεινῇ καταστάσει, εἰς ἣν εἶχον ἀφήσῃ αὐτὴν οἱ ἀπελθόντες Ἐνετοί Τὰ ὑπὲρ τῆς παιδείας δοκίμια τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων ἔμειναν ἀνεκτέλεστα ἐν μέσῳ τῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀσταθείας τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Εὐρώπης· δι' ὃ ἡ Γερουσία ἀνεγνώρισε τὴν ἄμεσον ἀνάγκην τοῦ νὰ τεθῶσι τοὐλάχιστον πρὸς τὸ παρὸν αἱ βάσεις τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ σὺν τῷ χρόνῳ κλεισθῇ ἡ δίοδος εἰς τὴν ἀμάθειαν, ἥτις, ὡς ἀπεφαίνετο ἡ ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων ἐπιτροπή, εἶναι τὸ στήριγμα τῆς τυραννίας, τοῦ τιμαριωτισμοῦ καὶ τῆς ἀλαζονικῆς δοκησισοφίας. Χάριν τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ σκοποῦ τούτου ἐψηφίσθη ὁ περὶ παιδείας νόμος, κατὰ τὸν ὁποῖον εἰς ἑκάστην τῶν τριῶν μεγάλων νήσων ἱδρύοντο δύο προκαταρκτικαὶ σχολαί, μία δὲ εἰς ἑκάστην τῶν μικροτέρων... Εἰς τὰ σχολεῖα τῶν μικρῶν νήσων ἐδιδάσκοντο στοιχεῖα ἑλληνικῆς καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, ἀρχαὶ τῆς γαλλικῆς καί τινα τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων, πρὸς δὲ ἔδει νὰ γίνηται εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ἀνάπτυξίς τις τοῦ πολιτεύματος τοῦ κράτους καὶ τῶν ἐθνικῶν κωδίκων. Εἰς τὰς σχολὰς τῶν μεγαλειτέρων νήσων προσετίθετο μία ἔτι ἀνωτέρα τάξις, καὶ προσέτι ἐδιδάσκοντο στοιχεῖα λατινικῆς, ἀρχαὶ λογικῆς καὶ γραμματολογίας, ρητορικὴ καὶ στοιχεῖα γεωμετρίας. Διετάσσετο δὲ καὶ ἀνάπτυξίς τις τῶν κυριωτέρων φυσικῶν φαινομένων καὶ τῶν μᾶλλον γνωστῶν τῆς φύσεως προϊόντων...» Λέγει δὲ ὁ Μαυρογιάννης, ὅτι εἶχεν ἐπισήμως καθιερωθῇ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, διότι τὸ ἄρθρον 212 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1803 ὥριζεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1810 καὶ ἑξῆς οὐδεὶς ἠδύνατο πλέον νὰ λάβῃ δημοσίαν θέσιν, ἂν δὲν ἐγίνωσκε νὰ γράφῃ καὶ νὰ ἀναγινώσκῃ τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1820 ἡ καθωμιλημένη ἔμελλε νὰ εἰσαχθῇ *ἀποκλειστικῶς* (ἀποκλειομένης δηλαδὴ τῆς ἐν χρήσει ἰταλικῆς) εἰς ἅπαντα τὰ δημόσια τοῦ κράτους γραφεῖα (Μαυρογ. ἱστορ. τμ. Β' σελ. 90). Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι καὶ τὸ ἐπὶ Ἄγγλων Σύνταγμα τοῦ 1817 τὴν ἑλληνικὴν καθιέρωνεν ἐν Ἑπτανήσῳ ὡς γλῶσσαν ἐπίσημον. Ἀλλὰ τόσαι ἦσαν αἱ πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ἐκείνης ἀναφυεῖσαι πρακτικαὶ δυσχέρειαι, ἕνεκα τῆς ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας βενετοκρατίας, ὥστε τὸ ἄρθρον 212 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1803 μόνον μετὰ πεντήκοντα περίπου ἔτη, ἤτοι κατὰ τὸ ἔτος 1850, ἤρχισε νὰ ἐκτελῆται καὶ νὰ ἐφαρμόζηται.

30 Ἰουλίου 1903.

Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

PERCY SHELLEY

ΣΤΗΝ ΝΥΧΤΑ

Εἰς τὴν Κ^αν^ Ἑλ. Λουριώτου

Τῆς δύσεως τὰ κύματα
γοργὰ διάβα τα πέρα,
ἐσὺ τῆς Νύχτας Πνεῦμα!
Ἀπ' τ' ἄντρον τῆς ἀνατολῆς
ποῦ καταχνιὰ τὸ σκέπει
κι' ὅπου τὴν ὅλη μέρα,
τὴν ἔρημη καὶ μακρυνή,
ὄνειρα φόβου καὶ χαρᾶς
ὑφαίνεις, ποῦ σὲ κάνουν
καὶ τρομερὸ κι' ἀγαπητό,
Ὦ! πέταξε γοργό!

Τὸ σῶμα σου σ' ἕνα σταχτὶ
μανδύα τύλιξέ το,
μ' ἀστέρια κεντημένο!
Μὲ τὰ μαλλιά σου, σκέπασε
τὰ μάτια τῆς ἡμέρας
καὶ δόσε της φιλήματα
ὅσο νὰ τὴν κουράσῃς.
Ἀπέ, σὲ πολιτεῖες
γύρε, σὲ θάλασσες κι' ἀγροὺς
χάϊδεψε κάθε πρᾶγμα
μὲ τὸ ραβδὶ τὸ μαγικὸ
ποὺ χει περίσσιο ὕπνο!
Ὦ! ἔλα πολυπόθητο!

Ὅταν ἐγὼ σηκώθηκα,
καὶ τὴν αὐγή, τὴν εἶδα,
ἐστέναξα γιὰ σένα.
Σὰν φῶς ἀνέβηκε ψηλά,
σὰν ἔφυγεν ἡ δρόσος,
καὶ μεσημέρι ξάπλωσε
βαρὺ σὲ δένδρα κι' ἄνθη,
κ' ἡ κουρασμένη Μέρα,
ἐγύριζε ν' ἀναπαυθῇ
— ποῦ λὲς πῶς ἔφευγεν ἀργά,
ὅπως ὁ ξένος τοῦ σπιτιοῦ
ποῦ δὲν τὸν ἀγαποῦμε —
Ἐστέναξα γιὰ σένα.

Ὁ ἀδελφός σου ἦρθε
ὁ Θάνατος, κι' ἐφώναξε:
«Μήπως μὲ θὲς ἐμένα;»
Καὶ τὸ γλυκό σου τὸ παιδὶ
ἀργεμομάτης Ὕπνος,
σὰν μέλισσα μεσημεριοῦ,
ψιθύρισε: «Στὸ πλάϊ σου
μὲ θέλεις νὰ φωλιάσω;
Μὲ θέλεις;» Κι' ἀποκρίθηκα.
«Ὄχι ἐσέναν, ὄχι!»

Ὁ Θάνατος θὰ ἔρθῃ
ὅταν ἐσὺ θᾶσαι νεκρή,
γοργά, πολὺ γοργά!
Ὁ Ὕπνος πάλι θᾶρθῃ
ὅταν θὰ ἔχῃς φύγει σύ!
Ἀπὸ κανένα τους ἐγὼ
τὴν χάρι δὲ ζητῶ,
ποῦ μόνον ἀπὸ σένανε
θὰ τὴν ζητήσω, Νύχτα!
Αὐτὸ ποῦ πᾶς ν' ἀρχίσῃς
Νᾶναι γοργὸ φτερούγισμα
Τώρα σὲ λίγο νᾶρθῃς!

Κ. ΠΡΙΝΑΡΗΣ

ΕΡΓΟΝ ΕΓΕΒΕΡΓ
ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ ΣΑΛΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΟΡΟΝ

ΤΑ ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ

Δὲν εἶναι νέα ἡ ἰδέα οὔτε αἱ προσπάθειαι πρὸς κατασκευὴν πλοίου δυναμένου νὰ πλέῃ ὑποβρυχίως. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὡς καὶ οἱ Ἄραβες, φαίνεται ὅτι ἀρκούντως περὶ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας ἠσχολήθησαν. Βεβαίως ὅμως αἱ προσπάθειαί των οὐδόλως ἐπηρέασαν τὰς μεταγενεστέρας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐρεύνας καὶ ἐργασίας, πρᾶγμα ἄλλως τε ὅπερ δὲν κατώρθωσαν οὔτε αἱ σοβαρώτεραι καὶ κάλλιον ἐπιτυχοῦσαι ἐν Λονδίνῳ τῷ 1620, τοῦ Ὁλλανδοῦ ἰατροῦ Cornelius van Drebbel. Ἴσως αἱ τελευταῖαι αὗται θὰ εἶχον κάπως χρησιμεύσει ἂν ὁ ρηθεὶς ἰατρὸς ἦτο ὀλιγώτερον ἐγωϊστὴς καὶ δὲν παρελάμβανεν εἰς τὸν τάφον τὸ μυστικόν του.

Αἱ πραγματικαὶ λοιπὸν περὶ τὴν ὑποβρύχιον ναυτιλίαν ἀσχολίαι ἤρχισαν ἰδίως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ὁ Bushnell καὶ ὁ Fulton ἀπέδειξαν τὸ δυνατὸν τῆς ὑποβρυχίου ἀναφλέξεως τῆς πυρίτιδος, ἑπομένως δὲ καὶ τῆς κατασκευῆς ὑπονόμων δυναμένων νὰ καταστρέφουν τὰ πλοῖα. Ἀπὸ τότε λοιπόν, πολλῶν σοφῶν αἱ προσπάθειαι συνεκεντρώθησαν περὶ τὴν εὕρεσιν σκάφους ἱκανοῦ νὰ φέρῃ, ἐν βραχεῖ ὑποβρυχίῳ πλῷ, μίαν τοιαύτην ὑπόνομον ὑπὸ τὰ πλευρὰ ἐχθρικοῦ πλοίου.

Τῶν προσπαθειῶν τούτων τὴν ἱστορίαν, δὲν σκοπεύομεν νὰ γράψωμεν ἐνταῦθα. Τὸ τοιοῦτο θ' ἀπῄτει τόμον ὁλόκληρον. Θὰ περιορισθῶμεν λοιπὸν μόνον, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «Παναθηναίων» νὰ ἐξετάσωμεν ἐν πάσει τῇ δυνατῇ συντομίᾳ τὰ κατὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τὰς προόδους αὐτῆς κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα, καὶ τέλος τὴν κληρονομίαν ἣν ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπαφῆκεν εἰς τὸν νέον, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει εἰμὴ τὰς σοβαράς, ἑπομένως δὲ καὶ πραγματοποιηθείσας ἀποπείρας.

*
* *

Τὸ πρῶτον λοιπὸν πάντων τῶν γνωστῶν σχεδίων ὑποβρυχίου πλοίου, φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ τοῦ William Bourne τῷ 1604. Ἀλλὰ μετὰ εἴκοσιν ἔτη, ὁ Ὁλλανδὸς ἰατρὸς Cornelius van Drebbel κατεσκεύασε πλοῖον καταδυόμενον ἐκ ξύλου, ὅπερ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ περὶ τὰ εἴκοσιν ἄτομα ἐξ ὧν τὰ δώδεκα ἐχρησίμευον διὰ τὸν χειρισμὸν τῶν κωπῶν. Ὁ van Drebbel μὲ τὸ πλοῖον τοῦτο καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως Ἰακώβου τοῦ Α' καὶ πλήθους θεατῶν, ἔκαμε παντοίους ἑλιγμοὺς εἰς τὸν Τάμεσιν, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι σοβαρῶς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἶχεν ἐργασθῆ.

Μετὰ τοὺς ἀνωτέρω κατεσκεύασαν ὑποβρύχια καὶ οἱ γάλλοι κληρικοὶ Marsenne καὶ Fournier τῷ 1634, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ Day τῷ 1660, ὁ ὁποῖος ὅμως, ὀλιγώτερον εὐτυχὴς τῶν ἄλλων, ἔμεινε μετὰ τοῦ ὑποβρυχίου του εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης.

Πραγματικῶς ὅμως τὸ πρῶτον ἀληθινὸν ὑποβρύχιον σκάφος εἶναι ἡ «Χελώνη» τοῦ ἀμερικανοῦ David Bushnell. Τὸ σκάφος τοῦτο ἀδιαφιλονεικήτως ἔδωσε λαμπρὰ ἀποτελέσματα, ἂν δὲ καὶ τὸ σχῆμα του, εἰς ὃ ἄλλως τε ὀφείλει τὸ ὄνομά του, δὲν ἦτο τὸ καταλληλότερον διὰ τὴν ταχύτητα, ἐν τούτοις τῷ ἠσφάλιζε μεγάλην εὐστάθειαν. Τὸ εἰρημένον σκάφος ἐκινεῖτο, κατά τινας μὲν διὰ δύο κωπῶν, κατ' ἄλλους δὲ δι' ὁριζοντίου ἕλικος στρεφομένης διὰ τῶν χειρῶν. Ἀλλὰ περὶ τοῦ τελευταίου τούτου τρόπου τῆς προώσεως, πρέπει μεγάλως ν' ἀμφιβάλλωμεν· ὁπωσδήποτε ὅμως εἴτε ὁ Bushnell πρῶτος πάντων εἰσήγαγε τὰς ἕλικας εἰς τὴν πρόωσιν τῶν πλοίων, εἴτε οὐχί, πάντως εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας, καθότι τὸ ὑποβρύχιόν του, καίτοι εἰς ἐμβρυώδη κατάστασιν, ἐν τούτοις κατεῖχε πάντα τὰ ὄργανα ἅτινα πάντες οἱ μετ' αὐτὸν ἐφευρέται τελειοποιήσαντες μετεχειρίσθησαν. Εἶχε μάλιστα ἡ «Χελώνη» καὶ εὐφυᾶ ἐγκατάστασιν πρὸς κοχλίωσιν τορπίλλης εἰς τὰ πλευρὰ ἐχθρικοῦ πλοίου καὶ ἧς ἡ ἔκρηξις ἐκανονίζετο διὰ μηχανήματος ὡρολογίου. Ἡ δὲ ἀπόπειρα ἡ διὰ τῆς «Χελώνης» γενομένη τῷ 1776 πρὸς καταστροφὴν τοῦ ἀγγλικοῦ τρικρότου Eagle, ἂν καὶ ἀποτυχοῦσα, δεικνύει ὅτι ὁ ἐφευρέτης ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του. Ἀπέτυχε δὲ ἡ ἀπόπειρα μόνον καὶ μόνον χάρις εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ Eagle τοῦ ὁποίου τὰ ὕφαλα ἦσαν ἐπενδεδυμένα διὰ χαλκοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ κοχλίας τῆς τορπίλλης δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους[1]. Τούτου ἕνεκα, ὁ κυ-

[1] Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐλάχιστα πολεμικὰ σκάφη ἦσαν ἐπιχαλκωμένα.

βερνῶν τὴν «Χελώνην» λοχίας Lee ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐκ πυρίτιδος τορπίλλην, ἥτις μίαν ὥραν ἀργότερον ἐξερράγη ἀνυψώσασα παμμεγίστην στήλην ὕδατος, πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τοῦ πληρώματος τοῦ ἀγγλικοῦ πλοίου, οὔτε πόρρωθεν φαντασθέντος τὸν κίνδυνον ὃν εἶχε διατρέξῃ.

Μετὰ τὸν Bushnell, ὁ διάσημος μηχανικὸς Fulton, ἀμερικανὸς ἐπίσης, κατεσκεύασε τὸν «Nautilus» (1800-01), ὑποβρύχιον ὅπερ παρουσιάζει πολλὰς προόδους ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν «Χελώνην». Τὸ σκάφος τοῦ «Ναυτίλου» εἶχε σχῆμα ἰχθύος, ἐκινεῖτο δι' ἕλικος τεθειμένης εἰς τὴν πρύμναν αὐτοῦ, καὶ τέλος εἶχε ἱστὸν καὶ ἱστίον διὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης πλεῦσιν.

Μετὰ τὰ προκαταρκτικὰ πειράματα τὰ γενόμενα εἰς τὸν Σηκουάναν καὶ ἅτινα ἐπέτυχον, τὸ ἄνω ὑποβρύχιον ἐστάλη εἰς Βρέστην, ὅπου ἐπίσης ἐπιτυχῆ ἐξετέλεσε πειράματα. Ἠδυνήθη μάλιστα νὰ προσβάλῃ διὰ τορπίλλης, παλαιόν τι σκάφος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς διατεθέν, καὶ νὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ἐπὶ πέντε περίπου ὥρας.

Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ὁ «Ναυτίλος» διὰ τὴν ἐποχήν του, ἦτο ὑποβρύχιον ἐπίσης φοβερόν, ὅσον καὶ τὰ τελειότερα τῆς σήμερον, πάντα δὲ τὰ ἄλλα ὑποβρύχια, ἅτινα εἴτε κατεσκευάσθησαν εἴτ' ἐμελετήθησαν μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐλαχίστας σημειοῦσι προόδους ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν «Ναυτίλον».

*
* *

Κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος νέαν ὤθησιν δίδει εἰς τὰ τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας τὸ ὑποβρύχιον τοῦ ἀμερικανοῦ Phillips (1851). Τὸ σκάφος τοῦ Phillips, ὁλόκληρον ἐκ σιδήρου, φέρει κατάλληλον πρὸς ἐπισκόπησιν πυργίσκον, κιβώτια ὕδατος χάριν τῆς διαμήκους ἰσορροπίας, καὶ συμπυκνωτὰς πεπιεσμένου ἀέρος χάριν τῆν ἀναπνοῆς.

Μετὰ δεκαετίαν περίπου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Phillips κατασκευῆς τοῦ ἄνω ὑποβρυχίου, νέον τοιοῦτον σκάφος ἐμφανίζεται, ὑπὸ τοῦ ἐπίσης ἀμερικανοῦ Alsitt ἐπινοηθὲν (1863). Τὸ σκάφος τοῦτο, ἀληθῶς πραγματικὴν ἀρχίζει νὰ παρουσιάζῃ πρόοδον ἐφ' ὅλων τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατασκευασθέντων ὑποβρυχίων. Εἰς τὸ ὑποβρύχιον τοῦ Alsitt ἐφαρμόζεται πράγματι διὰ πρώτην φοράν, ἡ μηχανικὴ δι' ἀτμοῦ πρόωσις διὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης πλεῦσιν, διὰ πρώτην δ' ἐπίσης φορὰν ἡ ἠλεκτρική. διὰ τὴν ὑποβρύχιον τοιαύτην.

Συγχρόνως ὅμως (1863) καὶ ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ «Plongeur» τοῦ ναυάρχου Bourgeois καὶ τοῦ Brun, φθάνουν εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Τὸ ὑποβρύχιον τοῦτο μήκους 44 μ. 50, ἐκινεῖτο διὰ μηχανῆς ἐργαζομένης διὰ πεπιεσμένου ἀέρος, δυνάμεως δὲ 80 ἵππων. Ἡ κατάδυσις κατωρθοῦτο δι' εἰσαγωγῆς ὕδατος, τοῦ βάθους αὐτῆς κανονιζομένου δι' ὑδροστατικοῦ παρασκευάσματος καὶ διὰ καθέτου ἕλικος. Διὰ τοῦ «Plongeur», πολυάριθμα ἐγένοντο πειράματα, εἶναι δὲ ταῦτα τὰ πρῶτα τοῦ εἴδους τούτου, τὰ δι' ἐπιστημονικῶν μεθόδων γενόμενα. Δυστυχῶς ὅμως, ἂν καὶ ὁ ναύαρχος Bourgeois, ἰδιαιτέρως εἶχε σπουδάσῃ τὰς πολυπλόκους συνθήκας τῆς ὑποβρυχίου εὐσταθείας, ἐν τούτοις μόνον κατὰ τὴν εὐστάθειαν ὑπελείφθη ὁ «Plongeur». Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, τῷ 1864 ἐγκατελείφθη καὶ ἀφωπλίσθη τὸ ὑποβρύχιον τοῦτο, αἱ μελέται ὅμως καὶ τὰ δι' αὐτοῦ πειράματα, δὲν ἀπέβησαν εἰς μάτην διότι τ' ἀποτελέσματα αὐτῶν μεγάλως, φαίνεται, ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει εἰς τὰς μελέτας τῶν μεταγενεστέρων καὶ τῶν νεωτάτων γαλλικῶν ὑποβρυχίων, περὶ ὧν κατωτέρω.

*
* *

Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῶμεν περαιτέρω, κρίνομεν καλὸν χάριν τῆς ἱστορίας τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας, νὰ εἴπωμεν ὀλίγας λέξεις καὶ περὶ τῶν Davids τοῦ ἑνωτικοῦ πολέμου τῆς Ἀμερικῆς.

Τὰ μικρὰ ταῦτα πλοῖα, ἂν καὶ πολὺ ὀλιγώτερον τέλεια τῶν προηγουμένως ἀναφερθέντων, ἐν τούτοις κατέστησαν διάσημα διὰ τὰς πολεμικὰς αὐτῶν ἐπιτυχίας. Σκάφη σιδηρᾶ, μήκους 15 μέτρων, κινούμενα δι' ἕλικος στρεφομένης ὑπὸ ὀκτὼ ἀνδρῶν, ὡς μόνον δὲ ὅπλον ἔχοντα τορπίλλην ἐπακόντιον ἀπέχουσαν 4 μ. 50 ἀπὸ τῆς πρώρας αὐτῶν, ἰδοὺ τί ἦσαν τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα πολεμικὰ σκάφη, ἅτινα ἐνέπνευσαν τὸν φόβον καὶ τὸν τρόμον εἰς τοὺς ἀντιπάλους των, καὶ ἅτινα δὲν ἦσαν τόσον φοβερὰ αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ὅσον ἕνεκα τῶν ἡρωϊκῶν πληρωμάτων ἅτινα ἐπέβαινον αὐτῶν.

Διὰ τῶν ὑποβρυχίων τούτων προσεβλήθησαν τὰ πλοῖα τῶν ἑνωτικῶν Ironside καὶ Houssatonic (5 Ὀκτωβρίου 1863 καὶ 7 Φεβρουαρίου 1864). Καὶ τὸ μὲν Ironside διέφυγε τὴν καταστροφὴν χάρις εἰς τὴν μικρὰν ποσότητα τῆς πυρίτιδος τῆς τορπίλλης τῆς παρὰ τὰ ὕφαλα αὐτοῦ ἐκραγείσης. Δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὸ «Houssatonic», ὅπερ δὲν διέφυγε τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ κατεβυθίσθη συμπαρασῦραν ὅμως εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὸ προσβαλὸν αὐτὸ μικρὸν Davids. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ὀφείλει ἴσως τὴν καταστροφήν του εἰς τὴν μικρὰν ἀπὸ τῆς πρώρας του ἀπόστασιν τῆς ἐπακοντίου τορπίλλης, εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ὁποίας παραχθεῖσαν δίνην, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξῃ . . .

Τὰ Davids ἦσαν ἡμικαταδυόμενα (semi-submersibles) δι' ὃ ὅταν ἔβαινον πρὸς ἐπίθεσιν, ἂν καὶ εἶχον ἐλευθέραν τὴν ὅρασιν, ἐν τούτοις παρουσίαζον τόσῳ μικρὸν στόχον εἰς τὸν ἐχθρὸν ὥστε οὗτος οὐχὶ μόνον ἠδυνάτει νὰ τὰ πυροβολήσῃ ἀλλὰ καὶ ταχέως ἔχανε τὰ ἴχνη των.

Εἰς τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῶν σκαφῶν τούτων βασιζόμενοι οἱ ἀμερικανοί, προσεπάθησαν νὰ τὰ τελειοποιήσουν. Ἐναυπήγησαν οὕτω οἱ βόρειοι ἀμερικανοὶ τῷ 1864, μεγαλείτερον πλοῖον τὸ «Stromboli», τοῦ ὁποίου τὸ σκάφος ἦτο ξύλινον, ἡ πρόωσις δι' ἀτμοῦ, ἡ δὲ ταχύτης 10 μιλίων. Ἓν ἔτος δ' ἀργότερον, ἐναυπήγησαν (οἱ ἀμερικανοὶ πάντοτε) ἕτερον ὑποβρύχιον, μεγαλείτερον τοῦ «Stromboli», τὸ «Spuyten Duyvil» ἐπίσης ξύλινον καὶ ἀτμοκίνητον. Διὰ τὴν ἐποχήν του δέ, τὸ σκάφος ἐκεῖνο ἦτο ἓν τῶν φοβερωτέρων πολεμικῶν πλοίων, καλῶς ἐξωπλισμένον καὶ καλῶς ὑπερασπιζόμενον, διότι τὸ μικρὸν μέρος τοῦ σκάφους ὅπερ κατὰ τὴν μάχην ἔμενεν ἐκτὸς τοῦ ὕδατος. ἤτοι τὸ κατάστρωμα καὶ μέρος τῶν τοίχων, ἦτο ἰσχυρῶς τεθωρακισμένον καὶ καθίστα οὕτω αὐτὸ ἀδιαπέραστον ἀπὸ τὰς ὀβίδας τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ. Ἦτο δὲ ὡπλισμένον, δι' εἰδικῆς ἐπακοντίου τορπίλλης τεθειμένης πρὸς πρώραν. καὶ διὰ δύο πλευρικῶν ἐκσφενδονιζομένων ὑποβρυχίως.

Ἡ ναυπήγησις ἐν Ἀμερικῇ τῶν τοῦ τύπου τούτου ἡμικαταδυομένων σκαφῶν, δὲν σταματᾷ ἐνταῦθα. Οὕτω, κατεσκευάσθη ὁ «Porter» (1873) οὗ τὸ σκάφος ἦτο σιδηροῦν καὶ ὡπλισμένον διὰ βαρέος πυροβόλου ἐπὶ τῆς πρώρας, ἀργότερον δὲ ὁ «Kathadin» (1894), ὅστις εἶναι ἡ τελευταία λέξις τῶν τοῦ εἴδους τούτου σκαφῶν, μὲ πλευρὰς καὶ κατάστρωμα ἰσχυρῶς τεθωρακισμένα. Ὁ «Kathadin», οὗ τὸ κύριον ὅπλον εἶναι τὸ ἔμβολον, ἐν ὥρᾳ ἐνεργείας καταδύεται ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ν' ἀφίνῃ ἐκτὸς τοῦ ὕδατος, μόνον τὸ ἐν σχήματι χελώνης καὶ ἰσχυρῶς ὡς εἴπομεν τεθωρακισμένον κατάστρωμα αὐτοῦ. Ἡ διάταξις αὕτη, οὐχὶ μόνον καθιστᾷ αὐτὸν σχεδὸν ἀόρατον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπιτρέπει ν' ἀψηφῇ τὰς βολὰς τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ.

*
* *

Μετὰ τὴν μακρὰν ταύτην, ἀλλ' ἀναγκαίαν παρέκβασιν, συνεχίζομεν τὴν σύντομον ἐξιστόρησιν τῶν κατὰ τὴν ὑποβρύχιον ναυτιλίαν. Καὶ δή·

Μετὰ τὰ σκάφη τοῦ Phillips, τοῦ Alsitt καὶ τοῦ Brun (1863), πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ἔτος 1885, ὅπως παραστῶμεν ἐκ νέου εἰς πραγματικὰς προσπαθείας πρὸς κατασκευὴν ὑποβρυχίων σκαφῶν, διὰ τοῦ πρώτου ὑποβρυχίου Nordenfelt. Ἐφθάσαμεν ἄλλως τε εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης, τῆς ῥιζικῆς μετατροπῆς τῶν πολεμικῶν ναυτικῶν. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ θώρακος, ἡ τελειοποίησις τοῦ πυροβολικοῦ καὶ αἱ νέαι ἐν γένει μηχανικαὶ πρόοδοι, αἵτινες ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν κυριολεκτικῶς κατέστησαν καταπληκτικαί, μετέβαλον ἄρδην τὰ τῆς ναυπηγήσεως τῶν πολεμικῶν πλοίων. Βλέπομεν οὕτω, τὰ ὡραῖα ἀλλ' ἀνίσχυρα πολεμικὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σκάφη, τὰ ὁποῖα πρό τινων ἀκόμη ἐτῶν ἐκυριάρχουν τῶν θαλασσῶν, νὰ παραχωροῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν θέσιν των εἰς τὰ νέα. τὰ βαρέα καὶ τεθωρακισμένα πλοῖα τῶν νεωτέρων στόλων, ἅτινα περικλείουν ἐντὸς αὐτῶν πᾶν ὅ,τι τέλειον ἡ ἐπιστήμη ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ . . . . Φυσικὸν ἑπομένως ἦτο, ὅπως καὶ ἡ ὑποβρύχιος ναυτιλία ἐπωφεληθῇ τῶν νέων ἰδεῶν, τῶν νέων μηχανικῶν προόδων. Πράγματι, ὁ Σουηδὸς Nordenfelt, ὁ ὁποῖος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μόνον περὶ τὴν κατασκευὴν πυροβόλων, ὡς γνωστόν, ἠσχολεῖτο, ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν, διὰ τῆς ναυπηγήσεως πλοίου ὑποβρυχίου μεγάλης ἀκτῖνος ἐνεργείας καὶ καλῆς ταχύτητος.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Nordenfelt κατασκευασθὲν ὑποβρύχιον, ἔπλεε εἰς τὴν ἐπιφάνειαν μὲν τῆς θαλάσσης δι' ἀτμοῦ, ὑποβρυχίως δὲ (καὶ ἐπὶ μικρὸν διάστημα μόνον), τῇ βοηθείᾳ ἐνεργείας θερμαντικῆς προηγουμένως ἀποταμιευθείσης. Ὡς ὅπλον, τέλος, εἶχε τορπίλλην ἐκσφενδονιζομένην ὑποβρυχίως ἐκ τῆς πρώρας.

Ὁ Nordenfelt, διὰ τῶν τεσσάρων ὑποβρυχίων ἅτινα κατεσκεύασεν, ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν πάντων τῶν ναυτικῶν[1]. Ἀλλὰ παρὰ τὴν

[1] Καὶ τὸ ἡμέτερον ναυτικὸν εἶχε προμηθευθῆ ἐν

καλὴν ταχύτητα ἣν ταῦτα εἶχον (14 ἕως 15 μίλια καθ' ὥραν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, τὰ τοῦ τελευταίου τύπου) καὶ παρὰ τὴν μεγάλην αὐτῶν εὐχέρειαν περί τε τὴν κατάδυσιν καὶ τὴν ἀνάδυσιν ἐγκατελείφθησαν, οὐ μόνον διὰ τὰ οὐχὶ καλὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκσφενδονιστικῶν αὐτῶν μηχανημάτων, ἀλλ' ἰδίως διὰ τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν ἐλάττωμα καθ' ὃ ἡ πρόωσις ὑποβρυχίως ἐγίνετο τῇ βοηθείᾳ ἀτμοῦ ἐναποταμιευομένου εἴτε εἰς εἰδικὰς ἀποθήκας εἴτε εἰς αὐτοὺς τοὺς λέβητας. Ἡ διάταξις αὕτη συνετέλει εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐσωτερικῆς τῶν ὑποβρυχίων θερμοκρασίας εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε, τὸ προσωπικὸν αὐτῶν ἠδυνάτει νὰ ὑποφέρῃ αὐτὴν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν μικρῶν ἀκόμη διάπλων. Ἐν τούτοις, πολλαὶ διατάξεις τῶν τοῦ τύπου τούτου ὑποβρυχίων, ὡς π χ ἡ ἐπιφύλαξις ἐλαφρᾶς πλευστότητος, ἥτις κατενικᾶτο διὰ τῆς ἐνεργείας εἴτε ἑλίκων εἴτε πηδαλίων, ἡ καταδίκη τῶν ἐξωτερικῶν ἐκσφενδονιστικῶν μηχανημάτων καὶ ἡ παραδοχὴ ἐσωτερικῶν τοιούτων, ὡς καὶ ἄλλαι ἐπίσης, εἶναι τοιαῦτα ὥστε καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη ὅτε τὰ ὑποβρύχια εἶναι σχεδὸν τέλεια, εὑρίσκονται ἐν χρήσει.

***

Μετὰ τὸ ὑποβρύχιον τοῦ Nordenfelt, εἰσερχόμεθα εἰς ἄλλην περίοδον, τὴν περίοδον τῶν μικρᾶς ἀκτῖνος ἐνεργείας ὑποβρυχίων, ἤτοι τῶν ἀμυντικῶν ὑποβρυχίων (ἠλεκτροκινήτων καθ' ὁλοκληρίαν). Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην ὑπάγονται τὸ «Peral» (ἱσπανικόν), ὁ «Gymnote» (γαλλικόν), ὁ «Delfino» (ἰταλικόν), ὁ «Zedé» (τόννων 266) καὶ ὁ «Goubet» (γαλλικά). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐμελετήθησαν μὲ ἀρχὰς ἀληθῶς ἐπιστημονικὰς καὶ μὲ σκοποὺς καθαρῶς διαγεγραμμένους, πάντα ἐκεῖνα τὰ ζητήματα τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας ἅτινα ἀποτελοῦσι τὴν κληρονομίαν, ἧς ἐπωφελήθησαν τὰ πολεμικὰ ναυτικὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, διὰ νὰ κατασκευάσουν τὰ τελευταῖα αὐτῶν ὑποβρύχια ἅτινα εἶναι τὰ μᾶλλον μέχρι τῆς σήμερον τελειοποιημένα σκάφη τοῦ εἴδους τούτου. Εἰς τῆς περιόδου ταύτης τὰς μελέτας ἐπίσης ὀφείλονται οἱ καλλίτεροι τύποι ἠλεκτρικῶν συμπυκνωτῶν, ὡς καὶ τὰ περισκόπια [1].

***

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν τελευταίαν τῶν ὑποβρυχίων περίοδον, καθ' ἣν ἡ κατασκευὴ αὐτῶν μεγάλως προώδευσε. Εἰς τοῦτο κυρίως συνέτεινε ὁ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1896 προκηρυχθεὶς διεθνὴς διαγωνισμὸς ὑπὸ τοῦ γαλλικοῦ ὑπουργείου τῶν Ναυτικῶν, τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο ὅ τε καταρτισμὸς σχεδίου ὑποβρυχίου πλοίου, ὡς καὶ ἡ εὕρεσις τῶν δευτερευόντων μηχανημάτων τῶν χρησίμων εἰς τὴν ὑποβρύχιον ναυτιλίαν.

Εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦτον, εἰς ὃν πολλοὶ ναυπηγοὶ ἔλαβον μέρος, ἐβραβεύθη σχέδιον καταδυομένου αὐτονόμου τορπιλλοφόρου (torpilleur submersible autonome), ὑποβληθὲν ὑπὸ τοῦ ναυπηγοῦ τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ Laubeuf. Ἐβραβεύθη ἐπίσης καὶ κινητήριος μηχανὴ ἐνεργοῦσα διὰ βαρέος ὀρυκτοῦ ἐλαίου, ὑπὸ τοῦ ναυπηγοῦ Forest προταθεῖσα, ὡς καὶ σύστημα ἐκσφενδονίσεως τορπιλλῶν τοῦ ρώσσου ναυπηγοῦ Drzewiecki.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ διαγωνισμοῦ, ἤρξατο ἡ ναυπήγησις ὑποβρυχίου σκάφους ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ βραβευθέντος σχεδίου τοῦ ναυπηγοῦ Laubeuf. Τὸ πλοῖον τοῦτο, ὅπερ ὠνομάσθη Narval, ἀποτελεῖται ἐκ δύο χωριστῶν σκαφῶν ἐξ ὧν τὸ ἓν εἰσέρχεται ἐντὸς τοῦ ἑτέρου, τὸ μεταξὺ δὲ τῶν δύο σκαφῶν κενὸν χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν κατάδυσιν, εἰσαγομένου εἰς αὐτὸ τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ ταύτην θαλασσίου ὕδατος. Ὁ «Narval» φέρει διὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης κίνησιν μηχανὴν Forest διὰ βαρέος ὀρυκτοῦ ἐλαίου ἐνεργοῦσαν, δι' ἧς δύναται νὰ διατρέξῃ 252 μίλια μὲ ταχύτητα 12 μιλίων καθ' ὥραν, ἢ 624 μίλια μὲ ταχύτητα 8 μιλίων. Διὰ τὴν ὑποβρύχιον κίνησιν αὐτοῦ χρησιμοποιεῖται συνήθης ἠλεκτρικὴ μηχανή, τῇ βοηθείᾳ τῆς ὁποίας δύναται νὰ διατρέξῃ 25 μίλια μὲ ταχύτητα 8 μιλίων ἢ 72 μίλια μὲ ταχύτητα 5 μιλίων. Ὡς ὁπλισμὸν τέλος φέρει τέσσαρας τορπίλλας ἐκσφενδονιζομένας διὰ μηχανημάτων συστήματος Drzewiecki. Ἐφωδιάσθη δηλ. ὁ «Narval» διὰ πάντων τῶν ἐν τῷ διαγωνισμῷ βραβευθέντων μηχανημάτων.

τοιοῦτο ὑποβρύχιον ὅπερ ὅμως δὲν ἐγένετο δεκτὸν ὡς μὴ ἐκπληρῶσαν τοὺς ὅρους τῶν συμφωνιῶν. — Πολλὰ πειράματα δι αὐτοῦ ἐγένοντο ἐν Πειραιεῖ. Ὑποβρύχιον κατεσκεύασεν ἐπίσης καὶ ὁ Ἕλλην Γρυπάρης, ὅστις καὶ ἐξετέλεσε δι' αὐτοῦ πολλὰ πειράματα. Ἀλλ' οὔτε τὸ ὑποβρύχιον τοῦτο ἐγένετο δεκτόν.

[1] Περισκόπιον εἶναι ὄργανον ἐπιτρέπον εἰς τὰ ὑποβρύχια τὴν ἔμμεσον ἐπισκόπησιν τοῦ ὁρίζοντος. Τοιαῦτα εἶναι διαφόρων τύπων.

Τὰ πειράματα τοῦ «Narval» διήρκεσαν ἐπὶ μακρόν. Τ' ἀποτελέσματα δὲ αὐτῶν ὑπῆρξαν ἀρκούντως ἐνθαρρυντικὰ ὑπὸ τὴν ἔποψιν καὶ τῆς εὐσταθείας καὶ τῆς ταχύτητος καὶ τῆς ταχύτητος τῆς καταδύσεως, ὡς καὶ τῆς ἐκσφενδονίσεως τῶν τορπιλλῶν. Ὁ ἀπὸ Cherbourg δὲ εἰς St Malo καὶ τἀνάπαλιν πλοῦς αὐτοῦ, δεικνύει τὸν βαθμὸν τῆς τελειότητός του. Συνεπείᾳ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης, τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν προέβη καὶ προβαίνει διαρκῶς εἰς τὴν κατασκευὴν πολλῶν ὑποβρυχίων σκαφῶν. Οὕτω ἔχει ἤδη περὶ τὰ 37 τοιαῦτα σκάφη ἐν ἐνεργείᾳ εἰς τοὺς διαφόρους πολεμικούς της λιμένας, 31 δ' ἑτέρων προβλέπεται ἡ κατασκευή.

Πρὸ τῶν θετικῶν τούτων ἀποτελεσμάτων, καὶ τὸ ἀγγλικὸν ναυτικὸν ὅπερ μέχρι καὶ πρὸ δύο ἀκόμη ἐτῶν ἀδιαφόρως ἔβλεπε τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας, ἤρξατο ἀποδίδον μεγαλειτέραν εἰς τὸ ζήτημα προσοχήν. Παρήγγειλεν οὕτω (1900) πέντε ὑποβρύχια τύπου Holland (περὶ τούτων κατωτέρω), δι' ὧν ἔγιναν πολλὰ πειράματα κατόπιν τῶν ὁποίων ἀπεφάσισε νὰ κατασκευάσῃ τέσσαρα ἀκόμη, ἀλλὰ τελειότερα.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀμερικανικὸν ναυτικὸν δὲν ἔμεινε ἀδιάφορον εἰς τὸ ζήτημα τῶν ὑποβρυχίων. Οὕτω, ὑπὸ τοῦ ἀμερικανικοῦ ναυαρχείου προεκηρύχθησαν διαγωνισμοὶ κατὰ τὰ ἔτη 1887 καὶ 1893, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ εἰς τὴν Holland Company παραγγελία ἑνὸς ὑποβρυχίου, τοῦ «Plunger». Κατὰ τὸ διάστημα ὅμως τῆς κατασκευῆς τοῦ ὑποβρυχίου τούτου ἡ αὐτὴ ἑταιρία κατεσκεύασεν ἕτερον τοιοῦτο, ἀλλ' ἰδίου αὐτῆς τύπου, ὅπερ ὠνομάσθη Holland.

Τὰ πειράματα τοῦ «Holland» (ὅπερ ἔφερε τορπιλλοβλητικὸν σωλῆνα καὶ δύο πυροβόλα τῶν 215 χιλ.), ὑπῆρξαν ἀρκούντως ἐνθαρρυντικά, δι' ὃ τὸ ἀμερικανικὸν ναυτικόν, παρήγγειλε τὴν κατασκευὴν ἐξ τοιούτων ὑποβρυχίων εἰς τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐτέθησαν πυροβόλα. Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν τοῦτο τὸ περίεργον ὅτι ὁ John Holland, ὁ σχεδιάσας τὰ ἄνω ὑποβρύχια, ἤρχισε τὰ πειράματα καὶ τὰς μελέτας του ἀπὸ τοῦ ἔτους 1877, ὡς ἐὰν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οὐδὲν τῶν προβλημάτων τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας εἶχε μελετηθῆ· οὕτω δέ, ὅταν εἴκοσιν ἔτη μετὰ τὰς πρώτας του μελέτας, ἤτοι τῷ 1897, καθείλκυσε τὸν «Plunger», μόλις κατώρθωσε νὰ παρουσιάσῃ ὑποβρύχιον ὄργανον ἄξιον τῆς ἐποχῆς! Ἐνῷ ἀπ' ἐναντίας, ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τοῦ Delfino καὶ ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ Gymnote καὶ τοῦ Zedé ἔφθασαν εἰς ἀνάλογα ἀποτελέσματα ἐνωρίτερον καὶ πολὺ ταχύτερον αὐτοῦ.

Ἀμερικανικὴ καὶ αὐτὴ ἰδιοτροπία!

***

Ὅπως ἀνακεφαλαιώσωμεν τ' ἀνωτέρω, παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τρεῖς περιόδους δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν τὴν ἱστορίαν τῆς ὑποβρυχίου ναυτιλίας. Ἡ πρώτη περίοδος εἶναι ἡ τοῦ Bushnell καὶ τοῦ Fulton, ἧς χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἁπλότης τῶν μηχανικῶν μέσων καὶ τὰ θετικὰ ἀποτελέσματα.

Ἡ δευτέρα διέρρευσεν εἰς δοκιμὰς καὶ ἔβαινε ψηλαφητῶς, οὕτως εἰπεῖν. Προσεπάθουν, οἱ περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ὑποβρυχίων ἀσχολούμενοι, νὰ ἐφαρμόζουν τὰς διαφόρους μηχανικὰς προόδους, ἐφ' ὅσον αὗται παρουσιάζοντο. Ἡ περίοδος αὕτη, ἂν καὶ στεῖρα εἰς ἀποτελέσματα, ἐν τούτοις λίαν γόνιμος ὑπῆρξεν εἰς ἰδέας. Κατὰ ταύτην, ἐγκαταλείπονται ὁριστικῶς τὰ πρωτογενῆ μέσα τῆς προώσεως. Δὲν ἀρκοῦν πλέον αἱ κῶπαι, καταδικάζεται δὲ ἡ διὰ τῶν ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος περιστροφὴ τῶν ἑλίκων. Συγχρόνως ὅμως ἐμφανίζονται αἱ δι' αἰθέρος, αἱ διὰ πετρελαίου, αἱ δι' ἠλεκτρισμοῦ κινούμεναι μηχαναί, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου ἡ κατάδυσις κατορθοῦται διὰ τεσσάρων τρόπων, ἤτοι διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ὕδατος, διὰ τοῦ ὁριζοντίου πηδαλίου, διὰ τῆς καθέτου ἕλικος καὶ διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ ὄγκου, δηλ. τοῦ ἐκτοπίσματος.

Ἐπειδὴ ὅμως οὐδὲν τῶν ἄνω μνημονευθέντων μέσων προώσεως, ἔδωσεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα, ἐσκέφθησαν νὰ τὰ συνδυάσουν. Οὕτω, διὰ τοῦ Ναυάρχου Bourgeois καὶ τοῦ Brun ἐν Γαλλίᾳ, καὶ τοῦ Alsitt ἐν Ἀμερικῇ, ἐμφανίζονται τὰ μικτὰ μέσα (ἀτμὸς ἢ πεπιεσμένος ἀὴρ διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ ἠλεκτρισμὸς ὑπ' αὐτήν), ἅτινα καὶ σήμερον, μέ τινας παραλλαγὰς ἐννοεῖται, εἶναι ἐν χρήσει.

Ἡ τρίτη τέλος περίοδος περιλαμβάνει τὰ νεώτερα ὑποβρύχια («Holland», «Narval»), ἅτινα πλέον εἶναι ἀληθῆ καὶ τέλεια σχεδὸν πολεμικὰ μηχανήματα. Ταῦτα, διαρκῶς τελειοποιοῦνται, βεβαίως δὲ ὅταν τοῦτο κατορθωθῇ καὶ ἡ χρῆσις των γενικευθῇ, μεγάλως θὰ μεταβληθοῦν αἱ καθόλου συνθῆκαι τοῦ κατὰ θάλασσαν πολέμου, ἰδίως μάλιστα, ἂν ἐπιτύχῃ τὸ νέον ἡμικαταδυόμενον τύπου Kathadin, ὅπερ κατασκευάζεται ἐν Ἀμερικῇ.

Ἤδη, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἡ Γαλλία ἔχει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν της περὶ τὰ τεσσαράκοντα ὑποβρύχια, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ κατασκευὴν ἑτέρων τριάκοντα. Ἡ Ἀγγλία, ἥτις στηριζομένη εἰς τὸν κραταιότατον στόλον της, μέχρι πρὸ διετίας ἀκόμη ἀδιαφόρως ἔβλεπε (φαινομενικῶς τοὐλάχιστον) τὰς προσπαθείας τῶν γειτόνων της πρὸς τελειοποίησιν τῶν ὑποβρυχίων, ἤλλαξε γνώμην καὶ ἀποτινάξασα τὴν προτέραν φαινομενικὴν ἀπάθειαν, ἤρξατο ἐπιλαμβανομένη τοῦ ζητήματος τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου. Κέκτηται οὕτω, πέντε ὑποβρύχια σκάφη, ἐκτὸς τῶν τεσσάρων ἅτινα ἔχει ὑπὸ κατασκευήν. Ἡ Ἀμερική, ἡ πατρὶς τῶν περιφήμων Davids, *μὲ τὴν διακρίνουσαν τοὺς κατοίκους της ἐπιμονήν*, ἀπὸ ἐτῶν ἐργαζομένη, κατώρθωσεν ἂν ὄχι νὰ λύσῃ τελείως τὸ ζήτημα, βεβαίως ὅμως νὰ φθάσῃ εἰς τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, εἰς ἃ καὶ ἡ Εὐρώπη. Ἡ Ἰταλία, ἡ Γερμανία, ἡ Σουηδία, ἡ Πορτογαλλία καὶ αὐτὴ ἡ Βραζιλία, ἔχουν εἴτε εἰς ἐνέργειαν, εἴτε ὑπὸ δοκιμάς, ὑποβρύχια σκάφη. Παντοῦ, τέλος, ὅπου ὑπάρχει πολεμικὸν ναυτικὸν ἐργαζόμενον, τὸ ζήτημα τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου, εὑρίσκεται ὑπὸ μελέτην.

Ἐν τούτοις, πρὸ ἑνὸς μόλις αἰῶνος ὁ γάλλος ναύαρχος Dacrès ἔλεγεν εἰς τὸν Φούλτωνα, ἀποδείξαντα τὸ δυνατὸν τῆς ὑποβρυχίου ἀναφλέξεως τῆς πυρίτιδος καὶ ἑπομένως τῆς καταστροφῆς τῶν πλοίων, ὅτι ὁ νέος τρόπος τοῦ μάχεσθαι ὑποβρυχίως ἦτο «ἀντάξιος ἀλγερίνων πειρατῶν, οὐχὶ ὅμως τῶν Γάλλων!», *ὁ δὲ κόμης Stanhope εἰς τὴν Βουλὴν τῶν* λόρδων, ὥριζε τ' ἀποτελέσματα τῶν ὑποβρυχίων ὑπονόμων, ὡς «λυπηρὸν καὶ φοβερὸν μέσον καταστροφῆς τῶν πλοίων»!...

Σ. Ι. ΔΟΥΣΜΑΝΗΣ
ὑποπλοίαρχος Β. Ν.

Μ. ΜΕΤΕΡΛΙΓΚ

Ο ΠΑΡΕΙΣΑΚΤΟΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

Ο ΠΑΠΠΟΣ (ὅστις εἶνε τυφλὸς) Ο ΠΑΤΗΡ Ο ΘΕΙΟΣ – ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΑΙ – Η ΑΔΕΛΦΗ ΤΟΥ ΕΛΕΟΥΣ – Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ.

Αἴθουσα σκοτεινὴ εἰς παλαιὸν πύργον. — Μία θύρα δεξιά, μία ἀριστερὰ καὶ ἄλλη κρυμμένη εἰς τὸ βάθος. — Ὑελωτὰ χρωματιστά, μὲ τὸ πράσινον ὡς κυριαρχοῦν χρῶμα. — Ἐν ὡρολόγιον φλαμανδικοῦ ρυθμοῦ

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΑΙ — Ἐλᾶτε ἐδῶ, παππού, νὰ καθῆστε κάτω ἀπὸ τὴ λάμπα.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μοῦ φαίνεται πῶς δὲν εἶνε πολὺ φῶς ἐδῶ.

Ο ΠΑΤΗΡ — Πηγαίνομε στὴν ταράτσα ἢ θὰ μείνωμε σ' αὐτὸ τὸ δωμάτιο;

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν εἶναι καλλίτερα νὰ καθίσωμε ἐδῶ; Ἔβρεχε ὅλη τὴν ἑβδομάδα καὶ κάμνει τὴν νύκτα ὑγρασία καὶ κρύο.

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Εἶναι κατάστερη ἡ νύκτα μολαταῦτα.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ὤ, δὲν θὰ πῇ τίποτε πῶς ἔχει ἄστρα.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Καλλίτερα νὰ μείνωμε ἐδῶ· δὲν ἠξεύρει κανεὶς τί ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ.

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀνησυχῇ κανεὶς πλέον. Ἐσώθη, δὲν ὑπάρχει κανεὶς κίνδυνος.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Νομίζω πῶς δὲν εἶναι καλά.

Ο ΠΑΤΗΡ — Γιατί τὸ λὲς αὐτό;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἄκουσα τὴν φωνήν της.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἀλλ' ἀφοῦ οἱ ἰατροὶ λέγουν πῶς ἠμποροῦμε νὰ ἤμεθα ἥσυχοι;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ξεύρεις ὅτι ἀρέσει τοῦ πεθεροῦ σου νὰ μᾶς ἀνησυχῇ χωρὶς αἰτία.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐγὼ δὲν βλέπω ὅπως βλέπετε σεῖς.

Ο ΘΕΙΟΣ — Πρέπει τότε νὰ ἔχετε πεποίθησιν σὲ μᾶς ποῦ βλέπομε. Σήμερα τὸ ἀπόγευμα ἦταν πολὺ καλά. Τώρα κοιμᾶται βαθειὰ καὶ εἶναι περιττὸν νὰ δηλητηριάσωμε ἀνωφελῶς τὴν πρώτη καλὴ βραδειὰ ποῦ μᾶς δίδει ἡ τύχη Νομίζω πῶς ἀπόψε ἔχομε τὸ δικαίωμα νὰ ἀναπαυθοῦμε χωρὶς φόβο καὶ νὰ γελάσωμε καὶ λίγο.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶναι, ἀλήθεια, ἡ πρώτη φορὰ ποῦ αἰσθάνομαι πῶς εἶμαι στὸ σπίτι μου καὶ μέσα στοὺς δικούς μου ἔπειτα ἀπὸ τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον τοκετόν.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἄμα ἡ ἀρρώστεια μπῇ σ' ἕνα σπίτι, νομίζει κανεὶς πῶς εἶναι ἕνας ξένος μέσα στὴν οἰκογένεια.

Ο ΠΑΤΗΡ — Καὶ τότε μόνον ἐπίσης ἀναγνωρίζει κανεὶς πῶς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του σὲ κανένα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐλπίζῃ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἔχεις δίκαιο.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Γιατί νὰ μένῃ ἐδῶ τὸ καϋμένο τὸ κορίτσι μέσα σήμερα;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ξεύρετε πῶς ὁ ἰατρὸς τὸ ἀπηγόρευσε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ξεύρω κ' ἐγὼ τί νὰ σκεφθῶ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Περιττὸν ν' ἀνησυχῆτε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — (δεικνύων τὴν πρὸς τὰ ἀριστερὰ θύραν). Δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ἀκούσῃ;

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν θὰ μιλοῦμε πολὺ δυνατά. Ἄλλωστε ἡ θύρα εἶναι πολὺ παχειά, καὶ ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἐλέους θὰ μᾶς εἰδοποιήσῃ ἂν κάμνωμε πολὺ θόρυβο.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — (δεικνύων τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ θύραν). Οὔτε αὐτὸ δὲν ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ἀκούσῃ.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ὄχι, ὄχι.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Κοιμᾶται;

Ο ΠΑΤΗΡ — Νομίζω.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἔπρεπε νὰ πάῃ κανεὶς νὰ ἰδῇ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Περισσότερο ἀπὸ τὴν γυναῖκα σου μὲ ἀνησυχεῖ αὐτὸ τὸ μικρό. Εἶνε ἑβδομάδες τώρα ποῦ γεννήθηκε καὶ μόλις κουνιέται χωρὶς οὔτε μιὰ φωνὴ νὰ βγάλῃ ὥς τώρα. Φαίνεται σὰν νὰ ἦταν ἀπὸ κερί.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Νομίζω πῶς θὰ μείνῃ κουφό, ἴσως καὶ ἄλαλο. Αὐτὰ κάμνουν τὰ συνοικέσια μεταξὺ συγγενῶν.

(Ἀποδοκιμαστικὴ σιωπὴ)

Ο ΠΑΤΗΡ — Τὸ ἀντιπαθῶ σχεδὸν διὰ τὸ κακὸ ποῦ ἔκαμε στὴ μητέρα του.

Ο ΘΕΙΟΣ — Πρέπει νἆναι κανεὶς λογικός. Τί πταίει τὸ καϋμένο τὸ μικρό! — Εἶνε μόνο του εἰς τὸ δωμάτιο;

Ο ΠΑΤΗΡ — Ναί· ὁ ἰατρὸς δὲν θέλει νὰ μένῃ πλέον εἰς τὸ δωμάτιον τῆς μητέρας του.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν εἶνε μαζί του ἡ παραμάνα;

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἐπῆγε λίγο νὰ ἀναπαυθῇ, ὕστερα ἀπὸ τόσες ἡμέρες. — Ὄρσολα, πήγαινε νὰ ἰδῇς μιὰ στιγμὴ ἂν κοιμᾶται.

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Μάλιστα, πατέρα.

(Αἱ τρεῖς ἀδελφαὶ ἐγείρονται καὶ κρατούμεναι ἀπὸ τῆς χειρὸς εἰσέρχονται εἰς τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ δωμάτιον).

Ο ΠΑΤΗΡ — Τί ὥρα θὰ ἔλθῃ ἡ ἀδελφή μας;

Ο ΘΕΙΟΣ — Νομίζω πῶς θὰ ἔλθῃ εἰς τὰς ἐννέα.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶνε ἐννέα περασμένες· ἤθελα νὰ ἤρχετο ἀπόψε· ἡ γυναῖκα μου ἐπιθυμεῖ πολὺ νὰ τὴν ἰδῇ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλθῃ. Εἶνε πρώτη φορὰ ποῦ ἔρχεται ἐδῶ;

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν μπῆκε ποτὲ σ' αὐτὸ τὸ σπίτι.

Ο ΘΕΙΟΣ — Τῆς εἶνε δύσκολον ν' ἀφήσῃ τὸ μοναστῆρι

Ο ΠΑΤΗΡ — Θὰ εἶνε μόνη;

Ο ΘΕΙΟΣ — Νομίζω πῶς θὰ τὴν συνοδεύσῃ καμμιὰ καλογρηά. Δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐξέλθουν μόναι.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶναι μολαταῦτα ἡγουμένη.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ὁ κανονισμὸς εἶνε ὁ ἴδιος δι' ὅλας.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ἔχετε πλέον ἀνησυχία.

Ο ΘΕΙΟΣ — Γιατί τάχα νὰ ἔχωμε ἀνησυχία; Εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ ξαναποῦμε ὅτι δὲν ὑπάρχῃ φόβος;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Εἶνε μεγαλήτερη ἀπὸ σᾶς ἡ ἀδελφή σας;

Ο ΘΕΙΟΣ — Εἶνε ἡ πρεσβυτέρα ὅλων.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ξεύρω τί ἔχω καὶ δὲν εἶμαι ἥσυχος. Ἤθελα νὰ ἦταν ἐδῶ ἡ ἀδελφή σου.

Ο ΘΕΙΟΣ — Θὰ ἔλθῃ. Τὸ ὑπεσχέθη.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Θὰ ἤθελα νὰ εἶχε περάσῃ αὐτὴ ἡ βραδειά.

(Ἐπιστρέφουν αἱ τρεῖς ἀδελφαί).

Ο ΠΑΤΗΡ — Κοιμᾶται;

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Κοιμᾶται βαθειὰ πατέρα.

Ο ΘΕΙΟΣ — Τί νὰ κάμωμε τώρα περιμένοντας;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Περιμένοντας τί;

Ο ΘΕΙΟΣ — Τὴν ἀδελφή μας.

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν βλέπεις νὰ ἔρχεται κανένας, Ὄρσολα;

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — (εἰς τὸ παράθυρον.) Ὄχι, πατέρα.

Ο ΠΑΤΗΡ — Καὶ στὴ δενδροστοιχία; Διακρίνεις τὴ δενδροστοιχία;

Η ΚΟΡΗ — Ναί, πατέρα, εἶνε σελήνη καὶ βλέπω τὴ δενδροστοιχία ἕως ἐκεῖ ποῦ εἶνε τὸ δάσος ἀπὸ κυπαρίσσια.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Καὶ δὲν βλέπεις κανένα, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Κανένα, παππού.

Ο ΘΕΙΟΣ — Τί καιρὸς εἶνε ἔξω;

Η ΚΟΡΗ — Εἶνε ὡραῖος καιρός, δὲν ἀκοῦτε τ' ἀηδόνια;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ναί, ναί.

Η ΚΟΡΗ — Σηκώθηκε λίγος ἀέρας στὴ δενδροστοιχία.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ὀλίγος ἀέρας στὴ δενδροστοιχία, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Ναί, τὰ δένδρα τρέμουν λιγάκι.

Ο ΘΕΙΟΣ — Περίεργο πῶς ἡ ἀδελφή μου δὲν ἔφθασε ἀκόμη.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ἀκούω πλέον τ' ἀηδόνια, Ὄρσολα.

Η ΚΟΡΗ — Νομίζω πῶς κάποιος ἐμπῆκε στὸν κῆπο, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ποιὸς εἶνε;

Η ΚΟΡΗ — Δὲν ξέρω, δὲν βλέπω κανένα.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν βλέπεις διότι δὲν εἶνε κανείς.

Η ΚΟΡΗ — Κάποιος πρέπει νὰ εἶνε στὸν κῆπο, τ' ἀηδόνια ἔπαψαν μονομιᾶς.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μολαταῦτα δὲν ἀκούω κανένα νὰ περιπατῇ.

Η ΚΟΡΗ — Κάποιος περνᾷ κοντὰ ἀπὸ τὴ λίμνη, διότι οἱ κύκνοι ἐφοβήθηκαν.

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΚΟΡΗ — Ὅλα τὰ ψάρια τῆς λίμνης βούτηξαν μονομιᾶς.

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν βλέπεις κανένα;

Η ΚΟΡΗ — Κανένα, πατέρα.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἡ λίμνη μολαταῦτα εἶνε μέσα στὴ σελήνη.

Η ΚΟΡΗ — Ναί, βλέπω μόνον πῶς οἱ κύκνοι φοβοῦνται.

Ο ΘΕΙΟΣ — Εἶμαι βέβαιος πῶς ἡ ἀδελφή μου τοὺς ἐτρόμαξε. Θὰ 'μπῆκε ἀπὸ τὴ μικρὰ θύρα.

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν ἠμπορῶ νὰ καταλάβω διατὶ δὲν γαυγίζουν τὰ σκυλιά.

Η ΚΟΡΗ — Βλέπω τὰ σκυλιὰ μέσα στὸ σπιτάκι τους. Οἱ κύκνοι ἐπῆγαν στὴν ἄλλην ὄχθη.

Ο ΘΕΙΟΣ — Φοβοῦνται τὴν ἀδελφή μου, θέλω νὰ ἰδῶ· (φωνάζει). Ἀδελφή μου, ἀδελφή μου, ἐσὺ εἶσαι; — Δὲν εἶνε κανείς.

Η ΚΟΡΗ — Εἶμαι βεβαία πῶς κάποιος ἐμπῆκε.

Ο ΘΕΙΟΣ — Μά, θὰ μοῦ ἀπεκρίνετο ἂν ἦτο αὐτή.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μήπως ξανάρχισαν τὰ ἀηδόνια νὰ τραγουδοῦν, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Δὲν ἀκούω πλέον κανένα σ' ὅλην τὴν ἔξοχή.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν εἶνε θόρυβος μολαταῦτα.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶνε ἀπεναντίας νεκρικὴ σιγή.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Κάποιος ἄγνωστος θὰ τὰ τρόμαξε, διότι ἂν ἦτον ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ δὲν θὰ ἐσιωποῦσαν.

Η ΚΟΡΗ — Μένει ἕνα ἐπάνω στὴ μεγάλην ἰτέα. Πέταξε!

Ο ΘΕΙΟΣ — Θὰ ἀρχίσετε νὰ ἐνδιαφέρεσθε διὰ τ' ἀηδόνια τώρα;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Εἶνε ἀνοκτὰ ὅλα τὰ παράθυρα, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Ἡ γυάλινη πόρτα εἶνε ἀνοικτή, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μοῦ φαίνεται ὅτι μπαίνει κρύο στὸ δωμάτιο.

Η ΚΟΡΗ — Εἶνε, παπποῦ, λίγος ἄνεμος στὸν κῆπο, καὶ πέφτουν τὰ φύλλα τῶν ῥόδων.

Ο ΠΑΤΗΡ — Κλεῖσε λοιπὸν τὴν θύρα. Ὄρσολα, εἶνε ἀργά.

Η ΚΟΡΗ — Ἀμέσως, πατέρα. Δὲν μπορῶ νὰ κλείσω τὴν θύρα, πατέρα.

ΑΙ ΑΛΛΑΙ ΚΟΡΑΙ — Δὲν μποροῦμε νὰ κλείσωμε τὴν θύρα.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Τί εἶνε λοιπὸν, κορίτσια, στὴ θύρα;

Ο ΘΕΙΟΣ — Γιατὶ τὸ λέτε αὐτὸ μὲ παράξενη φωνή; πᾶμε νὰ τὴς βοηθήσωμε.

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Δὲν κατορθόνομε νὰ τὴν κλείσωμ' ἐντελῶς.

Ο ΘΕΙΟΣ — Εἶνε ὑγρασία. Ἐλᾶτε νὰ σπρώξωμε μαζί Κάτι θὰ εἶνε ἀνάμεσα στὰ θυρόφυλλα.

Ο ΠΑΤΗΡ — Αὔριο ὁ ξυλουργὸς θὰ τὴν διορθώσῃ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Θὰ ἔλθῃ αὔριο ὁ ξυλουργός;

Η ΚΟΡΗ — Ναί, παπποῦ, θὰ ἔλθῃ αὔριο νὰ ἐργασθῇ εἰς τὸ ὑπόγειον.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Θὰ γεμίσῃ ἀπὸ θόρυβον ὅλο τὸ σπίτι.

Η ΚΟΡΗ — Θὰ τοῦ πῶ νὰ ἐργάζεται σιγά.

(Αἰφνιδίως ἀκούεται ὁ θόρυβος δρεπάνου τὸ ὁποῖον τροχίζουν ἔξωθεν).

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ὤ!

Ο ΘΕΙΟΣ — Τί εἶνε, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Δὲν ξεύρω ἀκριβῶς κ' ἐγώ, νομίζω πῶς εἶνε ὁ κηπουρός. Δὲν βλέπω καλὰ γιατ' εἶνε στὴ σκιὰ ποῦ ρίχνει τὸ σπίτι.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶνε ὁ κηπουρὸς ποῦ κόβει τὰ χόρτα.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἐργάζεται τὴν νύκτα;

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν εἶνε αὔριο Κυριακή; — Ναί. — Παρετήρησα ὅτι τὸ χόρτο εἶνε πολὺ ψηλὸ γύρω στὸ σπίτι.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Κάνει τόσο θόρυβο τὸ δρεπάνι του.

Η ΚΟΡΗ — Κόβει τὸ χόρτο τριγύρω στὸ σπίτι.

ΜΑΝΟΝ — ΕΡΓΟΝ Α. ΜΑΡΤΙΝΙΟΝ

ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ ΣΑΛΟΝ

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Τὸν διακρίνεις, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Ὄχι, παπποῦ, εἶνε στὸ σκοτάδι.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Τὸ δρέπανό του κάμνει τόσον θόρυβο.

Η ΚΟΡΗ — Ἔχεις πολὺ λεπτὴ τὴν ἀκοή, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Φοβοῦμαι μήπως ξυπνήσῃ τὴν κόρη μου.

Ο ΘΕΙΟΣ — Μόλις τὸν ἀκοῦμε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐγὼ τὸν ἀκούω σὰ νὰ ἐθέριζε μέσα στὸ σπίτι.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἡ ἄρρωστη δὲν θὰ τὸν ἀκούσῃ, δὲν ὑπάρχει φόβος.

Ο ΠΑΤΗΡ — Μοῦ φαίνεται πῶς δὲν καίει ἀπόψε ἡ λάμπα.

Ο ΘΕΙΟΣ — Πρέπει νὰ βάλωμε λάδι.

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν εἶδα νὰ βάλουν σήμερα τὸ πρωΐ. Ἀπὸ τότε ποῦ ἐκλείσαμε τὸ παράθυρο δὲν καίει καλά.

Ο ΘΕΙΟΣ — Μοῦ φαίνεται πῶς ἐμαύρισε τὸ γυαλί.

Ο ΠΑΤΗΡ — Σὲ λίγο θὰ καίῃ καλλίτερα.

Η ΚΟΡΗ — Ὁ παπποῦς ἐκοιμήθηκε. Εἶχε νὰ κοιμηθῆ τρεῖς νύκτες.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἀνησύχησε πολύ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Πάντοτε ἀνησυχεῖ ὑπερβολικά. Εἶνε στιγμὲς ποῦ δὲν θέλει τίποτε νὰ ἀκούσῃ.

Ο ΠΑΤΗΡ — Στὴν ἡλικία του τὸ πρᾶγμα δικαιολογεῖται.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ὁ Θεὸς ξεύρει τί θὰ γίνωμε στὴν ἡλικία του.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶνε ὀγδοῆντα ἐτῶν περίπου.

Ο ΘΕΙΟΣ — Τότε ἔχει δίκαιον νὰ εἶνε παράξενος.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἰς τὴν ἡλικίαν του ἴσως θὰ εἴμεθα πιὸ παράξενοι ἀπὸ αὐτόν.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν ξεύρει κανεὶς τί ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ. Εἶνε στιγμαὶς ποῦ εἶνε ἀλλόκοτος.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ὅπως ὅλοι οἱ τυφλοί.

Ο ΘΕΙΟΣ — Σκέπτονται ὑπὲρ τὸ δέον.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἔχουν πολὺ καιρὸ γιὰ χάσιμο.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν ἔχουν τίποτε ἄλλο νὰ κάμουν.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἔπειτα δὲν ἔχουν καὶ ἄλλη διασκέδασι.

Ο ΘΕΙΟΣ — Θὰ εἶνε φοβερό.

Ο ΠΑΤΗΡ — Φαίνεται ὅτι συνηθίζει κανείς.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ φαντασθῶ.

Ο ΠΑΤΗΡ — Βέβαια εἶνε ἀξιολύπητοι.

Ο ΘΕΙΟΣ — Νὰ μὴν ἠξεύρῃ κανεὶς ποῦ εἶνε, ἀπὸ ποῦ ἔρχεται, ποῦ πηγαίνει. Νὰ μὴ διακρίνῃ πλέον τὸ μεσημέρι ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα, καὶ τὸν χειμῶνα ἀπὸ τὸ καλοκαῖρι . . . καὶ πάντα αὐτὸ τὸ αἰώνιο σκοτάδι, καὶ πάντα αὐτὸ τὸ σκοτάδι τὸ αἰώνιο Θὰ προτιμοῦσα νὰ μὴν ὑπάρχω καλλίτερα. Καὶ δὲν ἔχει καμμιὰ θεραπεία.

Ο ΠΑΤΗΡ — Φαίνεται ὄχι.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν εἶνε ὅμως ἀπολύτως τυφλός.

Ο ΠΑΤΗΡ — Διακρίνει τὴς μεγάλες λάμψεις.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἂς προσέχωμε τὰ κακόμοιρα τὰ μάτια μας.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἔχει κἄποτε παράξενες ἰδέες.

Ο ΘΕΙΟΣ — Εἶνε στιγμὲς ποῦ δὲν εἶνε καθόλου διασκεδαστικός.

Ο ΠΑΤΗΡ — Λέγει κάθε τι ποῦ σκέπτεται.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἀλλὰ δὲν ἦταν ἄλλοτε ἔτσι;

Ο ΠΑΤΗΡ — Ὄχι, ἄλλοτε ἦτο λογικὸς σὰν ἐμᾶς δὲν ἔλεγε τίποτε παράξενο. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι καὶ ἡ Ὄρσολα ὀλίγο τὸν ἐνεθάρρυνε, διότι ἀπαντᾷ εἰς ὅλας του τὰς ἐρωτήσεις.

Ο ΘΕΙΟΣ — Καλλίτερα θὰ ἦτον νὰ μὴν τοῦ ἀπαντᾷ κανείς. Δὲν τοῦ κάμνει καθόλου καλό.

(Δέκα ὧραι κτυποῦν)

Ο ΠΑΠΠΟΣ — (ἀφυπνιζόμενος). Μήπως ἐγύρισα κατὰ τὴ γυάλινη θύρα;

Η ΚΟΡΗ — Ναί, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν εἶνε κανεὶς στὴ γυάλινη θύρα;

Η ΚΟΡΗ — Ὄχι, καλὲ παπποῦ, δὲν βλέπω κανένα.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐνόμιζα πῶς κἄποιος ἐπερίμενε. Δὲν ἦλθε κανείς, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Κανείς, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — (εἰς τὸν θεῖον καὶ τὸν πατέρα). Καὶ ἡ ἀδελφή σας δὲν ἦλθε;

Ο ΘΕΙΟΣ — Εἶνε πολὺ ἀργὰ δὲν θὰ ἔλθῃ πλέον. Δὲν ἔκαμε ὅμως καλά.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἀρχίζει νὰ μὲ ἀνησυχῇ.

(Ἀκούεται φόρυβος ὡς νὰ εἰσέρχεται κἄποιος ἐν τῇ σκιᾷ).

Ο ΘΕΙΑΣ — Ἐκείνη εἶνε, ἀκούσατε;

Ο ΠΑΤΗΡ — Ναί, κἄποιος μπῆκε ἀπὸ τὰ ὑπόγεια.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἡ ἀδελφή μας θὰ εἶνε, ἄκουσα τὸ περπάτημά της.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἄκουσα νὰ περπατοῦν σιγά.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἐμπῆκε σιγά.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ξέρει πῶς ἔχομε ἄρρωστο.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ἀκούω πλέον τίποτε τώρα.

Ο ΘΕΙΟΣ — Θὰ ἀνέβῃ, καὶ θὰ τῆς ποῦν ἀμέσως πῶς εἴμεθα ἐδῶ.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶμαι εὐχαριστημένος ὅπου ἦλθε.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἤμουν βέβαιος πῶς θὰ ἤρχετο ἀπόψε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἀργεῖ ν' ἀνέβῃ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Αὐτὴ μολαταῦτα βέβαια θὰ εἶνε;

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν περιμένομεν ἄλλες ἐπισκέψεις.

Ο ΠΑΠΠΟΣ Δὲν ἀκούω κανένα θόρυβον εἰς τὸ ὑπόγειο.

Ο ΠΑΤΗΡ — Θὰ φωνάξω τὴν ὑπηρέτρια καὶ θὰ μάθωμε τί συμβαίνει.

(Σύρει τὸν κωδωνίσκον)

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἀκούω θόρυβον στὴ σκάλα.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶνε ἡ ὑπηρέτρια ποῦ ἀνεβαίνει.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Νομίζω πῶς δὲν εἶνε μόνη.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἡ ὑπηρέτρια κάμνει τόσον θόρυβο.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Νομίζω πῶς δὲν εἶνε μόνη.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἔγινε φοβερὰ παχειά· νομίζω πῶς εἶνε ὑδροπική.

Ο ΘΕΙΟΣ — Θὰ ἦτο καιρὸς νὰ ἀπαλλαχθῆτε ἀπὸ αὐτὴν γιὰ νὰ μὴν τὴν ἔχετε κατόπιν στὴ ράχι σας.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἀκούω τὰ βήματα τῆς ἀδελφῆς σας.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἐγὼ μόνον τὴν ὑπηρέτριαν ἀκούω.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Εἶνε ἡ ἀδελφή σας, εἶνε ἡ ἀδελφή σας.

(Κρούουν τὴν μικρὰν θύραν)

Ο ΘΕΙΟΣ — Κτυπᾷ τὴν θύραν τῆς κρυφῆς σκάλας.

Ο ΠΑΤΗΡ — Πηγαίνω ν' ἀνοίξω μόνος μου, ἐπειδὴ ἡ μικρὰ θύρα κάμνει πολὺν κρότο. Δὲν χρησιμεύει παρὰ μόνον ὅταν θέλει κανεὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ δωμάτιον χωρὶς νὰ τὸν ἰδοῦν. (ἡμιανοίγει τὴν μικρὰν θύραν, ἡ ὑπηρέτρια μένει ἔξω)

Ποῦ εἶσαι;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Ἐδῶ, κύριε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἡ ἀδελφή σας εἶνε εἰς τὴν θύραν;

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν βλέπω παρὰ τὴν ὑπηρέτριαν.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἡ ὑπηρέτρια μόνον εἶνε· (πρὸς τὴν ὑπηρέτριαν).

Ποιὸς ἐμπῆκε στὸ σπίτι;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Ἐμπῆκε κανεὶς εἰς τὸ σπίτι, κύριε;

Ο ΠΑΤΗΡ — Ναί, κἄποιος ἦλθε πρὸ ὀλίγου.

Η ΥΠΗΡΕΡΡΙΑ — Κανεὶς δὲν ἦλθε, κύριε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ποῖος στενάζει ἔτσι;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἡ ὑπηρέτρια ἀσθμαίνει.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μήπως κλαίει;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ὄχι, καλέ. γιατί θὰ κλαίῃ;

Ο ΠΑΤΗΡ — (εἰς τὴν ὑπηρέτριαν).

Ἤλθε κανεὶς πρὸ ὀλίγου;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Ὄχι. κύριε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἀλλὰ ἐμεῖς ἀκούσαμε ν' ἀνοίγῃ ἡ θύρα

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Ἐγὼ ἔκλεισα τὴν θύρα.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἦταν ἀνοικτή;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Ναί, κύριε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Γιατί ἦταν ἀνοικτὴ τέτοιαν ὥρα;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Δὲν ἠξεύρω, κύριε, ἐγὼ τὴν εἶχα κλείσῃ.

Ο ΠΑΤΗΡ — Τότε λοιπὸν ποιὸς τὴν ἄνοιξε;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Δὲν ἠξεύρω, κύριε. Κἄποιος φαίνεται θὰ ἐξῆλθε ἔπειτα ἀπὸ ἐμέ.

Ο ΠΑΤΗΡ — Πρέπει νὰ προσέχῃς. — Γιατί σπρώχνεις τὴν θύρα, δὲν ξεύρεις πῶς κάνει θόρυβο;

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Δὲν ἄγγιξα τὴν θύρα, κύριε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Πῶς ὄχι! Σπρώχνεις σὰν νὰ ἤθελες νὰ μπῆς μέσ' τὸ δωμάτιο.

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Εἶμαι τρία βήματα μακρὰ ἀπὸ τὴν θύρα, κύριε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ὁμίλει σιγότερα.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μήπως ἔσβυσαν τὸ φῶς;

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Ὄχι, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μοῦ φάνηκε πῶς μονομιᾶς ἐσκοτείνιασε.

Ο ΠΑΤΗΡ — (πρὸς τὴν ὑπηρέτριαν). Μπορεῖς νὰ κατέβῃς, ἀλλὰ μὴν κάμῃς πάλιν τόσον θόρυβο στὴ σκάλα.

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Δὲν ἔκαμα θόρυβο στὴ σκάλα. κύριε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Σοῦ λέγω ὅτι ἔκαμές θόρυβο. Κατέβα σιγὰ νὰ μὴν ξυπνήσῃς τὴν κυρία.

Η ΥΠΗΡΕΤΡΙΑ — Δὲν ἔκαμα ἐγὼ θόρυβο.

Ο ΠΑΤΗΡ — Καὶ ἂν ἔλθῃ κανεὶς τώρα, νὰ πῇς πῶς δὲν εἴμεθα ἐδῶ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ναί, 'πὲς πῶς δὲν εἴμαστε ἐδῶ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — (Φρίσσων). Δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ πῆτε αὐτό.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἐκτὸς ἂν εἶνε ἡ ἀδελφή μου ἢ ὁ ἰατρός.

Ο ΘΕΙΟΣ — Τί ὥρα θὰ ἔλθῃ ὁ ἰατρός;

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἔλθῃ πρὶν ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα

(Κλείει τὴν θύραν. Ἕνδεκα ὧραι κτυποῦν).

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐμπῆκε;

Ο ΠΑΤΗΡ — Ποιός;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἡ ὑπηρέτρια.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ὄχι, καλέ, κατέβηκε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐνόμιζα πῶς εἶχε καθήσει εἰς τὸ τραπέζι.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἡ ὑπηρέτρια;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ναί

Ο ΘΕΙΟΣ - Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν μπῆκε κανεὶς εἰς τὸ δωμάτιο;

Ο ΠΑΤΗΡ - Μὰ ὄχι, κανείς.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Καὶ ἡ ἀδελφή σας δὲν εἶνε ἐδῶ;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἡ ἀδελφή μας δὲν ἦλθε. Τί ἐπάθατε;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν μοῦ λέτε τὴν ἀλήθεια.

Ο ΘΕΙΟΣ — Πῶς δὲν σᾶς λέμε ἀλήθεια;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Γιὰ τὸν Θεό, Ὄρσολα, πές μου σὺ τὴν ἀλήθεια.

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Παπποῦ μου, τί ἔχετε;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Κάτι συνέβη. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ κόρη μου εἶνε χειρότερα.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ὀνειρεύεσθε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν θέλετε νὰ μοῦ τὸ πῆτε. Ἀλλὰ βλέπω ὅτι κάτι συμβαίνει.

Ο ΘΕΙΟΣ — Τότε βλέπετε καλλίτερα ἀπὸ μᾶς.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Πές μου τὴν ἀλήθεια, Ορσολα.

Η ΚΟΡΗ — Σᾶς λέν' ἀλήθεια, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ἔχεις τὴ συνηθισμένη σου φωνή.

Ο ΠΑΤΗΡ — Βέβαια ἀφοῦ τὴν τρομάζετε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Καὶ σένα ἡ φωνή σου ἄλλαξε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Μὰ τρελλαθήκατε λοιπόν; (ὁ πατὴρ καὶ ὁ θεῖος συνεννοοῦνται διὰ σχημάτων ὅπως βεβαιωθοῦν ὅτι ὁ πάππος ἀπώλεσε τὸ λογικόν του).

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Αἰσθάνομαι ὅτι φοβεῖσθε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἀλλὰ τί νὰ φοβηθοῦμε;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Γιατί τάχα θέλετε νὰ μὲ ἀπατήσετε;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ποιὸς ἐφαντάσθηκε νὰ σᾶς ἀπατήση;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Γιατί ἐσβύσετε τὸ φῶς;

Ο ΘΕΙΟΣ — Τὸ φῶς δὲν ἐσβύσθηκε, εἶνε τόσο φῶς ὅσο καὶ πρῶτα.

Η ΚΟΡΗ — Νομίζω ὅτι ἡ λάμπα ἐχαμήλωσε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Βλέπω τόσο καθαρὰ ὅσο συνήθως.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἔχω λοιπὸν γυαλόπετρα μπροστὰ στὰ μάτια μου.

Πέστε μου, κορίτσια, τί συμβαίνει; Γιὰ τὸ Θεό, ἐσεῖς ποῦ βλέπετε πέστε μου τί συμβαίνει. Εἶμαι μόνος ἐδῶ εἰς τὸ αἰώνιο σκοτάδι, δὲν βλέπω ποιὸς ἦλθε καὶ ἐκάθησε κοντά μου. Δὲν ξεύρω πλέον τί συμβαίνει δύο βήματα μακρυὰ ἀπὸ μένα. Γιατί ἐμιλούσατε σιγὰ πρὸ ὀλίγου;

Ο ΠΑΤΗΡ — Κανεὶς δὲν ἐμίλησε σιγά.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐμιλήσατε σιγὰ στὴ θύρα.

Ο ΠΑΤΗΡ - Ὅ,τι εἶπα τὸ ἀκούσατε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐμβάσατε κάποιον εἰς τὸ δωμάτιο.

Ο ΠΑΤΗΡ — Σᾶς λέγω ὅτι κανεὶς δὲν ἐμπῆκε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Εἶνε ἡ ἀδελφή σας ἢ ὁ παππᾶς. Δὲν πρέπει νὰ θέλετε νὰ μὲ ἀπατήσετε. Ὅ,τι ξεύρω, ξεύρω· πόσοι εἴμεθα ἐδῶ;

Η ΚΟΡΗ — Εἴμαστε ἕξη τριγύρω στὸ τραπέζι, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Εἶσθε ὅλοι τριγύρω στὸ τραπέζι;

Η ΚΟΡΗ — Μάλιστα, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐκεῖ εἶσαι, Παῦλε;

Ο ΠΑΤΗΡ — Ναί.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐκεῖ εἶσαι, Ὀλιβιέ;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ναί, ναὶ ἐδῶ εἶμαι εἰς τὴν συνηθισμένη μου θέσι. Τί ἐπάθετε;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐκεῖ εἶσαι, Γενεβιέβη;

ΜΙΑ ΚΟΡΗ — Μάλιστα, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Εἶσαι ἐκεῖ, Γερτρούδη;

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΚΟΡΗ — Ναί, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ὄρσολα, εἶσαι ἐδῶ;

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Μάλιστα, παπποῦ εἶμαι κοντά σας.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Κ' ἐκεῖ ποιὸς κάθεται;

Η ΚΟΡΗ — Ποῦ λοιπὸν παπποῦ; δὲν κάθεται κανείς.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἐκεῖ, ἐκεῖ εἰς τὸ μέσον.

Η ΚΟΡΗ — Δὲν κάθεται κανείς.

Ο ΠΑΤΗΡ — Σᾶς εἶπα ὅτι δὲν εἶνε κανείς.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μὰ δὲν βλέπετε λοιπὸν σεῖς;

Ο ΘΕΙΟΣ — Θέλετε νὰ γελάσετε;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ἔχω καμμίαν ὄρεξι νὰ γελάσω, σᾶς βεβαιῶ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Τότε πιστεύσετε ἐκείνους ποῦ βλέπουν.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — (ἀναποφάσιστος). Ἐνόμιζα ὅτι κάποιος ἦταν. Νομίζω ὅτι δὲν θὰ ζήσω πολύ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Γιατί νὰ σᾶς γελάσωμε; Τί θὰ μᾶς ὠφελοῦσε;

Ο ΠΑΤΗΡ — Θὰ ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ σᾶς ποῦμε τὴν ἀλήθεια.

Ο ΘΕΙΟΣ — Πρὸς τί τάχα νὰ γελᾷ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον!

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν θὰ μπορούσατε νὰ ζήσετε πολὺ εἰς τὴν ἀπάτην.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Θὰ ἤθελα νὰ ἤμουν εἰς τὸ σπίτι μου.

Ο ΠΑΤΗΡ — Στὸ σπίτι σας εἶσθε.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν ἤμαστε στὸ σπίτι μας.

Ο ΠΑΤΗΡ — Σὲ ξένους εἶσθε;

Ο ΘΕΙΟΣ — Παράξενος εἶσθε ἀπόψε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Σεῖς μοῦ φαίνεσθε παράξενοι.

Ο ΠΑΤΗΡ — Σᾶς λείπει τίποτε;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ξεύρω τί ἔχω.

Ο ΘΕΙΟΣ — Θέλετε νὰ πάρετε τίποτε;

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Τί σᾶς χρειάζεται, παπποῦ;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δόστε μου τὰ χέρια, κορίτσια.

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΑΙ — Ἀμέσως, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Γιατί τρέμετε καὶ οἱ τρεῖς, κορίτσια;

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Δὲν τρέμομε καθόλου σχεδόν, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Νομίζω ὅτι καὶ οἱ τρεῖς εἶσθε ὠχραί.

Η ΠΡΕΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Εἶνε ἀργά, παπποῦ, καὶ εἴμεθα κουρασμένες.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἔπρεπε νὰ κοιμηθῆτε, καθὼς καὶ ὁ παπποῦς καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἀναπαύεται ὀλίγο.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν θὰ μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ ἀπόψε.

Ο ΘΕΙΟΣ — Θὰ περιμείνωμε τὸν ἰατρό.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Προετοιμάσετέ με εἰς τὴν ἀλήθεια.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν ὑπάρχει καμμία ἀλήθεια.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Τότε δὲν ἠξεύρω τί συμβαίνει.

Ο ΘΕΙΟΣ — Σᾶς λέγομεν ὅτι δὲν συμβαίνει τίποτε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἤθελα νὰ ἐβλέπατε τὸ καϋμένο τὸ κορίτσι μου.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ξεύρετε καλὰ ὅτι εἶνε ἀδύνατον. Δὲν πρέπει νὰ τὴν ξυπνήσετε ἀνωφελῶς.

Ο ΘΕΙΟΣ — Θὰ τὴν ἰδῆτε αὔριο.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ἀκούω κανένα θόρυβον εἰς τὸ δωμάτιόν της.

Ο ΘΕΙΟΣ — Θὰ ἤμουν ἀνήσυχος ἂν ἤκουα θόρυβον.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Εἶνε πολὺς καιρὸς ποῦ δὲν εἶδα τὴν κόρη μου! . . Τῆς κρατοῦσα τὰ χέρια χθὲς τὸ βράδυ καὶ δὲν τὴν ἔβλεπα! . . Τί γίνεται; Δὲν ἠξεύρω πῶς εἶνε. . . . . Δὲν θυμοῦμαι τὸ πρόσωπόν της. . . Θὰ ἤλλαξε αὐτὸ τὸν καιρό. Αἰσθανόμουνα τὰ κοκκαλάκια της κάτω ἀπὸ τὰ χέρια μου. Μόνον τὸ σκοτάδι βλέσω μεταξύ μας! . . Δὲν εἶνε ζωὴ αὐτή. . . Δὲν εἶνε ζωή. Ὅλοι εἶσθε ἐδῶ καὶ βλέπετε μὲ τὰ ἀνοικτά σας τὰ μάτια, τὰ μάτια τὰ ἰδικά μου ποῦ εἶνε νεκρὰ καὶ κανεὶς δὲν μὲ εὐσπλαχνίζεται. . . Δὲν ξεύρω τί ἔχω. . . κανεὶς δὲν λέει ὅτι ἔπρεπε νὰ πῇ . . καὶ εἶνε φρικτὸ ἅμα τὸ συλλογισθῇ κανείς. . . Γιατί τώρα δὲν μιλεῖτε πλέον; . . .

Ο ΘΕΙΟΣ — Τί θέλετε νὰ ποῦμε ἀφ' οὗ δὲν μᾶς πιστεύετε;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Φοβᾶσθε μήπως προδοθῆτε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἔλα στὰ καλά σου ἐπὶ τέλους.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Πρὸ πολλοῦ μοῦ κρύβετε κάτι τι. . . Κάτι συνέβηκε στὸ σπίτι. . . — Τώρα ἀρχίζω ὅμως νὰ ἐννοῶ. . . Πρὸ πολλοῦ μὲ ἀπατοῦν. — Νομίζετε λοιπὸν πῶς δὲν θὰ μάθω τίποτε ποτέ. Εἶναι στιγμὲς ποῦ εἶμαι λιγότερο τυφλὸς ἀπὸ σᾶς, τὸ καταλαβαίνετε; . . . Νομίζετε πῶς δὲν σᾶς ἀκούω νὰ ψιθυρίζετε ἀπὸ 'μέρες, σὰν νὰ εἶχε πεθάνει κανείς. Δὲν τολμῶ νὰ πῶ τί ξέρω ἀπόψε. Ἀλλὰ θὰ μάθω τὴν ἀλήθεια. Θὰ περιμείνω νὰ μοῦ τὴν πῆτε τὴν ἀλήθεια ἀλλὰ εἶνε πολὺς καιρὸς ποῦ τὴν ξέρω χωρὶς νὰ τὸ θέλω. — Τώρα αἰσθάνομαι ὅτι εἶσθε ὠχρότεροι ἀπὸ νεκρόν.

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΑΙ — Παπποῦ μου. Τί ἔχετε, παπποῦ;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν μιλῶ γιὰ σᾶς. κορίτσια μου. Ὄχι δὲν μιλῶ γιὰ σᾶς. Ξέρω ὅτι θὰ μοῦ τὴν λέγατε τὴν ἀλήθεια. ἂν δὲν σᾶς ἐμπόδιζαν. Ἄλλως τε εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ σᾶς, σᾶς ἀπατοῦν. Θὰ ἰδῆτε κορίτσια, θὰ ἰδῆτε. Μήπως δὲν σᾶς ἀκούω νὰ κλαῖτε καὶ τὴς τρεῖς;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἐγὼ δὲν μένω ἐδῶ.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἡ γυναῖκα μου εἶνε λοιπὸν τόσον κακά;

Ο ΠΑΠΠΟΣ - Δὲν πρέπει νὰ προσπαθῆτε νὰ μὲ ἀπατήσετε εἶνε πολὺ ἀργὰ πλέον, καὶ ξέρω καλλίτερα ἀπὸ σᾶς τὴν ἀλήθεια.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἐπὶ τέλους δὲν εἴμεθα τυφλοὶ ἐμεῖς!

Ο ΠΑΤΗΡ — Θέτε νὰ εἰσέλθετε εἰς τὸ δωμάτιον τῆς κόρης σας; Αὐτὴ ἡ παρεννόησις πρέπει νὰ παύση. Θέλετε;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ὄχι, ὄχι τώρα, ὄχι ἀκόμη.

Ο ΘΕΙΟΣ — Βλέπετε ὅτι δὲν εἶσθε λογικός.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Κανεὶς δὲν ἠξεύρει τί δὲν ἠμπόρεσε νὰ πῇ ἕνας ἄνθρωπος εἰς τὴν ζωήν του. — Ποιὸς κάνει θόρυβον;

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ - Ἡ λάμπα κάνει ἔτσι, παπποῦ.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μοῦ φαίνεται πῶς εἶνε πολὺ ἀνήσυχη, πολὺ ἀνήσυχη.

Η ΚΟΡΗ — Ὁ κρύος ἀέρας τὴν ἐνοχλεῖ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν ὑπάρχει κρύος ἀέρας ἀφ' οὗ εἶνε κλειστὰ τὰ παράθυρα.

Η ΚΟΡΗ — Νομίζω ὅτι σβύνει.

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν ὑπάρχει πλέον λάδι.

Η ΚΟΡΗ — Ἔσβυσε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Δὲν ἠμποροῦμε νὰ μείνωμε στὰ σκοτεινά.

Ο ΘΕΙΟΣ — Διατί ὄχι; εἶμαι συνηθισμένος.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἔχει φῶς εἰς τὸ δωμάτιον τῆς γυναικός μου;

Ο ΘΕΙΟΣ — Θὰ ἀνάψωμε ἅμα ἔλθῃ ὁ γιατρός.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι βλέπει κανεὶς ὀλίγον. Ἔξω εἶνε φῶς.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Εἶνε φῶς ἔξω;

Ο ΠΑΤΗΡ — Περισσότερον ἀπὸ ἐδῶ.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἐμὲ μοῦ ἀρέσει νὰ ὁμιλῶ καὶ εἰς τὸ σκοτάδι.

Ο ΠΑΤΗΡ — Καὶ ἐμὲ τὸ ἴδιο.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Μοῦ φαίνεται ὅτι τὸ ρολόϊ κάνει πολὺ θόρυβο.

Η ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑ ΚΟΡΗ — Δὲν μιλοῦμε πλέον· γι' αὐτὸ σᾶς φαίνεται.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Γιατί σιωπᾶτε;

Ο ΘΕΙΟΣ — Τί θέλετε νὰ ποῦμε; Ἀπόψε δὲν εἴσθε καλά.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Εἶνε πολὺ σκοτάδι στὸ δωμάτιο.

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν εἶνε πολὺ φῶς.

(Σιγή)

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν αἰσθάνομαι καλά, Ὄρσολα. Ἄνοιξε ὀλίγον τὸ παράθυρο.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ναὶ ἄνοιξε, κόρη μου, λίγο τὸ παράθυρο. Ἀρχίζω καὶ ἐγὼ νὰ αἰσθάνωμαι ἀνάγκην ἀέρος.

(Ἡ κόρη ἀνοίγει τὸ παράθυρον)

Ο ΘΕΙΟΣ — Νομίζω καὶ ἐγὼ ὅτι ἐμείναμε πολλὴν ὥρα κλεισμένοι.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἄνοιξε τὸ παράθυρο, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Ναί, παπποῦ, ἄνοιξε.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι δὲν εἶνε ἀνοικτό. Κανένα θόρυβο δὲν ἀκούω.

Η ΚΟΡΗ — Ναί, παπποῦ, δὲν ἀκούεται κανένας θόρυβος.

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶνε φοβερὰ σιωπή.

Η ΚΟΡΗ — Θὰ ἄκουγε κανεὶς τὸ φτερούγισμα ἑνὸς ἀγγέλου.

Ο ΘΕΙΟΣ — Γι' αὐτὸ δὲν μοῦ ἀρέσει ἡ ἐξοχή.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Θὰ ἤθελα νὰ ἄκουα ὀλίγον θόρυβο. Τί ὥρα εἶνε, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Σχεδὸν μεσάνυκτα, παπποῦ.

(Ὁ θεῖος ἀρχίζει τώρα νὰ περιπατῇ κατὰ μῆκος τοῦ δωματίου.)

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ποιὸς περιπατεῖ ἔτσι τριγύρω μας;

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἐγὼ εἶμαι, ἐγώ! Μὴν ἔχετε κανένα φόβον Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ περπατήσω λίγο. (Σιγή.) — Ἀλλὰ θὰ ξανακαθήσω διότι δὲν βλέπω ποῦ πηγαίνω.

(Σιγὴ)

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ἤθελα νὰ μὴν ἤμουν ἐδῶ.

Η ΚΟΡΗ — Ποῦ θέλετε νὰ πᾶτε, παπποῦ;

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Δὲν ἠξεύρω καὶ ἐγὼ ποῦ. Σὲ ἕνα ἄλλο δωμάτιο, ὁποιοδήποτε.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ποῦ θὰ πᾶμε!

Ο ΘΕΙΟΣ — Εἶνε πολὺ ἀργὰ γιὰ νὰ πᾶμε ἀλλοῦ.

(Σιγή. Κάθηνται ἀκίνητοι πέριξ τῆς τραπέζης).

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Τί εἶνε αὐτὸ ποῦ ἀκούω, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Τίποτε, παπποῦ. Πέφτουν τὰ φύλλα.

Εἶνε τὰ φύλλα ποῦ πέφτουν εἰς τὴν ταράτσα.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Πήγαινε νὰ κλείσῃς τὸ παράθυρο, Ὄρσολα.

Η ΚΟΡΗ — Ἀμέσως, παπποῦ.

(Κλείει τὸ παράθυρον καὶ ἐπιστρέφουσα κάθηται πάλιν.)

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Κρυώνω. (Σιγή. Αἱ τρεῖς κόραι ἀσπάζονται ἀλλήλας.) Τί ἀκούω τώρα;

Ο ΠΑΤΗΡ — Εἶνε τὰ τρία κορίτσια ποῦ φιλιοῦνται.

Ο ΘΕΙΟΣ — Μοῦ φαίνεται πῶς εἶνε πολὺ ὠχρὸς ἀπόψε.

(Σιγή.)

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Τί ἀκούω τώρα, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Τίποτε, παπποῦ. Εἶνε τὰ χέρια μου, τὰ ὁποῖα ἔνωσα τὰ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο.

(Σιγή)

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Τί ἀκούω, τί ἀκούω, Ὄρσολα;

Η ΚΟΡΗ — Δὲν ξεύρω, παπποῦ. Ἴσως οἱ ἀδελφές μου τρέμουν ὀλίγον.

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Καὶ ἐγὼ φοβοῦμαι, κορίτσια.

(Μία ἀκτὶς σελήνης εἰσέρχεται διὰ τῆς γωνίας ὑέλου καὶ διαχέει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ παραδόξους λάμψεις εἰς τὸ δωμάτιον. Μεσονύκτιον κτυπᾷ καὶ εἰς τὸ τελευταῖον κτύπημα ἀκούεται κρότος ὡς ἀνθρώπου ἐγειρομένου ἐσπευσμένως).

Ο ΠΑΠΠΟΣ — (τρέμων ἰδιαιτέρως). Ποιὸς σηκώθηκε;

Ο ΘΕΙΟΣ — Δὲν σηκώθηκε κανείς.

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἐγὼ δὲν σηκώθηκα.

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΚΟΡΑΙ — Οὔτε ἐγὼ — Οὔτε ἐγὼ — Οὔτε ἐγώ.

Ο ΠΠΑΠΟΣ — Κάποιος σηκώθηκε ἀπὸ τὸ τραπέζι.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ἀνάψετε τὴ λάμπα.

(Ἀκούεται τώρα αἰφνιδίως ἕνας κλαυθμὸς τρόμου δεξιὰ εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ νεογνοῦ καὶ ὁ κλαυθμὸς οὗτος ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ τέλους τῆς σκηνῆς).

Ο ΠΑΤΗΡ — Ἀκοῦτε τὸ παιδί.

Ο ΘΕΙΟΣ — Ποτὲ δὲν εἶχε κλάψει.

Ο ΠΑΤΗΡ — Πᾶμε νὰ ἰδοῦμε.

Ο ΘΕΙΟΣ — Φῶς! Φῶς!

[Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀκούονται βήματα ἐσπευσμένα καὶ ὑπόκωφα εἰς τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ δωμάτιον. Ἔπειτα σιγὴ θανάτου. Καὶ ἀκροάζονται ἄφωνοι ἐκ τοῦ τρόμου μέχρις ὅτου ἡ θύρα ἀνοίγεται βραδέως, τὸ φῶς τοῦ γειτονικοῦ δωματίου εἰσβάλλει εἰς τὴν αἴθουσαν καὶ ἡ *Ἀδελφὴ τοῦ Ἐλέους* ἐμφανίζεται εἰς τὸ κατώφλιον μὲ τὰ μελανά της ἐνδύματα προσκλίνουσα καὶ κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ὅπως ἀναγγείλῃ τὸν θάνατον τῆς γυναικός. Μετὰ στιγμὴν ἀμφιβολίας καὶ τρόμου εἰσέρχονται ἐν σιγῇ εἰς τὸν νεκρικὸν θάλαμον ἐνῷ ὁ θεῖος πρὸ τῆς θύρας παραμερίζει εὐγενῶς διὰ νὰ εἰσέλθουν πρῶται αἱ τρεῖς κόραι. Ὁ Τυφλὸς μείνας μόνος ἐγείρεται παραπαίει καὶ ψαύει πέριξ εἰς τὰ σκότη.]

Ο ΠΑΠΠΟΣ — Ποῦ πηγαίνετε! Ποῦ πηγαίνετε! Μὲ ἀφῆκαν μόνον!

[Μετάφρασις Ν. Ἐπ.]

ΤΕΛΟΣ

ΟΡΑΤΙΟΥ

VIIII ᾠδὴ τοῦ Ι βιβλίου

ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΑΛΙΑΡΧΟΝ

Θωρεῖς πῶς λάμπει κάτασπρο ἀπὸ χιόνι
Τὸ Σώρακτο, καὶ τώρα φορτωμένο
Τὸ βάρος κάθε δέντρο δὲ σηκώνει,
Κάθε ποτάμι ἐστάθη παγωμένο.

Πῶς νὰ νικᾷς τὸ κρύο παρατήρα:
Ἄφθονα ξύλα βάζε στὴ φωτιά σου
Καὶ τράβα ἀλύπητα μὲ τὴν κροντήρα,
Θαλίαρχε, τὰ πιὸ παλιὰ κρασιά σου.

Σημ Ἡ ᾠδὴ εἶναι καλὸν ἀντίγραφον τοῦ σωζομένου σκολίου τοῦ Ἀλκαίου εἰς τὸν χειμῶνα «Ὕει μὲν ὁ Ζεύς, ἐκ δ' ὀράνω μέγας χείμων, πεπάγασιν δ' ὕδατων ῥοαί» καὶ εἶναι ἀκόμη γνωστή, διότι ὁ Μπάϊρον ἔλαβεν ἀπὸ τὸ Σώρακτον ἀφορμὴν νὰ γράψῃ ὅτι δὲν ἠγάπησε ποτὲ τὴν λατινικὴν ποίησιν ἐπειδὴ τὴν ἔμαθε μικρὸς εἰς τὸ σχολεῖον, (Child Harold IV, 74-78.

Ἄφησε τἄλλα στοὺς θεούς· ἐκεῖνοι
Θὰ στρώσουν τοὺς ἀνέμους, ποῦ παλεύουν
Στὰ πέλαγα, καὶ πιὰ δὲ θὰ σαλεύουν
Τὰ κυπαρίσσια μηδ' οἱ γέροι οἱ πρῖνοι.

Τί αὔριο θὰ γείνῃ, μὴ γυρεύῃς.
Κι ὅ,τι σοῦ δώσ' ἡ τύχη, νὰ λογίζῃς
Γιὰ κέρδος, καὶ ποτὲ μὴ βαριεστίζῃς,
Παιδί μου, ν' ἀγαπᾷς καὶ νὰ χορεύῃς,

Ὅσον ἀργοῦν τἄσπρα μαλλιὰ γιὰ σένα.
Ἀγῶνες καὶ παλαῖστρες ζῆτα τώρα,
Ζῆτα κρυφὰ λογάκια λιγωμένα
Τὴν νύκτα σὲ συφωνημένην ὥρα.

Ζῆτα τὸ γέλιο, ποῦ ξεφανερώνει
Τὴν κόρη, τὴν κρυμμένη στὸ καρτέρι,
Καὶ ζῆτα ἐνέχυρο, παρμένον ἀπὸ χέρι
Η δάκτυλο, ποῦ δὲν πολυπεισμώνει.

1892 ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΔΙΣ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗ ΞΑΝΘΑΚΗ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΣΚΗΝΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Δημοσιεύομεν πολύτιμον καὶ ὅλως νέαν συμβολὴν εἰς τὸν βίον τοῦ ποιητοῦ.

Τὸ μικρὸν τοῦτο σημείωμα, νομίζομεν ὅτι θὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» καὶ δὴ τοὺς μελετῶντας τὰ ἀθάνατα ἔργα τοῦ Σολωμοῦ.

Τὰς περισσοτέρας πληροφορίας ἐλάβομεν ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ποιητοῦ, τὴν δέσποιναν Ἀγγελικὴν Κυβετοῦ καὶ τοὺς κ. κ. Δημήτριον Λούντζην Σολωμὸν καὶ Γεώργιον Κυβετόν. Ἐπίσης ἀπὸ τοὺς κ.κ. Στέφανον Βοῦλτσον, Ἄγγελον Ψωρούλαν νομάρχην Ζακύνθου, Ἰωάννην Μάργαρην ἰατρόν, Ἰούλιον Δομενεγίνην καὶ τὸν ἐπιζῶντα κουρέα τοῦ ποιητοῦ Νικόλαον Ταμποῦρον Προκόπην.

*
* *

Κατὰ πρῶτον δίδομεν τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον, σωζόμενον εἰς τὸ ἐνταῦθα ἀρχειοφυλακεῖον, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίσθη ὡς νόμιμος Σολωμὸς ἐνώπιον τοῦ Νόμου ὁ ποιητής.

Ἰδοὺ τὸ ἔγγραφον:

«Ὁ εὐγενὴς κύριος Νικόλαος Σαλαμὸν [1] εὑ»ρισκόμενος ἐν ἀσθενείᾳ βαρυτάτῃ καὶ φοβού»μενος τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου καὶ τὴν μέλ»λουσαν ἀπολογίαν, ἠθέλησε αὐτοπροαιρέτως »νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ ἀκολούθως νὰ ἐκπληρώσῃ »τὰ ἔργα τῆς Μετανοίας. Ὅθεν κράζοντας ἐμὲ »τὸν κάτωθεν ὑπογεγραμμένον ἱερέα ἐκλεγμέ»νον παρ' αὐτοῦ καὶ ἀρχινόντας τὴν ἐξομολό»γησίν του μοῦ εἶπε πρῶτον πῶς αὐτὸς ἔκρινε »διὰ ἔργον σωτηρίας τῆς ψυχῆς του νὰ στε»*φθῇ καὶ νὰ λάβῃ διὰ γυναῖκα του νόμμον* »*καὶ εὐλογητικὴν τὴν κυρίαν Ἀγγελικὴν θυγα*»*τέρα τοῦ Δημητρίου Νίκλη, μὲ τὴν ὁποίαν* »*συνέζησε σχεδὸν χρόνους ἕνδεκα (11) καὶ μὲ* »*αὐτὴν ἐγέννησε δύο υἱούς*".

«Τὸ ζήτημά του ὄντας νόμιμον καὶ χρεω»στικὸν ὡς ἄφευκτον μέσον τῆς θείας μετα»νοίας, ἔλαβον διὰ ζώσης φωνῆς τὴν ἄδειαν »ἀπὸ τὸν Παναιδεσιμώτατον Πρωτοπαπᾶν, ἀρ»χιερατικὸν ἐπίτροπον καὶ εὐλόγησα αὐτούς, »τὸν μὲν εἰς γάμον β'. τὴν δὲ εἰς γάμον α'. »καὶ ἦταν μάρτυρες οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμ»μένοι.

«Τὸ παρὸν στεφάνωμα γέγονε εἰς τὸ 1807 »Φεβρουαρίου 27 ἔ.π.

«Γέγονε τὸ παρὸν ἀντίγραφον εἰς ἔνδειξιν »ἀληθείας ὅπως καὶ τὰ ἑξῆς.

«Ἐδόθη 1807 Μαρτίου 2 ἔ.π.

«Πέτρος ἱερεὺς ὁ Μαρῖνος ἐφημέριος τῆς »ἁγίας Παρασκευῆς.

«Κωνσταντῖνος Ραφτόπουλος μαρτυρῶ.

«Μανώλης Λεονταράκης μαρτυρῶ.

« Ἡμεῖς Παρθένιος Νεράντζης
«Μέγας οἰκονόμος καὶ Πρωτοπαπᾶς Ζακύνθου.

«Πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσι καὶ τὰ ἑξῆς.

«Πίστις πεποίηκε ὅτι δι' ἡμετέρας ἀδείας, »χρείας οὔσης, μὲ τὴν διὰ ζώσης φωνῆς ἡμῶν »ἄδειαν, ὡς εἴρηται. ἐστεφάνωσε τοὺς ἄνωθεν »καὶ βεβαιοῦντες προσέτι τὴν ἄνωθεν ὑπογρα»φὴν τοῦ λογιωτάτου ἐν Ἱεροδιδασκάλοις Πέ»τρου Μαρίνου, εἶναι ἀληθὴς ὁ χαρακτὴρ τῆς »ἰδίας χειρός του. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀλη»θείας ἀφίεται ἡ παροῦσα καὶ βεβαιοῦται ἡ »ἰδία ὑπογραφὴ καὶ ἀρχιερατικὴ σφραγίς.

«Ἐδόθη εἰς τὰς 2 Μαρτίου 1807.

« Παρθένιος Νεράντζης
ἐπίτροπος, Μέγας Οἰκονόμος
καὶ Πρωτοπαπᾶς Ζακύνθου».

Ὡς γνωστόν, ὁ ποιητὴς ἦτο φυσικὸς υἱὸς τοῦ Νικολάου Σολωμοῦ καὶ διὰ τοῦ ἐπιγενομένου γάμου ἐγένετο ἡ *νομιμοποίησις* αὐτοῦ δυνάμει τοῦ Novissimum Statutorum ac Venetarum legum, ἐν ἰσχύϊ τότε ἐν Ἑπτανήσῳ. Ὁ ἐνετὸς νομοθέτης ἐν βιβλίῳ τετάρτῳ καὶ κεφαλαίῳ XXIX, νομοθετεῖ ὅτι, ipso jure ὁ μοιχογέννητος υἱὸς (filius) διὰ τοῦ ἐπιγενομένου γάμου θεωρεῖται νόμιμος καὶ κληρονόμος (legitimus et haeres), ὡς ἂν ἐγεννᾶτο μετὰ τὸν γάμον (ac si post contractum matrimonium natus esset).

*
* *

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ὁ Σολωμὸς ἐσύχναζεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ὅταν ἦτο μεγαλούτζικος μετέβαινεν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τῶν Κομούτων καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν *Ἀπόστολον*. Ἡ ἐκκλησία αὕτη ἦτο πλησίον τῆς οἰκίας ὅπου κατῴκει. Μίαν ἡμέραν, ἐπιστρέφων τῆς ἐκκλησίας, εὗρεν εἰς τὴν οἰκίαν του ἐπισκέπτας. Εἷς ἐξ αὐτῶν παίρνει τὸ παιδὶ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοῦ λέγει σοβαρῶς:

— Παιδί μου, ποῦ ἤσουνα προτοῦ νὰ γεννηθῇς;

— Εἰς τὸν νοῦν τοῦ Θεοῦ. Ἀπήντησεν ἀμέσως, χωρὶς κἂν νὰ σκεφθῇ.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη ἐνεποίησεν ἔκπληξιν εἰς ὅλους τοὺς παρευρισκομένους, ἕνεκα τῆς μικρᾶς τοῦ παιδίου ἡλικίας.

*
* *

Ὁ ποιητὴς εὑρισκόμενος μόνος, συχνὰ ἐπανελάμβανε τοὺς ἑξῆς στίχους:

Nume benefico,
Che il giusto difendi
Propizio ti rendi;
Soccorso, pietà.

*
* *

Ὑπάρχει εἰς τὴν κατοχὴν τῶν συγγενῶν του χειρόγραφον δεμένον εἰς ὄγδοον ἐκ σελίδων 316, περιέχον ἀποσπάσματα καὶ ποιήσεις τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Γκαῖτε εἰς ἰταλικὴν μετάφρασιν. Μεγίστην στοργὴν ᾔσθάνετο πρὸς τὴν ἰταλικὴν γραμματολογίαν, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζε κατὰ βάθος καὶ πάντοτε ἐμελέτα μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἀφοῦ ὁ ποιητὴς ἐμορφώθη πλέον καὶ ἤθελε νὰ εἶνε ἐνήμερος καὶ τῆς γερμανικῆς φιλολογίας καὶ ἰδίως τῆς ποιήσεως, παρεκάλεσε τὸν συγγενῆ του Νικόλαον Λούντζην, ἄνδρα ἐπιστήμονα καὶ λόγιον, κάτοχον τῆς γερμανικῆς, νὰ τοῦ μεταφράζῃ εἰς πεζὸν ἰταλιστὶ ὅ,τι καλὸν ἐκ τῆς γερμανικῆς φιλολογίας καὶ ὅ,τι νέον ἐδημοσιεύετο.

Ὁ Λούντζης οὗτος ἡμέραν τινὰ εἶπεν εἰς τὸν ποιητήν:

— Διατί δὲν πᾷς νὰ κάμῃς ἕνα ταξεῖδι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ποῦ τόσον λατρεύεις;

— *Φοβοῦμαι*. Ἀπεκρίθη ὁ ποιητής.

Τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἔδιδεν, ὡς γνωστόν, εἰς ὅσους τὸν προέτρεπον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. *Ἐφοβεῖτο*, διότι ἐνόμιζεν ὅτι θὰ ἔχανε τὸ ἰδεῶδες, ὅπερ εἶχε διὰ τὴν Ἑλλάδα του τὴν ἀγαπητήν.

Τὸν φόβον αὐτὸν εἶχεν ὁ ποιητὴς δι' ὅλα τὰ ὡραῖα πράγματα.

Ἡμέραν τινὰ εἶπε πρὸς φίλον του ἀγαπῶντα ἐμμανῶς κόρην.

— Καὶ θὰ τὴν στεφανωθῇς;

— Βέβαια, ἀφοῦ τὴν ἀγαπῶ τόσον.

— Καὶ δὲν *φοβᾶσαι* νὰ χάσῃς τὴν ποίησιν, ἡ ὁποία σὲ ὑψώνει καὶ σὲ κάνει εὐτυχισμένον;

— Ὄχι· θὰ εἶμαι, κόντε, πλέον εὐτυχισμένος ἅμα τὴν πάρω γυναῖκα μου.

— Μπορεῖ!

Ἡ δέσποινα Ἀγγελικὴ Κυβετοῦ, συγγενής του, μᾶς διηγήθη ὅτι ὁ Σολωμός, ὅταν ἔβλεπε γυναῖκα τρώγουσαν, ἔχανε τὸ ἰδεῶδες ποῦ εἶχε διὰ τὰς γυναῖκας. Πολὺ εὐχαριστεῖτο ὁ ποιητὴς ὁσάκις ἔβλεπε γυναῖκα καὶ μάλιστα κόρην μὲ κατάλευκα φορέματα. Τότε ἐνθουσιάζετο καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν λευκοφοροῦσαν ἔλεγε:

— La mia Vestale.

*
* *

Ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τοῦ Νικολάου Λούντζη, νομίζομεν ἐπίκαιρον νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὸν ἀδελφόν του Ἰωάννην, ὅστις ἦτο ἐπίσης πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τὸν Σολωμόν.

Ὁ Ἰωάννης Λούντζης ἦτο ἀνὴρ λόγιος καὶ ποιητής, ἔγραφεν ἰταλικὰς ποιήσεις καὶ μετέφρασεν ἰταλιστὶ τὸν *Ὕμνον*.

Εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἰωάννου Λούντζη, ὑπάρχουν καὶ τὰ ἑξῆς δύο ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν εἴδομεν δημοσιευμένα:

ALLA MIA BELLA INSENSIBILE

Sei bella al primo raggio
Della nascente aurora
E sei più bella ancora
All' apparir del sol.

Sei bella in sul meriggio,
Bella se l' aria inbruna,
Bella al chiaror di luna
E fra tenebre ancor.

Bella se il cielo è torbido,
Bella s' egli è sereno,
Bella di gioia in seno,
E bella nel dolor.

Se fredda ed insensibile,
Si bello è il tuo sembiante,
Se mai diventi amante
Che cosa mai sarà!

[1] Εἶνε ὁ πατὴρ τοῦ Σολωμοῦ ἀποθανὼν τῇ 28 Φεβρουαρίου 1807, μίαν ἡμέραν μετὰ τὸν γάμον του. Ὡς γνωστὸν τὸ ἐπώνυμον τοῦτο ἐγράφετο: Σάλαμον, Σαλαμόνε, Σάλομον, Σάλωμον, Σαλωμόν, Σάλωμος, Σόλωμος, Σολωμός.

[2] Τὸν ποιητὴν καὶ τὸν Δημήτριον.

Ἰδοὺ ἡ κατὰ λέξιν μετάφρασις:

Σ ΤΗΝ ΟΜΟΡΦΗ ΜΟΥ ΑΝΑΙΣΘΗΤΗ

« Εἶσαι ὄμορφη 'ς τὴν πρώτη ἀκτῖνα τῆς αὐ-
» γούλας ποῦ προβαίνει, εἶσαι πλιὸ ὄμορφη
» ἀκόμα σὰν βγαίνει ὁ ἥλιος.

« Εἶσαι ὄμορφη τὸ μεσημέρι, ὄμορφη ὅταν
» σουρπόνει, ὄμορφη μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγα-
» ριοῦ, ὤμορφη καὶ στὸ σκοτάδι ἀκόμα.

« Ὄμορφη, ἂν ὁ οὐρανὸς εἶνε συννεφιασμέ-
» νος, ὄμορφη κ' ἂν εἶναι ὁ οὐρανὸς καθαρός,
» ὄμορφη ἂν ἔχῃς τὴν καρδιὰ χαρούμενη.
» ὄμορφη κι' ἂν τὴν ἔχῃς λυπημένη.

« Ἂν, ποῦ εἶσαι κρύα καὶ ἀναίσθητη, τόσην
» ὀμορφιὰ ἔχῃς στὸ πρόσωπο, ἂν γίνῃς ἀγα-
» πητικιά μου, ὤ, τί πρᾶμα θὲ νἄνε τότε!

Io pastorello misero,
Che posso offrirti mai?
Sol del mio cor son arbitro,
Questo è già tuo, lo sai

Se pur ti sembra povero
Di un core il picciol dono,
Il cuore ancor tu donami
Ed io contento sono.

Ἰδοὺ ἡ μετάφρασις, ἐπίσης κατὰ λέξιν:

« Ἐγώ, ὁ φτωχὸς βοσκός, τί ἠμπορῶ νὰ
» σοῦ δώσω; Εἶμαι νοικοκύρης μοναχὰ μιᾶς
» καρδιᾶς καὶ ξέρεις πῶς εἶνε δική σου.

« Μὰ ἂν σοῦ φαίνεται πῶς εἶνε φτωχὸ μιᾶς
» καρδιᾶς τὸ μικρὸ δῶρο, δόσε μου καὶ σὺ τὴν
» καρδιὰ καὶ ἐγὼ θὰ εἶμαι εὐχαριστημένος ».

*
* *

Ἕνας συγγενής του, διὰ λόγους συμφέροντος ἔγραψεν ἰταλιστὶ κατὰ τοῦ Νικολάου Λούντζη μυθιστόρημα, τοῦ ὁποίου ὁ ἥρως ἦτο τρελλὸς ἐπικίνδυνος, ὀνόματι Candore. Σημειωτέον ὅτι ὁ Λούντζης οὗτος ἐκαλεῖτο καὶ Conrado. Ὁ Σολωμὸς ἰδὼν τὸν λίβελλον τοῦτον κατὰ συγγενοῦς, γραμμένον ἀπὸ συγγενῆ, δυσηρεστήθη. Τὸ ὄνομα Candore δηλοῖ ὅ,τι ἀθῷον, εἰλικρινές. Ὁ Σολωμὸς ἰδὼν τὸν ἀναγραμματισμὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ Λούντζη, ὑβριζομένου ὡς τρελλοῦ ἥρως τοῦ μυθιστορήματος, καὶ ἐπιστρέφων πρὸς τὸν ἴδιον συγγραφέα λιβελλογράφον τὸ βιβλίον, γράφει ἐπὶ τοῦ ἰδίου βιβλίου τὰ ἑξῆς:

« Dionisio Salamon galantuomo
» restituisce a . . . . . .
» Saria inver Candor demente
» Se ad un Demente al dir ponesse
» mente!

« Διονύσιος Σολωμὸς τίμιος ἄνθρωπος
» ἐπιστρέφει τῷ . . . . . .
» Θὰ ἦτο ἀληθῶς τρέλλα καθαρὰ
» Ἂν εἰς τοὺς λόγους ἑνὸς τρελλοῦ ἔδιδε
» προσοχήν ».

*
* *

Ὁ Βοῦλτσος δέχεται τὴν πρότασιν τοῦ ποιητοῦ νὰ τοῦ βαπτίσῃ τὸ παιδί του, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως νὰ μὴ προσφέρῃ κανένα δῶρον κατὰ τὴν βάπτισιν, ὡς εἶναι συνήθεια. Ὁ ποιητὴς δέχεται τὸν ὅρον, βαπτίζει τὸ παιδὶ καὶ ὀνομάζει αὐτὸ Στέφανον.

Μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας μεταβαίνει νὰ ἴδῃ τὸ παιδὶ καὶ κρυφὰ θέτει εἰς τὴν φασκιὰ ἓν χρυσοῦν ὡρολόγιον μὲ δύο ὡραῖα χρυσᾶ σιγίλια καὶ τὴν ἑπομένην ἐπιστολήν:

« Prendi, o belllissimo figluolo dell' amico mio, questa piccola macchina che segna a noi mortali le ore della felicità e della sventura. Nè il padre tuo di questo si offenderà, perchè sa che la religione nostra vuole che si dia qualche cosa al fanciullo che si tiene a battesimo, come ricordo. E questa poi ti sarà cara un giorno, perche non fu da me compra ora, ma la porto meco da dieci anni in quà: e benchè abbia segnato per me pocchissime ore liete, prego Fortuna quanto so e posso, che le segni tutte per te, quali te le posson desiderare il padre tuo e la madre tua, li quali tu apprenderai a rispettare tanto più, quanto più ti innoltrerai nella strada della virtù.

Che se io non fossi più vivo per ajutarti a nulla, in compagnia de' tuoi genitori ricordati qualche volta di me, almeno per la brama che avevo di giovarti.

Dionisio Salamon

A Stefano Bulzo.

Ἰδοὺ ἡ μετάφρασις:

« Λάβε, ὦ ὡραιότατον τέκνον τοῦ φίλου
» μου, αὐτὴν τὴν μικρὰν μηχανήν, ἡ ὁποία
» σημειώνει εἰς ἡμᾶς τοὺς θνητοὺς τὰς ὥρας τῆς
» εὐτυχίας καὶ τῆς δυστυχίας. Δὲν θὰ προσβληθῇ
» ὁ πατήρ σου διὰ τοῦτο, διότι γνωρίζει ὅτι

» ἡ θρησκεία μας θέλει νὰ δοθῇ κάτι εἰς τὸν
» βαπτιζόμενον, ὡς ἐνθύμημα.

» Θὰ σοῦ εἶνε προσφιλὴς μίαν ἡμέραν, διότι
» δὲν τὴν ἠγόρασα τώρα. ἀλλὰ τὴν ἔχω ἀπὸ
» δέκα ἐτῶν, καί, μολονότι *ἐσημείωσε δι' ἐμὲ ὀλι-*
» *γίστας εὐχαρίστους ὥρας*, παρακαλῶ τὴν Τύ-
» χην, ὅσον γινώσκω καὶ δύναμαι, νὰ τὰς ση-
» μειώνῃ ὅλας δι' ἐσέ, ὁποίας τὰς ἐπιθυμοῦσιν
» ὁ πατήρ σου καὶ ἡ μήτηρ σου, τοὺς ὁποίους
» θὰ μάθῃς νὰ σέβεσαι τόσον περισσότερον,
» ὅσον περισσότερον θὰ προχωρήσῃς εἰς τὴν
» ὁδὸν τῆς ἀρετῆς.

» Ἂν δὲν θὰ εἶμαι ζωντανὸς διὰ νὰ σὲ συν-
» δράμω μετὰ τῶν γονέων σου, ἐνθυμήθητι
» ἐνίοτε ἐμοῦ τοὐλάχιστον διὰ τὴν ἐπιθυμίαν
» τὴν ὁποίαν εἶχον νὰ σοῦ εἶμαι ὠφέλιμος.

» Διονύσιος Σολωμός.

» Εἰς τὸν Στέφανον Βοῦλτσον ».

Ἀπὸ τὰ δύο σιγίλια τοῦ ὡρολογίου τὸ ἓν φέρει τὸ οἰκόσημον, τὸ δὲ ἄλλο τὴν λατινικὴν ἐπιγραφήν: *Verum amo. verum volo.*

Ὁ σεβαστὸς γέρων κ. Στέφανος Βοῦλτσος, διαφυλάττει θρησκευτικῶς τὰ κειμήλια ταῦτα τοῦ μεγάλου *νουνοῦ* του, καὶ μετὰ συγκινήσεως μᾶς ἔδειξεν αὐτά. Τὸν εὐχαριστοῦμεν καὶ δημοσίᾳ διὰ τὴν εὐγένειαν μὲ τὴν ὁποίαν μᾶς ἐπετράπη ἡ ἀντιγραφή.

*
* *

Ἡ ἐνδυμασία τοῦ ποιητοῦ ἦτο ἁπλῆ καὶ ἡ ἐν γένει κόμμωσίς του σοβαρὰ καὶ εἰς ἄκρον καθαρά. Ἐφοροῦσεν ὑψηλὸν πίλον. Πανταλόνι πλατύ. Ὁ ἐπενδύτης του κωνοειδής, *γρέκα*, μὲ ἕνα μόνον κουμπὶ πρὸς τὸν λαιμόν. Πρὸς εὐκολίαν, εἰς τὴν *γρέκαν* εἶχε ραμμένον καὶ τὸ γελέκι. Πάντοτε ἐφοροῦσε λευκὸν λαιμοδέτην καὶ λευκὰ χειρόκτια. Ὁ ὑπηρέτης του Λάμπρος ἦτο ὑποχρεωμένος κάθε πρωὶ νὰ θέτῃ ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ δωματίου του καθαρὸν λαιμοδέτην καὶ καινουργῆ χειρόκτια καὶ νὰ παίρνῃ τὸν λαιμοδέτην τῆς προηγουμένης ἡμέρας καὶ τὰ χειρόκτια, ὡς ἄχρηστα.

Κατὰ τὸ ἔθιμον τῆς ἀριστοκρατίας τῆς ἐποχῆς του ἐξύριζεν ὅλον τὸ πρόσωπον.

Εἰς τὸν κουρέα του ἔδιδε δέκα τάλληρα κατὰ μῆνα. Ἔπειτα προσέλαβε κουρέα τὸν Νικόλαον Ταμποῦρον Προκόπην, ὅστις εἶχε μεταβῆ καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν. Τοῦ ἔδιδε δὲ δύο σελίνια ἢ ἡμίσειαν *κορόναν* δι' ἕκαστον ξύρισμα [1]. Τὴν κόμην ἔκοπτεν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ κάμῃ χωρίστραν, εἶδος *καρρέ*.

*
* *

Μίαν περίπου ὥραν μακρὰν τῆς πόλεως Ζακύνθου, πρὸς τὸν δρόμον τοῦ Βασιλικοῦ, (ἐπισήμως ὁδὸς Λομβάρδου), ὑπάρχει γραφικώτατον ἀκρωτήριον ὀνομαζόμενον *Δαβίας*. Ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ὁ ποιητὴς ἐσύχναζεν ἐκεῖ εἰς τὴν ὡραίαν ἔπαυλιν τῆς οἰκογενείας Δομενεγίνη. Ἐκεῖ ὑπάρχει μεσαιωνικὴ οἰκία, *πύργος* ὀνομαζομένη, ἐν ᾗ κατὰ τὴν λαϊκὴν παράδοσιν διαμένουσιν οἱ διαβόλοι, καὶ ἐνοχλοῦσι τοὺς διαβάτας. Ὁ Σολωμὸς ἐκεῖ εἰς τὰ *σιόματα* διήρχετο ὁλοκλήρους ὥρας ρεμβάζων καὶ μελετῶν τὴν ὡραίαν φύσιν. Ἐκεῖ ἔγραψε καὶ δύο σονέττα ἰταλικὰ ὑμνῶν μίαν πηγὴν πλησίον εἰς τὰ *σιόματα* [2].

Ὁ Σολωμὸς ἦτο οἰκεῖος τῆς οἰκογενείας Δομενεγίνη. Ἡ κόρη τοῦ Δομενεγίνη ἐφημίζετο διὰ τὴν καλλονήν της. Ὁ ποιητὴς ὅμως οὐδέποτε τὴν εἶχεν ἰδῆ, διότι δὲν ἐπετρέπετο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους αἱ κόραι νὰ παρουσιάζωνται εἰς τοὺς νέους. Ἡμέραν τινὰ μεταβὰς πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ φίλου του ἀκούει εἰς τὸ διπλανὸν δωμάτιον νὰ παίζουν κλειδοκύμβαλον. Ὁ ποιητὴς σιγὰ σιγὰ ἀνοίγει τὴν θύραν καὶ παρατηρεῖ ἐν θαυμασμῷ τὴν ὡραίαν κόρην. Αἴφνης δυνατὸν ράπισμα εἰς τὸ πρόσωπον τὸν συνετάραξε. Ἦτο ἡ *βάγια*, ἡ πρώην τῆς κόρης τροφός, ἥτις τὸν ἐρράπισε θυμωμένη.

— Τί εἶναι αὐτά, κόντε; δὲν 'ντρέπεσαι νὰ παραμονεύῃς τὴν ἀρχοντοπούλα!

Ὁ ποιητὴς οὐδὲ λέξιν εἶπεν, ἐχαμήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐπῆγε εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ φίλου του, πατρὸς τῆς κόρης, ὅπου διηγήθη τὰ πάντα, ἐπαινῶν τὴν διαγωγὴν τῆς φιλοτίμου καὶ πιστῆς *βάγιας*.

Ἑπεται συνέχεια ΣΠ. ΔΕ ΒΙΛΖΗΣ

---

[1] Ὁ κουρεὺς οὗτος ζῇ ἀπόπληκτος καὶ ἐπαιτεῖ.

[2] Τὰ *σονέττα* ταῦτα ἐδημοσίευσε τὸ πρῶτον ὁ Στράνης τῷ 1822 ἐν Κερκύρᾳ ἐν τῇ γνωστῇ συλλογῇ τῶν Σονέττων τοῦ Σολωμοῦ.

ΤΖΟΒΑΝΝΙ ΦΙΟΡΕΝΤΙΝΟ

Ο ΕΜΠΟΡΟΣ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ*

Ἐζοῦσε στὴ Φλωρεντία, στὸ σπίτι τῶν Σκάλη, ἕνας ἔμπορος ποῦ τὸν ἔλεγαν Μπίντο. Πολλὲς φορὲς εἶχε ταξιδέψει στὴν Τάνα καὶ τὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ παντοῦ ὅπου συνειθίζουν νὰ ταξιδεύουν οἱ ἔμποροι. Ὁ Μπίντος ἦτον πολὺ πλούσιος καὶ εἶχε τρεῖς υἱοὺς μεγάλους. Ὅταν ἐπλησίαζε νὰ σημάνῃ ἡ τελευταία του ὥρα, ἐκάλεσε τὸν πρωτότοκον καὶ τὸν δεύτερο, καὶ ἔκαμε τὴν διαθήκην του ἀφίνοντας αὐτοὺς κληρονόμους του. Εἰς τὸν μικρότερον τίποτε δὲν ἄφησε.

Ὁ μικρότερος Τζαννέττος ποῦ ἔμαθε τὰ τρέχοντα, ἐπῆγε στοῦ πατέρα του καὶ τοῦ εἶπε:

— Πατέρα, πολὺ μὲ ξάφνισε αὐτὸ ποῦ ἔκαμες νὰ μὴ μὲ θυμηθῇς καθόλου στὴ διαθήκη σου.

— Τζαννέττο μου, ἀπήντησεν ὁ πατέρας, δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ σένα ποῦ νὰ ποθῶ τὴν εὐτυχία του, μὰ δὲν θέλω, ὅταν πεθάνω, νὰ μείνῃς ἐδῶ. Θέλω νὰ πᾷς στὴ Βενετιά, νὰ βρῇς τὸν ἀνάδοχό σου τὸν Ἀνσάλδο, ποῦ δὲν ἔχει παιδιά, καὶ πολλὲς φορὲς μοῦγραψε νὰ σὲ στείλω κοντά του. Πρέπει νὰ σοῦ πῶ πῶς εἶναι ὁ πιὸ πλούσιος χριστιανὸς ἔμπορος ποῦ ὑπάρχει. Θέλω λοιπόν, ὅταν πεθάνω, νὰ πᾷς νὰ τὸν εὕρῃς μὲ τοῦτο ἐδῶ τὸ γράμμα, καὶ ἂν ξέρῃς νὰ τὰ καταφέρῃς, θὰ γίνῃς πλούσιος.

Ὁ υἱὸς εἶπε:

— Πατέρα, εἶμαι ἕτοιμος νὰ κάνω ὅ,τι μὲ διατάξῃς.

Ὁ πατέρας τοῦ ἔδωκε τὴν εὐχήν του καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἀπέθανε. Ὅλα του τὰ παιδιὰ τὸν ἔκλαψαν πολὺ καὶ τὸν ἔθαψαν ὅπως τοῦ ἤξιζε.

Ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρό, ἐκάλεσαν οἱ δύο ἀδελφοὶ τὸν Τζαννέττο καὶ ἔτσι τοῦ μίλησαν:

— Ἀδελφέ, εἶναι ἀλήθεια πῶς ὁ πατέρας μας, κάμνοντας τὴ διαθήκη του, ἄφησε ἐμᾶς μονάχα κληρονόμους του χωρὶς νὰ θυμηθῇ καὶ σένα. Μὰ εἶσαι ἀδελφός μας καὶ τὸ μερίδιο σου ἀπὸ τὴν κληρονομιὰ εἶναι δικό σου!

— Ἀδέλφια, εὐχαριστῶ γιὰ τὴν προσφορά σας, ἀπήντησε ὁ Τζαννέττος, μὰ ἐγὼ ἔχω σκοπὸ νὰ ταξιδέψω ναῦρω τύχη· αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόφασίς μου· κρατῆστε ἐσεῖς τὴν κληρονομιά.

Οἱ ἀδελφοί του τοῦ ἔδωσαν τότε ἕνα ἄλογο καὶ χρήματα διὰ τὰ ἔξοδά του. Ὁ Τζαννέττος τοὺς ἀπεχαιρέτησε κ' ἐτράβηξε γιὰ τὴν Βενετία. Ἐκεῖ ἐπῆγε στὸ κατάστημα τοῦ μεσσὲρ Ἀνσάλδου καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ γράμμα τοῦ πατέρα του. Ἀπὸ τὸ γράμμα αὐτὸ ἔμαθε ὁ μεσσὲρ Ανσάλδος ὅτι ὁ Τζαννέττος ἦτο υἱὸς τοῦ ἀγαπητοῦ φίλου του Μπίντου· καὶ ἅμα τὸ ἐδιάβασε, τὸν ἐφίλησε λέγοντας:

— Καλῶς ἦρθε ὁ βαφτισιμιός μου, ποῦ τόσον καιρὸ ἐπιθυμοῦσα νὰ τὸν ἰδῶ.

Καὶ ἠρώτησε ἀμέσως τί γίνεται ὁ Μπίντος. Ὅταν ὁ Ἀνσάλδος ἔμαθε πῶς ὁ φίλος του ἀπέθανε, μὲ μάτια γεμάτα δάκρυα ἀγκάλιασε τὸν Τζαννέττο καὶ τὸν ἐφίλησε λέγοντας: — «Πόσο λυποῦμαι τὸν φίλο μου Μπίντο! αὐτὸς μ' ἐβοήθησε νὰ κερδήσω πολλά! Μὰ ἡ χαρά μου ποῦ σὲ βλέπω γλυκαίνει τὸν πόνο μου.»

Καὶ τὸν ἐπῆρε στὸ σπίτι του καὶ ἔδωσε διαταγὴν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους του, τοὺς ἱπποκόμους, τοὺς ὑπηρέτας τοῦ σπιτιοῦ, νὰ περιποιοῦνται τὸν Τζαννέττο καλλίτερα καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιο. Καὶ ἀρχίζοντας, τοῦ ἔδωσε τὰ κλειδιά του, μ' αὐτὰ τὰ λόγια:

— Ὅ,τι ἔχω εἶναι δικά σου· ντύσου ὅπως σοῦ ἀρέσει, προσκάλεσε στὸ τραπέζι μας, γνωρίσου μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά σου· ὅσο πιὸ ἀγαπητὸς θὰ ἦσαι ἀπὸ τὸν κόσμο, τόσο καὶ ἡ δική μου ἀγάπη θὰ μεγαλώνῃ.

Ἔτσι ὁ Τζαννέττος ἄρχισε νὰ πηγαίνῃ μὲ τοὺς εὐγενεῖς τῆς Βενετίας· ἔκαμε φίλους, ἔδωσε γεύματα, ἐμοίραζε στοὺς πτωχοὺς φορέματα. Ἀγόρασε ὡραῖα ἄλογα, ἐπήγαινε στὰ ἱπποδρόμια καὶ ἐπερνοῦσε εὔθυμη ζωή, σὰν ἄνθρωπος ἔμπειρος, μεγαλόψυχος καὶ εὐγενὴς εἰς κάθε τί. Εἰς κάθε περίστασιν ἤξευρε νὰ κανονίζῃ τὰ ζητήματα τῆς τιμῆς καὶ εὐγενείας καὶ πάντοτε ἔδειχνε σέβας πρὸς τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο, χίλιες φορὲς περισσότερον παρὰ ἂν ἦταν πατέρας του.

Τόσον καλὰ ἐφέρετο μὲ ὅλους ποῦ ὅλη ἡ κοινότης τῆς Βενετίας ἤθελε τὸ καλόν του βλέποντάς τον φρόνιμον, ἀγαθὸν καὶ εὐγενῆ, τόσον, ποῦ ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἦσαν σὰν ἐρωτευμένοι μαζί του. Ὁ Ἀνσάλδος τοῦ εἶχεν ἀτελείωτην ἀγάπη, τόσον τοῦ ἤρεσαν οἱ τρόποι του καὶ ἡ διαγωγή του. Δὲν ἐγίνετο τίποτε στὴν Βενετία χωρὶς νὰ προσκληθῇ ὁ Τζαννέττος, διότι ὅλοι τὸν ἀγαποῦσαν.

Δύο ἀπ' τοὺς καλλιτέρους του φίλους ἠθέλησαν νὰ ταξιδέψουν στὴν Ἀλεξάνδρεια μὲ δύο καράβια γεμάτα πραγματεῖες, ὅπως ἐσυνείθιζαν κάθε χρόνο. Καὶ εἶπαν τοῦ Τζαννέττου:

— Ἔπρεπε καὶ σὺ νὰ χαρῇς τὴ θάλασσα καὶ νὰ ἰδῇς κόσμο καὶ μάλιστα τὴν Δαμασκὸ καὶ ἄλλες χῶρες πιὸ μέσα».

—Βέβαια, ἀπήντησεν ὁ Τζαννέττος. θὰ πήγαινα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησι. ἂν μοῦ ἔδινε τὴν ἄδεια ὁ πατέρας μου μεσσὲρ Ἀνσάλδος.

— Θὰ τὰ καταφέρωμε νὰ σοῦ τὴν δώσῃ, εἶπαν οἱ ἄλλοι, καὶ θὰ εἶναι κ' εὐχαριστημένος.

Καὶ ἀμέσως ἐπῆγαν εἰς τοῦ μεσσὲρ Ἀνσάλδου καὶ τοῦ εἶπαν:

— Ἐρχόμεθα νὰ σὲ παρακαλέσωμε νὰ ἐπιτρέψῃς τοῦ Τζαννέττου νὰ ἔλθῃ μαζί μας τώρα τὴν ἄνοιξι στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ νὰ τοῦ δώσῃς ἕνα καράβι γιὰ νὰ ἰδῇ λίγο τὸν κόσμο.

— Θὰ εὐχαριστηθῶ ἂν τὸ θέλῃ κι' αὐτός, εἶπεν ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος.

— Τὸ θέλει καὶ τὸ ἐπιθυμεῖ, ἀπήντησαν.

Ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος εἶπε καὶ τοῦ ἑτοίμασαν ἀμέσως ἕνα λαμπρὸ καράβι καὶ τὸ ἐφόρτωσαν μὲ πολλὲς πραγματεῖες καὶ σημαῖες καὶ ὅπλα, ὅπως τοῦ ἔπρεπε. Τότε ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος ἐπρόσταξε τὸν ἀρχηγὸ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ καραβιοῦ νὰ ὑπακούουν τὸν Τζαννέττον εἰς ὅ,τι τοὺς διατάξῃ καὶ ὅ,τι ἐπιθυμήσῃ.

— Δὲν τὸν στέλνω, ἔλεγε, νὰ κερδήσῃ χρήματα ἀλλὰ νὰ ταξιδέψῃ καὶ νὰ ἰδῇ τὸν κόσμο.

Ὅταν ἔφθασεν ἡ ἡμέρα διὰ νὰ ξεκινήσουν, ὅλη ἡ Βενετία ἦλθε νὰ προπέμψῃ τὸν Τζαννέττο· χρόνια τώρα δὲν εἶχε βγῇ ἀπὸ τὸ λιμάνι ἔτσι ὤμορφο καὶ πλούσιο καράβι καὶ ὅλοι ἦσαν λυπημένοι ποῦ ἔφευγε. Αὐτὸς καὶ οἱ σύντροφοί του ἀπεχαιρέτησαν τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο καὶ ἔκαμαν πανιὰ γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

Ἐταξίδευαν τὰ τρία καράβια μέρες καὶ μέρες ὅταν ἕνα πρωΐ, πρὶν ξημερώσῃ εἶδε ὁ Τζαννέττος ἕνα κόλπον μὲ ὡραῖο λιμάνι. Ἠρώτησε τὸν πιλότον τὸ ὄνομα τοῦ λιμανιοῦ καὶ ὁ πιλότος τοῦ ἀπήντησε:

— Μεσσέρ, αὐτὸ τὸ μέρος ἀνήκει σὲ μιὰ χήρα εὐγενικιά, ποῦ πολλοὺς ἀφέντες ἀφάνισε.

— Καὶ πῶς; ἠρώτησε ὁ Τζαννέττος.

— Μεσσέρ, ἡ γυναῖκα αὐτὴ εἶναι νέα καὶ φιλάρεσκος καὶ ἔχει ἐπιβάλει ἕνα νόμον: ὅποιος φθάσῃ ἐδῶ, ἂν ἠμπορέσῃ νὰ τὴν κάνῃ δική του, θὰ τὴν πάρῃ καὶ γυναῖκα του καὶ θὰ ἐξουσιάζῃ τὸ λιμάνι καὶ ὅλη τὴ χώρα. Ἂν ὄχι, τότε θὰ χάνῃ ὅ τι ἔχει.

Ὁ Τζαννέττος ἐσκέφθηκε λίγο καὶ εἶπε:

— Κάμε ὅπως ξέρεις, μὰ θέλω νὰ μὲ βγάλῃς στὴ χώραν αὐτή.

— Μεσσέρ, σκεφθῆτε αὐτὸ ποῦ λέτε, γιατὶ πολλοὶ ἄρχοντες ποῦ ἐπῆγαν κατεστράφηκαν.

Ὁ Τζαννέττος εἶπε:

— Μὴ σὲ μέλῃ γιὰ τίποτε καὶ κάμε ἐκεῖνο ποῦ σὲ διατάσσω.

Καὶ ἔτσι ἔγινε. Τὸ καράβι ἐγύρισε ἀμέσως καὶ μπῆκε στὸν κόλπο χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσουν οἱ σύντροφοί του ἀπὸ τὰ ἄλλα καράβια.

Τὸ πρωΐ διεδόθη ἡ εἴδησις ὅτι ἕνα ὡραῖο καράβι ἔφθασε καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἐβγῆκε νὰ τὸ ἰδῇ. Ἡ χήρα ἔστειλε καὶ ἐμήνυσε τὸν Τζαννέτον. Ἐκεῖνος ἐπῆγε ἀμέσως καὶ τὴν ἐχαιρέτησε. Τὸν ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἠρώτησε ποῖος εἶναι, καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ἂν γνωρίζῃ τὸ ἔθιμον τοῦ τόπου. Ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε ναὶ καὶ ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ σκοπὸς τοῦ ἐρχομοῦ του.

— Καλῶς ὥρισες, λοιπόν. καὶ πάλι καλῶς ὥρισες, εἶπε ἡ χήρα.

Ὅλην τὴν ἡμέρα τοῦ ἀπέδωκε τὴς μεγαλήτερες τιμὲς καὶ ἐπροσκάλεσε διαφόρους ἄρχοντας ὑποτελεῖς της, διὰ νὰ τοῦ κρατήσουν συντροφιά. Οἱ ὡραῖοι τρόποι τοῦ Τζαννέττου, ἡ εὐπροσηγορία καὶ ἡ ὁμιλία του ἤρεσαν πολὺ εἰς ὅλους τοὺς βαρώνους, τόσον, ποῦ καθένας ἐρωτεύθηκε μαζί του καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἐχόρευαν. ἐτραγουδοῦσαν καὶ ἐώρταζαν εἰς τὸ παλάτι διὰ τὸν Τζαννέττο, γιατὶ ὅλοι ἐπιθυμοῦσαν νὰ γίνῃ κύριός των.

Ὅταν ἐβράδυασε, ἡ χήρα τὸν ἐπῆρε ἀπὸ τὸ χέρι, τὸν ὡδήγησε στὸ δωμάτιόν της καὶ τοῦ εἶπε:

—Μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι ἡ ὥρα τοῦ ὕπνου.

Ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε:

— Εἶμαι 'στὰς διαταγάς σας.

Ἀμέσως παρουσιάσθηκαν δύο νέες, ἡ μιὰ μὲ κρασιά, ἡ ἄλλη μὲ γκυκίσματα· καὶ ἡ ἀρχόντισσα εἶπε:

* Ἐκ τοῦ τελευταίως ἐκδοθέντος βιβλίου: Ouvrs Galantes des Conteurs Italiens.

— Ξέρω πῶς διψᾶτε πολύ· ὁρίστε.

Ὁ Τζαννέττος ἐπῆρε γλυκίσματα καὶ ἤπιε ἀπὸ τὸ κρασί, ποῦ εἶχε ὑπνωτικό.

Ὁ Τζαννέττος ποῦ δὲν ἤξευρε τίποτε, ἤπιε μισὸ ποτῆρι, διότι τοῦ ἤρεσε. Ἔπειτα ἐγδύθηκε καὶ ἐπλάγιασε. Μόλις ἐμπῆκε στὸ κρεββάτι ἀποκοιμήθηκε. Ἡ χήρα ἐπλάγιασε δίπλα του χωρὶς ἐκεῖνος νὰ ξυπνήση ἕως το πρωΐ. Εἶχε πιὰ περάσει ἡ ὡρισμένη ὥρα.

Ὅταν ἐξημέρωσε, ἡ χήρα ἐσηκώθηκε καὶ ἄρχισε νὰ ξεφορτώνη τὸ καράβι, γεμᾶτο ἀπὸ πλούσιες καὶ καλὲς πραγματεῖες· ὅταν ἐπέρασε ἡ ὡρισμένη ὥρα, αἱ γυναῖκες τῆς ἀρχόντισσας ἐπῆγαν καὶ ἐξύπνησαν τὸν Τζαννέτο, λέγοντάς του ὅτι ἔπρεπε νὰ φύγη μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, γιατὶ ἔχασε τὸ καράβι του καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχε μαζί του. Ἦτον ἐντροπιασμένος καὶ τοῦ ἐφάνηκε πῶς εἶχε κάμει κακό. Ἡ χήρα τοῦ ἔδωσε ἕνα ἄλογο καὶ χρήματα διὰ τὰ ἔξοδά του καὶ ἐπέστρεψε μελαγχολικὸς στὴ Βενετία. Ὅταν ἔφθασε, δὲν ἠθέλησε νὰ πάη στὸ σπίτι, τόσον ἐντρέπετο, καὶ τὴν νύκτα ἐπῆγε εἰς ἑνὸς φίλου του. Ἐκεῖνος ἀπόρησε ποῦ τὸν εἶδε καὶ τοῦ λέγει:

— Τζαννέττο, τί εἶναι αὐτά;

Ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε:

— Τὸ καράβι μου ἐχτύπησε τὴ νύχτα σ' ἕνα σκόπελο καὶ ἔγινε κομμάτια· ὁ καθένας ἐσώθηκε ὅπως ἠμπόρεσε. Ἐγὼ ἐπιάσθηκα ἀπὸ ἕνα ξύλο ποῦ μ' ἔφερε στὴν παραλία κ' ἐγύρισα ἐδῶ διὰ ξηρᾶς

Ὁ Τζαννέττος ἔμεινε μερικὲς ἡμέρες στὸ σπίτι τοῦ φίλου του, ὁ ὁποῖος ἐπῆγε ἕνα πρωΐ εἰς τοῦ μεσσὲρ Ἀνσάλδου καὶ τὸν εὑρῆκε πολὺ μελαγχολικόν. Ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος τοῦ εἶπε:

— Τόσο φοβοῦμαι μὴν πέθανε ὁ γυιός μου ἢ μὴ χάθηκε στὸ πέλαγος, ποῦ δὲν ἔχω ἡσυχία. Πῶς τὸν ἀγαποῦσα!

Ὁ νέος ἀπήντησε:

— Ξέρω ἐγὼ πῶς τὸ καράβι του ἐχάθηκε καί, μαζὶ μ' αὐτό, ὅ,τι εἶχε· μόνον αὐτὸς ἐσώθηκε.

— Ἂς εἶναι εὐλογημένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Φθάνει ποῦ εἶναι καλά, καὶ εἶμαι εὐχαριστημένος· δὲν μὲ μέλει γιὰ τὰ πράγματα ποῦ ἐχάθηκαν· ποῦ εἶνε ἐκεῖνος;

Ὁ νέος ἀπήντησε:

Εἶναι στὸ σπίτι μου.

Καὶ εὐθὺς ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος ἠθέλησε νὰ πάη νὰ τὸν ἰδῆ. Ἅμα τὸν εἶδε, ἔπεσε ἐπάνω του καὶ τὸν κατεφίλησε λέγοντας:

— Παιδί μου, δὲν πρέπει νὰ μ' ἐντρέπεσαι, δὲν εἶναι πρώτη φορὰ ποῦ πνίγονται καράβια· μὴ στενοχωριέσαι. Εἶμαι εὐχαριστημένος ποῦ ἐσὺ δὲν ἔπαθες τίποτε.

Καὶ τὸν πῆρε στὸ σπίτι μὲ λόγια παρηγορητικά. Ἡ εἴδησις διεδόθη εἰς ὅλην τὴν πόλιν καὶ ὅλοι ἐλυποῦντο διὰ τὰ συμβάντα.

Ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρό, ἐπέστρεψαν οἱ σύντροφοι τοῦ Τζαννέττου ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅλοι πλούσιοι. Ἅμα ἔφθασαν ἠρώτησαν διὰ τὸν Τζαννέττο καὶ ἔμαθαν, ὅλη τὴν ἱστορία. Ἔτρεξαν νὰ τὸν ἰδοῦν καὶ τοῦ εἶπαν:

— Πῶς σ' ἐχάσαμε; ποῦ ἐπῆγες; Τίποτε δὲν ἠμπορέσαμε νὰ μάθωμε γιὰ σένα· ὁλόκληρη μέρα σ' ἐζητούσαμε χωρὶς νὰ κατορθώσωμε νὰ σὲ ἀνακαλύψωμε. Ὅλο μας τὸ ταξίδι ἐπίκρανε αὐτὸ τὸ συμβάν, γιατὶ ἐνομίζαμε πῶς ἤσουν πεθαμένος.

Ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε:

— Ἕνας ἄνεμος ἐναντίος ἔσπασε τὸ καράβι μου ἐπάνω σ' ἕνα σκόπελο καὶ μόλις κατώρθωσα νὰ σωθῶ.

Αὐτὰ διηγήθη ὁ Τζαννέττος διὰ νὰ κρύψη τὸ σφάλμα του. Καὶ ὅλοι μαζὶ ἐώρτασαν τὴν σωτηρίαν του εὐχαριστοῦντες τὸν Θεόν.

— Τὴν ἐρχόμενη ἄνοιξι, εἶπαν, μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ, θὰ κερδίσωμε ὅ,τι ἔχασες αὐτὴ τὴ φορά· τώρα ἂς διασκεδάσωμε καὶ ἂς περιμένωμε.

Καὶ διεσκέδαζαν περιμένοντες ὅπως καὶ ἄλλοτε. Ἀλλ' ὁ Τζαννέττος ἐσκέπτετο μόνον πῶς νὰ ἐπιστρέψη ἐκεῖ καὶ ἔκαμνε σχέδια λέγοντας:

— Ἢ θὰ τὴν πάρω γυναῖκα μου ἢ θὰ πεθάνω.

Δὲν ἠμποροῦσε νὰ διασκεδάση. Ὅταν τὸν ἔβλεπε ἔτσι λυπημένον ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος, συχνὰ τοῦ ἔλεγε:

— Μὴ σὲ μέλη, ἔχομε τόσα πλούτη ποῦ μποροῦμε νὰ ζήσωμε πολὺ καλά.

— Τότε μόνον θὰ εἶμαι εὐχαριστημένος, ἀπεκρίνετο ὁ Τζανέττος, ὅταν ἠμπορέσω νὰ ξανακάνω αὐτὸ τὸ ταξίδι.

Τότε ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος, βλέποντας τὴν ἐπιμονήν του, ἅμα ἦλθε πάλιν ὁ καιρός, τοῦ ἔδωσε ἕνα καινούργιο καράβι μὲ περισσότερες καὶ πλουσιώτερες πραγματεῖες, ποῦ ἐστοίχισαν τὸ μεγαλείτερον μέρος τῆς περιουσίας του. Ὅταν οἱ φίλοι του ἑτοίμασαν τὰ καράβια των, ἐσήκωσαν τὰ πανιὰ κ' ἐξεκίνησαν μὲ τὸν Τζαννέττο.

Ἐταξίδευαν μέρες ὁλόκληρες καὶ ὁ Τζαννέτος ἐπερίμενε νὰ ἰδῆ τὸ λιμάνι, ποῦ τὸ ἔλεγαν λιμάνι τῆς Κυρίας τοῦ Μπελμόντε.

Ἔφθασαν μιὰ νύκτα ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι καὶ ὁ Τζαννέττος τὸ ἀνεγνώρισε. Ἐγύρισε ἀμέσως τὰ πανιὰ καὶ τὸ τιμόνι καὶ μπῆκε στὸ λιμάνι, χωρὶς οἱ φίλοι του νὰ τὸ ἐννοήσουν. Ἡ χήρα ὅταν ἐξύπνησε τὸ πρωΐ καὶ ἀνεγνώρισε τῆς σημαῖες τοῦ πλοίου, ἠρώτησε μιὰν ἀπὸ τῆς σκλάβες της:

— Γνωρίζεις αὐτὲς τῆς σημαῖες;

— Κυρία, μοῦ φαίνεται πῶς εἶνε τὸ καράβι ποῦ ἦλθε πέρυσι καὶ μᾶς ἔφερε τόσα πλούτη.

— Βέβαια αὐτὸ εἶναι· καὶ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ ἐρωτευμένος μαζί μου ὁ ἄνθρωπος αὐτός, γιατὶ ποτέ, κανένας δὲν ἦρθε δυὸ φορὲς ἐδῶ.

Ἡ σκλάβα εἶπε:

— Ποτὲ δὲν εἶδα ἄρχοντα πιὸ εὐγενικὸ καὶ χαριτωμένο.

Ἡ χήρα ἔστειλε πολλοὺς ἱπποκόμους καὶ ὑπηρέτας νὰ τὸν δεχθοῦν μὲ μεγάλες τιμές.

Ὁ Τζαννέτος ἦλθε στὸ παλάτι καὶ παρουσιάσθηκε εἰς τὴν Κυρίαν. Ὅταν ἐκείνη τὸν εἶδε ἔτσι χαρούμενον, τὸν ἐφίλησε καὶ ἐκεῖνος μὲ πολὺν σεβασμὸν τὴν ἐφίλησεν ἐπίσης. Κ' ἐπροσκάλεσε ἡ Κυρία πολλοὺς εὐγενεῖς καὶ ἀρχόντισσες, κ' ἐπέρασεν ἔτσι ὅλη ἡ ἡμέρα μέσα σὲ χαρὰ γιὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Τζαννέτου. Ὅλοι σχεδὸν οἱ βαρῶνοι ἦσαν στενοχωρημένοι, γιατὶ ὅλοι τὸν ἤθελαν γιὰ κύριόν τους, τόση ἦτον ἡ χάρις του καὶ ἡ ἀρχοντιά του καὶ ὅλες ἡ γυναῖκες ἦταν ἐρωτευμένες μαζί του βλέποντάς τον νὰ ὁδηγῆ τόσον ὡραῖα τὸν χορὸ καὶ νὰ ἔχη πάντοτε τόσο εὔθυμον πρόσωπο. Ὅλοι ἔλεγαν πῶς εἶναι γυιὸς μεγάλου ἄρχοντα. Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τοῦ ὕπνου, ἡ Κυρία ἔπιασε τὸν Τζαννέτον ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοῦ εἶπε:

— Πᾶμε ν' ἀναπαυθοῦμε.

Ἐπῆγαν στὴν κρεββατοκάμαρα καὶ ἐκάθησαν, καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ ἐφάνηκαν δύο νέες μὲ κρασιὰ καὶ γλυκίσματα. Ἤπιαν, ἔφαγαν κ' ἐμπῆκαν στὸ κρεββάτι ὅπου ὁ Τζαννέττος ἀμέσως ἀποκοιμήθηκε. Ἡ χήρα ἐπλάγιασε δίπλα του. Ὁ Τζαννέτος δὲν ἐξύπνησε ὅλη τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν ἐξημέρωσε, διέταξεν ἡ χήρα νὰ ξεφορτώσουν τὸ καράβι.

Ὁ Τζαννέττος ἐξύπνησε, μὰ εἶχε περάσει ἡ ὡρισμένη ὥρα. Ἦτον μόνος. Ἐσήκωσε τὰ μάτια καὶ εἶδε πῶς ἡ ἡμέρα εἶχε προχωρήσει· ἐσηκώθηκε ντροπιασμένος. Τοῦ ἔδωσαν τότε ἕνα ἄλογο καὶ χρήματα διὰ τὰ ἔξοδά του καὶ τοῦ εἶπαν: «Πήγαινε», καὶ ἐκεῖνος γεμᾶτος ἐντροπὴ καὶ μελαγχολικὸς ἀνεχώρησε καὶ δὲν ἐσταμάτησε ἡμέρες ὁλόκληρες ὡς ποῦ ἔφθασε στὴ Βενετία. Ἐπῆγε τὴν νύκτα στοῦ φίλου του. Ἐκεῖνος ξαφνίσθηκε καὶ τοῦ εἶπε:

— Ππᾶ! τί εἶναι πάλι αὐτό;

Ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε:

— Εἶμαι ἄτυχος. Καταραμένη νὰ εἶναι ἡ ὥρα ποῦ ἐπήγαινα σ' αὐτὴ τὴ χώρα.

— Βέβαια, ἠμπορεῖς νὰ τὴν καταρασθῆς, εἶπε ὁ φίλος του, ἀφοῦ κατέστρεψες τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο, ποῦ ἦτον ὁ πιὸ μεγάλος καὶ ὁ πιὸ πλούσιος χριστιανὸς ἔμπορος καὶ ἀκόμα ἡ ντροπὴ εἶνε μεγαλείτερη ἀπὸ τὴ ζημιά.

Ὁ Τζαννέττος ἔμεινε μερικὲς ἡμέρες εἰς τοῦ φίλου του καὶ ἤθελε νὰ ἐπιστρέψη στὴ Φλωρεντία χωρὶς νὰ εἰδοποιήση τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο. Τέλος ἀποφάσισε νὰ πάη νὰ τὸν ἰδῆ. Ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος, ὅταν τὸν εἶδε, ἔτρεξε νὰ τὸν ἀγκαλιάση λέγοντας:

Καλό 'στονε τὸ γυιό μου!

Ὁ Τζαννέττος τὸν ἐφίλησε κλαίοντας καὶ ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος εἶπε:

Ξέρεις, Τζαννέττο; Μὴν ἔχης καμμιὰν ἀνησυχία, φθάνει ποῦ σὲ ξαναεῖδα, εἶμαι εὐχαριστημένος, ἔχω ἀκόμα ἀρκετὰ νὰ ζήσωμε ἥσυχα. Ἔτσι εἶναι ἡ θάλασσα· σ' ἄλλους δίνει, ἀπ' ἄλλους παίρνει.

Ἡ εἴδησις ἔτρεξε ὅλη τὴ Βενετία καὶ ὅλοι ἔλεγαν τὴν λύπη τους διὰ τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο. Ὁ Ἀνσάλδος ἐπούλησε πολλὰ κτήματά του διὰ νὰ πληρώση τῆς πραγματεῖες ποῦ ἐχάθηκαν. Ἀργότερα ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν οἱ σύντροφοι τοῦ Τζαννέττου μὲ πολλὰ πλούτη καὶ ἔμαθαν πῶς ὁ Τζαννέττος εἶχε ναυαγήσει μὲ τὸ καράβι του. Ὅλοι ἔμειναν ἔκπληκτοι.

— Ποτὲ δὲν εἴδαμε τέτοιο παράδοξο πρᾶμα, εἶπαν.

Καὶ ἐπῆγαν εἰς τοῦ μεσσὲρ Ἀνσάλδου καὶ χαρούμενοι εἶπαν:

— Μεσσέρ, μὴ στενοχωρῆσθε, τὸ ἐρχόμενον ἔτος θὰ ἐργασθοῦμε γιὰ σᾶς, γιατὶ ἐμεῖς σχεδὸν ἐπροξενήσαμε τὸ κακὸ αὐτό. Ἐμεῖς παρεκινήσαμε τὸν Τζαννέττο τὴν πρώτη φορὰ νὰ ἔλθη μαζί μας. Μὴ φοβῆσθε καθόλου καὶ ὅ,τι ἔχομε εἶναι δικό σας.

Ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος τοὺς εὐχαρίστησε καὶ εἶπε ὅτι ἔχει ἀκόμη ἀρκετὰ διὰ νὰ ζήση μὲ τὸν Τζαννέττο.

Ἀλλ' ὁ Τζαννέττος ἦτον ὁλημερὶς σκεπτικὸς καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ διασκεδάση. Ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος τὸν ἠρώτησε τί ἔχει. Ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε:

— Ποτέ μου δὲν θὰ εἶμαι εὐχαριστημένος ἂν δὲν ξανακερδήσω ὅ,τι ἔχασα.

Ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος εἶπε:

— Παιδί μου, δὲν θέλω νὰ ξαναφύγῃς· καλλίτερα εἶναι νὰ μείνωμε μὲ τὰ λίγα ποῦ ἔχομε παρὰ νὰ πᾶμε νὰ τὰ κινδυνεύσωμε.

Ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε:

— Εἶμαι ἀποφασισμένος νὰ κάμω ὅ,τι ἠμπορέσω, γιατὶ θὰ ἤμουν πάντα ντροπιασμένος νὰ μείνω σ' αὐτὴ τὴ θέσι.

Τότε ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος, βλέποντας τὴν ἐπιμονὴ του, ἀποφάσισε νὰ πουλήσῃ ὅ,τι εἶχε στὸν κόσμο καὶ ν' ἁρματώσῃ ἀκόμη ἕνα καράβι γιὰ τὸν βαφτισιμιό του. Ἐπούλησε πραγματικῶς ὅλα, καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔμεινε μὲ τὸ ν' ἁρματώσῃ ἕνα ὡραιότατο καράβι καὶ νὰ τὸ φορτώσῃ μὲ πραγματεῖες. Ἐπειδὴ τοῦ ἔλειπαν δέκα χιλιάδες δουκάτα, ἐπῆγε εἰς τὸ Μέστρι, εἰς ἕνα Ἑβραῖον, ὅπου τοῦ τὰ ἐδάνεισε μὲ τὴν συμφωνίαν: ἂν δὲν τὰ ἐπιτρέψῃ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἕως τοῦ ἁγίου - Ἰωάννου τὸν ἐρχόμενον Ἰούνιον, νὰ τοῦ παίρνῃ ὁ Ἑβραῖος μιὰ λίτρα κρέας ἀπ' ὅ,τι μέρος τοῦ σώματος θελήσῃ αὐτός. Καὶ ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος ἐδέχθηκε. Ὁ Ἑβραῖος ἔκαμε ἐπίσημον συμβόλαιον μὲ μάρτυρας καὶ ἔλαβε ὅλα τὰ μέτρα του διὰ νὰ εἶναι ἀσφαλισμένος. Τότε τοῦ ἐμέτρησε δέκα χιλιάδες δουκάτα χρυσᾶ καὶ μ' αὐτὰ ἐπλήρωσε ὅ,τι ἐχρειάζετο, ποῦ ἂν καὶ τὰ δύο ἄλλα καράβια ἦσαν ὡραῖα, τὸ ἰδικόν του ἦτο ἀκόμη πλουσιώτερο. Οἱ σύντροφοί του ἐφόρτωσαν καὶ αὐτοὶ τὰ καράβια των μὲ τὸν σκοπόν, ὅ,τι κερδήσουν νὰ τὸ δώσουν τοῦ Τζαννέττου.

Ὅταν ἦλθε ὁ καιρὸς νὰ φύγουν, τὴν ὥρα ποῦ ἤθελαν νὰ ξεκινήσουν, ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος εἶπε τοῦ Τζαννέττου:

Παιδί μου, φεύγεις καὶ ξέρεις τὴν ὑποχρέωσι ποῦ ἐπῆρα. Μιὰ χάρι σοῦ ζητῶ: ἂν τύχῃ καὶ σοῦ συμβῇ τίποτε, σὲ παρακαλῶ νὰ ἔλθῃς ὀπίσω νὰ σὲ ξαναϊδῶ καὶ ἔτσι νὰ πεθάνω εὐχαριστημένος.

Ὁ Τζαννέττος τοῦ ἀπήντησε:

— Μεσσὲρ Ἀνσάλδο, θὰ κάνω ὅ,τι πρέπει νὰ σᾶς εὐχαριστήσω.

Ὁ Μεσσὲρ Ἀνσάλδος τοῦ ἔδωκε τὴν εὐχήν του καὶ ὁ Τζαννέττος ἀνεχώρησε.

Οἱ δύο φίλοι του ἐπρόσεχαν διαρκῶς τὸ πλοῖον τοῦ Τζαννέττου, μὰ ἐκεῖνος ἦτον πάντα ἕτοιμος ν' ἀράξῃ στὸ λιμάνι τοῦ Μπελμόντε καὶ τὰ κατάφερε τόσον καλὰ μὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς ναύτας του, ποῦ μιὰ νύκτα ὡδήγησε τὸ καράβι εἰς τὸ λιμάνι τῆς Κυρίας. Τὸ πρωΐ, ὅταν ἔφεξε ἡ ἡμέρα, οἱ σύντροφοί του ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο πλοῖα, κυττάζοντας γύρω δὲν εἶδαν πουθενὰ τὸ πλοῖον τοῦ Τζαννέττου καὶ εἶπαν μεταξύ των: «χωρὶς ἄλλο τὸν κυνηγᾷ ἡ ἀτυχία».

Καὶ ἀποφάσισαν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν δρόμον των, μὴ γνωρίζοντες τί συμβαίνει.

Τὸ πλοῖον ἐμπῆκε στὸ λιμάνι καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἦλθε νὰ τὸ ἰδῇ, ὅταν ἔμαθε ὅτι ὁ Τζαννέττος ἐπέστρεψε καὶ πάλιν. Ὅλοι ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν:

— Κάποιου μεγάλου γυιὸς θὰ εἶναι γιὰ νἄρχεται κάθε χρόνο μὲ τόσες πραγματεῖες καὶ τόσον ὡραῖα καράβια. Ὁ θεὸς νὰ δώσῃ νὰ γίνῃ κύριός μας.

Ὅλοι οἱ μεγάλοι τῆς χώρας, οἱ ἱππόται καὶ οἱ βαρῶνοι ἐπῆγαν νὰ τὸν ἰδοῦν καὶ εἰδοποίησαν καὶ τὴν Κυρίαν ὅτι ξαναῆλθε. Ἐκείνη ἐβγῆκε στὸ παράθυρο τοῦ παλατιοῦ της, εἶδε τὸ ὡραῖο καράβι καὶ ἀνεγνώρισε τὴς σημαῖες. Καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν της λέγοντας:

— Χωρὶς ἄλλο ἔχω νὰ κάνω μὲ μεγάλον ἄνθρωπο, γιατὶ πλουτίζει τὸν τόπο μας.

Καὶ ἔστειλε νὰ τὸν ζητήσῃ.

Ὁ Τζαννέττος ἐπῆγε, ἐχαιρετήθηκαν κ' ἐφιλήθηκαν, καὶ ὅλη ἡ ἡμέρα ἐπέρασε εὔθυμη καὶ χαρωπή. Πρὸς τιμὴν τοῦ Τζαννέττου ἔγιναν ἀγῶνες ἱππευτικοί. Πολλοὶ βαρῶνοι καὶ ἱππόται ἔλαβαν μέρος καὶ ὁ Τζαννέττος ἠθέλησε ἐπίσης ν' ἀγωνισθῇ. Ὅλος ὁ κόσμος τὸν ἐθαύμασε· τόσον καλὰ ἵππευε καὶ ἀγωνίσθηκε, καὶ ἤρεσε τόσον εἰς ὅλους τοὺς βαρώνους ποῦ ὅλοι ηὔχοντο νὰ γίνῃ κύριός των.

Ὅταν ἐβράδυασε, ἡ χήρα ἐπῆρε τὸν Τζαννέττον ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τοῦ εἶπε:

— Πᾶμε ν' ἀναπαυθοῦμε.

Τὴν ὥρα ποῦ ἔμπαινε ὁ Τζαννέττος εἰς τὸ δωμάτιον, μία τὴς ἀπὸ σκλάβες τῆς Κυρίας, ποῦ τὸν ἐλυπήθηκε, τὸν ἐπλησίασε καὶ τοῦ εἶπε σιγά:

— Καμώσου πῶς πίνεις, μὰ μὴν πιῇς ἀπόψε.

Ὁ Τζαννέττος ἄκουσε αὐτὰ τὰ λόγια καὶ ἐμπῆκε. Ἡ χήρα τοῦ εἶπε:

— Θὰ διψᾶτε χωρὶς ἄλλο, ἐλᾶτε νὰ πιῆτε πρὶν νὰ πλαγιάσετε.

Καὶ ἀμέσως δύο νέες, ποῦ ἔμοιαζαν σὰν ἄγγελοι, ἐπροχώρησαν μὲ κρασιὰ καὶ γλυκίσματα καθὼς ἦταν συνήθεια καὶ τοῦ ἐπρόσφεραν νὰ πιῇ.

Ὁ Τζαννέττος εἶπε:

— Ποιὸς δὲν θὰ ἔπινε βλέποντας τόσον ὡραῖες νέες;

Καὶ ἡ χήρα ἄρχισε νὰ γελᾷ. Ὁ Τζαννέττος ἐπῆρε τὸ ποτῆρι καὶ κάμνοντας πῶς πίνει ἔχυσε τὸ κρασὶ στὸν κόρφο του. Ἐκείνη ἐνόμισε πῶς τὸ ἤπιε καὶ εἶπε μέσα της. «Θὰ ξαναφέρῃς κι' ἄλλο καράβι, γιατὶ ἐτοῦτο εἶνε χαμένο».

— Ὁ Τζαννέττος ἐπλάγιασε καὶ ἦτον πολὺ χαρούμενος καὶ τοῦ ἐφαίνετο πῶς χίλια χρόνια περνοῦσαν ὡς νὰ ἔλθῃ ἡ εὐλογημένη στιγμή. Καὶ ἔλεγε μέσα του:

— Χωρὶς ἄλλο τὴν ἔπιασα στὰ δίχτυα μου. Ἔκαμε τὸν λογαριασμὸ χωρὶς τὸν ξενοδόχο.

Καὶ κάμνοντας τὸν κοιμισμένον ἄρχισε νὰ ροχαλίζῃ. Ἡ Κυρία ἐσκέφθηκε: ὡραῖα! Καὶ ἐπλάγιασε δίπλα του. Ἐκεῖνος τὴν ἀγκάλιασε καὶ εἶπε:

— Εἶσαι δική μου ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸ ποῦ σ' ἐποθοῦσα.

Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ γάμου τοὺς εὐλόγησε καὶ τὸ πρωΐ πρὶν ξημερώσῃ, ἐπροσκάλεσε ὅλους τοὺς βαρώνους καὶ τοὺς ἱππότας καὶ τοὺς πολίτας καὶ τοὺς εἶπε:

— Χαρῆτε! Ὁ Τζαννέττος εἶναι κύριός σας.

Καὶ ἀμέσως ὅλη ἡ χώρα ἄρχισε νὰ φωνάζῃ: Ζῆτω ὁ ἡγεμών, ζήτω ὁ ἡγεμών. Καὶ οἱ καμπάνες καὶ τὰ ὄργανα ἄρχισαν ν' ἀναγγέλλουν τὴν ἑορτήν. Ἐμήνυσαν ὅλους τοὺς εὐγενεῖς ποῦ ἦσαν ἔξω ἀπὸ τὸ παλάτι λέγοντας:

Ἐλᾶτε νὰ ἰδῆτε τὸν ἄρχοντά σας.

Καὶ ἄρχισε μεγάλη καὶ ὡραία ἑορτή. Ὅταν ὁ Τζαννέττος παρουσιάσθηκε, ἐχειροτονήθηκε ἱππότης καὶ ἐκάθησε στὸν θρόνο.

Τοῦ ἔδωκαν τὸ σκῆπτρον καὶ τὸν ὠνόμασαν ἡγεμόνα θριαμβευτικώτατα.

Ὅταν ὅλοι οἱ εὐγενεῖς καὶ ἡ ἀρχόντισσες ἦλθαν στὸ παλάτι, ἔγινε ὁ γάμος μὲ τόσην χαρὰν ποῦ δὲν εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν φανταστῇ. Ὅλοι οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ βαρῶνοι τῆς χώρας ἦλθαν εἰς τὰς ἑορτὰς νὰ χορέψουν, νὰ τραγουδήσουν, νὰ εὐθυμήσουν. Ὁ μεσσὲρ Τζαννέττος, σὰν ἄρχοντας ποῦ ἦταν, ἄρχισε νὰ μοιράζῃ τὰ μεταξωτὰ καὶ τὰ ἄλλα πλούσια πράγματα ποῦ εἶχε φέρει μαζί του. Ἔπειτα ἦτον αὐστηρὸς καὶ δίκαιος εἰς ὅλους, ἀπὸ τὸν μεγαλείτερον ἕως τὸν μικρότερο.

Ἔζοῦσε ἔτσι μὲ χαρὰ καὶ εὐθυμία χωρὶς νὰ σκέπτεται οὔτε νὰ ἐνθυμῆται τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο τὸν δυστυχισμένο, ποῦ εἶχε δανεισθῆ τὴς δέκα χιλιάδες δουκάτα ἀπὸ τὸν Ἑβραῖον.

Μιὰν ἡμέρα, ποῦ ἐστέκετο ὁ Τζαννέττος στὸ παράθυρο μὲ τὴν γυναῖκα του, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν πλατεῖα μιὰ λαμπαδηφορία. Τότε ὁ μεσσὲρ Τζαννέττος ἠρώτησε:

— Τί σημαίνει αὐτό;

Ἐκείνη ἀπήντησε:

— Εἶναι ἐργάτες καὶ πᾶνε νὰ κάμουν προσφορὰ στὸν ἅι-Γιάννη ποῦ ἑορτάζει σήμερα.

Τότε ὁ Τζαννέττος ἐνθυμήθηκε τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο, ἀνεστέναξε καὶ ἐχλώμιανε. Ἐπήγαινε μπρὸς-πίσω στὸ δωμάτιον καὶ ἡ γυναῖκα του τὸν ἠρώτησε τί ἔχει. Ὁ Τζαννέττος ἀποκρίθηκε.

— Τίποτε.

Τότε ἐκείνη ἄρχισε νὰ τὸν ἐξετάζῃ λέγοντας:

— Κάτι ἔχεις χωρὶς ἄλλο καὶ μοῦ τὸ κρύβεις.

Καὶ τόσον ἐπέμενε ποῦ ἐκεῖνος τῆς διηγήθη τὸν τρόπον ποῦ εἶχε δανεισθῆ ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος τῆς δέκα χιλιάδες δουκάτα.

Καὶ σήμερα λήγει ἡ προθεσμία, εἶπεν ὁ Τζαννέττος· πόσο λυποῦμαι νὰ πεθάνῃ ἐξ αἰτίας μου ὁ πατέρας μου, γιατὶ ἂν δὲν πληρώσῃ σήμερα, θὰ τοῦ πάρουν μιὰ λίτρα κρέας ἀπὸ τὸ σῶμα του.

Ἡ γυναῖκα του εἶπε:

— Μεσσέρ, καβαλλίκεψε ἀμέσως ἕνα ἄλογο καὶ πάρε τὸν δρόμο τῆς στεριᾶς ποῦ εἶναι πιὸ κοντινὸς καὶ ὅσους ἀνθρώπους θέλεις καὶ ἑκατὸ χιλιάδες δουκάτα καὶ μὴ σταματήσῃς πρὶν φθάσῃς στὴ Βενετία. Ἂν ὁ πατέρας σου δὲν εἶναι πεθαμένος, προσπάθησε νὰ μᾶς τὸν φέρῃς ἐδῶ.

Ὁ Τζαννέττος διέταξε νὰ σαλπίσουν, ἐκαβαλίκεψε μὲ εἴκοσι ἀνθρώπους του, ἐπῆρε μαζί του πολλὰ χρήματα κ' ἐκίνησε γιὰ τὴ Βενετία.

Μὰ ἡ προθεσμία εἶχε λήξει καὶ ὁ Ἑβραῖος ἐπέτυχε νὰ συλληφθῇ ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος διὰ νὰ τοῦ πάρῃ μιὰ λίτρα κρέας. Ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος τὸν παρακάλεσε νὰ ἀναβάλῃ τὸν θάνατόν του μερικὲς ἡμέρες διὰ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἰδῇ τὸν Τζαννέττο του ἂν ἐπέστρεφε. Ὁ Ἑβραῖος εἶπε:

— Εὐχαρίστως σοῦ παραχωρῶ τὴς λίγες ἡμέρες ποῦ μοῦ ζητᾷς· μὰ καὶ χίλιοι Τζαννέττοι νὰ ἔλθουν, θὰ σοῦ πάρω τὴ λίτρα ποῦ ἔχομε συμφωνήσει.

Ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος ἀπήντησε πῶς ἦταν σύμφωνος. Ὅλη ἡ Βενετία ὁμιλοῦσε διὰ τὸ συμβὰν μὲ πολλὴν θλίψιν καὶ πολλοὶ ἔμποροι ἐσυμφώνησαν νὰ πληρώσουν τὸ χρέος του.

Ὁ Ἑβραῖος δὲν ἐπείσθηκε· ἤθελε νὰ πεθάνῃ τὸν ἄνθρωπον διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ λέγῃ ὅτι ἐσκότωσε τὸν μεγαλείτερον χριστιανὸ ἔμπορο.

Ἐνόσῳ λοιπὸν ἔτρεχε στὴ Βενετία ὁ Τζαννέττος, ἡ γυναῖκα του, ντυμένη δικαστής, ἔφυγε κατόπι του μὲ δύο ὑπηρέτας. Φθάνοντας στὴ Βενετία, ὁ μεσσὲρ Τζαννέττος ἐπῆγε εἰς τοῦ Ἑβραίου καὶ χαρούμενος ἐφίλησε τὸν μεσ-

σὲρ Ἀνσάλδο. Ἔπειτα εἶπε τοῦ Ἑβραίου πῶς ἤθελε νὰ τοῦ δώσῃ τὰ χρήματά του καὶ ἀκόμα περισσότερα ἂν ἦτον ἀνάγκη. Ὁ Ἑβραῖος ἀπήντησε ὅτι δὲν ἤθελε τὰ χρήματα, ἀφοῦ δὲν τὰ ἔλαβε εἰς τὴν προθεσμίαν, καὶ ὅτι ἤθελε νὰ πάρῃ μιὰ λίτρα κρέας τοῦ μεσσὲρ Ἀνσάλδου. Τότε ἔγιναν πολλαὶ συζητήσεις. Ὅλοι ἔδιδαν ἄδικον εἰς τὸν Ἑβραῖον, ἀλλά, ἐπειδὴ ἡ Βενετία ἐφημίζετο χώρα δικαιοσύνης, καὶ ὁ Ἑβραῖος εἶχε κατὰ τύπους δίκαιο, κανεὶς δεν ἐτολμοῦσε ν' ἀντιτείνῃ καὶ μόνον μὲ τὰς παρακλήσεις ἠμποροῦσαν κάτι νὰ κάμουν. Ὅλοι οἱ ἔμποροι τῆς Βενετίας λοιπὸν ἦλθαν νὰ τὸν ἱκετεύσουν μολονότι αὐτὸς ἦταν σκληρότερος ὁλοένα. Ὁ Τζαννέττος ἠθέλησε νὰ τοῦ δώσῃ εἴκοσι χιλιάδες δουκάτα, ὁ Ἑβραῖος δὲν ἐδέχθηκε. Ὁ Τζαννέττος ἔφθασε στὴς τριάντα χιλιάδες, ἔπειτα στὴς σαράντα, ἔπειτα στὴς πενῆντα καὶ τέλος στὴς ἑκατὸ χιλιάδες.

Ὁ Ἑβραῖος εἶπε:

— «Ξέρεις τί συμβαίνει· καὶ ἄλλα ἀκόμη νὰ μοῦ δώσῃς, δὲν θὰ τὰ πάρω, θέλω νὰ κάνω ὅ τι λέγει ὁ νόμος.

Ἔτσι ἦταν ἡ ὑπόθεσις ὅταν ἔφθασε στὴ Βενετία ἡ γυναῖκα τοῦ Τζαννέττου ντυμένη δικαστής. Ἐπῆγε εἰς ἕνα πανδοχεῖον. Ὁ ξενοδόχος ἠρώτησε τὸν ὑπηρέτη:

— Ποιὸς εἶναι ὁ ἀφέντης σου;

Ὁ ὑπηρέτης, ποῦ εἶχε διαταγὴν τί νὰ ἀπαντήσῃ ὅταν θὰ τὸν ἐρωτοῦσαν, εἶπε:

— Εἶναι νέος δικαστής, ποῦ ἐσπούδασε στὴ Μπολόνια καὶ ἐπιστρέφει στὴ χώρα του.

Ὁ ξενοδόχος τότε τὸν ἐδέχθηκε μὲ πολλὲς τιμές. Στὸ τραπέζι ὁ δικαστὴς ἠρώτησε τὸν ξενοδόχο:

— Πῶς κυβερνᾶται ἡ πόλις σας;

— Μεσσέρ, τοῦ ἀπήντησε ὁ ξενοδόχος, ὑπάρχει ἐδῶ μεγάλη δικαιοσύνη.

Ὁ δικαστὴς εἶπε:

— Καὶ πῶς αὐτό;

— Νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ, μεσσέρ, ἀπήντησε ὁ ξενοδόχος. Ἦλθε στὴ χώρα μας ἀπὸ τὴ Φλωρεντία ἕνας νέος Τζαννέττος νὰ ἰδῇ ἕνα συγγενῆ του ποῦ ὀνομάζεται μεσσὲρ Ἀνσάλδος. Ἦταν τόσο καλὸς καὶ εἶχε τόσο καλοὺς τρόπους ποῦ ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἦταν ἐρωτευμένοι μαζί του. Ποτὲ δὲν ἤρθε ἐδῶ ἄνθρωπος τόσον εὐπροσήγορος. Ὁ ἀνάδοχός του λοιπὸν τρεῖς φορὲς τοῦ ἁρμάτωσε ἀπὸ ἕνα καράβι, πολὺ μεγάλης ἀξίας, καὶ κάθε φορὰ ἦταν τόσον ἄτυχος ποῦ γιὰ τὸ τελευταῖο δὲν εἶχε ἀρκετὰ χρήματα καὶ ἐδανείσθηκε ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος δέκα χιλιάδες δουκάτα ἀπὸ ἕναν Ἑβραῖο, μὲ τὴ συμφωνία ἂν δὲν τὰ πλήρωνε ὕστερα ἀπὸ ἕνα ἔτος τὴν ἡμέρα τοῦ ἅι-Γιάννη, νὰ τοῦ παίρνῃ ὁ Ἑβραῖος μιὰ λίτρα κρέας ἀπὸ τὸ σῶμα του, σὲ ὅποιο μέρος ἤθελε. Τώρα, ὁ εὐλογημένος νέος ἐγύρισε ὀπίσω καὶ γιὰ τὴς δέκα χιλιάδες δουκάτα ἠθέλησε νὰ δώσῃ ἑκατὸ χιλιάδες, μὰ ὁ κακὸς Ἑβραῖος δὲν δέχεται. Ὅλοι οἱ πλούσιοι τῆς χώρας ἐπῆγαν νὰ τὸν παρακαλέσουν, τοῦ κάκου.

Ὁ δικαστὴς ἀπήντησε:

— Εὔκολα τελειώνει αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις.

— Ἂν θέλῃς νὰ τὴν τελειώσῃς καὶ νὰ μὴν πεθάνῃ ὁ καλὸς αὐτὸς ἄνθρωπος, θὰ κερδήσῃς τὴν εὔνοια καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ πιὸ ἐνάρετου νέου ποῦ γεννήθηκε ποτέ, καὶ ὅλου ἐδῶ τοῦ κόσμου.

Τότε ὁ δικαστὴς ἐδημοσίευσε ἀγγελίας ὅτι ἀναλαμβάνει νὰ ἐξομαλύνῃ κάθε ὑπόθεσιν.

Ἤκουσε λοιπὸν ὁ Τζαννέττος νὰ ὁμιλοῦν διὰ τὸν δικαστὴν καὶ εἶπε τοῦ Ἑβραίου.

— Πᾶμε σ' αὐτὸν τὸν δικαστή.

Ὁ Ἑβραῖος εἶπε:

— Πηγαίνομε, μὰ ὅ,τι καὶ νὰ γίνῃ, εἶναι δικαίωμά μου νὰ κάνω ὅ,τι γράφει ὁ νόμος.

Ἔφθασαν ἐμπρὸς στὸν δικαστὴ καὶ τὸν ἐχαιρέτησαν μὲ σεβασμό. Ὁ δικαστὴς ἀνεγνώρισε τὸν μεσσὲρ Τζαννέττο, ἀλλ' ὁ μεσσὲρ Τζαννέττος δὲν ἀνεγνώρισε τὸν δικαστή, διότι εἶχε ἀλλάξει μὲ βότανα τὸ πρόσωπόν του. Ὁ μεσσὲρ Τζαννέττος καὶ ὁ Εβραῖος εἶπαν καθένας ὅ,τι εἶχε νὰ εἰπῇ καὶ ὁ δικαστὴς ἐπῆρε τὰ χαρτιά, τὰ ἐδιάβασε καὶ εἶπε τοῦ Ἑβραίου:

— Πάρε τὴς ἑκατὸ χιλιάδες δουκάτα καὶ ἐλευθέρωσε τὸν τίμιον αὐτὸν ἄνθρωπο, ποῦ πάντα θὰ σὲ εὐγνωμονῇ.

Ὁ Ἑβραῖος ἀπήντησε:

— Τίποτε δὲν κάνω.

Ὁ δικαστὴς εἶπε:

— Σοῦ τὸ λέω γιὰ τὸ καλό σου.

Ἀλλ' ὁ Ἑβραῖος δὲν ἤθελε τίποτε ν' ἀκούσῃ. Ἐσυμφώνησαν λοιπὸν κ' ἐπῆγαν εἰς τὸ μέρος ὅπου δικάζονται αὐταὶ αἱ ὑποθέσεις. Ὁ δικαστής, δείχνοντας τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδον εἶπε:

— Ἂς ἔλθῃ ἐδῶ. Καὶ ἔπειτα εἶπε: Ἂς ἔλθῃ καὶ ὁ Ἑβραῖος.

Ὅταν ἦλθαν καὶ οἱ δύο, ὁ δικαστὴς εἶπε:

- Ἐμπρός, πάρε του μιὰ λίτρα κρέας ἀπ' ὅπου θέλεις καὶ κάμε ὅ,τι θὰ κάμῃς.

Τότε ὁ Ἑβραῖος ἔγδυσε τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο καὶ ἐπλησίασε κρατῶντας ἕνα ξυράφι ποῦ τὸ εἶχε ἑτοιμάσει ἐπίτηδες.

Ὁ Τζαννέττος εἶπε τότε τοῦ δικαστοῦ:

— Μεσσέρ, μὰ δὲν σ' ἐπροσκάλεσα γι' αὐτό.

Ὁ δικαστὴς ἀπήντησε:

Ἡσύχασε, δὲν ἔκοψε ἀκόμη τὴ λίτρα.

Τὴν στιγμὴ ποῦ ὁ Ἑβραῖος ἦτον ἕτοιμος νὰ κόψῃ, ὁ δικαστὴς εἶπε:

— Πρόσεξε τί κάνεις, γιατὶ ἂν κόψῃς περισσότερο ἢ ὀλιγώτερο ἀπὸ μιὰ λίτρα, θὰ σοῦ πάρω τὸ κεφάλι. Καὶ μάλιστα σοῦ λέγω: ἂν τρέξῃ μιὰ στάλα αἷμα, πάλι θὰ πεθάνῃς, γιατὶ τὰ χαρτιὰ δὲν γράφουν νὰ χυθῇ αἷμα· γράφουν πῶς θὰ πάρῃς μιὰ λίτρα κρέας καὶ τίποτε ἄλλο. Ἐτσι ἂν ἦσαι φρόνιμος κάμε ὅ,τι νομίζεις καλλίτερο.

Καὶ ἀμέσως διέταξε νὰ ἔλθῃ ὁ δήμιος μὲ τὸ μαχαῖρι του καὶ εἶπε:

— Ἄμα ἰδῶ μιὰ στάλα αἷμα θὰ διατάξω νὰ σοῦ κόψουν τὸ κεφάλι.

Ὁ Ἑβραῖος ἄρχισε τότε νὰ φοβῆται καὶ ὁ Τζαννέττος ἦταν χαρούμενος.

Ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ ὁ Ἑβραῖος εἶπε τοῦ δικαστοῦ:

— Ξέρεις περισσότερα ἀπὸ ἐμέ: διάταξε νὰ μοῦ δώσουν τὴς ἑκατὸ χιλιάδες δουκάτα καὶ καὶ εἶμαι εὐχαριστημένος.

Ὁ δικαστὴς εἶπε:

— Θέλω νὰ πάρῃς μιὰ λίτρα κρέας ὅπως λέγουν τὰ χαρτιά σου, γιατὶ ἐγὼ δὲν θὰ σοῦ δώσω λεπτό. Γιατὶ δὲν ἐδέχθηκες τὰ δουκάτα ὅταν σοῦ τὰ ἔδιδα;

Ὁ Ἑβραῖος κατέβηκε στὴς ἐννενῆντα χιλιάδες, ἔπειτα στὴς ὀγδόντα, ἀλλ' ὁ δικαστὴς ἦτο ἀκλόνητος. Ὁ Τζαννέττος εἶπε τότε τοῦ δικαστοῦ.

— Ἂς τοῦ δώσουν ὅ,τι θέλει, ψθάνει νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο.

Ὁ δικαστὴς εἶπε:

— Ἐγὼ θ' ἀποφασίσω.

Τότε ὁ Ἑβραῖος εἶπε:

— Δόσετέ μου πενῆντα χιλιάδες.

Ὁ δικαστὴς ἀπήντησε:

— Δὲν θὰ σοῦ δώσω οὔτε λεπτό.

Ὁ Ἑβραῖος ἐπανέλαβε:

— Δόσετέ μου τοὐλάχιστον τὴς δέκα μου χιλιάδες, κι' ἂς ἦναι καταραμένη ἡ γῆ καὶ κάθε τί.

Ὁ δικαστὴς εἶπε:

— Ἀκοῦς; Δὲν θὰ σοῦ δώσω λεπτό. Ἂν θέλῃς νὰ πάρῃς μιὰ λίτρα κρέας πάρ' την· εἶδεμὴ εἶνε ἄκυρα τὰ χαρτιά σου.

Ἔτσι ὅλοι οἱ παρόντες ἦσαν καταχαρούμενοι. Καθένας ἐπερίπαιζε τὸν Ἑβραῖον λέγοντας.

— Ἔσκαψες τὸν λάκκον ἄλλου κ' ἔπεσες ὁ ἴδιος μέσα.

Τότε ὁ Ἑβραῖος, βλέποντας πῶς δὲν εἰμποροῦσε νὰ κάμῃ ἐκεῖνο ποῦ ἤθελε, ἐπῆρε τὰ χαρτιά του καὶ τὰ ἔσχισε ἀπὸ πεῖσμα. Καὶ ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος ἐλευθερώθηκε καὶ εὐτυχισμένος τὸν ἐπῆρε ὁ Τζανέττος στὸ σπίτι του. Ἔπειτα ἐπῆρε τὴς ἑκατὸ χιλιάδες δουκάτα καὶ ἐπῆγε νὰ ἰδῇ τὸν δικαστὴ ποῦ ἦταν εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ ἑτοιμάζετο νὰ φύγῃ. Ὁ Τζαννέτος τοῦ εἶπε:

— Μεσσέρ, μοῦ ἐκίματε τὴ μεγαλήτερη ἐκδούλευσι, καὶ θέλω νὰ σᾶς δώσω αὐτὰ τὰ χρήματα, γιατὶ τ' ἀξίζετε.

Ο δικαστὴς ἀπήντησε:

— Μεσσὲρ Τζαννέττο, σᾶς εὐχαριστῶ παραπολύ, δὲν μοῦ χρειάζονται. Πάρετε αὐτὰ τὰ χρήματα μαζί σας γιὰ νὰ μὴν εἰπῇ ἡ γυναῖκα σας πῶς τὰ ἐσπαταλήσετε.

Τότε ὁ Τζαννέτος εἶπε:

— Μὰ τὴν πίστι μου, ἡ γυναῖκα μου εἶναι τόσο γενναία, τόσο εὐγενικὴ καὶ τόσο καλή, ποῦ, καὶ τετραπλάσια ἂν ἐξώδευα, θὰ ἦταν εὐχαριστημένη, γιατὶ ἤθελε νὰ πάρω μαζί μου πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅσα ἐπῆρα.

Ὁ δικαστὴς ἀπήντησε:

— Εἶσθε λοιπὸν εὐχαριστημένος ἀπ' τὴ γυναῖκα σας;

Καὶ ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε:

— Δὲν εἶναι στὸν κόσμον ἄλλος ποῦ νὰ τὸν ἀγαπῶ τόσο, γιατὶ εἶναι φρόνιμη καὶ ὡραία κι' ἂν θέλετε νὰ μοῦ κάνετε τὴ χάρι νὰ ἔλθετε νὰ τὴν ἰδῆτε, θὰ σᾶς κάμῃ τὴς μεγαλείτερες τιμὲς καὶ θὰ ἰδῆτε ἂν ὅσα σᾶς λέγω δὲν εἶναι ἀληθινά.

Ὁ δικαστὴς τότε εἶπε:

— Δὲν θἄρθω μαζί σας γιατὶ ἔχω κι' ἄλλες ὑποθέσεις. Μά, ἀφοῦ μοῦ λέτε πῶς εἶναι τόσο καλὴ γυναῖκα, ὅταν θὰ τὴν ἰδῆτε νὰ τὴν χαιρετήσετε ἐκ μέρους μου.

Ὁ Τζαννέττος εἶπε:

— Αὐτὸ θὰ τὸ κάμω. Ἀλλὰ θέλω νὰ πάρετε αὐτὰ τὰ χρήματα.

Καὶ ἐνόσῳ ὁ Τζαννέττος ὁμιλοῦσε, εἶδε ὁ δικαστὴς τὸ δαχτυλίδι ποῦ φοροῦσε καὶ τοῦ λέγει:

— Χρήματα δὲν θέλω, μεσσὲρ Τζαννέττο, μὰ θέλω τὸ δαχτυλίδι αὐτό

Ὁ Τζαννέτος ἀπήντησε:

—Καλά, μὰ σᾶς τὸ δίνω μὲ κακὴ καρδιά, γιατὶ εἶναι δῶρον τῆς γυναῖκας μου καὶ μὲ παρακάλεσε νὰ τὸ φορῶ πάντα ὅσο τὴν ἀγαπῶ· ἂν δὲν τὸ ξαναϊδῇ, θὰ νομίσῃ πῶς τὸ ἔδωκα σὲ κάμμιὰ γυναῖκα καὶ θὰ θυμώσῃ μαζί μου καὶ θὰ φαντασθῇ πῶς ἀγαπῶ ἄλλην, ποῦ ἐγὼ τὴν ἀγαπῶ περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου.

Καὶ ὁ δικαστὴς εἶπε:

— Εἶμαι βέβαιος πῶς σᾶς ἀγαπᾷ τόσο ποῦ θὰ σᾶς πιστέψῃ. Θὰ τῆς εἰπῆτε πῶς τὸ ἐδώσετε σ' ἐμένα. Μά, ἴσως εἴχετε σκοπὸ νὰ τὸ δώσετε σὲ καμμιὰ παληὰν ἀγαπητικιὰ ἐδῶ...

Ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε:

— Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσίς μου σ' ἐκείνην εἶναι τόση, ποῦ καμμιὰ γυναῖκα στὸν κόσμο δὲν θὰ μὲ κάνῃ νὰ τὴν ξεχάσω· εἶναι τελεία σὲ ὅλα καὶ ὡραία.

Καὶ βγάνοντας τὸ δαχτυλίδι ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ ἔδωσε τοῦ δικαστοῦ. Ὅταν ἐφιλήθηκαν ὁ δικαστὴς εἶπε:

— Κάμετέ μου μιὰ χάρι!

Ὁ Τζαννέτος ἀπήντησε:

— Ζητήσετε.

Ὁ δικαστὴς εἶπε:

— Μὴ μείνετε πιὰ ἐδῶ, πηγαίνετε νὰ ἰδῆτε τὴ γυναῖκα σας.

Καὶ ὁ Τζαννέττος:

— Μοῦ φαίνεται πῶς πέρασαν χίλια χρόνια ποῦ δὲν τὴν εἶδα.

Καὶ ἔτσι ἐχωρίσθηκαν. Ὁ δικαστὴς ἐμπῆκε σὲ μιὰ βάρκα καὶ ἀνεχώρησε μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Τζαννέττος ἔδωσε γεύματα, ἐχάρισε ἄλογα καὶ χρήματα στοὺς φίλους του καὶ πολλὲς ἡμέρες ἐώρτασε τὸ γεγονός. Ἔπειτα ἀποχαιρέτησε ὅλους τοὺς συμπολίτας του καὶ ἐπῆρε μαζί του τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς παλαιούς του φίλους. Ὅλοι σχεδόν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἔκλαιαν ποῦ ἔφευγε· τόσο καλὸς ἦτον πρὸς ὅλους. Ἔτσι λοιπὸν ἐπέστρεψε εἰς τὸ Μπελμόντε.

Ἡ γυναῖκα του ἐπέστρεψε ὀλίγες ἡμέρες πρὶν φθάσῃ ὁ Τζαννέττος καὶ ἐπροσποιήθηκε ὅτι ἦτον εἰς τὰ λουρά. Ἐφόρεσε πάλι τὰ γυναικεῖα φορέματα καὶ ἔκαμε μεγάλες προετοιμασίες, σκεπάζοντας ὅλους τοὺς δρόμους μὲ μεταξωτὰ καὶ ντύνοντας πλούσια πολλοὺς ἀθλητάς. Ὅταν ἔφθασαν ὁ μεσσὲρ Τζαννέττος καὶ ὁ μεσσὲρ Ἀνσάλδος, ὅλοι οἱ βαρῶνοι καὶ ὅλη ἡ αὐλὴ ἐπῆγαν νὰ τοὺς προϋπαντήσουν φωνάζοντας: Ζήτω ὁ Κύριός μας! Ζήτω ὁ Κύριός μας! Εὐθὺς ποῦ ἀποβιβάσθηκαν, ἡ Κυρία ἐφίλησε τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο καὶ ἐπροσποιήθηκε λίγο τὴν κακιωμένη μὲ τὸν Τζαννέττο, ποῦ τὸν ἀγαποῦσεν ἐν τούτοις περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτόν της.

Ἔγιναν ἑορταὶ μὲ ἀγῶνας, χορούς, ἄσματα καὶ ὅλοι οἱ βαρῶνοι, αἱ κυρίαι καὶ ἡ ἀρχοντοποῦλες ἔλαβαν μέρος.

Ὁ Τζαννέττος, βλέποντας πῶς ἡ γυναῖκα του δὲν ἦτον τόσον καλὴ μαζί του ὅπως πάντα, ἐπῆγε στὸ δωμάτιόν του, τὴν ἐκάλεσε καὶ τῆς εἶπε:

— Τί ἔχεις;

Καὶ ἠθέλησε νὰ τὴν φιλήσῃ.

Ἐκείνη εἶπε:

— Δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ μοῦ κάνῃς αὐτὰ τὰ χάδια· ξέρω καλὰ πῶς στὴ Βενετία ξαναεῖδες τὴς παληὲς ἐρωμένες σου.

Ὁ Τζαννέττος ἠθέλησε νὰ δικαιολογηθῇ.

Ἡ κυρία εἶπε:

— Ποῦ εἶναι τὸ δαχτυλίδι ποῦ σοῦ εἶχα δώσει;

Ὁ Τζαννέττος ἀπήντησε:

— Ὅ,τι προέβλεπα μοῦ συμβαίνει: εἶχα εἰπῆ πῶς θὰ ἔβανες στὸ νοῦ σου κακό, μὰ σοῦ ὁρκίζομαι, στὸν Θεὸ καὶ στὴν ἀγάπη ποῦ σοῦ ἔχω, πῶς τὸ δαχτυλίδι αὐτὸ τὸ ἔδωκα τοῦ δικαστοῦ ποῦ ἐκέρδησε τὴ δίκη μου.

Καὶ ἐκείνη εἶπε:

— Κ' ἐγὼ σοῦ ὁρκίζομαι στὸν Θεὸ καὶ στὴν ἀγάπη ποῦ σοῦ ἔχω, πῶς τὸ ἔδωκες σὲ καμμιὰ γυναῖκα. Τὸ ξέρω· δὲν ἐντρέπεσαι νὰ ὁρκίζεσαι ἔτσι;

Ὁ Τζαννέττος ἀποκρίθηκε:

Ὁ Θεὸς νὰ μὲ πάρῃ ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμο ἂν δὲν λέγω τὴν ἀλήθεια· τὸ εἶπα τοῦ δικαστοῦ ὅταν μοῦ ἐζήτησε τὸ δαχτυλίδι.

Ἐκείνη εἶπε:

— Ἂς ἔμενες ἐκεῖ καὶ ἂς ἔστελλες ἐδῶ τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο, νὰ διασκεδάζῃς μὲ τὴς ἐρωμένες σου· ἔμαθα πῶς ὅλες ἔκλαιαν σὰν ἔφευγες.

Ὁ Τζαννέττος ἄρχισε τότε νὰ κλαίῃ καταλυπημένος καὶ εἶπε:

— Μιλᾷς γιὰ πράματα ποῦ οὔτε ἔγιναν καὶ οὔτε ἦταν δυνατὸν νὰ γίνουν.

Ἐκείνη, βλέποντάς τον δακρυσμένον, ᾐσθάνθηκε κλονισμὸν ὡσὰν νὰ τῆς εἶχαν δώσει μαχαιριά. Τὸν ἐφίλησε γελῶντας, καὶ δείχνοντάς του τὸ δαχτυλίδι τοῦ ἐπανέλαβε τὰ λόγια του πρὸς τὸν δικαστὴ καὶ ὅλη τὴν ἱστορία τοῦ δαχτυλιδιοῦ. Ὁ Τζαννέττος στὸ ἄκουσμα αὐτὸ ἀπόρησε καὶ βλέποντας πῶς ἦτον ἀλήθεια, ἦταν πλέον παρὰ χαρούμενος. Ἐδιηγήθηκε ὅλα εἰς τοὺς βαρώνους καὶ τοὺς φίλους του. Ἔπειτα ἐκάλεσε τὴν νέαν ποῦ τὸ βράδυ ἐκεῖνο τὸν εἶχε συμβουλεύσει νὰ μὴν πιῇ καὶ τὴν ἐπάνδρεψε μὲ τὸν μεσσὲρ Ἀνσάλδο. Ἔζησαν αὐτοὶ καλὰ κ' ἐμεῖς καλλίτερα.

Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Κ. Μ.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

«Ὧρες» ὑπὸ Μ. Μαλακάση

Ὁ κ. Μιλτιάδης Μαλακάσης χωρὶς ἄλλο εἶνε ποιητὴς εἰς τὰς καλάς του ὥρας. Οἱ στίχοι του μὲ σύρουν πάντα, ὅπως μὲ σύρει ἀπὸ μακρυὰ τὸ ἀσπροβόλημα μιᾶς βρύσης μέσα εἰς τὴς πρασινάδες μὲ ὑποσχέσεις φλοίσβων καὶ δροσεροτήτων. Ἀκόμη περισσότερον μὲ σύρει ὁ ἴδιος. Τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα ἀδικοῦν τὸν ποιητὴν αὐτόν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει νὰ μαγεύῃ καὶ νὰ ἐμψυχώνῃ τοὺς στίχους του μὲ μίαν φωνὴν τρομώδη καὶ διακεκομμένην, χρωματισμένην ἰδιορρύθμως, συμπαθητικὴν καὶ λιποθυμημένην, εἰς τὴν ὁποίαν θαρρεῖς ὅτι χύνεται καὶ ἀναλύεται ὅλη ἡ παθητικὴ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος παρὰ τὴν ἀρρενωπὴν κατασκευήν του, ἔχει ὅταν ἀπαγγέλλῃ, καὶ ὅταν δὲν ἀπαγγέλλῃ ἀκόμη, μίαν θηλυκότητα ἐντελῶς ποιητικήν, κάτι τι ἡμιλιπόθυμον καὶ ἀσθματικὸν καὶ παλμῶδες, διαπνεόμενον ἀπὸ μίαν ἐλαφρὰν ὑστερικὴν αὔραν, ἰδιαιτέρως ἑλκυστικήν.

Δι' αὐτὸ ὅταν ἔλαβα τὸν νέον αὐτὸν κομψοφανῆ τόμον τοῦ ἀγαπητοῦ ποιητοῦ — μίαν ἔκδοσιν Ἐπισκοποπουλικήν, μὲ περγαμηνὰς καὶ διπλᾶ ἐξώφυλλα, ἀριθμημένην καὶ ἀναρίθμητον 51-500 — τὸν ἐφυλλομέτρησα μὲ κάποιαν δυσφορίαν καὶ ἀνησυχίαν, διότι ἐδυσκολευόμουν νὰνεύρω τὸν ποιητὴν μέσα εἰς τὴν ξηρὰν αὐτῆν καὶ ὀλίγον ἀκαλαίσθητον σύνθεσιν τῶν τυπογραφικῶν στοιχείων. Δὲν ἠξεύρω, ἀλλὰ θὰ ἤθελα τὰς ἐκδόσεις τοῦ Μαλακάση ὄχι εἰς βιβλία ἀλλὰ εἰς πλάκας γραμμοφώνου. Ἴσως αὐτὸ συνετέλεσε, ὥστε ὁ νέος τόμος τοῦ ποιητοῦ νὰ μοῦ φανῇ ἀσθενέστερος ἀπὸ τοὺς προηγουμένους του. Τὰ παλαιότερα ποιήματά του ἔτυχε νὰ τἀκούσω τὰ περισσότερα ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ποιητοῦ, κατὰ τὰς ὡραίας ἐκείνας συναθροίσεις τοῦ καλοῦ παλαιοῦ καιροῦ εἰς τὰ φιλόξενα σαλόνια τῆς Κας Παρρὲν καὶ τοῦ κ. Παλαμᾶ. Ἐκεῖ εἶχα ἀκούσει τὴν γλυκυτάτην μελαγχολίαν τοῦ *Δάσους*, ὡς ὑπὸ μυστικὴν ὑπόκρουσιν ἀοράτου κιθάρας:

Τὸ δάσος ποῦ λαχτάριζες
Ὡς ποῦ νὰ τὸ περάσῃς
Τώρα νὰ τὸ ξεχάσῃς,
Διαβάτη ἀποσπερνέ...

Καὶ εἶχα αἰσθανθῆ ἀκόμη ἕως τὸν μυελὸν τῶν κοκάλλων μου τὴν εἰδυλλιακὴν τραγικότητα τῆς *Δεντρογαλιᾶς* καὶ τὸ βαθύτατον πάθος τοῦ *Ἀράπη* καὶ τὰς γλυκυτάτας ἁρμονίας τῶν *Συντριμιῶν*, στίχους καὶ ρυθμούς, οἱ ὁποῖοι μοῦ ἐπανέρχονται πάντοτε καὶ τοὺς ὁποίους μουρμουρίζω κἄποτε εἰς τὰς ὥρας τῶν μελαγχολικῶν δύσεων Τώρα τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά. Φυλλομετρῶ τὸν τόμον αὐτὸν καὶ αἰσθάνομαι ὅτι μοῦ λείπει ὁ ποιητὴς διὰ νὰ μὲ σύρῃ καὶ νὰ μὲ μυήσῃ εἰς τὰς νέας του ἁρμονίας. Εἶνε ἐλάττωμα τάχα τῶν ποιημάτων ἢ εἶνε μία κακὴ ἀλλ' ὡραία συνήθεια, ποῦ διέστρεψε τὴν ἀντίληψίν μου; Ὁρκίζομαι ὅτι εἶμαι ἀνίκανος νὰ τὸ καταλάβω. Ὁ κ. Μαλακάσης εἶνε ὥρισμένως ποιητὴς εἰς τὰς καλάς του ὥρας. Καὶ εἶνε πολὺ πιθανὸν οἱ «Ὧρες» του νὰ ἦνε ἀπὸ τὴς καλλίτερές του. Ἐμένα μοῦ λείπει αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸ κλειδὶ τῆς ποιητικῆς των ἁρμονίας, μοῦ λείπει ὁ ποιητὴς μὲ τὴν τρομώδη, λιπόθυμον, ὑπόβραχνον καὶ γοητευτικὴν ἀπαγγελίαν του.

Καὶ ὅμως δὲν εἰμπορῶ νἀφίσω τὸν συμπαθητικὸν αὐτὸν τόμον, χωρὶς νὰ τὸν ἐπαναλάβω δύο καὶ τρεῖς φορές. Ἀνάμεσα εἰς τοὺς στίχους, τοὺς μαλακοὺς καὶ ἁρμονικούς, αἰσθάνομαι νὰ δονῆται πάντα ἡ ἁβρὰ καὶ εὐγενικὴ φωνὴ τῆς ποιήσεως. Καὶ ἐνῷ φυλλομετρῶ, ἐπανευρίσκω ἔξαφνα μέσα εἰς τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ μίαν παλαιὰν καὶ συμπαθητικὴν γνωριμίαν, εἰς τὴν ὁποίαν σταματῶ μὲ τὴν στοργήν, μὲ τὴν ὁποίαν ξαναβλέπομεν παλαιοὺς φίλους. Εἶνε ἕνα ποίημα τὸ ὁποῖον ἐπέρασεν ὡς μουσικὴ ὀπτασία ἕνα βράδυ ἐμπρός μου. Ὁ ποιητὴς ἦτον ἐξαπλωμένος εἰς μίαν ἀναπαυτικὴν πολυθρόναν καὶ ἦσαν ὅλοι οἱ πολυέλαιοι καὶ ὅλα τὰ κεριὰ ἀναμμένα τριγύρω καὶ ἐφώτιζαν τὸ χλωμόν του πρόσωπον. Καὶ ὁ ποιητὴς ἐτραγουδοῦσε:

Μιλτιάδης Μαλακάσης.

. . . . . .

Εἶχα ἀναμμένα τὰ κεριά, ὅλα ἀναμμένα
Παρόμοια σὰν τὴ νύχτα ποῦ τοῦ γάμου
Μᾶς ἔνωσαν τὰ στέφανα τὰ ὀνειρεμένα.
Καὶ μὲς στὸν ὕπνο μου, στὴν ὑπνοφαντασιά μου
Ἤρθες μὲ τὴν ὁλόλευκη στολὴ τοῦ γάμου
Κι' ἔσβυσες ὅλα τὰ κεριά, ἕνα ἕνα.

Καὶ ἐνῷ εἴμεθα ὅλοι σιωπηλοί, ὡς νὰ ἐφύσησε μία κρύα πνοή, μοῦ ἐφάνηκε ὅτι τὰ φῶτα τῶν πολυελαίων ἐταλαντεύθησαν καὶ ἔσβυσαν καὶ ἐμείναμεν εἰς ἕνα πένθιμον σκοτάδι, πλημμυρισμένον ἀπὸ μελαγχολίας. Ἔπειτα συνώδευσα τὸν ποιητὴν εἰς τὸ σπίτι του, διότι εἶχε παλμοὺς καὶ δύσπνοιαν καὶ ἔμεινα πολλὴν ὥραν μαζί του, διότι ἐφοβεῖτο νὰ μείνῃ μόνος του. Καὶ αἰσθανόμουν ὅτι συνώδευα ἕνα ποιητὴν καὶ δὲν ἐνοσταλγοῦσα καθόλου τὴν φαιδρὰν ἑσπερίδα. Ἐὰν μοῦ εἰπῆτε τώρα ὅτι τὸ ποίημα αὐτὸ δὲν εἶνε τὸ καλλίτερον τῶν «Ὡρῶν», δὲν θὰ μὲ πείσετε ποτέ. Τί δύσκολον ποῦ εἶνε ἀλήθεια νὰ κρίνῃ κανεὶς μεταξὺ ποιημάτων! Εἶνε ὡς νὰ κρίνῃ μεταξὺ ὡραίων γυναικῶν.

Καὶ διαβάζω ἀκόμη, διαβάζω μεγαλοφώνως, προσπαθῶν νὰ μιμηθῶ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ποιητοῦ.

Τὰ ξανθά σου τὰ μαλλιὰ
Δὲν τὰ φίλησα ποτέ μου
Τὸ χλωμό σου προσωπάκι
Δὲν τὸ χάϊδεψα κ' ἐκεῖνο.

Μοναχὰ στὴν ἀγκαλιὰ
Τἀλαφρότατου τἀνέμου
Σὰ διαβαίνεις τὸ ρυάκι
Σκύβω καὶ σὲ πίνω.

Διαβάζω ἀκόμη τοὺς *Ἤσκιους* στὸ *φῶς*, *Στὴν ἄκρη τοῦ Ποταμοῦ*, διαβάζω ὅλα τὰ ἀνώνυμα ποιητικὰ κομματάκια τὰ σκορπισμένα εἰς τὸ συμπαθητικὸν βιβλιαράκι, μεθῶ ἀκόμη μίαν φορὰν εἰς τὰς ἁρμονίας τοῦ Μωρεὰς καὶ τοῦ Βερλαὶν καὶ τοῦ Χάϊνε καὶ τοῦ Ἀλφρέδου δὲ Βινὺ καὶ τοῦ Οὐγκὼ καὶ τοῦ Ἴψεν καὶ τοῦ Κὴτς καὶ τοῦ Μπάϋρων καὶ τοῦ Δάντε καὶ τοῦ Γκαῖτε, οἱ ὁποῖοι χαίρονται μίαν νέαν, ὡραίαν ζωὴν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς στίχους καὶ δὲν εἰμπορῶ νὰ δώσω τὸ μῆλον, φοβοῦμαι καὶ διστάζω νὰ τὸ δώσω. *Ἡ καλὴ λαβέτω!*

Δὲν τὸ κρύπτω, ὅτι ἔχω μίαν ἀδυναμίαν πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ τὸν ἄνθρωπον. Μὲ σύρει μὲ μίαν γοητείαν ἀνεξήγητον. Ἴσως ἀκόμη περισσότερον διότι μέσα εἰς τὴν ποίησίν του ἀγαπῶ μαζὶ καὶ τόσους ἄλλους, τὸν Παλαμᾶν, τὸν Πορφύραν, τὸν Βασιλικόν, τὸν Γρυπάρην. Δὲν εἶμαι μὲ τὸ κόμμα τοῦ κ. Πρόκλη Ἡλιοπούλου, ὁ ὁποῖος ἐπάσχισε εἰς τὸν «Νουμᾶν» νὰνεύρῃ ὅλα τὰ φιλολογικὰ κλοπιμαῖα τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν παραδέχομαι καΐν, δὲν εἰμπορῶ νὰ παραδεχθῶ ὅτι ἕνας τεχνίτης εἰμπορεῖ νὰ κλέπτῃ τὸν ἄλλον, εἴτε Βιργίλιος λέγεται εἴτε Μαλακάσης. Εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ποιητοῦ ἀναμιγνύονται κἄποτε. ἀδελφόνονται καὶ συνέρχονται εἰς ἀχώριστον φιλότητα ἁρμονίαι πλανώμεναι εἰς τὸν ἀέρα. Εἶνε ἴσως ἕνας νόμος χημικῆς συγγενείας. Αὐτὸ δὲν ἀφαιρεῖ τίποτε ἀπὸ τὸν κ. Μαλακάσην, διότι δὲν ἀφαιρεῖ τίποτε καὶ ἀπὸ κανένα ἄλλον. Ὑπάρχει ἕνας καρπὸς τῶν τροπικῶν, ὁ *μάγκος*, τὸν ὁποῖον ὕμνησεν ὁ Λεκὸντ Δελίλ καὶ ὁ ὁποῖος μὲ τοὺς ποικίλους χυμούς του καὶ τὰ σύνθετα ἀρώματά του ἐνθυμίζει ὅλους τοὺς ὡραίους καρπούς. Δι' αὐτὸ δὲν παύει νὰ ἦνε ὡραῖος, οὔτε χάνει τὴν φυτικήν του προσωπικότητα. Ἡ πλουσία χημεία τῶν ριζῶν καὶ τῶν κλάδων του εἶνε δῶρον τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ.

Silentii Dissolutio *ὑπὸ Σ. Σκίπη.*

Ὁμολογῶ τὴν πλήρη ἀνικανότητά μου νὰ εἰπῶ λέξιν διὰ τὴν νέαν συλλογὴν τοῦ κ. Σωτηρίου Σκίπη Εἶνε ἕνας ποιητὴς παραστρατισμένος. Καὶ τὸ παραστράτισμα ἑνὸς νέου ποιητοῦ ἐξοργίζει κάθε ἄνθρωπον ἀγαπῶντα εἰλικρινῶς τὴν ποίησιν καὶ πιστεύοντα εἰς τὴν νεότητα, τὴν νεότητα ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ἦνε κατὰ φυσικὸν νόμον τόσον πλησίον εἰς τὴν φύσιν, τὸ αἴσθημα, τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν ἀγάπην, τὴν δροσερότητα καὶ ἡ ὁποία βιάζεται τόσον πρόωρα νὰνταλλάξῃ τοὺς πρώτους ἰούλους τῆς ἥβης μὲ τὴν τεχνητὴν γενειάδα τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ φιλοσόφου. Τί κρῖμα! Τόσον νέος καὶ συμπαθὴς καὶ αἰσθηματικὸς ὁ κ Σκίπης νὰ ὑψώνῃ μεταξύ του καὶ τῆς φύσεως τὸ μεσότοιχον τῶν σκονισμένων βιβλίων καὶ νὰ μὴν ἐννοῇ ὅτι ὅλη ἡ σοφία τοῦ κόσμου δὲν ἀξίζει:

ἀπ' ἄκρη ὡς ἄκρη
Ὅσο ἀξίζει ἕνα φίλημα, ὅσο ἀξίζει ἕνα δάκρυ.

Καὶ ὅμως τί περίεργον! Οἱ φιλόσοφοι ὅταν ὑψώνωνται εἰς τοὺς ἀποκόσμους τῆς νοήσεως νὰ γίνωνται ποιηταί, καὶ οἱ ποιηταί, ὅταν θέλουν νὰ φιλοσοφήσουν, νὰ γίνωνται τόσον πεζοὶ καὶ τόσον πρόσγειοι κἄποτε. Καὶ τὸ παθαίνει τόσον συχνὰ ὁ νέος ποιητὴς τῶν λατινικῶν τίτλων ὅταν ὁμιλῇ ἔξαφνα διὰ «τὰ λεριωμένα τὰ σκουτιὰ» τοῦ Χάρου, τὰ ὁποῖα πλένει ἡ μάννα του εἰς τὸν κάτω κόσμον, καθὼς καὶ ὅταν ψάλλῃ τὰ αἵματα («Τὰ ρόδα τῆς παρθενιᾶς») τὰ ὁποῖα ρέουν ἀπὸ σκάφες καὶ πλυσταρειά, πράγματα ποῦ ἀτιμάζουν τὴν ποίησιν, ἀνίκανα νὰ πτεροφυήσουν ὡς σύμβολα. Διότι τὸ αἷμα — ἔπρεπε νὰ τὸ αἰσθανθῇ τὸ γοῦστο τοῦ ποιητοῦ — τὸ ὁποῖον εἶναι εὐγενὲς ὑγρὸν μόνον ὅταν κυκλοφορῇ εἰς τὰς ἀρτηρίας μας ἢ χύνεται ἀπὸ τὰς πληγάς. τὰς ὁποίας προξενεῖ ὁ εὐγενὴς καὶ στιλπνὸς χάλυψ, δὲν παύει νὰ ἦνε ἕνα ἀντιποιητικὸν ὑγρὸν καὶ νἆποτελῇ ἀκαθαρσίαν, ὅταν χύνεται ἀπὸ τὴν μύτην μας ἢ ἀπὸ οἱονδήποτε μέρος τοῦ σώματός μας, ἀπὸ ἀνάγκην φυσικὴν ἢ ἐξωτερικὴν βίαν. Ἀλλ' ὄχι εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ νεαρὸς ποιητὴς θὰ ἐπανεύρῃ γρήγορα τὴν ὁδὸν τῆς Δαμασκοῦ καὶ τῆς ποιήσεως καὶ θὰ μᾶς δώσῃ ἀκόμη εἰς τὸ μέλλον τόμους ποιητικούς. χωρὶς αἱμορραγίας καὶ... ἄπλυτα ἔστω καὶ τῶν Ἠλυσίων — καὶ πρὸ πάντων χωρὶς ἀγωνιώδεις προσπαθείας φιλοσοφικάς, διὰ τὰς ὁποίας νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην τῆς κλειδὸς τῶν «ἐνυποστατώσεων» τῶν «πρωτεϊσμῶν» τῶν «σαρκωτῶν», καὶ ὅλων τῶν παρομοίων σκιάχτρων, τὴν ὁποίαν μᾶς προσφέρει εἰς τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου του.

«Δυρισμοὶ» ὑπὸ Ἀχιλλέως Π. Βενετᾶ.

Εἶνε ἕνα βιβλίον νέου ποιητοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα πρώτην φορὰν συναντῶ τυπωμένον, ἐπὶ ἐκλεκτοῦ χάρτου, μὲ ἀρκετὴν τυπογραφικὴν φιλοκαλίαν, ἀποτελούμενον ἀπὸ 250 πυκνοτυπωμένας σελίδας καὶ διηρημένον εἰς πέντε μέρη: τὰς *Ἐμπνεύσεις*, τὰς *Γοητείας*, τὰ *Κύκνεια*, τὰ *Πολύμετρα καὶ Ἀπόμετρα* (;) καὶ τὸν *Ποιητὴν τοῦ Ἀπείρου*. Πρέπει νὰ πεισθῇ ὁ ποιητὴς ὅτι διακόσιαι πενῆντα σελίδες στίχων, εἰς τὴν νευροπαθῆ ἐποχήν μας, μίαν ἐποχὴν ποῦ διστάζει κανεὶς νὰ ἀπολαύσῃ τὸν «Ἀπολεσθέντα παράδεισον» τοῦ Μίλτωνος ἢ τὴν «Ἐλευθερωμένην Ἱερουσαλὴμ» τοῦ Τάσσου, ἐὰν δὲν ἔτυχε νὰ τὰ ἀπολαύσῃ ποτέ, χρειάζεται ἀπόφασις διὰ νὰ διαβασθοῦν. Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι αἱ πρῶται του σελίδες δὲν μοῦ ἔδωσαν καὶ πολὺ τὸ θάρρος νὰ προχωρήσω. Δὲν θέλω νὰ ἀπελπίσω τὸν ποιητήν, ὁ ὁποῖος ὁπωσδήποτε δείχνει μίαν ποιητικὴν εὐαισθησίαν καὶ χειρίζεται μ' εὐκολίαν τὸν στίχον του. Μέσα εἰς τὸν ὀγκώδη αὐτὸν τόμον πιθανὸν νὰ δίδῃ ὑποσχέσεις τὰς ὁποίας δὲν κατώρθωσα νὰνακαλύψω ἀπὸ ὅ,τι εἶχα τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀντοχὴν νὰ φυλλομετρήσω ἕως τώρα. Θὰ εἶμαι πάντοτε πρόθυμος νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸν κ. Βενετᾶν καὶ τὸ ἔργον του ὅταν ὁ καιρὸς τραπῇ εἰς τὸ ψυχρότερον καὶ αἱ δυνάμεις μου μοῦ τὸ ἐπιτρέψουν Γνωρίζω κἄποιον φίλον μου κριτικόν, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ εἶχε τὰς ἐπιφυλάξεις αὐτάς Τόσον ὀλίγοι κριτικοὶ διαβάζουν ὁλόκληρα τὰ βιβλία ποῦ κρίνουν. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ ἦνε κανένας εὐσυνείδητος καὶ μάλιστα μὲ τοὺς νέους ποιητάς. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκοῦμαι νὰ χαιρετήσω εὐφροσύνως τὴν ἐμφάνισίν του καὶ νὰ τοῦ εὐχηθῶ μικροτέρους τόμους εἰς τὸ μέλλον. Τί τὰ θέλετε; Ὅταν δὲν εἶνε κανεὶς Ὅμηρος ἢ Δάντης, εἶνε ὀλίγον ἐπικίνδυνον νὰ γράφῃ παραπολλοὺς στίχους. Καὶ δὲν ὑπάρχει μεγαλείτερος καὶ σκληρότερος κίνδυνος δι' ἕνα συγγραφέα ἀπὸ τὸ νὰ γηράσουν τὰ βιβλία του μὲ ἄκοπα φύλλα. Ἡ δυστυχία του ὁμοιάζει μὲ τὴν δυστυχίαν τοῦ πατρός, ὁ ὁποῖος γεμίζει τὸν κόσμον μὲ γεροντοκόριτσα.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Προσεχῶς :

Τρισεύγενη τοῦ κ. Κ. Παλαμᾶ ὑπὸ Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Οἱ ἐρωτικοὶ Μυθογράφοι τῆς Ἰταλίας μετάφρασις τοῦ κ. Ad. van Bever et Ed. Sansot - Orland ὑπὸ Παύλου Νιρβάνα.

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ*: *Ὁ Τρίτος, δρᾶμα εἰς μέρη δύο, ὑπὸ Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Ὁ Ἄλκης Ρόδης, ἀρχιτέκτων, τριάντα πέντε ἐτῶν, εἶνε ἐξ ἐκείνων τῶν ἐκλεκτῶν, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ὁ φιλόσοφος, οἵτινες ἀφοσιούμενοι ὁλοψύχως εἰς μίαν ἰδέαν, τὴν εὑρίσκουν τόσον ὡραίαν, ὥστε τὴν προτιμοῦν ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν των, τὴν λατρεύουν ὡς θεάν, καὶ προσφέρουν εἰς αὐτὴν τὰ πάντα θυσίαν. Ἡ μορφὴ τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης συγχρόνως, ἡ κατακτήσασα τὸν Ἄλκην, εἶνε ἡ Ἀρχιτεκτονική· ἀλλ' ἡ λατρεία του ταράσσεται ἀπὸ ἀμφιβολίαν καὶ ἀπὸ δισταγμούς, σπαράσσεται ἐκ δυσπιστίας, ὅπως πολλῶν ἀσκητῶν τῶν πρώτων αἰώνων.

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ χαλκεύσας τὰ δεσμά του αὐθορμήτως, ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ ψυχῆς του, καὶ ὄχι ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἄρτου, διότι εἶνε εὔπορος, ἔχει σύζυγον τὴν ὡραίαν Κάκιαν, κατὰ δέκα ἔτη νεωτέραν του. Αὐτὴ εὑρίσκεται εἰς τὴν ἄνθησιν τῆς εὐμορφιᾶς της, ἐν ᾧ αὐτὸς κατεκάμφθη προώρως ἀπὸ τὴν ἐργασίαν.

Ἡ Κάκια ὑπανδρεύθη τὸν Ἄλκην ὄχι «μὲ ὅλην της τὴν καρδιά» τὴν εἶχαν ἀνησυχήσει πολὺ μερικαὶ πληροφορίαι περὶ κληρονομικῶν ψυχοπαθειῶν τῆς οἰκογενείας του, ἀλλ' ἔπειτα ἤρχισε νὰ τὸν λατρεύῃ καὶ ἦτο εὐτυχὴς μὲ τὸν γάμον της. Ἐπέρασαν τέσσαρα χρόνια. Εἰς τὸ πέμπτον τὰ σχέδια παρενεβλήθησαν μεταξὺ τῶν φιλημάτων των, καὶ ὅσῳ περισσότερον ἐπλησίαζον πρὸς τὸ εἴδωλον τῶν γραμμῶν τὰ γόνατα τοῦ Ἄλκη, τόσον ἀπεμακρύνοντο οἱ βραχίονές του ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τῆς γυναικός του. Ἀλλὰ καὶ ἡ Κάκια ἐνεβάθυνε περισσότερον εἰς τὴν ὕπαρξίν της, ἀνεμέτρησε μὲ πόνον τὴν μεταξύ των ἀπόστασιν, καί, λεληθότως, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, κᾶτι συνέβη εἰς τὴν ψυχήν της.

Αἰρομένης τῆς αὐλαίας τὴν βλέπομεν βυθισμένην εἰς βαθύτατον ῥεμβασμόν· τρομωδῶς ἀφυπνίζεται ἀπὸ τὴν τραχεῖαν εἰσβολὴν τῆς ἀξέστου ὑπηρετρίας, ἀναγγελλούσης τὴν ἔλευσιν μιᾶς κυρίας Εἶνε ἡ κυρία Ἀντιγόνη Φωκᾶ, μία διαβολογυναῖκα μὲ περιέργειαν ἀμείλικτον, καὶ βλέμμα φοβερόν· ἡ ἄρνησις τῆς Κάκιας νὰ ἐξέλθῃ εἰς περίπατον, ἡ μελαγχολία της τὴν σκανδαλίζουν· κατασκοπεύει τὰς ἀποχρώσεις τῆς μορφῆς της, πᾶσαν κίνησίν της. Τέλος μαντεύει ὅτι ὑπάρχει μυστικόν, καὶ *τρομερὸν* μάλιστα· ἓν ὄνομα προφέρεται ἔξαφνα, τοῦ ἀνεψιοῦ της Κρίτωνος, καὶ τὸ γιαβέρειον βλέμμα της, τὸ ἀνηλεές, συναρπάζει τὴν δυσδιάκριτον ταραχὴν τῆς Κάκιας· καὶ τώρα γνωρίζει ὅτι «τὸ πρόσωπο τὸ ὠχρό, τὰ μάτια τὰ κομμένα, ἡ ἀνησυχία, ἡ ἀγωνία» εἶνε διὰ τὸν Κρίτωνα

Γρηγόριος Ξενόπουλος. Ὁ συγγραφεὺς «τοῦ Τρίτου».

Πράγματι ἡ Κάκια ἀγαπᾷ τὸν Κρίτωνα καὶ ἀνταγαπᾶται· ἡ ἀγάπη ὑπέβοσκε πρὸ πολλοῦ εἰς τὰς δύο καρδίας. Τὴν προτεραίαν δ' ἀκριβῶς ὁ Κρίτων ἐξεστόμισε «τὸ μυστικὸ τῆς ψυχῆς του» καὶ αὐτὴ ἐξεστόμισε τὸ ἰδικόν της. Ἡ Κάκια ὅμως, ἥτις ἔχει ἀμυδρὰν μόνον ἰδέαν τῆς ἀδυναμίας της, καὶ θέλει νὰ συγκρατηθῇ εἰς τὸ καθῆκον μὲ βραχίονας φεῦ! πολὺ ἀδυνάτους, διῆλθεν ἀγωνιώδη νύκτα καὶ ἀπεφάσισε νὰ παλαίσῃ· διὰ τοῦτο ὅταν μετ' ὀλίγον ἔρχεται ὁ Κρίτων πλήρης πυρὸς καὶ πεποιθήσεως, αὕτη δεικνύεται ἐπιφυλακτική. Ἐκεῖνος ἔκπληκτος μινυρίζει παράπονα, ἐκρήγνυται εἰς μομφάς. «—Δυστυχία μου! τὸ ὄνειρόν μου! ποῦ εἶνε τὸ ὄνειρόν μου! ἄχ! ἐξύπνησα!» — «Τὸ ὄνειρόν σου ἐτελείωσε!» ἀπαντᾷ συνάγουσα ὅλας τὰς δυνάμεις της ἡ Κάκια».

Ὅπως οἱ θεοφοβούμενοι ἐπικαλοῦνται τοὺς ἁγίους τὴν στιγμὴν τοῦ κινδύνου, ἡ δυστυχὴς Ἀδύνατος ἐπικαλεῖται τὴν ἀνάμνησιν τοῦ συζύγου της.

Ἀλλ' ὅταν μετ' ὀλίγον φεύγῃ ὁ Κρίτων μὲ ἓν σπαρακτικὸν ἐν τῇ παγερότητί του *χαίρετε*, τὸν παρακολουθεῖ μὲ βλέμμα περιαλγὲς καὶ τὸν φωνάζει λυπητερά: «Κρίτων!» Ἡ ὑπερέντασις τῆς προσπαθείας ἐπέφερε τὴν ἐξάντλησιν. Εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν τὴν ἐγκατέλιπον αἱ δυνάμεις της, καὶ κρημνίζεται εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ λατρευμένου καὶ ἐν ᾧ τὰ χείλη ὁρμεμφύτως ζητοῦν τ' ἀγαπημένα χείλη καὶ προσκολλῶνται μὲ πάθος, ἡ Ἀδύνατος, τάλαινα μέσα εἰς τὴν εὐτυχίαν της, ὀλολύζει μὲ δάκρυα: — «Πόσον εἶμαι δυστυχής!»

Ἔξαφνα ἀκούεται ὁ κώδων τῆς εἰσόδου, καὶ ἀποσπῶνται τῶν ἀγκαλῶν των ἔντρομοι: — «Ὁ Ἄλκης! νὰ φύγῃς χωρὶς νὰ σὲ ἰδῇ!» καὶ τὸν ὠθεῖ ἐλαφρῶς πρὸς τὴν μικρὰν θύραν.

Ὁ Ἄλκης εἰσέρχεται φέρων τὴν κόπωσιν τοῦ ἀνησύχου καὶ ἀκάρπου μόχθου του· μὲ τὴν ἕξιν του, τὴν ὡς ὁρμέμφυτον ἀκατανίκητον, διευθύνεται εἰς τὴν τράπεζαν τῆς ἐργασίας του· ἐν ᾧ δὲ ταξιθετεῖ τὰ χαρτιά του, αἱ χεῖρές του συναντοῦν τὰ χειρόκτια τοῦ Κρίτωνος, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ σπουδῇ τῆς φυγῆς εἶχεν ἐκεῖνος λησμονήσει. Ὁ Ἄλκης ἀπὸ τὴν «ἀφηρημάδα» τοῦ Κρίτωνος συμπεραίνει ὅτι εἶνε «ἐρωτευμένος πάλιν ὁ κατεργάρης» καὶ παρακινεῖ τὴν γυναῖκά του νὰ τὸν ψαρεύσῃ διὰ νὰ *γελάσουν*. Ὀλίγα λεπτὰ διαρκεῖ ἡ μεταξὺ τῶν συζύγων συνομιλία, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἐννοοῦμεν τὴν δυσαρμονίαν τῶν δύο χαρακτήρων.

Ἐν ᾧ ὁ Ἄλκης παραδίδεται εἰς τὴν μανίαν τῶν γραμμῶν του, ἔρχεται ἡ Ἀντιγόνη καὶ ὁ ἀδελφός της Παυλῆς διὰ τὸ *προβέγγερο*.

Ἡ κᾶπως βραδεῖα διὰ μέσου τῶν παρεκβάσεων ἀλλ' ἠθογραφικὴ καὶ ζωηρὰ αὐτὴ σκηνὴ μᾶς δίδει εὐκαιρίαν νὰ εἰσδύσωμεν βαθύτερον εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἄλκη. Ἐν πρώτοις μανθάνομεν τὰς περὶ γάμου θεωρίας του: «—Ξέρεις κᾶποια ἐργαλεῖα ποῦ εἶνε σὲ δύο, καὶ τὸ ἕνα κομμάτι ἐφαρμόζεται εἰς τὸ ἄλλο, καὶ κάμνουν ἕνα; Ἡ παραμικρὴ ἀσυμφωνία, τὸ ἐλάχιστον ἂν ὑπάρχῃ, ἡ ἐφαρμογὴ εἶνε ἀκατόρθωτος καὶ ἡ χρῆσις ἀδύνατος. Εἶνε σὰν νὰ μὴν ἔχῃς τίποτα· τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴν γυναῖκα: Ἂν δὲν εἶνε πλασμένη γιὰ σένα, ἂν δὲν συμφωνῇ εἰς ὅλα, ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα ὡς τὸ μικρότερα, μὴ νομίσετε ὅτι θὰ κάμετε ποτὲ ἀληθινὸ ἀνδρόγυνο... ὁ παπᾶς καὶ τὸ στέφανο ἑνώνουν φαινομενικῶς, καὶ ὅσον ὁ καιρὸς περνᾷ τόσο τὸ χάσμα γίνεται μεγαλείτερο.» (Κακόμοιρε θεωρητικέ, ποῦ νὰ ἤξευρες πόσον ἀπέχει, καὶ ἐδῶ, ἡ θεωρία ἀπὸ τὴν πρᾶξιν!)

Ἀπὸ τὴν σκηνὴν αὐτὴν μανθάνομεν ἀκόμη ὅτι φοβερὸν προαίσθημα ὅτι «κᾶτι μεγάλο κακὸ θὰ τοῦ συμβῇ» πιέζει τὴν ψυχὴν τοῦ Ἄλκη, καὶ ὅτι ἡ φοβερὰ Ἀντιγόνη ἀνεκάλυψε τὸ μυστικὸν τῆς Κάκιας, (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει αὐτὴν καὶ μόνην πλέον, διότι οἱ θεαταὶ τὸ γνωρίζουν λεπτομερέστερον).

Οἱ ἄλλοι μεταβαίνουν εἰς τὴν τραπεζαρίαν, καὶ ὁ Ἄλκης βραδύνει, βυθισμένος εἰς τὰ χαρτιά του. Ἔξαφνα ἐμφανίζεται ἡ Ἄννα, τὸ ἄγριον καὶ κακὸν αὐτὸ ὄν, τὸ ὁποῖον μισεῖ τὴν Κάκιαν μὲ ὅλην τὴν ἔνστικτον ἀντιπάθειαν τῆς χυδαίας ὑποστάσεώς του πρὸς τὴν ἀβρότητα ἐκείνης· εἶχε παραμονεύσει τοὺς ἐναγκαλισμοὺς τῶν δύο ἐρωτευμένων καὶ εἶχε κρυφακούσῃ τὰ φιλήματά των· ἀπὸ τὸν παροξυσμὸν τῆς σατανικῆς χαρᾶς της δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ, ἐγέλα, ἐχοροπήδα, μὲ τὴν ἀγρίαν εὐτυχίαν μοχθηροῦ ὄντος κρατοῦντος εἰς χεῖράς του ὄργανον ὀλέθρου. Καὶ τώρα, ἐνθυμουμένη τὴν αὐστηρὰν ἐπιτίμησιν τῆς κυρίας της νὰ μὴ κάμῃ καμμίαν ζημίαν; — «Θὰ κάμω, μιὰ μεγάλη, πολὺ μεγάλη ζημία! — Τί λές, κορίτσι μου, ἐτρελλάθηκες, ἀναφωνεῖ ὁ Ἄλκης, κυττάζων αὐτὴν μετ' ἐκπλήξεως. — Εἴδατε, ποῦ ὁ κύριος Κρίτων ἄφησε ἐδῶ τὰ γάντια του... χά, χά, χά.» Διακόπτεται, ἐκρήγνυται ἔξαφνα εἰς τρελλὸν γέλωτα καὶ φεύγει, ἐν ᾧ ὁ Ἄλκης, ἔξαλλος, κραυγάζων ἀγωνιωδῶς «Ἄννα, Ἄννα!» φέρων τὸ βέλος βαθειὰ εἰς τὴν καρδίαν, ὁρμᾷ κατόπιν νὰ μάθῃ τὸ φοβερὸν μυστικόν. Καὶ πίπτει ἡ αὐλαία.

Ὅταν ὑψώνεται εἰς τὸ Δεύτερον *Μέρος*, εὑρισκόμεθα καὶ πάλιν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Ἄλκη. Ἐπέρασαν τρεῖς ἡμέραι. Ὁ Ἄλκης γνωρίζει πλέον τὴν συμφοράν του Τώρα εἰσέρχεται εἰς τὴν αἴθουσαν συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Παυλῆν. Προχωρεῖ μελαγχολικὸς πρὸς τὸ γραφεῖόν του καὶ δεικνύει εἰς αὐτὸν τὰ τεμάχια τῶν σχισμένων σχεδίων. — «Βλέπεις, ἐρείπια, λέγει σχεδὸν κλαίων. — Διὰ μίαν λεπτομέρειαν ἐπῆγες νὰ καταστρέψῃς ἔργον τόσου κόπου; τὸν μέμφεται ὁ Παυλῆς. — Μία λεπτομέρεια, ἀπαντᾷ ὁ Ἄλκης, εἶνε ἀρκετὴ νὰ κρημνισθῇ ὅλον τὸ οἰκοδόμημα. Ζητεῖς νὰ δημιουργήσῃς κᾶτι τι. Ἀγωνίζεσαι, κοπιάζεις, ἀφιερόνεις ὅλην σου τὴν ζωὴν εἰς αὐτό. Ἔξαφνα τὸ μεγαλοπρεπὲς ἔργον κλονίζεται, εἶνε ἕτοιμον νὰ πέσῃ... Ἐξετάζεις καὶ βλέπεις ὅτι ἔκαμες ἕνα μικρὸ λάθος, παρέλειψες ἢ δὲν κατώρθωσες νὰ οἰκονομήσῃς μίαν λεπτομέρειαν». Καὶ μετ' ὀλίγον ἀπαντῶν εἰς τὸν Παυλῆν. — «Δὲν ὡμιλοῦσα οὔτε γιὰ σχέδια οὔτε

γιὰ σπίτια. Αὐτὰ τὰ γιγάντια οἰκοδομήματα τῆς εὐτυχίας, διὰ τὰ ὁποῖα ὅλοι μας ἀγωνιζόμεθα, καὶ τὰ ὁποῖα τόσον συχνὰ πίπτουν εἰς ἀπέραντα ἐρείπια, αὐτὰ εἶνε τὰ πλέον τρομερὰ καὶ ἐπικίνδυνα ». (Ὁμολογῶ ὅτι αἱ τελευταῖαι ὡραῖαι φράσεις μὲ ξενίζουν εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἄλκη. Διὰ ποῖον οἰκοδόμημα εὐτυχίας ὁμιλεῖ; καὶ πῶς ἠγωνίσθη νὰ τὸ ἀνεγείρῃ; ἂν κρημνίζεται δὲν πταίει ἀκριβῶς ἡ *Ἀρχιτεκτονική* του;)

Ὁ Ἄλκης, κατέχεται προφανῶς ὑπὸ νευρικῆς ταραχῆς καὶ μόλις συνέχει ἑαυτόν. Ὡς νὰ ἐζήτει δὲ λύσιν εἰς τὸ ἀγωνιῶδες πρόβλημα, τὸ ὁποῖον τὸν κατασπαράσσει, ἀρχίζει συζήτησιν περὶ τῆς *κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς*, κ' ἐρωτᾷ τὸν Παυλῆν τί θὰ ἔκαμνεν ἂν τὸν ἐπρόδιδεν ἡ σύζυγός του. Ἀναφέρει περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ὁ σύζυγος χωρίζει, διώκει, ἢ συγχωρεῖ τὴν ἔνοχον· ἀλλ' ὑπάρχει καὶ μία δύσκολος περίπτωσις: Ὅταν λάβῃ κανεὶς γυναῖκα χωρὶς νὰ τὴν καλογνωρίζῃ. Βαθμηδὸν ἀρχίζουν νὰ φαίνωνται αἱ ἀσυμφωνίαι· ὁσημέραι ἀποκαλύπτει ὅτι δι' αὐτὴν εἶνε ξένος. Ἄλλης φύσεως ἄνθρωπος αὐτός, ἄλλη ἐκείνη. Ἕνωσις τελεία μεταξύ των ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ.

« — Καὶ ἐν ᾧ ἀρχίζεις νὰ μαντεύῃς ὅτι ἔκαμες λάθος νὰ νυμφευθῇς, δηλαδὴ νὰ *θυσιάσῃς τὴν γυναῖκα αὐτήν*, καὶ ἐν ᾧ ἔχεις πάρει τὴν ἀπόφασι νὰ ζήσῃς ψεύτικα καὶ δυστυχισμένα ἀλλὰ νὰ ζήσῃς — ἔξαφνα παρουσιάζεται ἕνας νέος, ἕνας φίλος οἰκογενειακός, ὁ ὁποῖος χωρεῖ ἀκριβῶς μέσα εἰς τὸ χάσμα τῆς ἑνώσεώς σας... Ἔχουν τὴν ἴδια κρᾶσι, τὴν ἴδια ἀνάπτυξι, ἀγαποῦν τὰ ἴδια πράγματα καὶ τὸν ἀγαπᾷ, ὅπως καὶ ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ... τοὺς βλέπεις ν' ἀποζητοῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον μέσα ς' ἑκατόν, καὶ κατορθώνουν νὰ μένουν πάντα οἱ δύο τους χωριστά, ἀληθινὰ ταιριακτοὶ καὶ ἀληθινὰ ἀγαπημένοι... Πταίουν αὐτοὶ διότι ταιριάζουν; Ο Τρίτος δὲν εἶνε ὁ φίλος, ὁ ὁποῖος ἦλθε νὰ παρεντεθῇ μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῆς γυναικός μου... Ὁ Τρίτος εἶμαι ἐγώ, ἐγὼ ποῦ, ὠχυρωμένος πίσω ἀπὸ ἕναν ἀνθρώπινο νόμο ἔρχομαι νὰ καταστρέψω αὐτὴ τὴ θεία συμφωνία... Εἶμαι τὸ πρόσκομμα, εἶμαι ὁ περιττός ».

Τὸ ἄλγος του εἶνε τόσον βαθύ, τόσον σφοδρόν, αἱ διακεκομμέναι φράσεις του ἐγκλείουν τόσην ἀπελπισίαν, ὥστε ὁ Παυλῆς μένει ἔντρομος ὅταν πίπτῃ εἰς τὴν ἀγκάλην του φωνάζων — » Ὤ, τί σκοτάδι φοβερό!.. » Εἰς τὴν ἐπομένην σκηνὴν μένουν μόνοι οἱ δύο σύζυγοι· ὁ δυστυχὴς Ἄλκης εἶνε περιποιητικώτατος· κάμνει φιλοφρονήσεις εἰς τὴν Κάκιαν· δηλοῖ ὅτι δὲν θὰ κάμῃ πλέον τὸν μηχανικόν, καὶ ἀναθεματίζει τὰ σχισθέντα σχέδια τὰ ὁποῖα «ἕνα ὁλόκληρον χρόνον τὸν εἶχαν χωρισμένον ἀπὸ τὴ γυναικοῦλά του».

Ὁ διάλογος ἐξακολουθεῖ ὁλονὲν τρυφερώτερος. Τὴν φιλεῖ, τὴν φιλεῖ καὶ πάλιν, τὴν φιλεῖ καὶ τρίτην φοράν. Ἀλλ' ἔχει τὴν κόλασιν εἰς τὴν καρδίαν του. Μόλις ἀποσύρεται ἡ Κάκια εἰς τὸ δωμάτιόν της, τὸν πιάνουν λυγμοί, καλύπτει μὲ τὰς χεῖράς του τὸ πρόσωπον ἐν ἀπογνώσει· ἔπειτα ἐγείρεται, σπογγίζει τὰ δάκρυά του, φορεῖ τὸν πῖλόν του. Εἶχεν εἴπει εἰς τὴν Κάκιαν ὅτι θὰ ἐξέλθῃ δι' ὑπόθεσιν...

Δίδει εἰς τὴν ὑπηρέτριαν τὸ κλειδὶ τῆς πρὸς τἀριστερὰ θύρας νὰ ξεκλειδώσῃ καὶ ἀνοίξῃ ἀπὸ μέσα τὴν θύραν τοῦ κήπου· θέλει νὰ ἐπιστρέψῃ κρυφίως, νὰ κρίνῃ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ τὰ ὦτά του τὴν τύχην του καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἀπόφασίν του τὴν τρομερά. (Τὸ κλείδωμα τοῦτο ἴσως ἠδύνατο νὰ κάμῃ καὶ μόνος του χωρὶς νὰ σύρῃ τὸν πόνον του μέχρι τῆς ὑπηρετρίας). Ὀλίγον μετὰ τὴν ἔξοδόν του ἐκ τῆς δεξιᾶς θύρας, εἰσέρχεται δι' αὐτῆς ὁ Κρίτων. Ἡ Κάκια εἶνε ὅλη φόβος· ὁ Ἄλκης τῆς κάμνει, λέγει, κάτι ὑπαινιγμοὺς ἀπὸ προχθές... ἔπειτα αὐτὴ ἡ παραπονετικὴ ἀγάπη ποῦ τῆς δείχνει... Ὁ Κρίτων τὴν ἐναγκαλίζεται· ἐκείνη ἀνθίσταται ἀσθενῶς καὶ ψιθυρίζει ὡς τελευταῖον στεναγμὸν ἐκπνεούσης προσπαθείας: — Εἶνε ἔγκλημα. Τὸ δυστύχημα εἶνε ὅτι εἴμεθα τίμιοι ἄνθρωποι, λέγει ὁ Κρίτων.— Καὶ θὰ μείνωμε γιὰ πάντα, Κρίτων! προσθέτει ἡ Κάκια, καὶ συνάγουσα τὰ τελευταῖα συντρίμματα τῆς θελήσεώς της τὸν ἐξορκίζει νὰ φύγῃ.

Ἀλλ' ἡ Κάκια, ὅπως καὶ εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν τῆς σωτηρίας της, κάμνει τὸ ὀλέθριον βῆμα πρὸς τὴν συμφοράν της — Ἀ! εἶνε πλέον ἀργά! ψιθυρίζει, καλύπτουσα διὰ τῆς χειρὸς τὸ πρόσωπόν της. Ὁ Κρίτων θέλει νὰ τὴν ἐναγκαλισθῇ. — Γιὰ ὄνομα Θεοῦ! ἄφησέ με! φωνάζει αὕτη, καὶ φεύγουσα εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιόν της, καὶ ἵσταται πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἐξώστου. Ὁ Κρίτων τὴν ἀκολουθεῖ καὶ ἵσταται ὄπισθέν της. — Μὰ ἕως ποῦ θὰ μὲ παρακολουθῇς μὲ αὐτὴ τὴν παραπονετικὴ φωνή; ψιθυρίζει μὲ περιπαθὲς παράπονον ἡ συντριμμένη θέλησις. Ὁ Κρίτων περιβάλλει τὴν ὀσφὺν τῆς Κάκιας καὶ τὴν φιλεῖ ὄπισθεν εἰς τὴν παρειάν.

Ἐν ᾧ οἱ ἐρωτευμένοι μένουν ἐν ἐρωτικῇ ἐκστάσει πρὸ τοῦ ἐξώστου, ὁ ταλαίπωρος θηρευτὴς τῆς βεβαιότητος, ὁ ψυχοσπαραγμένος ὠτακουστὴς τῆς συμφορᾶς του, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κρύπτην τοῦ μαρτυρίου του. Προχωρεῖ εἰς τὸ σκότος πρὸς τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος καὶ τοὺς βλέπει ἐναγκαλισμένους ὑπὸ τὸ ῥοδόχρουν φῶς τῆς κανδύλας· ἐπιστρέφει ἠρέμα καὶ λαμβάνει ἐκ τοῦ συρταρίου τοῦ γραφείου τὸ πιστόλι του. Οἱ ἐρωτευμένοι πρὸς στιγμὴν ταράσσονται νομίσαντες ὅτι ἤκουσαν θόρυβον· ἀλλὰ στρέφονται πάλιν πρὸς τὸν ἐξώστην καὶ ἐξακολουθοῦν τοὺς ἐνηγκαλισμούς των. Ὁ Ἄλκης πλησιάζει εἰς τὴν θύραν καὶ ἀκούει τὰ ἐρωτικά των τερετίσματα. Τὰ φιλήματά των γίνονται θερμότερα, ὁ ἐναγκαλισμός των στενώτερος.

Ἔξαφνα ἀκούεται ἐκπυρσοκρότησις πιστολίου καὶ ἀντηχεῖ ὁ δοῦπος πίπτοντος σώματος. Ἔντρομοι ἀποσπῶνται ἐκ τοῦ ἐναγκαλισμοῦ των οἱ ἐρωτευμένοι καὶ ἐξορμοῦν εἰς τὴν αὔθουσαν, ἐν ᾧ ἡ ὑπηρέτρια σπεύδουσα μὲ τὴν λάμπαν εἰς τὴν χεῖρα φωνάζει ἐν ἠλιθίᾳ ἐκπλήξει καὶ σατανικῇ χαιρεκακίᾳ. Ζημία, ζημία!

Τὸ πρόσκομμα, ὁ περιττός, ὁ Τρίτος κεῖται βουτηγμένος εἰς τὸ αἷμά του!

*
* *

Τὸ ἔργον ἠκούσθη μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος, ἤρεσε, συνεκίνησεν, ἐχειροκροτήθη, καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐκλήθη καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας παραστάσεις του ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἐπευφημήθη. Τώρα ἂς προσπαθήσωμεν νὰ εὕρωμεν τοὺς λόγους τῆς ἐπιτυχίας του καὶ ἂς ζητήσωμεν προσέτι νὰ καθορίσωμεν ἂν εἰμπορέσωμεν, τὴν ἀξίαν, τὴν τεχνικὴν ἀτομικότητα, τοῦ *Τρίτου*.

Ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ἀμέσως ὅτι ἡ *θέσις*, ἡ φιλοσοφικὴ βάσις τοῦ ἔργου δὲν εἶνε διόλου νέα Τινὲς ἔψεξαν αὐτήν ὡς ἔχουσαν ἰψενικὴν καταγωγήν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι καὶ ἡ Κυρία Ἄλβιγγ, καὶ ἡ Νόρα καὶ ἡ Ρεβέκκα Βέστ καὶ ἡ Ἔδδα Γκάμπλερ ἐπαναστατοῦσι κατὰ τοῦ γάμου, ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τῆς καρδίας καὶ εἰς τὴν *Κωμῳδίαν τοῦ Ἔρωτος* ὁ Σβανχὶλδ λέγει: « Ἡ εὐτυχία ἔχει λοιπὸν ἀνάγκην νὰ στηριχθῇ ἐπὶ ἑνὸς ὅρκου διὰ νὰ μὴ θραυσθῇ; » Τὸ συμβόλαιον τοῦ γάμου θεωρεῖται ὡς πρᾶξις ἀμοιβαίας δυσπιστίας. Ἀλλ' εἶνε γνωστὸν πλέον ὅτι καὶ ὁ Ἴψεν τὴν ἰδέαν τῆς χειραφετήσεως τῆς γυναικὸς ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὸν δανὸν φιλόσοφον Σάρεν Kjerkegaard, τὸν ὑπέρμαχον τῆς *ἀτομικότητος*, τὰ δὲ δικαιώματα τῆς καρδίας ἐξυμνήθησαν πρὸ τοῦ Ἴψεν ἀπὸ τὸν γαλλικὸν ῥομαντισμὸν καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τὴν φλογερὰν συγγραφέα τῆς *Ἰνδιάνας* καὶ τοῦ *Κονσουέλου*. Ἀλλὰ καὶ πολὺ πρὸ αὐτῶν τὸ πρόβλημα τοῦ *Τρίτου* ἀνεκίνησεν ὁ Γκαῖτε εἰς τὸ περίφημον μυθιστόρημά του Wahlverwandtschaften, εἰς τὸ ὁποῖον τὴν ἕνωσιν δύο συγγενῶν ψυχῶν θεωρεῖ ἀνάγκην τῆς φύσεως, καὶ τόσον ἀναπόδραστον καὶ μοιραίαν ὅσον τὴν χημικὴν ἕνωσιν δύο συγγενῶν οὐσιῶν. Εἰς τὸ ἔργον τοῦ Γκαῖτε μάλιστα γίνεται λόγος καὶ περὶ τῆς παρενθέσεως, τῆς παρεμβάσεως ἑνὸς Τρίτου (die Dazwischenkunft eines Dritten). Ἀλλὰ δύο χιλιάδας διακόσια ἔτη σχεδὸν πρὸ τοῦ Γκαῖτε τὴν λαχτάραν αὐτὴν τῆς ἑνώσεως τῶν « ταιριακτῶν » ὑπεδήλου ἐν ἀλληγορίᾳ ὁ Πλάτων «ζητεῖ δὴ ἀεὶ τὸ αὐτοῦ ἕκαστος σύμβολον». Ταῦτα τί ἀποδεικνύουν; ὅτι ἡ ἰδέα εἶνε τόσον παλαιὰ ὥστε καθίσταται ἐντελῶς νέα, ὡς λέγει κάπου ὁ Οὐγγὼ (χθὲς ἀνεκάλυψα ὅτι καὶ τοῦτο πρὸ τοῦ Οὐγγὼ τὸ εἶπεν ὁ Κικέρων, me saepe videri nova intelligo, quum pervetera dicam κτλ.) Τὸ κύριον λοιπὸν ἔγκειται οὐχὶ εἰς τὴν ἰδέαν, ἥτις πολλάκις περιίπταται εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, διάφοροι δὲ συγγραφεῖς πραγματεύονται αὐτὴν πολλάκις κατὰ σύμπτωσιν ταυτοχρόνως, ὡς γνωρίζομεν ἐκ τῆς συγκριτικῆς λογοτεχνίας, ἀλλ' ἐκ τῆς καλλιτεχνικῆς μορφῆς τὴν ὁποίαν προσδίδει, ἀναλόγως τῆς ἰδιοφυΐας του, εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην ὁ συγγραφεύς. Εἰς τὸν Ξενόπουλον πιθανὸν ἡ ἀφορμὴ νὰ ἐδόθη ἀπὸ κανένα βιβλίον ὅπως καὶ εἰς τὸν Ἄλκη του: «ἐδιάβασα αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἕνα βιβλίο ποῦ ἐπραγματεύετο τὸ ζήτημα, μοῦ ἐκίνησε φοβερὰ τὸ ἐνδιαφέρον», ἀλλ' ἡ ἀνάγκη τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου ἐξεπήδησε τῷ 1895 ἐκ τῆς ἰδίας του ψυχῆς, ὁπότε αἱ ἴδιαί του χεῖρες ἐκάμπτοντο μέχρι θραύσεως ἀπὸ τὸ μολύβδινον βάρος τοῦ κοινωνικοῦ τύπου.

Κατὰ τὴν καθιερωμένην ἔννοιαν τῆς πρωτοτυπίας, τὸ ἔργον, ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῶν προσώπων καὶ τοῦ περιβάλλοντος ἐν ᾧ δρῶσι, δὲν εἶνε ἑλληνικόν· φαντασθῆτε ὅτι δύο φορὰς μόνον γίνεται λόγος διὰ τὰ Πατήσια καὶ τοῦτο εἶνε ἡ μόνη ἀπόδειξις ὅτι ἡ *σκηνὴ ὑπόκειται* εἰς τὰς Ἀθήνας· ἀρκεῖ ν' ἀλλάξετε τὰ ὀνόματα καὶ ἡ σκηνὴ μετατίθεται, μὲ τὴν αὐτὴν ἀληθοφάνειαν, εἰς Παρισίους, Βερολῖνον, Λονδῖνον, Ρώμην ἴσως καὶ Νέαν Υόρκην. Τοῦτο ἀναφέρομεν ἁπλῶς διὰ νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Τρίτος δὲν ἔχει ἀπολύτως τίποτε ἐκ τῆς πρωτοτυπίας τῆς *Ἐσμὲς* καὶ τῆς *Θυμούλας* (τὸ πολὺ πολὺ ἕνα πυροβολισμόν) καὶ ὅτι εἶνε ἁπλούστατα ἔργον «ἀνθρώπινον», τοῦ ὁποίου τὰ πρόσωπα δὲν εὑρίσκονται βεβαίως

εἰς τὰ ὀρεινὰ χωρία τῆς Ἀρκαδίας ἢ τῆς Ἀκαρνανίας, ἀλλὰ γεμίζουν κάθε βράδυ τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος, τὸ Ζάππειον καὶ τὸ Φαληρικὸν ἀλίπεδον.

Τινὲς ἴσως ἐμόρφασαν διὰ τὴν ἠθικὴν τοῦ «Τρίτου»· ἴσως εὗρον ὅτι ὁ συγγραφεὺς συγκλονεῖ ἰσχυρῶς τὸν θεσμὸν τοῦ γάμου. Δὲν θίγω ἐνταῦθα τὸ πολύπλοκον ζήτημα τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς τέχνης ἀπὸ τὴν ἠθικήν, ἀλλ' εἰς τὴν μνήμην μου ἔρχονται οἱ βαθεῖς λόγοι τοῦ Χέγγελ «ἕκαστον ἔργον τέχνης ἔχει τὴν ἠθικήν του, ἡ ἠθικὴ ὅμως αὕτη ἐξαρτᾶται ἀπ' ἐκεῖνον, ὅστις τὴν ἐξάγει». Λοιπὸν ἄλλοι, ὡς καὶ ἐγώ, κρίνουν ἠθικώτατον τὸν *Τρίτον*, ὡς ζητοῦντα ν' ἀποκόψῃ ὅ,τι σάπιον ἔχει ὁ γάμος, καὶ προσπαθοῦντα νὰ θεμελιώσῃ στερεά, ἐπὶ τῆς συγγενείας τῶν ψυχῶν, τὴν ἄρρηκτον ἕνωσιν δύο ὑπάρξεων.

Ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία τοῦ *Τρίτου*, κατ' ἐμέ, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ Ξενόπουλος ἐκ στοιχείων γνωστῶν ἐφιλοτέχνησεν ἰδικόν του ἔργον, ὄχι ἐξαιρετικόν, ἀλλὰ φέρον τὴν σφραγῖδα τῆς ἰδικῆς του ἰδιοφυΐας, ἔργον ἁβρὸν καὶ περιπαθές. Τὰ δράματα τοῦ Βορρᾶ εἶνε γεμᾶτα ὁμίχλην, καὶ χάνει κανεὶς τὸν δρόμον του, ὡς εἰς πάμπυκνον δάσος, εἰς τὰ διασταυρούμενα καὶ συμπλεκόμενα σύμβολά των. Ὁ *Τρίτος* ἔχει τὴν διαφάνειαν ἑλληνικοῦ ὁρίζοντος· ἡ ἁπλότης καὶ τὸ ἀπέριττον τῶν προσώπων καὶ τῶν σκηνῶν ἐνθυμίζουν τὴν κλασικὴν λιτότητα· ἡ διαλεκτική του φέρει εἰς τὸν νοῦν, μεθ' ὅλην τὴν ἀπόστασιν, τὸν τραγικὸν τῆς «Μηδείας», τὸ ὅλον δ' ἔργον ἀποτελεῖ πολυκίνητον καὶ ἐμπαθῆ συλλογισμὸν τοῦ ὁποίου τὸ ἀνηλεὲς συμπέρασμα εἶνε ὁ κατὰ τοῦ κροτάφου του πυροβολισμὸς τοῦ Ἄλκη. — Τὸν πυροβολισμὸν τοῦτον εὗρον ἀδικαιολόγητον μερικοί· δὲν ἐπρόσεξαν, φαίνεται, τί λέγει ἡ Ἀντιγόνη περὶ τοῦ Ἄλκη: «εἶχε μία ἀδελφὴ 'ς τὸ φρενοκομεῖο, ἡ μητέρα του δὲν ἦτο ποτὲ 'ς τὰ καλά της, καὶ ἕνας θεῖός του, ἀδελφός της, εἶχεν αὐτοκτονήσει ἀπὸ ὑποχονδρίαν». Τοιοῦτος ἄνθρωπος μὲ τοιαῦτα κληρονομικὰ στίγματα οὕτω θὰ ἔλυε τὸ πρόβλημα· ἡ *θέσις* χάνει βεβαίως τὴν γενικότητά της· ἀλλ' ὅσον ὀλιγοστεύει τὸ πλάτος της τόσον αὐξάνει τὸ βάθος της, ὅσον στενεύει τὸ πρόβλημα, τόσῳ ἀληθέστερον γίνεται.—Ἔπειτα ὁ ἔρως αὐτὸς ὁ εἰσβάλλων βιαίως, ὁ ἐκμηδενίζων τὰς θελήσεις, ὁ συντρίβων ἕνα ἀθῶον, δὲν ἔχει τὸ ἀκαταγώνιστον καὶ τὸ τυφλὸν τῆς ἀρχαίας Μοίρας; Δι' αὐτὸ ὁ «Τρίτος» μοῦ φαίνεται *ἑλληνικὸς* κατὰ τὴν καθαρὰν τεχνικὴν σημασίαν.

Τὸ δὲ θέλγητρον, τὸ ὁποῖον ὑφίστανται ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κρύπτεται εἰς τὴν ἐκποιητίκησιν τῆς ἀγάπης, εἰς τὸν θερμὸν ὕμνον τοῦ ἔρωτος, ὅστις ἀναπέμπεται διὰ μέσου τῶν φιλημάτων, τῶν ἐναγκαλισμῶν, τῶν δακρύων, τῶν στεναγμῶν, τοῦ αἵματος. Εἰς τὸ βάθος πάσης ψυχῆς, ὡς πηγὴ κρυμμένη, κελαρύζει τὸ νᾶμα τῆς ἀγάπης· καὶ αἱ παθητικαὶ φράσεις ἐθώπευον καὶ τοὺς ὀνειρώδεις μυστικοὺς πόθους τῆς ἥβης καὶ τὸ ἡμιτελὲς καὶ ἀνεκπλήρωτον ἴσως ὄνειρον τῶν λευκῶν τριχῶν.

Ἀφ' οὗ εἶπω ὅτι ὁ διάλογος εἶνε τεχνικώτατος, ὅτι ἔχει τὴν γοργὴν ζωὴν καὶ τὴν θερμότητα τῆς φυσικότητος, ὅτι τὸ ἔργον στολίζουν πολλαὶ ὡραῖαι τεχνικαὶ καὶ ψυχολογικαὶ λεπτομέρειαι, καὶ ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἔχει τὴν *αἴσθησιν τοῦ θεάτρου*, ἃς συγκεφαλαιώσω συντόμως καὶ μερικὰς ἐπιφυλάξεις μου.

Οἱ χαρακτῆρες μόλις διαγράφονται, τὸ περίγραμμα τῆς προσωπικότητός των εἶνε ἀόριστον, ἐλλείπουν δὲ τὰ βαθέα ἐκεῖνα γνωρίσματα τὰ ὁποῖα καθορίζουν τὰς ἀτομικότητας. Ὁ Κρίτων καὶ ἡ Κάκια εἶνε δύο κοινοὶ ἐρωτευμένοι, οὐδὲ βλέπομεν εἰς τὰς πράξεις ἢ κἂν εἰς τοὺς λόγους των, τὴν συγγένειαν τῶν ψυχῶν των, καὶ τὴν ἄβυσσον, ἥτις χωρίζει τὴν ψυχὴν τῆς Κάκιας ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἄλκη. Ἡ ἀτυχὴς μάλιστα φράσις τῆς Ἀντιγόνης «ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ ἄρχισες νὰ τὸν λατρεύῃς (τὸν Ἄλκη) καὶ νὰ εἶσαι εὐτυχὴς μὲ τὸ γάμο σου» σκοτίζει ἔτι μᾶλλον τὰ πράγματα· διότι ἂν ὑπῆρχε φυσικὴ δυσαρμονία, αὕτη ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν, καὶ ἡ Κάκια θὰ τὴν ᾐσθάνθη ἀπὸ τῶν πρώτων περιπτύξεων τοῦ συζύγου της· ἂν δὲ τὸ πάθημα τοῦ Ἄλκη προῆλθεν διότι qui va à la chasse perd sa place, καὶ ὁ Κρίτων τὸν ἀντικατέστησε διότι ἐκεῖνος ἐχάνετο μὲ τὰ σχέδιά του, τότε τὸ ὅλον δρᾶμα κρημνίζεται ἐκ βάθρων. Αὐτὸς ὁ διανοητικὸς ἐγωπαθὴς ὁ κυριευμένος ἀπὸ τὸν δαίμονα τῶν γραμμῶν, ὁ *κατατηξίτεχνος*, ὅπως ὀνομάζει ὁ Παυσανίας τὸν Καλλίμαχον, τὸν διάσημον ἐφευρετὴν τοῦ κορινθιακοῦ κιονοκράνου, πρεσβύτερον ἀδελφὸν τοῦ Ἄλκη ἐν ἀγωνίᾳ, πῶς παρὰ τὸ πάθος τῶν *σχεδίων*, τὸ ἀποσβέσαν μὲ τὴν ἀποκλειστικὴν τυραννίαν του ἐπὶ ἓν ἔτος, πᾶσαν ἀνάγκην ἔρωτος, κατορθώνει νὰ διατηρῇ ὅλον τὸ πῦρ τῆς καρδίας, τὸ ὁποῖον ἐκσπᾷ αἰφνιδίως καὶ πυροπολεῖ τὴν ὕπαρξίν του; Ἀντίρρησιν ἔχω ἀκόμη καὶ κατὰ τῆς πεισματώδους ἰδεοληψίας τοῦ Ἄλκη περὶ τῆς εὐτυχίας τῶν ἄλλων καὶ τῆς ὁλοσχεροῦς ἀποναρκώσεως δι' ἑαυτὸν τῆς κατ' ἐξοχὴν ὁμερφύ-

του ταύτης ἀνάγκης, καὶ κατὰ τῆς ἀφελοῦς περὶ τιμιότητος ἰδέας τῶν δύο ἐρωτευμένων «εἴμεθα τίμιοι καὶ θὰ μείνωμεν» οἵτινες δὲν μαντεύουν ὅτι ὑπάρχουν συμπεριπτύξεις ψυχῶν, αἵτινες ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν συνείδησιν δὲν ἔχουν πλέον ἀνάγκην τῆς συμπλοκῆς τῆς σαρκὸς διὰ νὰ εἶνε ἀνόσιοι...

*
* *

Ἡ σκηνοθεσία καὶ ἡ διακόσμησις τῆς σκηνῆς καὶ ἡ ὑπόκρισις, ἐξαίρετοι, συνετέλεσαν παρὰ πολὺ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου· ὁ Παυλῆς ἀληθὴς bon vivant. Ὁ Ἄλκης ἔφερε φυσικῶς ὅλην τὴν ὑπερκόπωσιν τῶν νεύρων καὶ τῆς ὑποβοσκούσης ψυχικῆς τηκεδόνος· ἡ δεσποινὶς Ξανθάκη μὲ τὴν λιγωμένην περιπάθειάν της καὶ τὴν κουρασμένην χάριν τῆς ὀντότητός της ᾐσθητοποίησε μίαν Κάκιαν ἀσυνήθους ἁβρότητος, πλήρη ἁπαλοῦ σκιόφωτος καὶ ποιητικῆς θαμβότητος. Ὁ Κρίτων δὲν μοῦ ἐφάνη ὅτι εἶχε τόσην συγγένειαν ψυχῆς πρὸς τὴν φίλην του, ὅσην ἤθελε ὁ συγγραφεὺς· διὰ τοῦτο καθ' ὅλην τὴν παράστασιν ἔτρεμα μήπως τὸ παρατηρήσῃ καὶ ἡ Κάκια καὶ παγώσουν ἔξαφνα τὰ φιλήματα ἐπὶ τῶν χειλέων της.

Α. Π. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ἡ τελευταία ἀπ' ὅλαις.

Ὅταν ἡ *Νέα Σκηνὴ* ἔπαιξε τὸ λεπτότατον καὶ ποιητικώτατον *Λιμπελάϊ* τοῦ Σνίτσλερ, ὁ κ. Χρηστομάνος ἀδημονῶν, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν ἀπροθυμίαν καὶ τὴν ἀπάθειαν τοῦ κοινοῦ, μὲ δάκρυα οχεδὸν στὰ μάτια ἔπεσε εἰς ἕνα κάθισμα, καὶ ἀκουμβῶν ἐπάνω εἰς τὴν παλάμην του τὸ ὡραῖον καὶ ἐκφραστικόν του κεφάλι, εἶπε: «ἐγώ, ὡς καλλιτέχνης, ἔκαμα τὸ χρέος μου».

Καὶ ὅμως ἦτο μιὰ ἀπὸ τὴς ὡραιότερες βραδυὲς τῆς Νέας Σκηνῆς ἡ βραδυὰ ἐκείνη. Ἡ Νέα Σκηνὴ ἦτο πραγματικῶς ὅ,τι εἴχαμεν ὅλοι ὀνειροπολήσει, ἡ ἔκφανσις τῆς τέχνης ἡ εὐγενής, ἡ ἀριστοκρατική. Εἰς τὰ *Νειᾶτα* τοῦ Μὰξ Χάλμπε τὰ ἴδια Μόλις τολμᾷ νὰ τὰ ξαναδώσῃ. Εἰς *τὸν Τρίτον* τοῦ Ξενοπούλου κάπως, ὄχι ὅμως καὶ πολὺ καλλίτερα. Τί ἀπέμενε εἰς τὸν κ. Χρηστομάνον; Ἀντὶ ν' ἀνεβάσῃ τὸ κοινὸν μέχρι τοῦ καλοῦ, νὰ κατέβῃ αὐτός, νὰ θίξῃ τὰ χαμηλὰ ἔνστικτά του. Καὶ ἐπέτυχε. Τί νὰ κάμῃ; «Ἢ ὑποχωρῶ εἰς τὰ γοῦστα τοῦ κοινοῦ ἢ κλείω τὴν Νέαν Σκηνήν». Καὶ ὑπεχώρησε.

Αὐτὰ δὲν τὰ διαβάζετε διὰ πρώτην φοράν. Τὰ ἔγραψε καὶ ὁ κ. Ξενόπουλος. Ἀλλ' ἐξανέστημεν, ὄχι μόνον ἡμεῖς, ἀλλ' ὅσοι ἔχουν κάποιαν συναίσθησιν τοῦ καλοῦ, ὅταν ἡ ὑποχώρησις ἔγινε τόσον μεγάλη μὲ τὴν χονδροειδῆ φάρσαν *Ἡ τελευταία ἀπ' ὅλαις*. Δὲν εἴχαμεν ἰδῇ ἕως τώρα παρόμοιον θέαμα. Οὔτε ἔχομεν τὴν ἐλαχίστην διάθεσιν νὰ σᾶς διηγηθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν. Εὐχαριστηθῆτε μὲ τὴν χρονογραφικὴν ἀναγραφὴν τοῦ γεγονότος. Θὰ ἦτο ἀχάριστη ἐργασία. Θέλομεν μόνον νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἐντονώτερον αὐτὴν τὴν φορὰν πρὸς τὸν κ. Χρηστομάνον. Νὰ ἑνώσωμεν τὴν ἰδικήν μας διαμαρτυρίαν διὰ τῶν «Παναθηναίων» μὲ τὴν ἐκφραστικωτάτην διαμαρτυρίαν ἑνὸς φίλου μας, ὁ ὁποῖος, ἕτοιμος νὰ ρίψῃ τὸ μαξιλάρι του μὲ τὸ ἐπισκεπτήριόν του καρφιτσωμένον εἰς αὐτό, ὅταν θὰ ἤρχιζε ἡ ἑπομένη πρᾶξις, καὶ βλέπων τὸν κ. Χρηστομάνον νὰ πλησιάζῃ διὰ νὰ ὁμιλήσῃ τοῦ κ. Παλαμᾶ, τοῦ ἐνεχείρισε τὸ μαξιλάρι μὲ τὸ ἐπισκεπτήριόν του λέγων: «μ' ἐπρολάβετε· τὸ δίνω σὲ σᾶς ἀντὶ νὰ τὸ ρίξω ἐπάνω στὴ σκηνή».

Καὶ ὁ κόσμος; θὰ μ' ἐρωτήσετε. Καὶ τὸ κοινόν; Πρέπει νὰ σᾶς εἰπῶ πρῶτα-πρῶτα ὅτι τὸ θέατρον ἦτο γεμᾶτον ἕως τὴν τελευταίαν σειρὰν τῶν θρανίων. Ὅτι ἡ παράστασις ἢ μᾶλλον αἱ παραστάσεις *τῆς Τελευταίας ἀπ' ὅλαις* μισοέλυσαν προσωρινῶς τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα τῆς Νέας Σκηνῆς. Αἱ εἰσπράξεις ἀπὸ 300 καὶ 400 δραχμὰς ἔφθασαν τὰς 1,000. Καὶ τώρα ἀπαντῶ εἰς τὴν ἐρώτησίν σας. Ὁ κόσμος λοιπὸν ἐχειροκροτοῦσε, ἐσποῦσε στὰ γέλια, ἐνθουσιάζετο, ἐκαλοῦσε τοὺς μύστας ἐπὶ τῆς σκηνῆς νὰ τοὺς ἀνευφημήσῃ. Εἶνε θλιβερόν. Ὅλα τὰ καπελῖνα τῶν κυριῶν, τὰ ὡραῖα καπελῖνα μὲ τὰς ὡραίας γραμμάς, ποῦ σκεπάζουν τόσον ὡραῖα κεφαλάκια καὶ μᾶς συγκινοῦν ὅταν ἐμφανίζονται εἰς τὸν περίπατον, εἰς τὰ Φάληρα ἢ ὅπου ἄλλοῦ, ὅλα συνεκλονίζοντο ἀπὸ τ' ἀδιάκοπα γέλια. Τὰ λεπτὰ χεράκια, μὲ τὰ λευκὰ λευκότατα χειρόκτια, ὠθοῦσαν, μὲ τὰ συχνὰ κτυπήματά των, τὸ αἷμα πρὸς τὰ ὡραῖα προσωπάκια, σὰν νὰ ἤθελαν τὰ καϋμένα νὰ προκαλέσουν ἕνα τεχνητὸν ἐρύθημα. Καὶ οἱ μύσται — καϋμένοι μύσται! — ὑφίσταντο καὶ αὐτοὶ τὴν ὑποβολὴν τῶν χειροκροτημάτων καὶ τῶν γελίων καὶ ἔπαιζαν μὲ τόσην ὄρεξιν — μά, τόσην ὄρεξιν — ποῦ ἐγελούσαμεν κ' ἐμεῖς οἱ γρινιάρηδες, οἱ αὐστηροί.

Ὅταν τὴν ἑπομένην ἔλεγα τὸ παράπονον, τὸν πόνον μου, εἰς ἕνα ἐκ τῶν μυστῶν, ξεύρετε τί μοῦ ἀπήντησε μὲ μίαν γραμμὴν πι-

κρίας ζωγραφισμένην εἰς τὸ πρόσωπόν του: «Ἄχ! νὰ μποροῦσα ἐκείνη τὴ στιγμὴ ποῦ μ' ἐχειροκροτοῦσαν, νὰ τοὺς πῶ πόσον ἐσυχαινόμουν τὸν ἑαυτό μου μὲ τὸν ρόλο ποῦ ἔπαιζα»!

Καὶ ἡ Νέα Σκηνή, τὴν ὁποίαν εἴχαμεν ὀνειροπολήσει τόσον ὡραίαν, τόσον ὑψηλά, καὶ ἡ ὁποία συγκεντρώνει τόσας ἐλπίδας, περιμένει ἀπὸ τὸ ἔλεος τῶν ἐραστῶν μιᾶς κοινοτάτης φάρσας διὰ νὰ ζήσῃ καὶ ἠμπορέσῃ ἔτσι νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ὡραῖον της πρόγραμμα.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΓΑΛΛΙΑΣ

Τὸ ἀρχαῖον θέατρον τῆς Ὀράγγης. — Ἰφιγένεια.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπανέρχεται ἡ ἐποχὴ τῆς κλασσικῆς τέχνης. Οἱ κριτικοὶ τὸ ὁμολογοῦν μὲ χαρὰν καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνουν κατὰ κόρον ὁσάκις ἐκδοθῇ νέον βιβλίον τοῦ κ. δὲ Ρενιὲ ἢ τοῦ κ. Λουΰς. Τὰ παρισινὰ θέατρα ἐν τούτοις μένουν ἀδιάφορα εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἑλληνικὴν τέχνην. Τὰ θέατρα τῶν βουλεβάρτων μας ἀφιερωμένα εἰς τὰ κωμειδύλλια ἢ εἰς τὰ ἀγρίως ρεαλιστικὰ θεάματα, σπανίως μᾶς δίδουν ἔργα ὅπου νὰ καταφαίνεται ὀμορφιὰ κλασσική. Καὶ μᾶς ἔρχεται τὸ φῶς ἀπὸ τὰ μέρη τῆς μεσημβρίας. Ἐμπρὸς εἰς τὸν ἀπὸ τριάντα αἰῶνων ἐγειρόμενον τοῖχον τοῦ θεάτρου τῆς Ὀράγγης ἐθριάμβευσε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔργον τὸ ὁποῖον ὑπεράνω τῶν ἀναριθμήτων κοινοτοπιῶν τοῦ νεωτέρου θεάτρου, ἐπαναφέρει τὸ ὕψιστον κάλλος τῆς ἀρχαιότητος, ἡ *Ἰφιγένεια* τοῦ Ἰωάννου Μωρεάς. Δὲν ἐπιχειρῶ εἰς τὰς στήλας αὐτὰς νὰ καθορίσω τὸ ἔργον τοῦ Μωρεάς. Ἐπαναλαμβάνω ἀκόμη, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Γαλλία θρηνεῖ διὰ τὴν παρακμὴν τῆς δραματικῆς της τέχνης καὶ τῆς ποιήσεώς της, ἡ μήτηρ τῶν Τεχνῶν, ἡ τροφὸς Ἑλλὰς μᾶς παρέχει ἕνα ἀπόστολον τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ζωῆς. Μετὰ τὸν Ἀνδρέαν Σενιὲ μᾶς ἔρχεται ὁ Ἰωάννης Μωρεάς.

Ἄλλοτε ἠγάπησε τὸν Ρονσάρ, τὸν ἐραστὴν τῆς Κασσάνδρας, καὶ ὅλους τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὴν Πλειάδα. Σήμερον μᾶς δείχνει τὴν ὑπερήφανόν του τέχνην σώφρονος χάριτος καὶ ἀκριβείας, τέχνην μεθοδικήν, λογικὴν καὶ θελήσεως, ἐν ἑνὶ λόγῳ τὰς κυρίας ἰδιότητας τῶν κλασσικῶν διδασκάλων. Ἡ *Ἰφιγένεια* τοῦ Ρακίνα εἶναι ὄχι ἀληθινὰ ἑλληνική, μία κόρη ἀπαρηγόρητος διὰ τὸν προσεγγίζοντα θάνατον, ποῦ φοβεῖται τὰς ὑποχθονίους σκιὰς τοῦ Ἅδου, ἀλλ' ἁπλῶς μία νέα βασιλικῆς καταγωγῆς, μία πριγκήπισσα τῶν Βερσαλλιῶν, ἡ ὁποία κλαίει μὲ τὸν ἴδιον πόνον τὴν ὀμορφιὰ τῆς ζωῆς καὶ τὰς βασιλικὰς τιμὰς καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ γίνῃ σύζυγος τοῦ Ἀχιλλέως.

J'ose vous dire ici qu'en l'état où je suis,
Peut-être assez d honneurs environnaient ma vie
Pour ne pas souhaiter qu'elle me fût ravie
. . . . . .
Un roi digne de vous a cru voir la journée
Qui devrait éclairer notre illustre hyménée.

Ἀπ' ἐναντίας ἡ *Ἰφιγένεια* τοῦ Εὐριπίδου κλαίει πρὸ πάντων διότι θὰ στερηθῇ τοῦ φωτός. Ὁ πόνος της ἐκφράζεται εἰς τὴν Ἔξοδον τοῦ χοροῦ. Ὁ κ. Μωρεὰς — ὅπως φαίνεται εἰς τὸ κατωτέρω μικρὸν ἀπόσπασμα — ἠκολούθησε βῆμα πρὸς βῆμα τὸ ἑλληνικὸν κείμενον:

Rives du Simois, vallons, forêts neigeuses,
O grottes de l'Ida, montagne sourcilleuse,
Versants, plateaux, sommets,
Où Pan habite encore les bercails et les atres
Plût au ciel que Pâris nourri parmi les pâtres
Ne vous foulât jamais!

Et l'épouse de Zeus, et la vierge d'Athènes
Et la blanche Cypris qui par le monde mène
Les coeurs émerveillés
Près des limpides eaux, source aux Naïades sainte,
Devaient aller cueillir la rose et l' hyacinthe
Dans les prés émaillés.

O Parque, ô Dieux cruels, trop illustre querelle
Où le bouvier troyen jugea de la plus belle,
Et toi, funeste amour,
C'est pour ma perte, hélas, qu'Hélène fut ravie
Et je meurs, malheureuse, et je quitte la vie
Et la douceur du jour.

Αἱ στροφαὶ αὐταὶ δείχνουν τὸ πῶς εἰργάσθη ὁ κ. Μωρεάς. Ἡ ἐργασία του δὲν εἶναι ἐργασία δουλική. Μετέφερε εἰς τὴν γαλλικὴν σκηνὴν τὸ πνεῦμα μᾶλλον τῆς ἑλληνικῆς τραγωδίας Ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Εὐριπίδου ἐξήγαγε τὴν ἀνθρωπίνην ἀλήθειαν, τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸ πάθος τοῦ διαλόγου. Καὶ ἀνευφημήθη ἀπὸ ἕνα κοινὸν ἐκλεκτόν. Χαιρετίζοντες τὸν θριαμβεύσαντα συμπατριώτην σας, οἱ θεαταὶ τῆς Ὀράγγης ἐχαιρέτιζαν ἐπίσης τὴν αἰωνίαν πατρίδα τῆς Τέχνης, τὴν θείαν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας τὰ αἰώνια ἔργα προκαλοῦν ἀκόμη τὰς ὑψίστας καὶ τὰς ἀγνοτάτας καλλιτεχνικὰς συγκινήσεις.

ERNEST GAUBERT

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Η *Ἰφιγένεια* τοῦ Μωρεὰς ἀποτελεῖ τὸ γεγονός, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφεται τελευταίως ὅλος ὁ γαλλικὸς τύπος. Ὁ στίχος τοῦ Ἕλληνος ποιητοῦ — ὅλοι γνωρίζουν τὸ ψευδώνυμον τοῦ Ἰωάννου Παπαδιαμαντοπούλου — εἶναι πλήρης καὶ διαυγής. γράφει ὁ Γεώργιος Βουρδὸν εἰς τὸν Figaro Ἡ φράσις του ἔχει τὰς ἀρετὰς αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ζωὴν καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς αἰωνίας τέχνης.

Ὁ κ. Βουρδὸν ἐπεσκέφθη πρὸ τῆς παραστάσεως τὸν ποιητήν. ὁ ὁποῖος τοῦ εἶπε τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ ἔργου του καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του χαριτωμένα καὶ χαρακτηριστικώτατα:

«Ἄρχισα τὴν Ἰφιγένεια πρὸ ἐννέα ἐτῶν. ἀλλ' εἰργαζόμουν. πότε καὶ πότε. χάριν διασκεδάσεως. Αὐτὸ διήρκεσε πέντε χρόνια. Τέλος ἀποφάσισα νὰ τὸ τελειώσω. Εσκέφθηκα ὅτι ἠμποροῦσε νὰ δοθῇ εἰς τὴν Γαλλικὴν — Κωμωδίαν καὶ ἔγραψα ἕνα γράμμα διὰ τὸν κ. Κλαρετί, τὸ ὁποῖον ὅμως ἐλησμόνησα νὰ στείλω... Εἶμαι ὀλίγον ἀμελής, βλέπετε. Θὰ σᾶς πῶ μάλιστα ὅτι εἶχα λησμονήσει νὰ ζητήσω καὶ τὸ δρᾶμα μου ἀπὸ τὸν ἀντιγραφέα εἰς τὸν ὁποῖον τὸ εἶχα παραδώσει καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος τὸ χειρόγραφόν μου ἦτο στὰ χέρια του. Ἔχω ἀκόμα μιὰ πολὺ κακὴ συνήθεια νὰ μὴ γράφω ποτὲ ἐπιστολὰς καὶ αὐτό, καταλαβαίνετε, μοῦ προξενεῖ πολλὰ δυσάρεστα. Σκεφθῆτε πῶς ἔχω ἕνα ὁλόκληρον σημειωματάριον γεμᾶτο ἀπὸ ἐπειγούσας ἐπιστολὰς πρὸς φίλους μου ποῦ εἶχα σκοπὸ νὰ τὰς ἀντιγράψω καὶ νὰ τὰς στείλω. Λοιπὸν ποτὲ δὲν κατώρθωσα νὰ πραγματοποιήσω τὸ σχέδιό μου αὐτὸ καὶ ἔτσι πολλοὶ πρὸς τοὺς ὁποίους ἔγραψα. οὔτε τὸ φαντάζονται κἂν, ἀφ οὗ τὰ γράμματα αὐτὰ δὲν τὰ ἔστειλα ποτέ.

«Τέλος, γιὰ νὰ ἐπανέλθωμε στὴν Ἰφιγένεια ἕνα βράδυ ἐπῆρα τὸ χειρόγραφό μου ἀπὸ τὸν ἀντιγραφέα καὶ τὸ ἔκρυψα σ' ἕνα συρτάρι. Ὁ κ. Σιλβαὶν ἐσκέφθηκε πέρυσι νὰ μοῦ τὸ ζητήσῃ Χωρὶς αὐτὸν θὰ ἔμενε ἀκόμη ἴσως πολλὰ χρόνια ἄγνωστη ἡ Ιφιγένεια. Ἂν ἀκούατε προχθὲς μὲ τί φωνὴν μοῦ ἐξέφραζε τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὸ ἔργον ποῦ θὰ παίξῃ, θὰ τὸν ἐξετιμοῦσατε πολὺ μὲ τὸν τρόπον ποῦ ἀφωσιώθηκε εἰς αὐτό.

«Γράφων τὴν Ιφιγένειαν ἀπέβλεψα νὰ δώσω εἰς τὸν σημερινὸν λαὸν τὴν ἀκριβῆ ἐντύπωσιν ποῦ ἔκαμε ἡ τραγωδία εἰς τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπειδὴ τὰ ἤθη εἶναι ἄλλα σήμερον καὶ τὰ ἴδια αἴτια δὲν προκαλοῦν πλέον συγκίνησιν. ἔπρεπε νὰ συνδυάσω τὰ τελευταῖα μὲ τὴν αἰσθητικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν τῆς ἐποχῆς μας Καὶ αὐτὸ ἔκαμα».

Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῶν *Παναθηναίων* παραθέτομεν τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ὅπου ἡ Ιφιγένεια ἱκετεύει τὸν Ἀγαμέμνονα νὰ μὴ τὴν θυσιάσῃ. Εἶναι ἀπαράμιλλοι οἱ στίχοι:

Mon père, en ce moment, que n' ai-je l' éloquence
De ce chantre harmonieux
Qui charmait les rochers? Mais pour toute science
Je n ai que les pleurs de mes yeux.

Malgré moi, j'ai senti ma force défaillante,
Et j'approche de tes genoux
Comme fait de l' autel la branche suppliante.
Hélas! que le soleil est doux!

Laisse-moi vivre encore, ô mon père, ô mon père!
Eh quoi! déjà serait ce assez?
A peine florissante, irai-je sous la terre
Avec les pâles morts glacés?

Pour la première fois, c' est ma bouche enfantine
Qui t a donné le pl s doux nom.
Alors tu me pressais père, sur ta poitrine
Sans songer au sort d'Ilion,

Alors tu me disais: «Te verrai je, ma fille,
Dans la demeure d' un époux
Heureuse et dans un rang digne de ta famille,
Vivre et briller aux yeux de tous?»

Et je te répondais: «qu'un Dieu daigne m' entendre!
Que je recoive en mes foyers
Mon père vieillissant, et puissé je lui rendre
Sa peine et ses soins nourriciers!»

Tous ces tendres projets, ces paroles amies
N' ont point quitté mon souvenir.
Je m' en flattais encor mais toi, tu les oublies.
Et tu veux me faire mourir.

Ο κ. Κωνσταντῖνος Μάνος ἐμφανίζεται. μετὰ ἐτῶν σιωπήν, εἰς τὸν φιλολογικὸν ὁρίζοντα μὲ ζηλευτὸν ἐφόδιον, τὴν μετάφρασιν τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους. Τὴν ἠκούσαμεν προχθὲς ποῦ τὴν ἐδιάβασε εἰς τὸ φιλόξενον σπίτι τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ, εἰς μικρὸν κύκλον λογίων. Ὁ ποιητής, μελετήσας κατὰ βάθος τὸ ἀρχαῖον ἀριστούργημα, ἀπέδωκε εἰς δεκαπεντασυλλάβους στίχους ὅλον τὸ κάλλος του εἰς καθαρὰν δημοτικήν.

Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐπροξένησε ὡραίαν ἐντύπωσιν, θὰ δοθῇ ἐφέτος εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον.

ΥΠΟ τῆς ἑλληνίδος Ἔμμας Σακελλαρίδου διδάκτορος τῆς φιλολογίας ἐξεδόθη εἰς τὸ Παρίσι ὁ *Alfred de Vigny, auteur dramatique*. Ἡ Ἔμμα Σακελλαρίδου ἐξέλεξε τὸ θέμα αὐτὸ κατὰ τὰς ἐφετεινὰς διδακτορικάς της ἐξετάσεις. Ὁ κ. E. Sansot Orland γράφει εἰς τὸ περιοδικὸν «La Critique Internationale» ὅτι ἡ συγγραφεὺς ἀναλύει τὸ δραματικὸν ἔργον τοῦ Βινὶ μὲ μέθοδον ἡ ὁποία τιμᾷ πολὺ τὸ ἔργον τῆς Ἑλληνίδος ἔπειτα ἀπὸ τόσα γραφέντα περὶ τοῦ γάλλου ποιητοῦ. Ἡ συγγραφεὺς τελειώνει μὲ αὐτὰς τὰς γραμμὰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Βινὶ ὡς δραματικοῦ: «Ἐν πλήρει θριάμβῳ, ἐν πλήρει ἐπιτυχίᾳ κατέλιπε ὁ Βινὶ τὸ θέατρον, ὅπως ἄλλοτε ὁ Ρακίνας, ἀποστερῶν μας οὕτω κάποιου νέου ἀριστουργήματος... Ἐν τούτοις ἀπομένει ὁ δραματικὸς συγγραφεὺς ἀριστουργήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ζωγραφίζεται διὰ πρώτην φορὰν χαρακτὴρ κοινωνικὸς καὶ ἀνθρώπινος: ἡ σκέψις παλαίουσα μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν κοινωνίαν».

Ο ἀποθανὼν *Gaspar Nuñez de Arce* εἶναι ὁ τελευταῖος μεγάλος ποιητὴς τῆς Ἱσπανίας, ὁ ὁποῖος

ὑπερέβη ὅλους τοὺς ἱσπανοὺς ποιητὰς τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος ὡς πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς μορφῆς

Ραχιτικός ὠχρός, νευρικός. Τὸ βλέμμα του ζωηρὸν καὶ διαπερastικόν. Ἁπλοῦς, εὐπροσήγορος Ἤρχισε τὸ φιλολογικόν του στάδιον μὲ τὸ θέατρον, δεκαεξαέτης. Ἀλλ' ἰδίως διέπρεψε ὡς λυρικὸς ποιητής. Ἡ συλλογή του Gritos del Combate τὸν κατέστησε δημοτικώτατον. Ἡ συλλογὴ αὐτὴ ἀπαρτίζεται τὸ πλεῖστον ἀπὸ ποιήματα πατριωτικὰ — 1874 — γραφέντα κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν ἐποχὴν τὴν ἐπακολουθήσασαν τὴν ἔξωσιν τῆς Ἰσαβέλλας. Ὁ Raimond Lulle συμπληρῶν τὴν συλλογήν, ἐνέχει ὑψίστας φιλολογικὰς ἀρετάς. Ὁ στίχος τοῦ ποιήματος εἶναι ἐξόχου τέχνης, ἡ δὲ ὑπόθεσις ἀπείρως θλιβερά. Εἶναι ὁ ἔρως τοῦ μεγάλου ἀλχημιστοῦ Lulle πρὸς τὴν Λευκὴν Καστέλο, ἡ ὁποία προσπαθεῖ νὰ τὸν ἀποφύγῃ μολονότι τὸν ἀγαπᾷ, καὶ ἡ ὁποία τέλος τοῦ δείχνει τὸ στῆθος της καταφαγωμένον ἀπὸ ἀπαίσιον ἕλκος.

Ἡ Λευκὴ συμβολίζει τὴν ἐπιστήμην ἡ ὁποία δὲν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὸν βασανιζόμενον ἄνθρωπον τὴν ζητουμένην εὐτυχίαν

Ὁ *Nuñez de Arce* ἐγεννήθη εἰς τὸ ξηρὸν καὶ μελαγχολικὸν Τολέδον Τὸ περιβάλλον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ. Ἡ φαντασία του ἐποτίσθη, γράφει ὁ κριτικός του ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας μὲ τοὺς σκοτεινοὺς τόνους τῶν ἔργων τοῦ Θεοτοκοπούλου καὶ τὸν παροξυσμὸν ποῦ βασιλεύει μέσα τῶν, μὲ τὸν ἄκρατον μυστικισμὸν τῆς ψυχῆς τοῦ ζωγράφου.

Εἰς τὴν δευτέραν συλλογὴν τῶν ποιημάτων του ἐκδοθεῖσαν τὸ 1880, καταφαίνεται πληρέστερον τὸ ποιητικὸν τάλαντον τοῦ *Nuñez de Arce*. Ἕνα ποίημα τοῦ τόμου αὐτοῦ *Εἰδύλλιον καὶ Ἐλεγεῖον* εἶναι τὸ μόνον ποίημά του ὅπου ὁ ποιητὴς εἶνε τρυφερὸς καὶ αἰσθηματικός Ἱστορία δύο παιδιῶν ὅπου ἡ φιλία μεταβάλλεται μὲ τὴν ἡλικίαν εἰς ἔρωτα. Τὸ ποίημα αὐτό, βουκολικόν, βρεγμένον μὲ δάκρυα, ὑπερέχει ἀπὸ τὰ λοιπὰ τῆς συλλογῆς. ὅπου ὁ συμβολισμὸς εἶναι σκοτεινὸς καὶ ὁ ποιητὴς ἀναγκάζεται νὰ θέτῃ διαφόρους σημειώσεις Ἐν τούτοις εἰς τὸν *Ἀδελφὸν Μαρτῖνον* περιγράφονται μὲ ἐξαίρετον τέχνην οἱ δισταγμοὶ μιᾶς ψυχῆς κυμαινομένης. Εἰς ὅλα του τὰ ἔργα κυριαρχεῖ ἡ ἰδέα αὐτή, ἑνὸς πόθου, μιᾶς τάσεως παντοτεινῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ἄπειρον

Ὁ *Nuñez de Arce* δὲν προσέθεσε τίποτε νέον εἰς τὸν ἱσπανικὸν στίχον. Ὑπῆρξε κλασικός Ἡ ἰδέα καὶ ἡ συγκίνησις εἰς τὸ ἔργον του ὑποτάσσονται εἰς τὸ ὕφος. Δὲν ζωγραφίζει τὴν ἀνήσυχον καὶ ταραγμένην ψυχὴν τῆς ἐποχῆς του. Δὲν εἶναι ζωγράφος ἀλλὰ σχεδιαστὴς μόνον.

Ὁ *Nuñez de Arce* διεκρίθη καὶ ὡς πεζογράφος. Ἔγραφε εἰς διάφορα περιοδικὰ ἄρθρα ἰδίως πολιτικά. Ἦτο βουλευτὴς καὶ κατέλαβε πολλὰ πολιτικὰ ἀξιώματα. Τὸ 1874 ἐξελέγη μέλος τῆς ἱσπανικῆς Ἀκαδημίας ἀντικαταστήσας τὸν Δὸν Ἀντώνιον δὲ λὸς Ρίος.

Ἀπέθανε εἰς τὸ Παρίσι ὁ γάλλος συγγραφεὺς καὶ κριτικὸς Γουσταῦος Λαρουμέ. Ἀκάματος ἐργάτης ἀνῆλθε διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῆς ἐργασίας του τὰς διαφόρους βαθμίδας τῶν γραμμάτων, διδάξας ὡς καθηγητὴς εἰς τὴν Σορβόννην καὶ διευθυντὴς τῆς Σχολῆς τῶν Ὡραίων Τεχνῶν. Ἐκ τῶν διαφόρων φιλολογικῶν ἔργων του διακρίνονται *Βίος καὶ ἔργα τοῦ Μαριβὼ* βραβευθὲν ὑπὸ τῆς ἀκαδημίας καὶ *Ἡ κωμωδία τοῦ Μολιέρου ὁ συγγραφεὺς καὶ τὸ περιβάλλον*. Ὡς ὁμιλητὴς ὁ Λαρουμὲ ἐχειροκροτεῖτο πάντοτε ζωηρότατα· τὸ λαμπρὸν καὶ διαυγὲς ὕφος του καὶ ἡ σοβαρὰ μετριοπάθειά του ἐνεῖχον τόσον θέλγητρον ὥστε αἱ διαλέξεις του ἦσαν περιζήτητοι. Λάτρις τῆς ἑλληνικῆς τεχνης καὶ τῆς Ἑλλάδος, πάντοτε ὡμίλησε περὶ αὐτῆς ἐνθουσιωδῶς· εἰς τὸ σπίτι του εὕρισκαν οἱ Ἕλληνες εἰλικρινῆ καὶ ἀγαθὴν δεξίωσιν.

Ὡς κριτικὸς ὁ Λαρουμὲ ἦτο δογματικός αὐστηρὸς μέχρι σκληρότητος ἐνίοτε. Εἶχε διαδεχθῆ τὸν Σαρσαὶ εἰς τὰς ἑβδομαδιαίας θεατρικὰς ἐπιθεωρήσεις τοῦ «Temps». Αἱ ἐπιθέσεις του ἦσαν τολμηραί, μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν καὶ μὲ ψυχρὰν ἀξιοπρέπειαν Ἐπέκρινε καὶ καθωδήγει εἰλικρινής ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὰς συμπαθείας καὶ τὰς ἐχθρότητάς του πρὸς τὰ ἄτομα. Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔποψιν, ἂν αἱ ἰδέαι του δὲν εἶχαν τὴν μεγάλην εὐρύτητα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ποῦ ἀπῄτει τὸ βῆμα αὐτὸ τῆς θεατρικῆς κριτικῆς, ὁ Λαρουμὲ ἦτο ἄξιος πολλῆς ἐκτιμήσεως.

Η **Revue des études Grecques** δημοσιεύει ἄρθρον τοῦ κ. Γεωργίου Χατζηδάκι περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Μένουσα δὲ οὐδετέρα εἰς τὴν συζήτησιν δημοσιεύει ἐπίσης καὶ τὴν γνωστὴν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας μελέτην τοῦ κ. Κρουμβάχερ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος Ὁ κ. Χατζηδάκις γράφει τὰ ἑπόμενα ἐν ἐπιλόγῳ·

Τί πρέπει νὰ γίνῃ;

Ἡ ἱστορία μας ἀφ' ἑνός, τὸ παρὸν ἐξ ἄλλου, μᾶς δείχνουν, νομίζω, καθαρὰ τὸν δρόμον μας. Φερόμεθα ἰσχυρῶς πρὸς τὸν ἀρχαῖον πολιτισμὸν καὶ τὴν γλῶσσαν, πρὸς τὸ ἔνδοξον παρελθόν μας, πρὸς τὴν συναίσθησιν τῆς ἐθνικῆς μας ἑνότητος μὲ τοὺς προγόνους μας. Ἀλλὰ φερόμεθα ἐπίσης πρὸς τὸν σημερινὸν πολιτισμὸν μὲ τὰς πολλαπλᾶς ἀνάγκας του. Καὶ γίνεται ἕνα εἶδος πάλης -- Kulturkampf — ἀναλόγου πρὸς τὴν πάλην ἡ ὁποία ὑφίσταται εἰς τὴν Δύσιν μεταξὺ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν ἀφ' ἑνός, καὶ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐξ ἄλλου. Ἀλλ' ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ λατινικοὶ καὶ γερμανικοὶ λαοὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ θυσιάσουν τὰς τελευταίας εἰς τὰς πρώτας, πολὺ περισσότερον εἶναι εἰς ἡμᾶς ἀδύνατον, εἰς ἡμᾶς οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχομεν οὔτε γλῶσσαν καθ' ὅλα ἀνεξάρτητον, οὔτε φιλολογίαν πραγματικῶς ἀξίαν προσοχῆς ἄλλην ἐκτὸς τῆς ἀρχαίας Ἡ Δύσις προσπαθεῖ ν' ἀποφύγῃ τὴν σύγκρουσιν αὐτὴν ἀφ' ἑνὸς περιορίζουσα τὴν σπουδὴν τῶν κλασσικῶν γλωσσῶν χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παύσῃ ἀντλοῦσα ὠφελείας ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτισμῶν· ἐξ ἄλλου εὐρύνουσα τὴν σπουδὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐνεστῶτος Καταλήγουν οὕτω εἰς συμβιβασμόν Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ βαδίσωμεν πρὸς τοιοῦτον συμβιβασμόν ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ ὑποστῶμεν καὶ πάλιν τὰς εἰρωνείας, μὲ τὰς ὁποίας ὁ κ. Ψυχάρης ἐγέμισε ἕνα κεφάλαιον τοῦ βιβλίου του. Ὁ συμβιβασμὸς αὐτὸς ἔγκειται εἰς τὸ νὰ θέσωμεν σοφὰ ὅρια εἰς τὸν σεβασμὸν τῶν ἀρχαίων κανόνων καὶ νὰ ἐνισχύσωμεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ νέον στοιχεῖον, μέχρις ὅτου τὰ δύο στοιχεῖα ἑνωθῶσι τόσον σφικτὰ ὥστε νὰ εἶναι πραγματικῶς ἀχώριστα, ἢ διὰ νὰ εἴμεθα ἀκριβέστεροι, ὥστε τὰ ἐκ τῆς ἀρχαίας διατηρούμενα μέρη ν' ἀποβῶσι στοιχεῖον συμφυὲς τῆς νεωτέρας γλώσσης. Πόσος καιρὸς θὰ χρειασθῇ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐξελίξεως αὐτῆς; Δὲν θέλω νὰ μιμηθῶ τὴν αὐτάρκειαν τῶν μαλλιαρῶν μας, οἱ ὁποῖοι προφῆται μετὰ Χριστόν, μᾶς προλέγουν ὅτι πρὶν παρέλθουν πενῆντα ἔτη ἡ γλῶσσα των θὰ βασιλεύῃ εἰς ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐγὼ ἀρκοῦμαι νὰ εἴπω ὅτι ἡ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ταχεῖα παγίωσις τῆς γραφομένης μας γλώσσης θὰ εἶναι συνέπεια τῆς ἀξίας τῶν μελλόντων συγγραφέων, τῶν προόδων τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐν γένει τῶν τυχῶν τοῦ ἔθνους μας.

Ἐκ τῆς Τρισεύγενης», τοῦ δράματος τοῦ κ. Παλαμᾶ, ἐκδοθέντος κατ' αὐτάς, ἀποσπῶμεν σήμερον

τὸν πρόλογον, ἐπιφυλασσόμενοι νὰ γράψωμεν περὶ αὐτοῦ ἐν ἐκτάσει:

«Κ' ἕνα δρᾶμα, σὰν τὸν ἄνθρωπο, τὴν ἀκέρια του ζωὴ διπλὴ τὴ ζῇ, μιὰ μοναχικὴ ζωὴ μέσα στὸ βιβλίο, καὶ μιὰ ζωὴ κοσμικὴ μέσα στὸ θέατρο. Τὸ δρᾶμα τοῦτο δὲν ἔγινε μὲ τὸ μονάκριβο σκοπὸ νὰ παρασταθῇ. Ὅμως μήτε ποῦ τὸ κρίνω ἀταίριαστο γιὰ τὴ σκηνή. Μάλιστα στοχάζομαι πῶς οἱ τεχνῖτες ποῦ θὰ τύχαινε νὰ τὸ παίξουν, δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦν πῶς οἱ ἄνθρωποι ποῦ πλέκουν τὸ δρᾶμα τοῦτο, ὅσο κι' ἂν εἶναι ἀπὸ τὸν ἁπλὸ τάχα λαὸ παρμένο, μὰ πάντα κάθε τι ποῦ δείχνουν ἁπλό, εἶναι μαζὶ καὶ ποιητικό· δηλαδὴ κάτι ποῦ βγαίνει ἔξω κάπως ἀπὸ τὰ φυσικὰ καὶ πάει παρέκει ἀπὸ τὴ ζυγιασμένη ζωγραφιὰ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Κι ἀκόμα καὶ ποτὲ δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὁ ὑποκριτής, πῶς ὅσο κι ἂν εἶναι τεχνίτης ἀνεξάρτητος, μὰ πάντα εἶναι ὀργανοπαίχτης τῆς μουσικῆς τοῦ ποιητῆ· φτάνει νὰ τοῦ προσφέρῃ ὁ ποιητὴς ὅλα ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ τὴ δείξῃ τὴν τέχνη του. Καὶ πρῶτα, ἀνάγκη νὰ καταλάβῃ τὸ νόημα τὸ γενικὸ ποῦ ἐμπυχώνει τὸ ἔργο του, τὸν τόνο ποῦ ἁπλώνεται μέσα στὸ ἔργο, καὶ μ' ἐκεῖνο νὰ ταιριάσῃ τὸ παίξιμό του, δίνοντας τὴν παράσταση τὴν πιὸ πλαστικὴ καὶ τὴν πιὸ ζωντανή, μὰ πάντα πιστή, τῆς ποιητικῆς ἰδέας. Ἔπειτα, δὲν πρέπει ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ δραματικοῦ ἔργου, τοῦ γραμμένου ἀπὸ τὸν ποιητὴ τίποτε μήτε ν' ἀλλάξῃ μήτε ν' ἀφίνῃ ἔξω μήτε νὰ μετατοπίζῃ ὁ ὑποκριτής Ὅλα ἔχουν τὸν τόπο τους μέσα στὰ λόγια τοῦ ποιητῆ, καὶ τὸ πιὸ ἐλαφρὸ μετατόπισμα μπορεῖ νὰ γκρεμίσῃ ὁλόκληρον ὁμορφιᾶς οἰκοδόμημα. Ὄχι μόνον ὅταν εἶναι μὲ στίχους τὸ δρᾶμα, ποῦ τὸ χάλασμα εἶναι δυσκολώτερο, μὰ πιὸ πολὺ προσοχὴ χρειάζεται στὸν πεζὸ λόγο. Καλὰ καλά, *πεζὸς λόγος* δὲν ὑπάρχει στὴν καλλιτεχνικὴν ἐργασία· ὁ στίχος ὁ πλέον παραστατικὸς πολλὲς φορὲς γίνεται ἀπὸ τὸν πεζογράφο τὸν τεχνίτη.

«Κι ἀκόμα θἄθελα νὰ σημειώσω ἐδῶ πέρα πῶς τὸ δρᾶμα τοῦτο, καθὼς ἔγινε, δὲν παρουσιάζει τόσο *ρόλους* καὶ φορέματα καὶ σκηνογραφίες μήτε ποῦ ζωγραφίζει τὰ κοινωνικὰ συνήθεια καὶ τὰ λαϊκὰ φερσίματα μιᾶς ἐποχῆς, ὅσο δείχνει — μπορεῖ καὶ νἄχω λάθος — μέσα σ' ὅλ' αὐτὰ καὶ πίσω καὶ πέρ' ἀπ' αὐτὰ· μιὰ συνείδηση κάπου κάπου ποῦ ξεσπάει καὶ μιὰ ψυχὴ ποῦ ἀστράφτει. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ποῦ ἀγωνίζονται στὸ δρᾶμα τοῦτο μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι τόσο τὰ σύμβολα μιᾶς γνώμης ποῦ γενναῖα ἀντιστέκεται ὅσο τὰ παιγνίδια μιᾶς ἀλόγιστης ὁρμῆς ποῦ ἀνάφτει γιὰ νὰ σβύσῃ. Δὲ θὰ πῇ μὲ τοῦτο πῶς δὲν εἶναι γιὰ τὸ θέατρο τέτοια πλάσματα. Τὸ δρᾶμα δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ στὴν πιὸ ἀσάλευτη καὶ στὴν πιὸ ἀθόρυβη ζωή· γιατὶ καὶ τὴ ζωὴ ἐκεῖνη μπορεῖ νὰ τὴν ταράξῃ κάποιος ἀγῶνας τόσο πιὸ τραγικὸς ὅσο πιὸ βαθιὰ μέσα στὴν ψυχὴ ξετυλίγεται κι ὅσο πιὸ κρυμμένος ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ κόσμου βρίσκεται. Γιὰ νὰ εἶναι τὰ πλάσματα δραματικὰ δὲ χρειάζεται πάντα νὰ εἶναι βράχοι στὴν ἀντίσταση, καὶ νὰ μὴ λυγίζωνται καὶ νὰ μὴ μεταμορφώνωνται. Γενικὸς νόμος τοῦ δραματικοῦ ὁ πόλεμος εἶναι, βέβαια· πόλεμος ἀνθρώπων ποῦ θέλουνε μὲ ἄλλους ἀνθρώπους ποῦ θέλουν· ἢ πόλεμος μὲ τὴ Μοῖρα· ἢ πόλεμος μὲ τὴν ἴδια τους τὴ συνείδηση. Βέβαια· ὁ δραματικὸς ἀγωνιστὴς *θέλει*· μὰ δὲν πρέπει νὰ βλέπουμε τὴ θέληση σὰν κάτι μονοκόμματο ποῦ ὅλο μπροστὰ τραβάει καὶ ὅλο ἐνεργεῖ. Ἔβλεπα κάπου πῶς ἡ ψυχολογικὴ ἐπιστήμη τρεῖς σταθμοὺς τοῦ ξεχωρίζει τοῦ βουλητικοῦ. Πρῶτος σταθμός· τὸ βασανίζεις μὲ τὸ λογισμὸ αὐτὸ ποῦ θέλεις. Δεύτερος σταθμός· τἀποφασίζεις αὐτὸ ποῦ θέλεις. Τρίτος σταθμός· τὸ ἐνεργεῖς αὐτὸ ποῦ θέλεις. Δὲν περνάει ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἡ βουλὴ κι ἀπὸ τοὺς τρεῖς σταθμούς· ἄλλοι μένουν ὡς τὸν πρῶτο, ἄλλοι φτάνουν ὡς τὸ δεύτερο μονάχα Μέσα σὲ ὁποιαν ἀπὸ τὶς τρεῖς αὐτὲς ζῶνες τρέφεται καὶ φυτρώνει ὁ δραματικὸς ὁ σπόρος.

Ἀνίσως δὲν ἔχω λάθος, οἱ ἄνθρωποι ποῦ πλέκουν τὸ δρᾶμα τοῦτο δὲν κρατᾶνε θρεμμένη σύμμετρα κι ὁλάκερη τὴ θέλησή τους. Ἀνίσως καὶ δείχνονται ὑπερτροφικὲς κάποιες ζῶνες της ἄλλαις της πάλι φαίνονται σὰν ἀτροφικές. Μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι γιὰ τοῦτο λιγώτερο ἀληθινοί, πιὸ λίγο *ἄνθρωποι*. Ὅ τι κι ἂν εἶναι, τὸ δρᾶμα τοῦτο μιὰ συγκίνηση τὸ πρωτόσπειρεν ἀπὸ μιαν ἁπλὴ πραγματικὴ ἱστορία· ὕστερα γιὰ νὰ γεννηθῇ καὶ γιὰ νὰ πλαστουργηθῇ, ταίριασαν ἀγάλια ἀγάλια καὶ σφιχτὰ καὶ ἀξεχώριστα, στοιχεῖα λογῆς λογῆς· θυμητικὰ καὶ εἰκόνες ἰδέες καὶ καημοί, σημάδια κάποιου τόπου ποῦ ἔζησα κάποιου καιροῦ ποῦ πέρασε, καὶ δάκριων καὶ θυμῶν καὶ προσώπων ποῦ ἀγάπησα καὶ φρονημάτων ποῦ ἀγκάλιασα μαζὶ μὲ τὸ στενὸ χωριὸ ποῦ μὲ γέννησε καὶ ἡ πλατειὰ πατρίδα ποῦ μὲ κλεῖ. Δὲν ξέρω τεῖναι, μήτε ποῦ τὸ συλλογίζομαι πιὰ πολύ του ποῦ δὲν τἀηδιάζω. Ὁ πόθος μου τώρα πετάει στὰ ἔργα μου τὰ μισογεννημένα ἢ στάγέννητα στὸν «Καλλίμαχο», στὸ «Φονιά», στὸ «Αὐτρωτή», στὸ «Δάσκαλο», στὸ Διγενὴ τὸν Ἀκρίτα». Καὶ μονάχα ὁ νοῦς μου κρατιέται, καὶ πρῶτα καὶ τώρα καὶ πάντα, στὰ μαθήματα κάποιων ἀγαπημένων μου δασκάλων καὶ σεβάσμιων ποῦ ἢ τὴ φαντασία μου τὴ ρύθμισαν ἢ τὴ γλῶσσα μου γενναῖα τὴν ὡδήγησαν. Καὶ δὲν ξέρω τί μὲ σέρνει τώρα νὰ συμπληρώσω τοὺς στοχασμούς μου αὐτοὺς θρησκευτικὰ μὲ τόνομα τοῦ ἀρχαίου Κρητικοῦ Χορτάτση, τοῦ ποιητοῦ τῆς «Ἐρωφίλης», πατέρα τῆς νέας μας δραματικῆς τέχνης, ποῦ βρίσκεται στὸ γλυκοχάραμα».

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ τὸ τελευταίως ἐκδοθὲν βιβλίον «Οἱ Μαυρομιχάλαι» ἀναδημοσιεύομεν τὴν χαριτωμένην παράδοσιν τοῦ γάμου τοῦ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη

Ἡ ἀρρενωπὴ καλλονὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη ἔδωκε λαβὴν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Μάνης, νὰ πιστεύσωσιν ὅτι ἡ σύζυγος τούτου ἦτο Νηρηΐς Ὑπάρχει ἐρριζωμένη ἡ ἰδέα παρὰ τοῖς Μανιάταις, ὅτι ἡ Ἀνεράϊδα ἦτο ἡ προμήτωρ τοῦ ἀπὸ Γεωργάκη κλάδου τῶν Μαυρομιχαλῶν

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Γεωργάκης Μαυρομιχάλης κατελθὼν ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν παραλίαν πρὸς ἁλιείαν, εἶδε καθημένην ἐπὶ βράχου νεάνιδά τινα ἐκπάγλου καλλονῆς Προσῆλθε παρ' αὐτῇ, τῇ ἀπέτεινε τὸν λόγον, ἀλλ αὕτη διὰ σχημάτων τοῦ κατέστησε γνωστὸν ὅτι δὲν ὁμιλεῖ. Παρέλαβε ταύτην εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ μετὰ χρόνον ἐνυμφεύθη αὐτήν Εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει ἀπὸ ταύτης διάφορα τέκνα, χωρὶς ὅμως νὰ ἀκούσῃ ποτὲ τὴν φωνήν της. Τὸ τοιοῦτον ἐπέτεινε τὴν κοινὴν γνώμην, ὅτι ἦτο Ἀνεράϊδα. Ἡμέραν τινὰ ὅμως καθ' ἣν εἶχον ζυμώσει καὶ καύσει τὸν κλίβανον, ἥρπασεν οὗτος τὸ μικρὸν τέκνον καὶ προσεποιήθη ὅτι θὰ τὸ ἔρριπτεν ἐντὸς τοῦ κλιβάνου, ὅτε ἡ σύζυγος ἐξέφερε κραυγὴν καὶ διὰ λόγων προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποτρέψῃ. Ἔκτοτε δὲ ὡμίλησε καὶ ἤρχισε νὰ ἐξοικειοῦται καὶ μὲ τὰς ἄλλας γυναῖκας

Τίς ἡ γυνὴ αὕτη, ἣν ἡ παράδοσις ἐχαρακτήρισεν ὡς Νηρηΐδα εἶνε μυστήριον. Διεσώθη φήμη ὅτι εὐρωπαϊκὸν πλοῖον ἀπεβίβασε ταύτην εἰς τὰς ἀξένους ἀκτὰς τῆς Μάνης, καὶ εὗρεν αὐτὴν ὁ Γεωργάκης Μαυρομιχάλης μὴ διστάσας νὰ τὴν καταστήσῃ κοινωνὸν τοῦ βίου του Τίς οἶδεν ὁποῖον μυστήριον ἐνέκλειεν ἡ εἰς τὰς βραχώδης ἀκτὰς τῆς Μάνης ἐγκατάλειψις τῆς νεάνιδος ταύτης Λέγεται μάλιστα, ὅτι μετὰ παρέλευσιν χρόνου πολλοῦ, ἄλλο πλοῖον εὐρωπαϊκὸν κατέπλευσεν εἰς Διμένιον, καὶ ἀπεβίβασε πολύτιμα δῶρα τὰ ὁποῖα παρέδωκεν εἰς τὸν Γεωργάκην Μαυρομιχάλην ἀπὸ τῶν χρόνων δὲ τούτων ἄρχεται ἡ εὔκλεια καὶ εὐπορία τοῦ Μαυρομιχαλικοῦ οἴκου.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Ο διακεκριμένος παιδίατρος κ. Σπῦρος Λοῦρος ἐξέδωκε γαλλιστί, πολύ ἐνδιαφέρουσαν πραγματείαν του περὶ τῆς Θεραπείας τῆς Κοκκύτιδος διὰ τοῦ ἀντιδιφθερικοῦ ὀρροῦ». Ὡς γνωστὸν κατὰ τὸ 1902 ἐγένετο διὰ πρώτην φορὰν λόγος περὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ὀρροῦ τούτου ὡς προφυλακτικοῦ μέσου ἐπὶ πάντων τῶν ἀρρώστων τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸ νοσοκομεῖον Bretonneau τῶν Παρισίων, παρὰ τοῦ ἰατροῦ Josias. Πρῶτος παρ' ἡμῖν ὁ κ. Λοῦρος ἐφήρμοσε τὴν θεραπείαν ταύτην κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς κοκκύτιδος τοῦ ἔτους τούτου ἐν Ἀθήναις κατὰ τοὺς μῆνας Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον. Τὰ ἀποτελέσματα ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν κλινικῶν παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας δημοσιεύει ὁ κ Λοῦρος ὑπῆρξαν λίαν ἱκανοποιητικά. Εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἐνέσεων ἡ βασανιστικὴ καὶ ἐπικίνδυνος, ὡς ἐκ τῶν ἐπιπλοκῶν αὐτῆς, νόσος τῆς παιδικῆς ἡλικίας, φαίνεται ὑποχωροῦσα καὶ ὡς πρὸς τὴν συχνότητα τῶν παροξυσμῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔντασιν αὐτῶν, ἀποσαβοῦνται δὲ αἱ συχνόταται ἐπιπλοκαὶ αὐτῆς. Ὁ κ Λοῦρος δημοσιεύων τὰς κλινικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις, τὰς τόσον πειστικάς, προσφέρει ὑπηρεσιαν εἰς τὸν κατὰ τῶν νόσων τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν αἰῶνα μας διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Ροῦ ἐκέρδησε τὴν περιφανεστέραν του νίκην.

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

Κατὰ τὸ ἐν Κορίνθῳ γεῦμα τῶν Ρώσσων φοιτητῶν, τοὺς ὁποίους ἐφιλοξένησαν τελευταίως αἱ Ἀθῆναι ὁ πρύγκηψ Τρουμπέσκοϊ, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Μόσχας ἔφερε τὴν ἑξῆς πρόποσιν :

« Εγνωρίζαμεν, κύριοι, τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν φιλοξενίαν. Ἡ Ἑλληνικὴ φιλοξενία ὑπῆρξε μία θεμελιώδης καὶ ὡραία ἀρετὴ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, μία μορφὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πατριωτισμοῦ. Ὁ ἀγαπῶν εἰλικρινῶς τὴν ἑστίαν του ὁ προσηλωμένος εἰς τὸν ἔρωτα τοῦ ἰδίου του οἴκου, ὁ ἰδεώδης πατριώτης αἰσθάνεται εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του τὴν ἀνάγκην νὰ καταστήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους κοινωνοὺς τῆς ἰδικῆς του εὐτυχίας. Ἐντεῦθεν ἀπορρέει ἡ Ἑλληνική φιλοξενία.

« Ἀπόγονοι ὑμεῖς, κύριοι, τοῦ μεγάλου αὐτοῦ λαοῦ, διασώζετε ἀκεραίαν τὴν ἀρετὴν ταύτην τὴν ὁποίαν μᾶς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσωμεν, κάμνοντες τὴν γνωριμίαν σας. Ὁ τόπος σας εἶνε τόσον ὡραῖος τόσον πλούσιος εἰς καλλονάς, ὥστε αἰσθάνεσθε τὴν ἀνάγκην νὰ καταστήσετε καὶ ἡμᾶς κοινωνοὺς τῶν ὡραιοτήτων του. Καὶ μᾶς ἐμυσταγωγήσατε, ναί ἐμυσταγωγήσατε μὲ ἀγάπην τὴν Ρωσσικὴν νεότητα εἰς τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς σας. Εἴμεθα εὐτυχεῖς ὅτι ἐγνωρίσαμεν τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ξενίαν, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύουν τὴν στιγμὴν αὐτὴν δι' ἡμᾶς οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας, ὁ κ. Νομάρχης, ὁ κυβερνήτης καὶ οἱ κ. κ ἀξιωματικοὶ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου, τὸ ὁποῖον μᾶς ὡδήγησεν ἐνταῦθα. Προπινω κύριοι ὑπὲρ ὅλων ὑμῶν».

Ἰδοὺ καὶ ἡ πρόπυσις τοῦ συνεργάτου μας κ. Παύλου Νιρβάνα.

« Πρίγκηψ, κύριοι' Ἰδοὺ ἡμεῖς εἰς τὸ τέρμα τοῦ χαριτωμένου αὐτοῦ περιπάτου διὰ μέσου τῆς ἑλληνικῆς ὡραιότητος. Τὸ ὄνειρον ἐτελείωσεν ὅπως τελειώνουν ὅλα τὰ ὡραῖα ὄνειρα, ἀφίνοντα εἰς τὴν ψυχήν μας κάτι τι ἀπὸ τὴν θείαν οὐσίαν των.

Πρὶν ἐπανέλθωμεν ἐντελῶς εἰς τὴν πραγματικότητα θέλω νὰ σᾶς χαιρετίσω ἀκόμη μίαν φορὰν καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν ὡς ἀδελφοὺς κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα. Εφέρατε τὴν εὔρωστον καὶ εὐγενικὴν νέαν ρωσσικὴν ψυχὴν πρὸς τὰς λεπτότητας τοῦ μαρμαρίνου κόσμου καὶ τὰς διαφανείας τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοσφαίρας.

Ἐβρέξατε τὰ χείλη σας εἰς τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς τῆς Κασταλίας, ὑπὸ τὴν ἱερὰν φρίκην τῶν Φαιδριάδων πετρῶν.

Ἐλούσθητε εἰς τὰς δροσερὰς διαυγείας τοῦ Ἀλφειοῦ ἐν μέσῳ τοῦ πρασίνου θαύματος τῆς Ἄλτεως.

Ἀνερριχήθητε μέχρι τῆς σκοτεινῆς Ἀκροπόλεως, ἑνὸς πολιτισμοῦ, προγόνου τῶν πολιτισμῶν, τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν.

Τὸ ὕδωρ τῆς Κασταλίας ἀνέμιξε τὰς αἰωνίας του δροσερότητας μὲ τὴν ζέσιν τοῦ νέου σας αἵματος καὶ ὁ ἑλληνικὸς αἰθὴρ κυκλοφορεῖ εἰς τὴν ψυχήν σας.

Εἴσθε τὴν στιγμὴν αὐτὴν Ἕλληνες

Προπίνω ὑπὲρ ὅλων ὑμῶν, πολῖται τῆς γηραιᾶς Ἑλλάδος, ἑρμηνευταὶ τοῦ ἀρχαίου πνεύματος φιλόσοφοι, ἀρχαιολόγοι ἄνθρωποι τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων, πανεπιστημιακὴ νεότης!

Καὶ προπίνων ὑπὲρ ὑμῶν, προπίνω ὑπὲρ μιᾶς Ἑλλάδος πνευματικῆς, ἄνευ ὁρίων, μιᾶς Ἑλλάδος πέραν τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ὀρέων».

Ἐξεδόθη πρὸ ἡμερῶν ἐν Ζακύνθῳ « Ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Σολωμοῦ ». Τὸ τεῦχος περιλαμβάνει ὅλον τὸ ἱστορικὸν ἀπὸ τῆς συλλήψεως τῆς ἰδέας καὶ τῆς συστάσεως τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ 1857, τὰς ἐνεργείας τῆς κατόπιν ἐπιτροπῆς τὸ 1896 μέχρι τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος, τὸν ἀπολογισμὸν καὶ λοιπά.

Ἐν συμπληρώματι ἡ Επιτροπὴ τῆς ὁποίας προήδρευεν ὁ σεβαστὸς καὶ ἀκάματος κ. Φ. Καρρέρ, ἀναφέρει ὅτι κατετέθησαν προσωρινῶς παρὰ τῇ ἐν Ζακύνθῳ ἀγγλικῇ Στοᾷ « Ὁ Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς ἀρ. 880 » ἡ ὁποία διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Εδουάρδου τοῦ Ζ' οἱ κατατεθέντες κατὰ τὰς ἑορτὰς εἰς τὸν τάφον τοῦ Σολωμοῦ στέφανοι, τὰ βιβλία ἔγγραφα καὶ τὰ διάφορα χειρόγραφα τὰ σταλέντα πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς κυρίας Ἀσπασίας Σορδίνα Ρῆγλερ ἐκ Κερκύρας. Τὸ τεῦχος διδει ἐν τέλει κατάλογον τῶν ἐν λόγῳ χειρογράφων — αὐτόγραφα καὶ ἀντίγραφα — εὑρεθέντων μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τῆς κληρονομίας τοῦ Ἰακώβου Πολυλᾶ, ὡς καὶ γαλλικὸν κείμενον τῆς πρὸς τὸν Πολυλᾶν ἐπιστολῆς τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη, τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη μετάφρασιν εἰς τὰ « *Παναθήναια* »

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, τὰ ἀγγλικὰ καὶ γαλλικὰ περιοδικὰ ἀναγράφουν ἐνδιαφέροντα γεγονότα ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ φιλολογικοῦ βίου τῶν δύο ἐθνῶν. Ὁ Σατωβριάνδος ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πρεσβευτὴς ἐν Ἀγγλίᾳ, εἶχεν ἤδη ἐπισκεφθῆ τὸ Λονδῖνον τὸ 1793. Εἰς τὰ *ἀπομνημονεύματά* του γράφει : Ἀφ' οὗ διέτρεξα τὰ δάση τῆς Ἀμερικῆς καὶ τοὺς ἀγροὺς τῆς Γερμανίας, ἔφθασα τὸ 1793, πτωχὸς μετανάστης εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ὅπου γράφω τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἐν ἔτει 1822 καὶ ὅπου σήμερον εὑρίσκομαι μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν πρεσβευτοῦ.

Εἰς τὸ Λονδῖνον συνήθροισε τὸ ὅλικὸν τοῦ *Πνεύματος τοῦ Χριστιανισμοῦ* ὡς μετανάστης. Ἀπὸ τοῦ 1793 μέχρι τοῦ 1800 ἔζησε ἐν πτωχείᾳ. Ἕνας μετανάστης Πελτιὲ τὸν ἔσωσε ἀπὸ τὴν δυστυχίαν στέλλων αὐτὸν εἰς τὸ Μπέκλ. νὰ ἐξετάσῃ διάφορα χειρόγραφα. Εἶχε μετονομασθῆ Κόμπουρ ἐκ φόβου μήπως τὸ πραγματικόν του ὄνομα ἦτο δυσκολοπρόφερτον διὰ τοὺς Ἄγγλους. Εἰς τὸ Μπέκλ αἱ κυρίαι, διηγεῖται ὁ ἴδιος, τὸν ὑπεδέχθησαν συμπαθέστατα καὶ ἦσαν εὐτυχεῖς νὰ συναναστρέφωνται ἕνα Γάλλον καὶ νὰ ὁμιλοῦν τὴν γλῶσσαν του.

Εἰς τὰ *Ἀπομνημονεύματά* του ἀφηγεῖται καὶ τὸν ἀγνὸν ἔρωτα τῆς Καρλόττας Ὑβ. Εἶχε πέσει ἀπὸ τὸ ἄλογον καὶ τὸν μετέφεραν εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἱερέως, ὅπου ἡ Καρλόττα τὸν περιποιήθη καὶ ἔπλαττε ἤδη ὄνειρα εὐτυχίας μὲ τὸν *Κόμπουρ*. Ἀλλ ὁ κ. *Κόμπουρ* ἦτον ὑπανδρευμένος καὶ τὸ μυθιστόρημα ἔληξεν ἐδῶ

Ὁ Σατωβριάνδος εἶχε μελετήσει τοὺς Ἄγγλους συγγραφεῖς καὶ ποιητὰς καὶ ἰδίως τὸν Μίλτωνα, Σαίξπηρ καὶ Βύρωνα.

Ὁ Λαμαρτῖνος καὶ ὁ Μυσσὲ ἀφιερώνουν ποιήματα εἰς τὸν Βύρωνα.

Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ εἰς τὸν πρόλογον τοῦ Κρόμβελλ ἔγραφε περὶ τοῦ Σαίξπηρ Ὁ Θεὸς αὐτὸς τοῦ θεάτρου ἐν τῷ ὁποίῳ φαίνεται νὰ συνηνώθησαν, ὡς εἰς μίαν Τριάδα, οἱ τρεῖς μέγαλοι χαρακτηριστικοὶ νόες τῆς σκηνῆς μας, ὁ Κορνήλιος ὁ Μολιέρος καὶ ὁ Μπωμαρσαί.

Πολλοὶ Γάλλοι συγγραφεῖς μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ταὶν γράφουν περὶ Σαίξπηρ, καὶ ἄλλοι περὶ τῆς ἀγγλικῆς καλλιτεχνίας, τῆς κοινωνίας κλπ.

Ἐξ ἄλλου οἱ Ἄγγλοι συγγραφεῖς ἔχουν γράψει περὶ Γαλλίας : Ὁ Τζὼν Μόρλεϋ περὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ λόρδος Ρόζβερυ περὶ τοῦ Ναπολέοντος, ὁ Μπόντλεϋ καὶ ἄλλοι.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά :

Ὁ κ. Φιλέας Λεμπὲγκ δημοσιεύει εἰς τὸ γαλλικὸν περιοδικὸν «**L' Humanité Nouvelle**» — Αὔγουστος – μελέτην περὶ τῆς φιλολογικῆς νεοελληνικῆς ζωῆς, ὑποσχόμενος νὰ μελετήσῃ πληρέστερον τὸ ἔργον τῶν περιοδικῶν καὶ μερικῶν προδρόμων τῆς νεωτέρας φιλολογίας μας, ἰδίως τοῦ Σολωμοῦ.

«**La Science au XXe siècle**». — 15 Ἰουλίου. — Κατὰ τὸν Χ. Γκουτερὼ αἱ μετεωρολογικαὶ προρρήσεις εἶναι ἐνίοτε ἀκριβεῖς, βασιζόμεναι εἰς ὀρθὰς παρατηρήσεις. Ἀλλ' αἱ προρρήσεις δι' ὡρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους εἶναι γενικῶς ἀβάσιμοι.

Ὁ Henry Litchfield West γράφει εἰς τὸ ἀμερικανικὸν περιοδικὸν «**Forum**» -- Ἰούλιος — Σεπτέμβριος — ὅτι ἡ δημοτικότης τοῦ Ροῦσβελτ εἶναι μεγίστη καὶ αὐξάνει καθ' ἡμέραν παρὰ τῷ λαῷ Ἡ ἐκλογή του ὡς προέδρου ἠμπορεῖ ἀπὸ τώρα νὰ θεωρηθῇ βεβαία. Ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν Νέαν Ὑόρκην, τὴν Πενσυλβανίαν καὶ ὅλας τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀντίπαλοί του ἀναγνωρίζουν τὸν πατριωτισμόν, τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος του.

Εἰς τὸ «**North American Review**» — Ἰούλιος — ὁ Ο. Π Ὠστὲν δίδει στατιστικὴν τῆς διαδόσεως «τῶν ἀμερικανικῶν προϊόντων εἰς ὅλας τὰς ἀγορά». Ἀπὸ τοῦ 1879 ἐδιπλασιάσθη ἡ κατανάλωσίς των. Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐξῆγον κατὰ τὸ 1892 προϊόντα ἀξίας 76,000,000 δολλάρια. Κατὰ τὸ 1902 ἡ ἐξαγωγὴ ἔφθασε τὰ 200,000,000. Τὰ ἀμερικανικὰ βιομηχανικὰ προϊόντα ἐξαγωγῆς εἶναι κυρίως ὁ σίδηρος καὶ ὁ χάλυψ, τὸ λάδι, ὁ χαλκός ἀγροτικὰ ἐργαλεῖα, χημικὰ προϊόντα κλπ

Κατὰ τὴν «**Quarterly Review**» τοῦ Ἰουλίου, ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐκινήθη πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἄγγλων λογίων διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν «Σαγκὰ καὶ τῶν τραγουδιῶν τῶν Γκάελ».

Ὡς γνωστόν, Σαγκὰ ὀνομάζονται αἱ πεζαὶ ἀφηγήσεις τῆς Ἰσλανδίας, αἱ ὁποῖαι ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ τῶν βάρδων εἰς ἐπήκοον τῶν βασιλέων, ἀναφερόμεναι εἰς τοὺς ἄθλους καὶ τὰ κατορθώματα ἡρώων καὶ βασιλέων. Εἶναι τὰ ἀρχαιότερα φιλολογικὰ μνημεῖα τῶν νεωτέρων ἐθνῶν. Ἡ δημοτικὴ αὐτὴ ἔποποιΐα εἶναι πλουσιωτέρα τῆς τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Ὅλαι αἱ σκανδιναυϊκαὶ παραδόσεις συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν ἀπομονωμένην αὐτὴν νῆσον, ὅπου καὶ διεσώθησαν ἄγναι ἀπὸ τῆς ἐπαφῆς μὲ τοὺς ξένους. Καὶ δὲν εἶναι ἁπλαῖ ἀφηγήσεις κατορθωμάτων ἀλλὰ καὶ γεγονότα ἱστορικὰ διαφωτίζοντα τὴν πρωτογενῆ ἱστορίαν τῶν Ἄγγλων καὶ τῶν Νορμανδῶν καὶ ἠθογραφία τῶν βορείων αὐτῶν λαῶν. Οἱ ἥρωες ἔχουν ὀκτὼ χέρια, ὅπως οἱ θεοὶ τῶν Ἰνδιῶν, καὶ κρατοῦν ἀσπίδα μαγικήν, κατασκευασμένην ἀπὸ τοὺς νάνους καὶ ἕνα σπαθὶ τὸ ὁποῖον κόβει τὸν χάλυβα σὰν ὕφασμα. Αἱ γυναῖκες εἶναι ἐπίσης πολεμικαὶ ὅπως οἱ ἄνδρες καὶ τὸ θάρρος των δὲν ὑστερεῖ τοῦ τῶν ἀνδρῶν.

Ἡ πρώτη συλλογὴ τῶν παραδόσεων αὐτῶν, ἐξεδόθη κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα, κατ ἄλλους τὸν 12ον καὶ ἐξηκολούθησε συμπληρουμένη μέχρι τοῦ 17ου. Διηρέθησαν δὲ εἰς ἱστορικὰς καὶ μυθολογικάς.

Ὁ W. T. Stead εἰς τὸ ἀγγλικὸν «**Review of Reviews**» — Ἰούλιος — συμπληρώνει τὰ γραφέντα εἰς τὰς διαφόρους ἐφημερίδας περὶ τῆς προρρήσεως τῆς δολοφονίας τῶν βασιλέων τῆς Σερβίας. Ὁ ἴδιος κ. Stead, ἡ ἀδελφή καὶ ἡ κόρη του ἦσαν παρόντες κατὰ τὴν προφητείαν τῆς κυρίας Burchell· δίδει δὲ τὰ ὀνόματα ὅσων παρέστησαν κατὰ τὴν σκηνὴν αὐτήν Προσεχῶς θὰ δημοσιεύσῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς ἡ « Ἑταιρία ψυχικῶν ἐρευνῶν».

Τὸ ρωσσικὸν περιοδικὸν «**Istoritcheski Wiestnik**» δημοσιεύει ἄρθρον τοῦ Σοκολόφ, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκθέτει τὰς λεπτομερείας τῆς *Μοναστικῆς δημοκρατίας τοῦ Ἄθω*. Εἶναι, λέγει. ἀπὸ χιλίων ἐτῶν τὸ καταφύγιον τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν καὶ συγχρόνως σπουδαία πνευματικὴ ἑστία. Οἱ μοναχοὶ πολλάκις διεκρίθησαν διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν ἔργων των. Ὁ Ἄθως κατέχει τὴν πλουσιωτέραν συλλογὴν βιβλίων καὶ χειρογράφων ἑλληνικῶν. Εἶναι μοναστικὴ δημοκρατία αὐτόνομος, ἀποτελουμένη ἐκ τῆς ἑνώσεως τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων ἀνεξαρτήτων ἀλλήλων. κυβερνωμένη ὑπὸ διοικητῶν ἐκλεγομένων, σχεδὸν ἀνεξάρτητος τῆς ἐξουσίας τοῦ Πατριάρχου Κων πόλεως, μὴ ὑποκειμένη εἰς καμμίαν ἐξέλεγξιν διοικητικὴν οὔτε ἀστυνομικὴν ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεως.

Ἐφημερίδες :

Εἰς τὸ «Νέον Ἄσυ» περιγράφει ὁ Περαστικὸς ἐκ Λονδίνου τὸ ἀγγλικὸν μπαλλέτο :

Τὸ εἶδα εἰς τὸ « Ἐμπάϊαρ Θήατερ », τὸ αὐτοκρατορικὸν θέατρον, τὸ περίφημον διὰ τὴν ἐκστρατείαν ποῦ ἔκαμαν ἐναντίον του αἱ γεροντοκόραι οἱ πουριτανοὶ καὶ οἱ σεμνότυφοι διὰ τὴν κυκλικήν του στοάν, ὅπου περιφέρονται ψιμυθιωμέναι προκλητικαὶ καὶ κατάφορτοι ἀπὸ στολίδια αἱ γυναῖκες τῶν ἐλευθερίων ἠθῶν. Καὶ ὑπάρχει δι ἐμὲ μία ἀπόλαυσις ὀφθαλμῶν, μία πανήγυρις χρωμάτων μία ἀλησμόνητος ἐντύπωσις φθάνουσα μέχρι τῆς αἰσθητικῆς χαρᾶς, τὴν ὁποίαν δίδουν τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης. Νὰ περιγραφῇ καὶ ν' ἀναλυθῇ ἕνα μπαλλέτο» ἀγγλικὸν εἶνε δύσκολον.

Πῶς νὰ γίνῃ ἡ περιγραφὴ τοῦ συνδυασμοῦ διακοσίων ἢ τριακοσίων γαλακτορρόδων κοριτσιῶν, μὲ ἐνδυμασίας ἀερώδους κομψότητος εἰς τὰς ἀβροτέρας, τὰς γλυκυτέρας, τὰς ποιητικωτέρας ἀποχρώσεις τῶν χρωμάτων τῆς ἴριδος ; Φαντασθῆτε ἕνα ποίημα τοῦ Σέλλεϋ ἐμψυχούμενον ἐμπρός σας. Φαντασθῆτε ἕνα ὄνειρόν σας. ἀπ' ἐκεῖνα ποῦ βαπτίζουν τὴν ψυχὴν εἰς δροσιὰν εὐδαιμονίας, φευγαλέον καὶ ἀόριστον, νὰ ζωντανεύῃ ἐμπρός σας. Φαντασθῆτε μιαν εἰκόνα τοῦ Γάλλου ζωγράφου τῆς κομψότητος καὶ τῆς χάριτος Βαττώ

νά παίρνῃ σάρκα καὶ ὀστᾶ ἐμπρός σας. Φαντασθῆτε πλοῦτον καὶ χρώματα καὶ καλλονὴν καὶ συνδυασμοὺς χορευτικῶν βημάτων μὲ ὡραῖα πρόσωπα καὶ χρώματα, χρώματα ἁπαλά, ἁβρά, ἀπροσδιόριστα, σὰν ἀποχρώσεις τοῦ Ἄγγλου ζωγράφου Τῶρνερ ἢ τοῦ ἀθηναϊκοῦ λυκόφωτος καὶ ἔχετε μίαν ἰδέαν, τί θὰ εἴπῃ ἀγγλικὸν μπαλέττο».

Οἱ «*Καιροὶ*» δημοσιεύουν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Πάρῳ πανηγύρεως τῆς 15 Αὐγούστου, τὴν ἑπομένην περιγραφὴν τοῦ συνεργάτου μας κ. Δημητρίου Ἀναστασοπούλου τοῦ Ἀθηναίου:

Τί εἶνε ἡ Ἑκατονταπυλιανή.

«Ἁπλούστατα τὸ θερμουργότερον εἰς Χριστιανισμὸν καὶ Ἑλληνισμὸν κειμήλιον. Τὸ ἀρχαιότατον δὲ πάντων τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τοῦ λιμένος ἐπιβάλλεται ὡς θεῖον ὅραμα ἐκεῖ, παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ εἶνε λευκότατον ὅλον ὡς γιών. Περιβάλλεται ἀπὸ ὑψηλὸν μοναστήριον περιφρουρούμενον οὕτω ὡς ἡ πολυτιμοτέρα τῆς ὡραίας νήσου Δόξα.

Εἶνε τὸ καύχημα τῆς Πάρου. Διότι εἶνε γεμᾶτον ἀπὸ θρύλους, παραδόσεις, μύθους, κατανύξεις, εὐγένειαν, θάμβη, εὔκλειαν. Ἡ θύρα του ὁλομάρμαρος. Ὁλομάρμαρον τὸ κωδωνοστάσιόν του ἀκέφαλον σήμερα ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς καὶ τὰς συλήσεις.

Μονοκόμματοι εἶνε ὅλοι οἱ κίονες ἔσω τοῦ Ναοῦ. Καὶ ὁλομάρμαρα γύρω τοῦ Ναοῦ, τὰ Κατηχούμενα. Λάμπει ὅλος ἔσωθεν λευκότητα κρινώδη. Καὶ ἔχει ἀριστοτεχνικὴν τελείως τὴν διάταξιν.

Ἀριστερόθεν εἶνε τὸ μνῆμα μιᾶς ὁσίας. Τῆς ὁσίας Θεοκτίστης. Μετὰ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ Ναοῦ καὶ τὴν παρακμήν του, κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς τοῦ Βυζαντίου χρόνους, ἡ μονιχὴ αὐτὴ ἦτο τὸ μόνον φάσμα ποῦ ἐπλανᾶτο ὑπὸ τοὺς θόλους του. Ἐρημον ἐκεῖ ὡς θηρίον, μέσῳ τῶν δρυμῶν, γυμνὸν καὶ ἐξιστάμενον καὶ προσευχόμενον ἀενάως! Ὁ ἐξοχώτερος τῶν Βυζαντινῶν ἁγιογράφων μας μία ταπεινὴ μεγαλοφυΐα τῆς Ἐκκλησίας. Συμεὼν ὁ Μεταφραστής, εἰς τὸν βίον της, οὕτω περιγράφει αὐτήν, ὡς ἀγρίμι ἐξαίσιον.

Καὶ λέγει καὶ ὁμιλεῖ περὶ δρυμῶν Πάρου ὡς περὶ γερμανικῶν δρυμῶν. Ἀγρίας αἶγας ἐκυνήγουν—λέγει—κινηγοὶ εἰς τὰ ἀπέναντι ὄρη Παραπλανηθέντες, ἔφθασαν ἕως τῆς σκήτης της. Κ ἐκεῖνη ὁλόγυμνος καὶ τρομαγμένη καὶ ὠχρά, ἐζήτει ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς τοὺς πλάνητας ἐκείνους ἔνδυμα ράκος τι διὰ νὰ συγκαλύψῃ πρὸ τῶν ἐκπλήκτων ὀμμάτων των τὴν γυμνότητά της Ἐζήτει, κρυμμένη ὄπισθεν τῶν στηλῶν τῆς Ἑκατονταπυλιανῆς, ὡς αἴγαγρος δειλή.

* *

Αὐτὴ εἶνε ἡ ποιητική αὐτὴ Ὁσία, λάτρευμα εἰς τὰς παρθένους αἰώνιον τῆς νήσου μου.

Γεμάτος εἶνε ὁ Ναὸς ἀπὸ βυζαντινοὺς ἀετούς Ὅπως καὶ ὅλη ἡ νῆσος. Ὁ καλλιτεχνικώτερος δὲ ἐπὶ τοῦ τύμβου τῆς Ὁσίας ὡς ἄγγελος τῆς ἐφησυχαζούσης παρθενίας της φρουρός.

Τὸ Ἱερὸν ἔχει ὑπὲρ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν παραδοξότατον μνημεῖον μοναδικὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ὅ,τι ὁ λαὸς λέγει ***κιβοῦρι***, διὰ νὰ σημάνῃ μνῆμα θολωτόν. Κιβώριον βυζαντινιστί Θόλος δηλ ἐπὶ τεσσάρων κιόνων στηριγόμενος, ἰδοὺ ὅ,τι σκέπει προσταευτικώτατα τὸ Ἅγιον Βῆμα. Καὶ εἶνε τὸ ὅλον κιβώριον αὐτό, μονόλιθον Ἢ μᾶλλον ἦτο. Ἐδῶ παρεμβαίνει ποιητικὴ καὶ πάλιν ἡ Παράδοσις.

Ἄραψ πειρατής, ἐκ Κρήτης ὁρμηθεὶς καὶ εἰς Πάρον καταλήξας ἐσκέφθη τὴν ἁρπαγὴν τοῦ κιβωρίου. Ἀφοῦ τὸ ἐθαύμασε, κατὰ τὰ εἰωθότα, διέταξε τὴν μεταφοράν του εἰς τὸ πλοῖον. Αἱ Πύλαι ὅμως τοῦ Ναοῦ θαυματουργῶς ἐστένεψαν, καὶ ἡ ἁρπαγὴ καθίστατο ἀδύνατος Γκρεμίζει, ἀνοίγει ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὰς Πύλας ὁ κουρσάρος. Ἀλλὰ τὸ κιβώριον καὶ πάλιν θαυματουργῶς ὀγκοῦται Ποῦ νὰ ἐξέλθῃ! Ὡς βουνὸν ἵστατο ἀκίνητον! Ἐπαναλαμβάνεται τὸ κρήμνισμα Θυμώνει ὁ Ἄραψ. Ἀλλ' ἐξακολουθεῖ ἡ ἀποβράχωσις ἐκεῖ, πρὸ τῶν Πυλῶν. Ἀνάβει ὁ πειρατὴς Καὶ ὡς πειρατὴς θυμωμένος ἔτσι σπάζει τὸ κιβώριον. Τὸ παίρνει. Ἀλλ' εἰς τὸ πλοῖον του τεράστιον βαρύνει τώρα! Σηκώνεται τρικυμία θυελλώδης Κινδυνεύει. Μετανοεῖ. Καὶ εἰς δύο τεθραυσμένον οὕτω ἐπαναφέρει εἰς τὸν ἀρχαῖον θρόνον του τὸν θησαυρόν

Τὸ μάρμαρον εἶνε σπάνιον καὶ πολυτιμότατον. Καὶ λέγεται ὅτι οἱ Ἄγγλοι προσεφέρθησαν διὰ τὴν τέχνην του, τὴν ἀρχαιότητά του καὶ τὸ πολύτιμόν του, νὰ τὸ ἀντικαταστήσουν μὲ ἴσον βάρος ὅλον ἐκ χρυσοῦ. Οἱ Πάριοι ἠρνήθησαν. Καὶ εἰς τὰ τιμάς, ποῦ στολίζουν τὴν καλὴν πατρίδα των, προσετέθη καὶ ἡ ὡραία αὐτὴ τιμή

Γύρω τοῦ κιβωρίου ὑπάρχει Δωδεκάθρονον, εἶδος τι μικροῦ ἀμφιθεάτρου, ἐφ' οὗ συνεσκέπτετο περὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ὅλον τὸ ἱερατεῖον της, κατὰ τὴν ἀκμήν της

* *

Ἐπὶ τῶν χρόνων Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, κατὰ τὸν ἔνατον αἰῶνα διετήρει ἀκόμη ὁ ναὸς τὴν παλαιάν του αἴγλην Ἡ ἀκμὴ λοιπὸν αὐτοῦ ἵσταται μεταξὺ τοῦ 6ου αἰῶνος καὶ τοῦ 9ου. Ὁ βιογράφος, οὗ ἄνω ἐμνήσθημεν, τὸν περιγράφει Θαῦμα ἰδέσθαι! Γαλακτώδη ὅλον, Ἐκ βύσσου ἐστολισμένον καὶ πορφύρας. Γεμάτον ἀπὸ τρίγλυφα ἀνθέμια, διαζώματα, ὅλα ἀνάγλυφα ἐπὶ μαρμάρου Κ' ἐξαίρει τὸ κάλλος του, τότε ἀκόμη, τὸ τεχνικόν του κάλλος, ἕως ἀποθεώσεως.

Ἀπὸ δέκα παρεκκλήσια περιβάλλεται. Καὶ φέρεται ὅτι 100 ἐλειτούργουν ἱερεῖς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εὐκλείας του

Ἔχει, μοναδικὸν ἐπίσης εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἀνατολικῶς αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀρχαιότερον Βαπτιστήριον τῆς Ἀνατολῆς. Στερεοειδὴς κτιστὸς σταυρὸς καὶ εἰς τὸ κέντρον του στήλη μαρμαρίνη μονόλιθος, μαρτυροῦν τὸν τρόπον τοῦ ἀρχαίου Βαπτίσματος κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας, μέχρι τῶν ὁποίων ἀνάγεται ἡ Ἐκκλησία

Ἐπὶ τῆς στήλης ἵστατο ἱερεύς. Καὶ ἐκ τῶν Κατηχουμένων προσήρχοντο ἀνά εἷς οἱ Ἐθνικοί, κατέβαινον ἐντὸς τοῦ Σταυροῦ ἐκ τῆς μιᾶς βαθμίδος, ἀριστερόθεν τοῦ Βαπτιστηρίου κι' ἐξήρχοντο ἐκ τῆς ἄλλης ἀφοῦ ἐβαπτίζοντο.

Εἶνε ἡ ἐποχὴ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τῆς μητρός του Ἑλένης. Οἱ Ἐθνικοὶ ὑπῆρχον πυκνοὶ ἀκόμη τότε Οἱ δὲ διωγμοί οἱ μέχρι τότε, εἶχον κατακλύσει τὴν νῆσον ἀπὸ νεοφωτίστους στὴν ἀρχή, καὶ ἀπὸ χριστιανοὺς ἀποδήμους καὶ ἀσκητὰς ὕστερα, εἰς οὓς ὀφείλονται τὰ 20 ἕως 30 μοναστήριά της, ἄλλα ἐν ἐνεργείᾳ, τὰ πλεῖστα ἀποσυντεθειμένα καὶ ἐρειπιώδη.

* *

Τὸ Βαπτιστήριον λοιπόν, εἶνε ἀρχαιότερον τοῦ Ναοῦ ὅστις φέρεται ὡς τάμμα τῆς Ἁγίας Ἑλένης, ναυαγησάσης εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Πάρου, ἐνῷ μετέβαινεν εἰς Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ εὕρῃ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Καὶ πάλιν ἡ λευκὴ Παράδοσις στὸ μέσον... Ἀποθνήσκει ἡ Ἁγία Ἑλένη, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν της ἐκ τῶν Ἁγίων Τόπων. Καὶ τὸ τάμμα μένει ἀνεκτέλεστον. Τὸ ἐνθυμεῖται ὁ χριστιανικώτατος Ἰουστινιανὸς καὶ ἀποστέλλει τὸν μαθητὴ τοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἵνα, κατὰ τὸ πρότυπον αὐτῆς τὸν κτίσῃ. Τὸν κτίζει Καὶ ὅ,τι ἔρχεται εἰς φῶς εἶνε ἐξαίσιον τὴν τέχνην!

Ὀργίζεται ὁ διδάσκαλος καὶ μεταβαίνει εἰς Πάρον. Τὸν θαυμάζει καὶ φθονεῖ τὸν μαθητήν του θανασίμως. Διδάσκαλος καὶ μαθητὴς ἀνέρχονται εἰς τῆς

Ἑκατονταπυλιανῆς τὸ ἀέτωμα, τοῦ δευτέρου ὁδηγοῦντος τὸν πρῶτον, διὰ ν' ἀπολαύσουν ἀφ' ὑψηλοῦ τὸ ἐξαίσιον θέαμα Καὶ κρημνίζει οὗτος ἐκεῖνον ἐκ τοῦ φθόνου. Διότι—ἐπιλέγει ἡ Παράδοσις -- ὅ,τ' εἶδεν, ἦτο ἀνώτερον καὶ αὐτῆς τῆς ἐκ τῆς Ἁγίας Σοφίας λάμψεως.

Καὶ ἡ Παράδοσις ἐπὶ τέλει ἀποκρυσταλλοῦται ἀνάγλυφος ὑπὸ τεχνίτου ἀγνώστου. ἐπὶ τοῦ Πυλῶνος τοῦ Μοναστηρίου, διασωζομένη μέχρι σήμερον

Αὐτὸς εἶν' ὁ Ναός. 1600 χρόνια διέρχονται ἐπάνω του ὡς πτίλα. Καὶ διασώζεται ἀκόμη, ὑπερηφανότατος

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδείᾳ τοῦ ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν	Δρ.	1.443.20
Πολύβουλος Ραπτάκης	»	25.—
Δις Ε. Β	»	1.—
	Δρ.	1.469.20

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Οἱ γάμοι τοῦ πρίγκηπος Ἀνδρέου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς πριγκηπίσσης Ἀλίκης τοῦ Βάττεμβεργ ὡρίσθησαν διὰ τὴν 7 προσεχοῦς Ὀκτωβρίου ε. ν.

Εἰς τὸν κατάλογον τῶν συνδρομῶν ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ παθόντων Ἑλλήνων ἐνεγράφησαν μεταξὺ ἄλλων: Ἡ Α. Μ Βασιλεὺς διὰ φράγκα χρυσᾶ 10.000. Ὁ κ. Πεσματζόγλου γεν. διευθυντὴς τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν διὰ δρ. 10,000, ἡ Τράπεζα Ἀθηνῶν διὰ δρ. 20,000. Ὁ κ. Στρέϊτ Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης παρεχώρησε τὸ τέταρτον τῶν ἐτησίων ἀποδοχῶν του. Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δρ. 25,000.

Χαριτωμένον ἀνέκδοτον τοῦ διευθυντοῦ τῆς «Ἀκροπόλεως» κ. Βλ. Γαβριηλίδου δημοσιεύουν αἱ «Ἀθῆναι»: Δύο ἄγνωστοι πρὸς ἀλλήλους Ἕλληνες συνταξιδεύοντες εἶναι τὸ ἐνοχλητικώτερον πρᾶγμα. Πᾶν ἄλλο αἴσθημα τὸ καταπνίγει ἡ περιέργεια. Θέλει νὰ μάθῃ ποῖος εἶσαι ποῦ πηγαίνεις καὶ τί σκέπτεσαι καὶ τί ἰδίως ἔχουν οἱ συγγενεῖς σου καὶ ποία ἡ πατρίς των, καὶ ποία ἡ περιουσία σου καὶ πόσα δαπανᾷς. Ὁ κ. Γαβριηλίδης ἐμπεσὼν μίαν φορὰν ἀπέναντι ἕλληνος συνταξιδιώτου ἐξεῦρε τὸ φάρμακον ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἀνακρίσεως.

— Καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεσθε;

— Ἀπὸ τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας.

— Εἶσθε ἐκεῖ ἔμπορος;

— Ὄχι, ἤμουν εἰς τὸ φρενοκομεῖον καὶ ἐθεραπεύθην εὐτυχῶς.

Ὁ συνταξιδιώτης εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν ἄλλαξε βαγόνι καὶ μετ' ὀλίγον ὅλη ἡ ἁμαξοστοιχία ἐμάνθανε ὅτι ἐπικίνδυνος παράφρων ταξιδεύει εἰς ἓν τῶν διαμερισμάτων.

Κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1901—1902 ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου ἀνῆλθε εἰς 2,356. Ἐκ τούτων 1,707 ἐκ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, 645 ἐκ τῶν ἔξω ἑλληνικῶν χωρῶν τέσσαρες δὲ δὲ ἦσαν ἀλλοεθνεῖς Κατὰ τὸ ἔτος 1891-1892 ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν ἦτο ὁ ἀνώτατος τῆς τελευταίας δωδεκαετίας, ἀνῆλθον δηλ οἱ φοιτηταὶ τοῦ ἔτους ἐκείνου εἰς 3878, σχεδὸν κατὰ 1500 περισσότεροι τῶν τοῦ λήξαντος ἔτους. Ἡ ἐλάττωσις αὕτη προέρχεται ἐκ τῶν φοιτητῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ. – Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἔδωκαν ἐξετάσεις διδακτορικάς: 16 εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολήν, 340 εἰς τὴν Νομικὴν καὶ 165 εἰς τὴν Ἰατρικήν. Εἰς τὸ φαρμακευτικὸν σχολεῖον 41 ὑπέστησαν τὴν ἐπὶ πτυχίῳ δοκιμασίαν.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία θ' ἀνασκάψῃ τὸν περὶ τὴν Στοὰν τῶν Γιγάντων χῶρον πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων.

Ὁ κ. Ι. Πολέμης ἔγραψε νέον ἔμμετρον δρᾶμα τὸ *Μαγεμένο ποτῆρι* τὸ ὁποῖον θὰ παιχθῇ κατὰ τὴν χειμερινὴν περιοδον εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον. Τὸ δρᾶμα τοῦ κ. Πολέμη εἶναι φανταστικόν.

Τὸ Βασιλικὸν Θέατρον θὰ δώσῃ ἐφέτος πρωτότυπα ἑλληνικὰ ἔργα τοὺς *Ἰσαύρους* τοῦ κ. Κλέωνος Ραγκαβῆ, τὴν *Μερόπην* τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη, τὸ *Μαγεμένο ποτῆρι* τοῦ κ. Πολέμη καὶ μίαν τρίπρακτον κωμῳδίαν τοῦ Δ. Κορομηλᾶ

Κατὰ τοὺς ἐν Σάμῳ τελευταίους πανελληνίους γυμναστικοὺς ἀγῶνας ἀνεκηρύχθησαν νικηταὶ οἱ ἀθληταὶ τῶν ἐν Ἀθήναις γυμναστικῶν Συλλόγων «Ἐθνικοῦ» καὶ «Πανελληνίου».

Ἡ ἀγγλὶς μυθιστοριογράφος Μαρία Κορέλλι καταφέρεται εἰς τὸ τελευταῖον της ἔργον κατὰ τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας, ἡ ὁποία προσκαλεῖ καὶ περιποιεῖται τοὺς χυδαιοτέρους ἀνθρώπους, ἀρκεῖ νὰ εἶναι πλούσιοι κλείουσα τὴν θύραν της εἰς τὴν ἀτομικὴν ἀξίαν. Προσθέτει μάλιστα ὅτι μερικὰ πρόσωπα πληρώνονται διὰ νὰ παρουσιάσουν εἰς τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας ἐκείνους ποῦ συναναστρέφονται

Ἀνεκαλύφθη ἐσχάτως εἰς Αἴγυπτον ἀρχαιότατον βιβλίον, μεταφρασθὲν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ γάλλου αἰγυπτιολόγου Φιλίππου Βιβέ Ἀποτελεῖται ἀπὸ 16 περίπου σελίδας καὶ ἐφράφη 3500 ἔτη πρὸ Χριστοῦ ὑπὸ τὴν πέμπτην δυναστείαν ὑπὸ τοῦ Πτάχ-χο-τίπ. ὅστις ἠθέλησε οὕτω νὰ δώσῃ εἰς τὸν υἱόν του μερικὰς συμβουλὰς πρακτικάς Ἰδοὺ μία ἐξ αὐτῶν θὰ κυβερνᾷς τὴν γυναῖκα μὲ τὴν πειθὼ μᾶλλον παρὰ μὲ τὴν βίαν. Μὴν εἶσαι ἀγροῖκος Τότε θὰ φροντίζῃ διὰ τὸ σπίτι σου ἄλλως εἶσαι χαμένος. Ἄνοιξέ της τὴν ἀγκαλιά σου μὲ ἀγάπην, ὁμίλει της μὲ τὴν φωνὴν τοῦ ἔρωτος.

Ἀπέθανε ὁ ἀμερικανὸς ζωγράφος Οὐΐσλερ. Τὸ Λουξεμβοῦργον κατέχει μίαν τῶν καλλιτέρων του εἰκόνων τὴν προσωπογραφίαν τῆς μητρός του.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν προκαλεῖ μεγάλην συγκίνησιν «ὁ Γίγας καὶ οἱ Πυγμαῖοι» τοῦ Ε. Α. Μπούτι, ὅπου ὁ ποιητὴς γελοιογραφεῖ τοὺς γνωστοτέρους συγχρόνους ἰταλοὺς συγγραφεῖς: Τὸν Καρδούτσι, Τσουκκόλι κλπ. Ἡ ὁμοιότης ἦτο τόσῳ μᾶλλον καταφανὴς καθότι οἱ ἠθοποιοὶ ἐμιμήθησαν καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὰ φορέματά των.

Ὁ «Μυστικὸς Δεῖπνος» τοῦ Λεονάρδου δὰ Βίντσι, ἡ περίφημος τοιχογραφία τῆς Σάντα Μαρίας δελλὰ Γράτσια τοῦ Μιλάνου, κατεστράφη καταρρεύσαντος τοῦ τοίχου.

Εἰς ἕνα μέγαρον, ἀνῆκον εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκογένειαν τῆς Αὐστρίας, ἀνεκαλύφθη μία εἰκὼν τοῦ Ροῦμπενς, ἄγνωστος μέχρι σήμερον ἡ εἰκὼν παριστᾷ τὴν ἁγίαν οἰκογένειαν καὶ φέρει τὴν ὑπογραφὴν P. P Rubens 1630. Τὸ ἔργον θὰ μεταφερθῇ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν μουσεῖον τῆς Βιέννης.

Ὁ Γκρήγκ, ὁ μέγας νορβηγὸς μουσικός, ἐώρτασε τελευταίως εἰς τὸ Μπέργκεν τὴν ἑξηκοστὴν ἐπετηρίδα του.

Ἡ Ὁλλανδία ἑώρτασε τὴν 30 Ἰουνίου τὴν ὀγδοηκοστὴν ἐπετηρίδα τοῦ Σίμμελ, ἑνὸς τῶν δημοτικωτέρων μυθιστοριογράφων της. Ὁ Σίμμελ κατέγινε ἰδίως εἰς τὸ μυθιστόρημα καὶ τὸ ἱστορικὸν δρᾶμα ὅπου καὶ διέπρεψε Ὅλος ὁ φιλολογικὸς κόσμος τῆς Ὁλλανδίας ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πνευματικὴν ἑορτήν.

Ἡ ἔναρξις τῆς προσεχοῦς χειμερινῆς περιόδου τῆς Γαλλικῆς Κωμῳδίας θὰ γίνῃ μὲ τὸν *Δαίδαλον* τοῦ Παύλου Ἐρβιέ.

Ὁ Σαὶν-Σὰν συνθέτει νέον ἔργον *Ἑλένη καὶ Πάρις*.

Προσεχῶς θὰ ἑορτασθῇ ἡ ἑκατονταετηρὶς τοῦ μεγάλου Ἰταλοῦ ποιητοῦ Ἀλφιέρι.

Τὸ καλλίτερον κριτικὸν βιβλίον περὶ τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως τῆς Βενετίας θὰ λάβῃ βραβεῖον ἐκ φρ. 1500.

Ὁ κ. Georgios Lambe'tis. συνδιευθυντὴς τῆς ***Κριτικῆς*** στέλλει μίαν ἀνταπόκρισιν πρὸς τὸ γαλλικὸν περιοδικὸν Mercure de France ὑπὸ τὸν τίτλον νεοελληνικὰ γράμματα. Ὁ κ. Georgios Lambeletis ἀρχίζει μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ***Κριτικῆς*** του καὶ πλέκει τὸ ἐγκώμιόν της. Καὶ προσθέτει ὅτι ἡ πάλη αὐτὴ τῶν ἰδεῶν ποὺ γίνεται μέσα εἰς τὰς στήλας της - ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φυλάγῃ — θὰ ἀποβῇ τοὐλάχιστον γόνιμος ἂν δὲν ἀναστατώσῃ τὸν καλλιτεχνικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν μας κόσμον

Κάποιος φίλος μας καὶ φίλος των ἐξ ἀπορρήτων, σχολιάζων τὰ τῆς *ἀναστατώσεως αὐτῆς*, ἔλεγε προχθές : Δὲν εἶνε δὰ καὶ τόσο δύσκολη ἀφ' οὗ ἐκεῖνοι ποῦ τὰ γράφουν, οἱ ἴδιοι καὶ τὰ διαβάζουν.

Ἑωρτάσθη ἐν Ρωσσίᾳ τὰς 5 Ἰουλίου ἡ πεντηκονταετηρὶς τοῦ ρώσσου συγγραφέως Βλαδιμήρου Κορολέγκο.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ. Λόγος πανηγυρικὸς ἐκφωνηθεὶς ἐν τῇ πατριαρχικῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ὑπὸ Δ. Η. Οἰκονομίδου καθηγητοῦ ἐν αὐτῇ. Ἀθῆναι 1903 τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

ΟΙ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΑΙ συλλογὴ τῶν περὶ αὐτῶν γραφέντων μετὰ προλόγου Κωνσταντίνου Γ. Ζησίου. Ἀθῆναι 1903 τυπογραφεῖον «Ἀνέστη Κωνσταντινίδου σχ. 16ον σελ. 254 δρ. 4.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΥΤΑΝΕΙΑΝ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1901—1902, ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι 1903 τυπογραφεῖον τοῦ «Κράτους .

ΤΡΙΣΕΥΓΕΝΗ ὑπὸ Κωστῆ Παλαμᾶ δρᾶμα. Ἀθήνα 1903 τυπογραφεῖον «Ἑστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη σχ. 16ον σελ. 156 δρ. 3.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ὑπὸ Γρηγορίου Ξενοπούλου *Σειρὰ Δευτέρα*. Σχ. 32ον, σελ. 200. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Α. Κωνσταντινίδου. Τιμᾶται φρ. 3.

Ἡ δευτέρα σειρὰ τῶν «Διηγημάτων». Ξενοπούλου περιέχει τὰ ἑξῆς: Ἔρως Ἐσταυρωμένος - Στέλλα Βιολάντη. — Ὁ τρελλὸς μὲ τοὺς κόκκινους κρίνους. — Ἡ φούρκα. — Εὔας παιδαγωγός. — Τὸ μυστικὸ τῆς Βαλέραινας. — Κάϊν καὶ Ἄβελ. — Ἡ Εὐχαριστία. — Ἡ λιτανεία τοῦ Φωσκόλου. — Οἱ γέροι.

Μὲ τὸ τεῦχος τοῦτο διανέμεται καὶ Δελτίον παραγγελίας. Συνιστῶμεν ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς συνδρομητὰς τῶν «Πανάθηναίων» τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἐκλεκτοῦ τούτου βιβλίου.

ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟΝ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΑΙΩΝΑ ὑπὸ Μιχαὴλ Γούδα — ἔκδοσις «Κριτικῆς. — Ἀθῆναι 1903 τυπογραφεῖον Παρασκευᾶ Λεώνη.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΛΟΙΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΑ σημαιολογημένα μέχρις Ἰουλίου 1903 Ὑπουργεῖον Ναυτικῶν, τμῆμα Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας. Ἐν Ἀθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Τόμος Ἕκτος Τεῦχος Εἰκοστὸν δεύτερον Αὔγουστος 1903. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Π. Δ. Σακελλαρίου 1903,

ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, κατὰ τὰς πηγὰς καὶ τὰ δοκιμώτερα τῶν βοηθημάτων ἐκπονηθὲν ὑπὸ Χαραλάμπους Ι. Βουλοδήρου. Ἐκδίδοντος Ἐμμανουὴλ Γ. Βουτσινᾶ σελ. 660. Ἐν Ἀθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ὑπὸ Ἀδόλφου Γάσπαρη μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Ἀγγέλου Βλάχου. Τόμος Β' τεῦχος Α'. — Βιβλ. Μαρασλῆ 210. Ἐν Ἀθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ὑπὸ Ἀδόλφου Γάσπαρη μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Ἀγγέλου Βλάχου. Τόμος Β τεῦχος Β'. Βιβλ. Μαρασλῆ 211.
Ἐν Ἀθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903·

ΣΑΙΞΠΗΡ ΚΥΜΒΕΛΙΝΟΣ τραγωδία εἰς πράξεις πέντε μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Μ. Ν. Δαμιράλη. — Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ 209. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΛΕΞΙΚΟΝ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ τεῦχος 16ον περιέχον ἄρθρα ἀπὸ τοῦ «Κουάγγ-Σί» μέχρι τοῦ «Κῶς» μεταξὺ τῶν ὁποίων «Κουμανούδης, Κρήτη, Κρύγερ, κυμάνσεις ἠλεκτρικαὶ κλπ.» Πρὸς τούτοις διπλοῦν πίνακα τῆς Ἀμφίσσης. Ἕκαστον τεῦχος ἐν Ἀθήναις τιμᾶται λεπτὰ 80, εἰς τὰς ἐπαρχίας λ. 90 εἰς τὸ ἐξωτερικὸν δρ. 1.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΟΣ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ Ζάκυνθος 1903 τύποις Ν. Κοντογεώργα.

DU TRAITEMENT DE LA COQUELUCHE PAR LE SÉRUM ANTIDIPHTÉRIQUE par le Dr Spyro Louros. — Athènes, imprimerie «Hestia» C. Meissner & N. Kargadouris 1903.

LISTE DES BATIMENTS DE LA MARINE HELLÉNIQUE (Guerre et Commerce) Arretée le Juillet 1903. Athénes Imprimerie P. D. Sakéllarios 1903.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΚΟΠΕΥΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ. Ἐν Ἀθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΠΕΡΙ ΦΘΙΣΙΑΤΡΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΦΥΛΑΞΕΩΣ ἀπὸ τῆς φυματιώσεως. Ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν τῷ πρώτῳ Πανελληνίῳ Ἰατρικῷ Συνεδρίῳ (6—11 Μαΐου 1901) ὑπὸ Α. Βαβάκη. Ἐν Ἀθήναις Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΤΑ ΠΡΑΞΙΤΕΛΕΙΑ ΑΝΑΓΛΥΦΑ τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου. — Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.